

Checking for Bugs II

Show# 257 | Feb 1st 2020

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד א

הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? אמר ליה: ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד א

והסרתי את כפי וראיתי את אחרי - אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין.

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה הקדמה

הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה. יש בכללן חמש מצות עשה, וזהו פרטן: (א) להיות תפילין על הראש. (ב) לקשרם על היד.

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן קפג אות ה

ראיתי להזכיר כאן מה שלמדתי מהגהות מרדכי דחולין דלדידן דלא קיימא לן כר' אלי' אינו יוצא בתפילין אלא בקשר של קיימא כמו בשבת דלא חשיב קשר אלא של קיימא. דלדידן אין לומר דרחמנא קרי' קשר אף אינו של קיימא. דמנא לן הא דלדידן סתם קשרי תפילין של קיימא הם. והני דנסבי תפילין של אחרים ומשנין הקשר לפי מדת ראשם לאו שפיר עבדי דהבעלים ישנו אחר כך הקשר לפי מדת ראשם. נמצא ראשון לא הוי של קיימא ולא יצא ידי חובתו. ומצוה לפרסם הדבר:

אמרי בינה אורח חיים סימן ט

וראיתי צפרי מגדים (א"א סק"א) שהעיר למה לא נימא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, דאפילו במצות עשה כמו תורם מרעה על היפה פריך בש"ס תמורה (ה.) דנימא אי עביד לא מהני, חולם זה יש ליישב למ"ש המהרי"ט (ח"א סי' סט) דאם לא יתוקן האיסור צמה דנאמר לא מהני בזה לא אמרינן דלא מהני ¹⁴¹, וה"נ דכוותיה הא מ"מ היה בין עיניו השל ראש ועבר על כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים, ודוחק לומר דאם נאמר לא מהני והוי כמונח בלא כונה על ראשו דצוה אינו עובר, וגם למ"ש תוס' תמורה (ד: ד"ה ורצא) בלורם חזון בכור ¹⁴² דלא שייך לומר לא מהני במידי דאף נעשה ממילא סגי, וה"נ י"ל דאף **אם** נעשה מאליו קיים המצוה דלא נאמר וקשרתם רק על של יד, **ובשל ראש** אם **נפל** ממילא על ראשו לכאורה ג"כ סגי, וא"כ לא שייך בזה לומר דלא מהני ¹⁴³, ועיין פמ"ג במשכ"ז (סי' עט סק"א) שכתב בזה דאם קרא קריאת שמע במקום לואה דחוזר וקורא דאינו מטעם אי עביד לא מהני למ"ש סמ"ע (ח"מ סי' רח סק"ג) דוקא אם לא יצוייר באופן אחר משא"כ כאן שהמקום גורם, ויראה דהוי דרבנן עי"ש ¹⁴⁴, והכי נמי דכוותה כיון דאפשר לקיים מצות של ראש ואין החסרון בגוף המצוה רק מצד אחר דאין עליו של יד ובכה"ג לא שייך לומר אי עביד לא מהני ¹⁴⁵.

צפנת פענח הלכות תפילין פרק ד הלכה ד

תפילה של ראש כו'. עי' בתוספתא פ"ו דמנחות ע"ש ובתוס' דל"ו ובעל המאור פ"ד דר"ה ע"ש דמפרש דצריך למשמש בשל יד אם סח והנה באמת כך דגבי תפילין של יד המצוה היא ההנחה או הקשירה לשיטת ר"א אבל בשל ראש המצוה שיהיה מונח ועי' בתוס' סוכה דל"ט ומנחות דל"ו ע"א גבי קודם אור היום אך נ"ל דזה רק אשל יד דאם הניחם קודם אור היום צריך למשמש דשם הנחה הוא מצוה משא"כ בשל ראש דהמצוה שיהיה מונח, אך י"ל דזה הוה כמו סידרו הקוף דיומא דכ"ט וכ"מ ועי' בתמורה ד' י"ב גבי אין המים מתקדשים אלא במתן אפר ר"ל שיתן האפר במים לקדש אבל אם הניח האפר קודם לא קידש דהוה כמו מאיליו ועיין מנחות ד' ז' ע"א גבי

כמנח ליה אדפנא כו' ועי' תוס' סוכה ד' נ' ע"א דהיכא דלא בעיא בגדי כהונה לא איכפת לן בזה ועי' בירושלמי פ"ג דבכורים גבי הנחת ביכורים בלילה ע"ש. וגם נ"מ אם קטן או אשה הניחו לו תפילין אם מהני ועיין בע"ז ד' ל"ט ע"א הובא בתוס' מנחות ד' ל"ו אך שם י"ל דר"מ לשיטתיה בעירובין ד' צ"ז דנשים חייבות בתפילין גם י"ל דרך מסייעת לו בהנחה כעין הך דיומא דף מ"ג ע"א ועיין בזבחים דף י"ד ע"א להכי כתיב ולקח כו' וגם י"ל דמה שמניח עצמו להניח לו תפילין הוה כמעשה עיין תוס' כתובות דף ל' ע"ב גבי שתחב לו ועי' גיטין דף ע"ח ע"א דעייק ליה חרציה ועי' מכות דף כ"א ע"ב גבי מקיף ע"ש ועי' בתוספתא שבת סוף פ' י"ב גבי קטן אוחז בקולמוס ובזה מדוייק מה דאנו מברכין להניח תפילין על של יד ובירושלמי ברכות פ"ב ה"ג אמר שם דעל של ראש מברך על מצות הנחת תפילין ע"ש משום דבשל ראש לא הנחה הוא המצוה רק שיהיה מונח, ומ"מ גם בשל יד מברך להניח בקמץ ולא בפתח משום דזה גורם לשל ראש שיהיה מונח משום דכל שבין עיניך יהא שנים ועיין תוס' ערכין דף ג' ע"ב. אך זה צריך עיון אם הניח תפילין של יד קודם אור היום אם מותר אחר אור היום להניח של ראש לקיים מצות של ראש וכעין מש"כ התוס' מנחות דף ל"ח ע"א דנהי דתכלת לא יצא מ"מ מהני עכ"פ להשלים לשל לבן ע"ש וע"ש דף ט"ו גבי פיגול ועיין מש"כ התוס' סוכה דף מ"ה ע"ב דהמצוה כל היום ועיין שבת דף קנ"ג ע"א ושמן על ראשך ע"ש אך זה על תפילין של ראש אך מ"מ צריך של יד משום כל זמן שבין עיניך כו' וע"ש דף מ"ט ע"א ובר"ן שם וסנהדרין דף פ"ח ע"ב ע"ש ובזה א"ש דברי התוספתא סוף מס' ברכות תפילין שלא הניח שחרית מניח כל היום ע"ש ומה שייך זה הא מצותם כל היום ולא הוי בגדר השלמה ובזה י"ל דקאי אשל יד ועי' בירושלמי פ"ט דברכות על הא דאמר דתפילין אי אפשר לברך בשעת עשייתן על של יד בחליצתן ר"ל לבני מערבא ועל של ראש בהנחתן ע"ש ובזה י"ל מה דפליגי ר' ורבנן בסוכה דף מ"ו ע"א ע"ש. ובזה א"ש מה שכתבו התוס' מנחות דף ל"ו ע"א דהם מצוה אחת וקשה דהא מבואר בהדיא בגמ' שם דף מ"ד ע"א דהוה שתי מצות ובזה א"ש דכאן ר"ל על ההנחה ושם ר"ל שיהיה מונח ועי' מנחות דף ח' ע"א במה דפליגי רב ורבי חנינא גבי מנחה קדושה בלא שמן ושם דף י"ד ע"ב הכתוב עשאו גוף אחד ועשאו שני גופין ועיין סוכה דף נ"ג ע"ב ע"ש:

/מההשמטות/ במש"כ לחלק דתפילין של ראש המצוה שיהיה מונח ושל יד המצוה היא ההנחה. ונ"ל דנ"מ ג"כ לשיטת רבינו לק' דבלילה רק האיסור הוא להניח אבל אם היה מונח מבע"י מותר. אך זה רק בתפילין ש"י דמה דהמצוה הוא ביום זה אסור בלילה ובתפילין ש"י המצוה היא רק ההנחה זה דוקא אסור משא"כ בשל ראש דאסור גם אם מונחין כיון דהמצוה היא כן ובזה א"ש דברי הגמ' דביצה דף ט"ו ע"א דנקט שם רק ותפילין בראשו ע"ש דרך בש"ר אסור ולא בש"י: /ע"כ מההשמטות/

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד ב

אגרא דבי טמא - שתיקוּתא.

משך חכמה פרשת וזאת הברכה פרק לד פסוק יב

והנה במשה מצאנו שנתגלה לו בשם (שמות ג, יד) "אהיה אשר אהיה", שזה סוד השם מ"ב, שתי פעמים כ"א כמנין "אהיה". ורמז רבינו בהלכות תפילין פרק ד הלכה י"ד, שכן יש הויות בפרשיות דתפילין של ראש כ"א, וכנגדן בשל יד, בסך הכל מ"ב. וזה סוד התפילין שהראהו למשה. ולכן אמרו בפרק עשרה יוחסין (קידושין עא, א): היודעו - אימתו מוטל על הבריות. ולפי זה נראה לי דבתפילין שכל זמן ש"בין עיניך" יהיו שתיים, ואם כן אם התפילה של ראש מונח גם של יד מונח, והוי שם מ"ב. ולכן דרשו (ברכות ו, א על דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" - אלו תפילין של ראש, דהוא שם מ"ב שאימתו מוטל על הבריות מי שיודעו. ובזה יש לפרש הכא "ולכל המורא הגדול וכו'" - זה שם מ"ב שנתגלה למשה, שרמוז בבראשית שבו נברא העולם, כמו שרמוז בכל מ"ב אותיות בהר"ד, כמבואר ברבינו בחיי סוד עמוק. לכן בשבת במקום תפילין אומרים ארבע פעמים ז' ברכות שכנגד ז' אזכרות שבשיר ליום השבת כהירושלמי, ושתי פעמים שיר ליום השבת, שהן מ"ב אזכרות:

שנ	ליקוטים	תיקוני זוהר	שפת אמת	350
מסטרא דה' תתאי, ונמצא הקרי והכתיב הכל אחד: (ט ע"א) לא צר בא'. יתכן לפרש לפי מה שאמרו הקדמונים¹⁸⁰ דאלף הוא רזא דתפילין של ראש ושל יד, וזהו שכתב דבי' עילאי של הא' חבוש עם ה' עילאי, וכי' תתאי תחת הי' כבוש עם ה' תתאי: (י ע"א) בת ראשי כו'. כי הי"ב שבטים הם י"ב בקר אשר הים עליהם למעלה¹⁸¹, והמה הראשים של הבת, שי"ב אתוין של שם אדנ"י, הם			(ט ע"א) ועוד ה' דיד כהה כו', כל הענין. יש לפרש דשמא דמ"ב ב' פעמים כ"א אזכרות, הם בחינת אהי"ה ויה"ו מרגלאין דשבת¹⁷⁵, וזה גם כן רמז הב' שינין, דג' ראשין רומז על יה"ו, וד' ראשין רומז על אהי"ה, וכ"א אזכרות דתפילין של ראש הם בחינת אהי"ה, וכ"א דתפילין של יד הם יה"ו¹⁷⁶, ולכן רומז על ג' שמהן, יד הגדולה מתחיל כיו"ד, וחזקה בה', ורמה כו', וה' דיד כהה מקבל מאלה הג' שמהן, ותפילין של ראש משם אהי"ה כמו שכתבו¹⁷⁷:	

Riddles of the week

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יג עמוד ב

קשו קראי אהדדי, כתיב: ויקח משה את עצמות יוסף עמו, וכתיב: ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו'!
א"ר חמא בר' חנינא: כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו.

מדרש תהלים (שומר טוב) מזמור ל

מזמור שיר חנוכת הבית לדוד וכו'. ולא עוד אלא הואיל ואתה חשבת לבנות בית המקדש, אף על פי ששלמה
בנך בונה אותו, על שמך אני כותבו, שנאמר מזמור שיר חנוכת הבית לדוד, לשלמה אין כתיב, אלא לדוד.

מגן אברהם סימן שכד ס"ק ז

יש נוהגין לתת חטין בשבת שירה לפני העופות ואינו נכון שהרי אין מזונתן עליך ועב"י שלא כדברי הע"ש:

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Answers to the questions 3 *click here*

Answers to the questions 4 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show **1** *click here*

Comments on the show **2** *click here*

Comments on the show **3** *click here*

Comments on the show **4** *click here*

Comments on the show **5** *click here*

Comments on the show **6** *click here*

Comments on the show **7** *click here*

Comments on the show **8** *click here*

Comments on the show **9** *click here*

Comments on the show **10** *click here*

Comments on the show **11** *click here*

Comments on the show **12** *click here*

Comments on the show **13** *click here*

Comments on the show **14** *click here*

Comments on the show **15** *click here*

Comments on the show **16** *click here*

Comments on the show **17** *click here*

Comments on the show **18** *click here*

Show Suggestions

Suggestion **1** *click here*

Selected emails from our listeners

Comments on the Show

Thanks for a great show. I recommend to interview Rabbi Shay Tahan, he has also a video on cleaning strawberries and agrees that peeling them is the best way to keep them bug free. It's because of his video we recently started peeling our strawberries only.

Also, as a Sephardi, I want to recommend you include the Sephardi opinions (of R' Ovadia Yosef) when stating Halachos, it can get confusing as to what applies to us (in general, in all shows. I am sure I am not the only one!) Generally, when mentioning the opinions of big Gedolim, it's the Ashkenaz ones that are mentioned.

Thank you!!!!

Goldie Saban

I just wanted to point out that copepods CAN be seen in a glass of water under the sun, even after they are dead. It helps to put a black cloth, but that is not necessary in order to see them. So it's considered Nireh Laynain. I did a lot of research in this area and found copepods in New York tap water myself without any type of magnifying glass. The attached pictures are what I found in the water on different occasions.

Daniel Husney

It's so wonderful to hear the Rav from the OU!!! They know what they're talking about. Clear as day. Unfortunately your interview with Rav Vaye was sort of a merry go round. He wasn't Chapping what you were saying....

Shloime Baumwolspiner

Hi Rabbi Lichtenstein.

Thank you very much for bringing up the subject of checking for bugs.

Although I would agree to what Rabbi Duvdivani and others argue that **ניכר לעינים** is measured by every average person that eats the fruit and vegetable, and not by a specific מומחה, but never the less I think that your 'proof' to that from the previous Gedolim and generations is incorrect. Because even if you want to say that there are those that disagree with the דרשות הר"ן and say that there is טמטום הלב even by an אונס, never the less regarding insects they weren't even an אונס, because **ניכר לעינים** is measured by the עינים of each generation and generation, and therefore even if one wants to argue that it is measured by the עינים of a מומחה, or even more that it is measured by the עינים of lous etc. never the less he will agree that it is measured by the מומחה of each generation, and therefore in the generations that there were no מומחים (because there weren't any microscopes etc.), 'then' it was perfectly מותר to eat it, **because it wasn't ניכר to the עינים of that generation.**

And of course the same is said regarding the fact that today we live with electric lights etc. and we see things more clearer than previous generations that lived with candle lights etc. and something that once looked like a spec of dirt an wasn't ניכר as an insect, today that same spec can be ניכר as an insect because we live in bright light..., the Halachah would be that then it was מותר because then it wasn't לעינים ניכר, and today not because today it is ניכר לעינים.

In short, **ניכר לעינים** changes from place to place and generation to generation.

But again I agree to you and others that ניכר לעינים is measured by the average person that wants to eat the fruit or vegetable in an average circumstance environment (normal lighting... etc.) - of each place and generation.

(That means that the delicious strawberries etc. that Hashem created wasn't created to be frozen... or for the Goy to eat. It was created for us to enjoy... (even though he created them with the nature to attract hundreds of tiny tiny insects - as he created the air to be full of tiny tiny insects), simply by checking it beforehand (-when there is a חשש of insects...) with our normal עינים - which Hashem created for us to see and recognize stuff - if we see/recognize any insects, and when not, to make a Brachah and thank Hashem for it and enjoy it.)

לכבוד הרב דוד שליט"א

קודם כל אני צריך להודות לך על כל שבוע ושבוע שאתה מהנאה אתנו והקב"ה ישלם לך את שכרך בזה ובבא.

על ה"דבר תורה" שבשבוע זה שכחת להגיד (זה היה בדף היומי) שזה גמרא מפורשת (ברכות ו:) אמר רב פפא אגרא דבי טמיא שתיקוּתא, ורק באתי להעיר.

על הקושיא ששאלתה לכל רב שהעלה על הקו שדורות הקדמונים לא היה להם ליי"ט באק"ס וכו' רציתי להגיד סיפור שהיה מקובל אצל האדמו"ר שלמה ה"ש מבאבוב זצ"ל שסיפור לפני הרבה שנים (ואני לא שמעתי ישירות אבל שמעתי מכמה ששמע ממנו). הרה"ק אליעזר מדזיקב זי"ע סיפור על אביו הרה"ק נפתלי מראפשיץ זי"ע שאכל פעם שזופים ולא בדק לפני האכילה ושאל אחד ע"ז ענה לו ואמר שהוא רואה שהם נקי מתלועים (משהוא כזה שאני לא זוכר את הפרטים בדיוק). האדמו"ר הנ"ל חדל לספר את זה בשביל שהוא היה חושש שבני אדם ילמד מזה שא"צ לבדוק דברים הצריכים בדיקה ויתלה בהרה"ק הנ"ל, אבל לאחר ששמעתי את התכנית של כבודו הבנתי למה כן צריכים לספר את זה, בשביל שלא יפסוק הלכה מתוך סיפורים וכו'. אבל לעצם הקושיא אין יכולים לפסוק וגם לפקפק על הראשונים שיש כמה חכמות שנשתכח במשך הדורות (כמו שהחוקרים לא יכולים להגיד האיך בנה את הפיראמידא"ס במצרים, הגם שיש כמה תיאוריות אבל אין להם דבר מוחלט) ואפשר שהיה להדורות קדמונים מהלך או פאטענ"ט לנקות או לראות ואין יכולים לבנות הלכה על שלא היה להם ליי"ט באק"ס.

תודה על הכל והקב"ה יתן לכבודו כל טוב,

באתי על החתום יום ב' בשלח תש"פ לפ"ק

אברהם יהושע העשיל הלוי האממער

החונה פה ברוקלין ניו יארק

The Scientific Revolution and Modern Bedikat Tola'im Trends - Hakirah 22 - 2017

I thought *this* may be of interest to you.

Thank you for your show.

Chaim-Zvi Sznicer

Hello

I enjoyed your shows on insects in food. Your position (the one you were pushing) is summarized nicely here

<https://www.inn.co.il/News/News.aspx/397827>

R. Melamed is a leading halakhic authority for the religious Zionist community.

Marc Shapiro

Comments on Previous Shows

Show 252-253 - Agunah

Dear Reb Dovid,

Kol Hakavod Lacha!!!! I am so impressed and so so so thankful to you!!

Yesterday I listened to the podcast on Lashon Hara (regarding whether it was permitted to publicize that someone is refusing to give his wife a get.) Today, I started listening to your podcast on Agunah = and heard you take issue with this one guy who threatened you if you revealed his private matters... and although it is Friday and I have tons to do - I feel compelled to somehow put into words how encouraged I feel by what you have done.

I get to hear many stories of survivors of incest in our community. And unfortunately, I see this over and over and over again; that besides the difficulty of needing to deal with the abuse, these victims need to also now deal with a community that is so concerned about "Loshon Hara" that most of us feel comfortable to sit by idly and ignore the most outrageous abuses - because - I don't want to speak Lashon Hara - I want to "save my soul" so I won't get involved, etc...

Indeed Loshon Hara is a most serious sin, but often times when I hear about people choosing to strengthen themselves in Smiras Haloshon as a zechus for a choleh - I can't help remembering how we are told that Hashem felt compelled to go down and investigate - and send retribution on Sedom - because of הכצעקתה - that Rashi tells us was referring to the cries of this particular girl that was killed... (and nobody came to rescue her - or speak out against it..) Sure Shemiras Haloshon is extremely important - but as Rabbi Aharon Sorcher (I believe it was him) so eloquently explains - not speaking out when one is מחויב to speak up - can be anytime as damaging....

I wish you all the best, and much further Hatzlacha - and peace, health, and prosperity for you and your loved ones - so that you should be able to continue serving Klal Yisroel in this most wonderful way that you do!!

Shabbat Shalom from Yerushalayim, Gitty

Rabbi Moshe Vaye

שו"ת הריב"ש סימן קצא

שמעוט מצוי ר"ל שהוא קרוב למחצה ורגיל להיות.

[click here](#) מיעוט המצוי on משכנות יעקב Too see the

חזון איש יורה סימן יד אות ו

ובמעשה דכע"ז יש מקום להקל דהמילצן להפליג קטנותם ודאי
אצדו הכרת העין ויש כאן ציטול יצט ציט ואלף חס
יש כאן ספק צרי הוי ספיקא דרבנן וגם על הרוב מתבלבל לורחב
צנישול, ואפשר דכל שאין העין שולט בו לאו צרי היא, ולא דנו
בסי ק"ד אלא בשרץ כעושה לדעת רש"י דחשיב צרי וצח אף
שנחטב יצט ציט ואלו ניכר מ"מ לא אצד חשיבות צרי דגופו
קיים וניכר אלא מפני שנחטב בגופים אחרים כתוארו אין העין
מצנח צינו לבין אחרים, וע"י מש"כ לק' סי' ל' סק"ג.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן ב

שמעתי איזה אנשים אמרו בשמי איזו סברה בענין התולעים הקטנים שנודע שנמצאים בהרבה ממיני
הירקות. והנה ידוע שלא אמרתי בזה שום הכרעה. ולהיפך דעתי נוטה יותר להקל, וכמו שהזכרת בשאלה,
שאתה ובני הרה"ג מוהר"ר שלו' ראובן שליט"א כתבתם לי, שאפשר שדבר שלא נראה למעשה לעינים אינו
אסור, ולכל הפחות אינו בחשיבות בריה, וזה נוסף ללימוד הזכות שמוזכר בערוך השולחן סימן ק'.

וגם כמו שאמרתי לך ולעוד הרבה אנשים שבכלל יש חשיבות גדולה בהלכה למנהג העולם ולהיכא עמא
דבר, ואסור להוציא לעז על דורות הקדמונים שלא הקפידו בדברים אלה משום שלא ידעו מהם. ועל כן
אמרתי שבלי לעיין היטב בדבר, שזה קשה לי כעת, אי אפשר להכריע לחומרא ולפרסם שיש איסור בדבר,
וכל שכן שאין רצוני שיזכירו שמי כאחד מהאוסרים.

שו"ת שבט הלוי חלק ז סימן קכב

נקודה קטנה עד מאד במראה שחור גרוי על הפרי או פרי האדמה, שהוא בגדר משהו ממש, אלא שאם
רואים בזכוכית מגדלת גדולה יתכן שנראה תולעת קטן - אבל דבר זה שכיח ממש בכל פרי ובכל ירק ואולי
גם בכל אוכל מהו שיאסר משום שרץ השורץ על הארץ.

בעניותי דמעיקר הדין אין לחשוש בזה דכבר כתבו האחרונים דכל שאין רואים בעין רק ע"י כלי זכוכית
מגדלת אין מתחשבין בו בין להקל בין להחמיר, וכמש"כ בשו"ת טוטו"ד בקו"א סי' נ"ג והובא ג"כ בד"ת סי'
פ"ד ס"ק צ"ד דבדיקה לא שייך אלא במה שנראה לרוב בני"א אבל לא ע"י זכוכית מגדלת, - ואעפ"י שאינו

דומה לגמרי להתם דכאן נראה עכ"פ כמין נקודת משהו, בענייני אין זה גורם להחמיר דנקודות כאלה נראים לאלפים על פרי וירק במים ובימים ואין בינם לנקודות בעלמא שאין בהם חשש שרצים ולא כלום, וא"כ מראית העין לא גורם חומרא כלל רק הזכוכית וזה אינו בכלל האיסור של שרצים דאל"כ הרי בכל טפת מים נראים תולעים ושרצים ע"י המיקרוסקופ לרוב כידוע.

ועיין בתשובת הרשב"א סי' ער"ה אשר ממנו נובע מקור דברי הרמ"א סי' פ"ד ס"ו לענין נקודה שחורה והוא תחלת תולעת שהתחיל להתרקם - וכל הרשב"א שם במה שהשואל רצה להקל כיון שנראה רק הראש של הרחש קטן מאד - ושאר חלקי הגוף ורצה לדמותו להמבואר בחולין קכ"ו ע"ב לעכבר שחציו בשר וחציו אדמה.

וכל הרשב"א הרחש ההוא מיד נודע מקומו - שמקומו משחיר וכולו הוא נברא (ר"ל דאינו דומה לעכבר שעדיין חציו עפר) וזה קטן מאד מאד וכמה פעמים נסינו ונוטלין אותו ממקומו ומניחין על צפורן האצבע והוא רוחש והולך, ועיין במנחת יעקב סי' מ"ו ס"ק ז' בביאור דברי הרשב"א בזה.

דמ"ט כ' הרשב"א דיכול לרחוש כיון דדעת הרשב"א דלא כהרא"ש ולהרשב"א נקרא שרץ השורץ על הארץ גם בלי רחישה, וכל המנח"י דהרשב"א רצה להוכיח שיכול לרחוש אעפ"י שאין רחישה מעכב מלדון בו דין שרץ השורץ על הארץ מ"מ יכול לרחוש בעיני יעשה"ה.

ויתכן עוד כיון שהרשב"א כ' דזה קטן מאד מאד לזה בעיני הוכחה ברורה שרוחש כאשר ניסה הרשב"א.

ואף אם לא יתכנו הדברים בלשון הרשב"א, מכ"מ כיון שהמומחים מוסמכים ויר"א אומרים שגם אם מניחים על האצבע אין רואים שום רחישה והיא נשאר כנקודה מתה כמקודם, בזה לענ"ד גם הרשב"א לא החמיר ומכ"ש לדעת הרא"ש, וממילא אינו דומה גם ללשון הרמ"א סי' פ"ד סו"ס ו' דהתם תחלת ריקום של תולעת שיכול לרחוש ועש"ה בביאור הגר"א, משא"כ נקודות האלה שלעולם לא ירחשו לעינינו וא"כ גם בגמרם אינם שרץ, ועיין מש"כ בעניי עוד בחי' שו"ע בש"ך ס"ק כ'.

קמא

הלכות ומנהגי מהר"ש

תסד. הח"ר מ(י)רקל שאל למה"ר שלום על באר שנמצא בו תולעים והם קטנים ציבע פלסא¹, ואינם ניראים אלא בשעת זריחת השמש, והורה מה"ר שלום שמותר לשתות מן אותו הבאר כי אין לחוש לאיסור מחמת [זה], ואפילו להדיח במים האלו בשר גם זה מותר, ולא חיישינן כי היתר גמור יש בזה הבאר, כמו בשאר בארות².

ט"ז יורה דעה סימן פד ס"ק יז

מעשה בחג השבועות שעשו הנשים כמעט של כל העיר לחמים ופלאדי"ן עם ראזינק"ש ואשה אחת בדקה רוזינ"י שלה ונמצאו בה מילבי"ן וכולן קנו ממקום אחד והלכו ומצאו גם אצל המוכר כו' נראה בעיני שאותן

שלקחו קודם שנודע שיש שם מילבי"ן מותרין דזה דומה למ"ש ב"י בשם הרשב"א בדין עבר ובישל תוך י"ב חודש בדברים שדרכן להתליע דיש כאן ב' ספיקות ספק היה שם רחש ספק לא היה ואת"ל היה שמא נימוח ונתבטלה וה"נ יש ב' ספיקות האחד שמא באותו פעם שלקחו הם לא היו עדיין מילבי"ן עד שעה קטנה שאחר זה ואת"ל היו שמא נמוחו בתנור מחמת חום האש וכו' אבל אותן שלקחו אחר כך יש לאסור כל הלחמים והפלאדי"ן דאין כאן אלא ספק אחד שמא נימוח ובהדיא כתב הר"ן בסוף פא"ט דמשום כך חד ספיקא לא שרי הרשב"א וזה ודאי אין סברא לחלק בין מילבי"ן לשאר תולעים לענין לומר שהם נימוחים יותר כנלע"ד להחמיר בפרט באיסור של תורה דודאי פירשו המילבי"ן מן הרוזיני" בשעת עריכה ולישה ושמא יאכל גוף האיסור:

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף יח עמוד א

דרש רבי יהודה בר אלעאי: אברומא שריא. אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי: רבי פריש! כך אמר אבא: של מקום פלוני - אסורה, של מקום פלוני - מותרת.

רש"י שם

אברומא - מין דגים קטנים, ואין שרצין ניכרין בהן. של מקום פלוני אסורים - ששרצין גדילין באותו נהר, ומרוב קוטנם אין יכול להפרישם, שאין ניכרים.

משנה ברורה סימן רג ס"ק א

על התותים הגדלים בסנה - שקורין מו"ל בע"ר - (MULBERRIES) שגדילים באילן ומברכין עליו בפה"ע, וכן מאלניע"ס (RASBERRIES), שלנו ג"כ ידוע שגדילין באילן שמתקיים משנה לשנה ומברכין עליו בפה"ע.

משנה ברורה סימן רג ס"ק ג

כמו יאגד"ש שחורים (BLACKBERRIES) דעת המ"א ועוד כמה אחרונים לברך עליהן בפה"ע אך העולם נוהגין לברך בפה"א.

משנה ברורה סימן רג

וכן על [אגרע"ס] ובל"א (קאסטעה"ר בערי"ן) (CHESTER BLACKBERRIES) אף שגדילים על קוצים נהגו העולם לברך בפה"ע.

ערוך השולחן אורח חיים סימן רג

סעיף ב

והנה יש דברים שיש בהם ספק אם ברכתן העץ או האדמה והיינו דהנה אילנות גמורים בין גדולים בין

קטנים וודאי ברכתן העץ ומיני זרעים שזרעין אותן בכל שנה וודאי ברכתן האדמה אמנם יש מיני פירות קטנים הגדילים בשדות ויערים ונקראים יאגידע"ס (**BLACKBERRIES**) ויש בהם שחורים ואדומים מתוקים וחמוצים שאין זרעין אותן וגדילים מעצמם על העשבים כמו ענפים קטני קטנים ובכל קיץ וקיץ מלקטין אותן ובאלו יש מחלוקת והנה זהו פשוט דאם קשה לברר לפי עומק הדין או שיש ספק בידו יברך האדמה דבזה יוצאין גם אם ברכתן העץ אמנם נברר כפי בירור ההלכה בס"ד:

סעיף ה

ולפ"ז כל מיני יאגידע"ס (**BLACKBERRIES**) שלנו הן שחורין הן אדומים הן מתוקים הן חמוצים מברכין עליהם בפה"א ויש מין הנמצא בחורף שקורין קאלינע"ס שאינם ראויים לאכילה כלל ומוצין רק השרף שבהם מברכין שהכל [מג"א שם] וכתב רבינו הב"י בסעיף ג' דעל המאזינו"ש מברכין בפה"ע ואין אנו יודעים מה זה וכן על ברומבע"ר וערפער"ט [מג"א] וגם זה לא נודע לנו מה המה אבל על ווינפערלא"ך (**WINE BERRIES**,) (**WINE RASBERRIES**) וסמאראדינע"ש (**Redcurrant - gooseberry family**) ואגרעס"ן (**CHESTER**) (**BLACKBERRIES**) ומאלינע"ס (**RASBERRIES**) מברכין העץ דהם אילנות גמורים ומתקיימים בטוב כל ימות החורף וראיתי מי שכתב דעל מאלינע"ס מברכין האדמה ודבר תמוה הוא וכן אנו נוהגין לברך עליהם העץ וראבינע"ס אינם ראויים לאכילה כלל ונותנין אותם לתוך המשקין ונ"ל דמ"מ מי שאוכלם וטועם בהם טעם יברך שהכל:

שו"ת צמח צדק (לובאוויטש) יורה דעה סימן ע

ה. ולענ"ד נ' כמה ראיות דהדבר מתבטל אפילו אם ניכר קצת כל שאי אפשר לבררו או אפילו רק טורח גדול. הא' שנינו רפ"ב דכלאים כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט. וכל הר"ש רובע הקב הוא אחד מכ"ד לסאה שהסאה ששה קבין. ימעט אותו מין אחר המעורב עד שיפחות מרובע ויתבטל בתוך הסאה ומותר לזרוע ולא מיתסר משום זרע כלאים. עוד כ' הר"ש ירושלמי כיצד ימעט או יוסיף על סאה או יפחות מרובע. לא כן אמר רבי אבהו בשם ר' יוחנן כל האסורין שריבה עליהן שוגג מותרין מזיד אסור. ומשני תמן אתה מרבה לבטל איסור תורה. ברם הכא אתה מרבה לבטל מפני מראית העין. ופי' הרא"ש שם פ"ב סי' א' דמדאורי"י חד בתרי בטיל כיון דלא ערבו כדי לזרוע וא"צ למעט אלא מפני מראית עין כו'. והתוי"ט הקשה וז"ל ותמיהא לי מלתא דלא שייך ביטול ברוב אלא כשאין ניכרין. דבניכרין אין שייך לומר ביטול וכ"פ בש"ע י"ד סי' ק"ט ובת"ח רס"י ל"ט ובשני מיני תבואה הרי ניכרין. וכ"ש בתבואה וקטניות דמתניתין דלקמן ונ"ל כו' אלא שחכמים כו' ע"ש. ולא משמע כדבריו מלשון הרא"ש שכתב הטעם דחד בתרי בטל. אבל ביטול חד בתרי מיהו צריך מדאורייתא. וא"כ איך יקרא זה ביטול כיון שהן ניכרים. וכן משמע מדברי הרשב"ם פ"ו דב"ב (דף צ"ד ע"א) שבד"ה סברוה. כ' חשוב הוא מן התורה ולא בטיל וכו' ואח"כ במסקנא בד"ה כרובע דהכא דמי. שניהם בטלים מן הדין. הרי שמדין ביטול ברוב נגעו בה. ויש להקשות על הירושלמי איך מקשה מדין שמרבה ומבטל במזיד יותר ה"ל להקשות דאין כאן ביטול כלל. כיון שניכר המין ואפשר לבררו שהרי ר' יוסי אומר יבור. אעכצ"ל דמ"מ כיון שטורח גדול הוא לברר ע"כ חשוב ביטול לענין כלאים. גם שנינו רפב"ת

דכלאים צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר כו' ונראה דאף שטרפן זה בזה אפשר להכיר ולברור כמה חלקים צמר גמלים בפ"ע מצמר רחלים. ועכ"ז חשוב ביטול. וגדולה מזו מבואר בירושלמי שם הובא בטו"ד רס"י רצ"ט מי שנתערב לו צמר עם פשתן מביא ליטרא ועוד צמר גמלים ומבטלן כו'. ועיין במרדכי פכ"ש שר"ת הביא ראייה מדין משנה זו לדין ביטול חמץ קודה"פ ע"ש סי' תקנ"ה. והנה גם בפ"ק דסוכה (ד"ט ע"ב) גבי בשחבטן. ופירש"י וסכך כשר רבה עליו ומבטלו דמדאורייתא כל מילי ברובא בטיל כו' וכבר הקשו הר"ן והריטב"א שהרי אפשר להסיר האיסור. שהאיסור הוא אילן מחובר וסכך הכשר הוא התלוש. ואעפ"כ חשוב ביטול. ומה שתירץ הר"ן הביאו המג"א סי' תרכ"ו סק"ג משום דשם מדינא בפלגא כשר סגי אינו מובן דהא אפשר שגם פלגא לא יהיה המשל כשהכשר הוא ד' חלקי עשרה מכל גג הסוכה והפסול שני חלקי עשרה או ג' חלקי עשרה א"כ הוא בטל ברובא ומצטרף להכשיר הסוכה לפ"ד רש"י ור"ת. והרי ליכא גם פלגא סכך כשר. וא"כ ע"כ מדין ביטול ברוב נגעו בה ואיך הוא בטל כיון שאפשר להסירו א"ו דכה"ג נמי חשיב ביטול. שוב ראיתי בש"ע אאזמו"ר הגאון ז"ל סי' תרכ"ו ס"ד וס"ט מ"ש ליישב זה. והריטב"א בחידושו פ"ק דסוכה (ד"ט ע"ב) ד"ה אמר רבא כ' ואף על גב דבאיסור שאפשר להתכבד אינו מתבטל (ונ' שהוא ט"ס וצ"ל שאפשר להכירו) מכיון דמדינא כי מצמצמים ליה לא בעינן רובא אלא דחיישינן לסכך פסול שיהא עומד במקום אחד וכיון דמעורב ברובא סמכינן שמתערב בכל כאיסור הנופל ברוב לח בלח ומתבטל כיון שאין בו כדי צלתו מרובה מחמתו עכ"ל. וע' בחמד משה סי' תרכ"ו סק"ב האריך להשיג על המ"א וכו' ובדקדוק כ' רמ"א שם בהג"ה שאין ניכרין כו' דאילו ניכר לא שייך ביה ביטול ואף כי מ"מ לא הוה ביטול מעליא. ר"ל מפני שאפשר להכיר כו' והביא מ"ש התוס' ד"ט ע"ב בד"ה הא. כיון דמינכרין ולא מערבין כו' וכ"כ דט"ו ע"ב ד"ה והא אפשר. כיון דאין מעורבין זה בזה וניכר כל אחד בפ"ע כו' דכשחבטן דלעיל שעירבן ואינו ניכר הי ניהו פסול הי ניהו כשר עכ"ל. והרי עכ"ז אפשר להכיר תומ"י ע"י שיסיר הסכך וישאר האילן וענפיו עומדים בפ"ע ועכ"ז בטל וע' פמ"ג במ"א שם סק"ג דבאיסור כה"ג אינו בטל במכש"כ ממ"ש בש"ע יו"ד סי' צ"ח ס"ד בהג"ה וטבע החלב להקפיא כו' ע"ש. ולפע"ד דין זה דחבטן דומה להא דכל סאה שיש בה רובע כו' דבטל בפחות מרובע אף על פי שאפשר לבררו. וחנם נדחק התו"ט ר"פ שני דכלאים. הן אמת שיש לומר שיש לחלק בין ביטול ברוב בשאר איסורים ובין איסורי מאכלות. אף שלפ"ד ר"ת במרדכי פכ"ש שהביא ראייה מכלאים לחמץ נראה דאינו מחלק. מ"מ מצינו גדולי הפוסקים מחלקים ביניהם כמ"ש במרדכי פ"ק דביצה סי' תרמ"ח בשם רשב"ם לחלק ביניהם לענין ביטול איסור לכתחלה. אך מהירושלמי רפ"ב דכלאים הנ"ל לא משמע כרשב"ם דא"כ מאי מקשה מהא דר' יוחנן דמירי באיסורי מאכל להא דכלאים. וא"א לומר דכלאים הנ"ל ג"כ איסור מאכל. שהרי כלאי זרעים מותרים באכילה כדאיתא במשנה רפ"ח דכלאים. ועכ"פ מזה נלמוד דגם באיסורי מאכל אין להחמיר כ"כ טובא. והיינו כשהאיסור מעורב תוך מאכל שאי אפשר לברר האיסור מן ההיתר. לכן אף שאפשר להכיר קצת מהאיסור כמו כשאין המאכלים שוים ממש י"ל דבטל כיון שא"א להסיר כל האיסור. דכיון דאשכחן באיסורי אחרים בטל האיסור תוך ההיתר אף שהוא בענין שאפשר לבררו לגמרי ע"י טורח. כמו רפ"ב דכלאים הנ"ל ופ"ק דסוכה. א"כ גם באיסור מאכל יש לומר דבטל היכא שא"א להסירו כולו. אף שאפשר להכיר מקצתו ע"י מראית העין ע"י טורח כיון שא"א להסיר כולו. וכ"ש כשהוא בענין שא"א להכירו ע"י מראית העין כ"א ע"י מישוש ידים. וזה דלא כהט"ז ופרי"ח. כ"א כדעת הש"ך בנקה"כ דלא החמירו בעכבר רק משום דכעדשה הוי שיעור מלקות:

קיצור. ראייה מרפ"ב דכלאים דאיסור מתבטל ברוב היתר אף שע"י טורח אפשר לבוררו. וכן רפב"ת דכלאים. ופ"ק דסוכה רק התם לא מיירי באיסור מאכל. אך גם באיסורי מאכל י"ל שעכ"פ אין להחמיר היכא שא"א כלל לברר האיסור מההיתר אף כשע"י טורח אפשר להכיר מקצת דמקצת מן האיסור. אבל א"א לברר ולהסיר כולו י"ל דבטל:

ו. ועוד נ' ראייה לזה ממתניתין פ"ב דטבול יום מ"ג הובאה בגמרא פ"ג דפסחים (דף מ"ד ע"א) ובפ"ו דנזיר (דף ל"ו ע"א) המקפה של תרומה (תבשיל קפוי ועב של תרומה כגון דייסא. והשום והשמן הנתונים בו לתבלין היו של חולין. רש"י) ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן (דמקפה עיקר וטבול יום פוסל את התרומה. רש"י) המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו (וברש"י דנזיר שם כ' אית דאמרי דפי' במקצתן היינו בשום ושמן של תרומה. אבל לא במקפה דחולין דטבול יום שוויוהו רבנן שני ואין שני עושה שלישי בחולין. ואית דאמרי מאי במקצתן אפילו במקפה של חולין דכיון דערובי בחד מנא דמי ליה כמאן דנגע בתרומה עצמה עכ"ל). והיונן בה מקום מגעו אמאי פסול הא בטלי להו תבלין ברובא (דקסבר דימוע מדרבנן הוא דאסור כלומר דמדאורייתא חד בתרי בטיל והא דתרומה בחד ומאה דרבנן הוא. תוספות בנזיר בשם רש"י דפסחים) ואמר רבה בר בר חנה (דימוע מדאורייתא הוא) מה טעם הואיל וזר לוקה עליה בכזית כו' וכו' התוספות בנזיר (וכ"ה בפסחים בקוצר) וקשה לר"ת דמדפריך ולבטול ברובא משמע שהשום והשמן אינו בעין. דדבר שהוא בעין אינו מתבטל. ולא משמע הכי דקתני ונגע טבול יום במקצתן משמע דאשום ואשמן קאי ולא אמקפה מדלא קתני במקצתה כו' לכן נראה לר"ת דאיירי שהשום והשמן מפוזרין על המקפה וניכרין כו'. עוד כ' התוספות בפי' הואיל וזר היה לוקה עליה בכזית ולא דוקא נקט לוקה דהא תרומת שום מדרבנן אלא ה"ק הואיל וזר לוקה עליה בכזית אילו היתה תרומה דאורייתא דין הוא להחשיבה ולא יתבטל אגב המקפה. ולע"ד אין צורך לידחק דהא יש בה שמן ותרומת שמן הוא מדאורייתא. עוד כ' וא"ת לימא ר"ל יתרץ הואיל וזר לוקה בכזית אם היה מלקט וצובר משם כזית (ולעולם אין היתר מצטרף לאיסור. וגם א"צ לאוקמי בכזית בכא"פ) ואומר ר"י דאין דרך אכילתו בכך ומשום האי טעמא לית לן למימר דלא יתבטל אגב המקפה עכ"ל. וכ"כ התוספות בפסחים שם ד"ה לאו משום. ומשום אם היה מלקט כו' כיון שאין דרך אכילה בכך עכ"ל יעו"ש. ובשט"מ דנזיר שם כ' נראה לפרש דהכא מיירי בשום ושמן שהוא בעין מפוזרין על פני המקפה אבל אין מעורבין בתוכה כו' עכ"ל. אבל הר"ש בפי' המשנה פ"ב דטבול יום מ"ג האריך. ופי' וז"ל משמע שהשום והשמן מעורבין במקפה ואין מקומן ניכר דמקשינן התם אסיפא מקום מגעו אמאי פסל ופי' שם בקונטרס אמאי פסל הא בטלי להון תבלין ברובא וכו' משמע מתוך פירושו שאין השום והשמן בעין ודבר שהוא בעין אינו מתבטל ברוב כו' ור"ת וריב"א גרסי בפסחים מקום מגעו אמאי פסול הא לא הוי כביצה ומוקמי לה בשהשום והשמן בעין כו' ואי אפשר לקיים פי' זה כו'. ונלע"ד פשוט דאף לפי' ר"ש בפירש"י דמיירי שאין השום והשמן בעין היינו שאין מפוזרין על פני המקפה מלמעלה. אלא מעורבין בתוכה. אבל בתוכה ודאי יש שום בעין רק שנידך. אבל ודאי מובדל הוא גם למראית העין מן הדייסא שהיא המקפה שכאשר נקח בכף מתוך המקפה יהיה ניכר ודאי קצת חתיכות שום. אלא שא"א לברר השום ולהסירו דא"כ תתקלקל הדייסא לגמרי. ולכן בכה"ג שפיר הוא בטל. ומ"ש ודבר שהוא בעין אינו מתבטל ברוב. זהו כשהוא בעין מפוזר על פני המקפה מלמעלה. שאזי אינו מעורב בתוכה כלל. אבל כשמעורב בתוכה אף שאפשר להכיר מקצתו ע"י הנ"ל בטל לגמרי. ודוגמת מ"ש התוספות בנזיר

ובפסחים ואור"י שאין דרך אכילתו בכך ומשום ה"ט לית לן למימר שלא יתבטל כו' כנ"ל. וה"נ כיון שאין דרך כלל ללקוט ולברר השום מתוך המקפה. ע"כ לית לן למימר שלא יתבטל. וכ"ש הוא מדברי התוספות דהא התוספות כתבו כן אף לשטתם שהשום והשומן מפוזרים ע"פ המקפה והוא בעין. אעפ"כ כתבו כיון שאין דרך אכילתו בכך כו'. כ"ש וק"ו כשהשום והשמן מעורבין תוך המקפה ממש שללקט השום מן המקפה קשה מאד וגם יתקלקל ויפסד המקפה וגם א"א כלל ללקט כולו. דבכה"ג הוא בטל בודאי. ונלע"ד ראייה לזה ממשנה שלימה ספ"ו דנדרים (דנ"ג ע"ב). מן המקפה אסור בשום (של מקפה) ורבי יוסי מתיר. מן השום מותר במקפה. וע"ש בהרא"ש דהיו רגילין ליתן בכל מקפה שום. א"כ עכ"פ על כרחך אפשר לברור ולהכיר השום של מקפה מתוך המקפה. שהרי ר' יוסי מתיר בהשום של מקפה כשלא יאכל מן המקפה:

קיצור. מדאמרינן פ"ג דפסחים הא בטלי להו תבלין ברובא. אף דפר"ש שהשום אינו בעין היינו שאינו ע"פ המקפה ואין מקומן ניכר כ"א מעורב בתוכה. אבל [בתוכה] ודאי (הוא) [יש] שום. ואעפ"כ בטל כיון שא"א להסירו מתוך המקפה. וראיה ממשנה ספ"ו דנדרים:

ז. ושוב מצאתי בחוות דעת סי' ק"ד סק"א הביא ג"כ ראייה זו ומ"ש דמיירי שהשום והשמן בעין רק א"א לברר השמן מהמקפה כו'. הנה אף שכוונתו אחד כמ"ש דר"ל שהם בעין אבל אין מקומן ניכר כ"א מעורבים בתוכה. עכ"ז לא ראה לשון הר"ש שפי' שזה נקרא שאין השום והשמן בעין כו'. ומ"מ המכון של הר"ש ג"כ כמ"ש שממשו של השום בעין תוך המקפה ולא נמוח. וראיה דהא הגמרא מסיק דלוקה עליהן משום שיש כזית בכדי אכילת פרס. וגבי כבכא"פ אין לוקין עליו אא"כ יש טעמו וממשו פרק בתרא (דע"א דס"ו) ושם פירש"י ממשו שהוא בעין. לאפוקי חלב שנמוח נק' טעמו ולא ממשו ע"ש בפירש"י ס"ו ב'. גם הר"ש בטבול יום פ"ב שם גבי כזית בכא"פ כ' ועו"ל דאפילו במינו נמי כבכא"פ דאורייתא דלא בטיל ברובא אף על גב דלא מינכר כו' דסתמייהו בחטים או בשעורין של תרומה איירי דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי אכיל כבכא"פ חייב ולא דמי למיעוט הנמוח ומתחבר עם הרוב מתבטל עכ"ל. וא"כ לפ"ז גם בשום שבתוך המקפה מסתמא ג"כ לחודיה קאי. הגם דהוא מין בשאינו מינו מ"מ לשון כבכא"פ משמע כה"ג. וכ"כ הפר"ח בה' פסח דלרש"י וסיעתו כל שהאיסור הוא מחוי ואינו בגופו מקרי טעמו ולא ממשו. וא"כ מאחר שכאן אמרו שהיה לוקה עליו משום כבכא"פ ע"כ היינו שאינו מחוי. ואעפ"כ היה מתבטל אם אין כזית בכא"פ. ע"כ צ"ל דבכה"ג נמי מתבטל האיסור. רק שאם הוא כבכא"פ אינו בטל. והחוות דעת למד מזה דכמ"כ אף שאין כלל כבכא"פ אלא שיש מהאיסור שיעור שלוקה עליו אם היה בפ"ע כמו עדשה מן השרץ לא בטיל. ואין הנדון דומה כלל. דכשיש כזית בכא"פ שאני. דבכה"ג האיסור אינו מתבטל בהיתר. אבל כשיש ששים מן ההיתר נגד האיסור. אלא שהאיסור יש בו כשיעור שלוקין עליו מה בכך. הרי כזית מן הנבלה בטל בששים של היתר. א"כ גם כאן י"ל דמתבטל. כיון דאי אפשר לברר האיסור מן ההיתר א"כ מתבטל. וזהו שטת או"ה והרשב"א דלעיל אות א' שבמאכל עב מתבטל אף כעדשה מן השרץ. ומכל מקום י"ל להחמיר בזה כהש"ך:

קיצור. עוד ראייה דענין השום שבמקפה מיירי שהוא בעין ולא נימוח לגמרי מאחר דהיה לוקה אכזית בכא"פ וצ"ל ממשו היינו שלא נמוח. דברי הח"ד שדימה שיעור כעדשה לכזית בכא"פ אינו דומה כלל. ומ"מ יש להחמיר בכשיעור:

ח. ועוד ראייה ממשנה פ"ד דתרומות (מ"ח) ר' יהושע אומר תאנות שחורות מעלות את הלבנות כו' אף על

גב שהאיסור ניכר מאד. וכ' הר"ש דמפרש הטעם בירושלמי משום דאם רצה טוחן ומתיר כלומר שאם דורסן מתערב הכל ועולה. ואף דרע"ק פליג מ"מ הרי מודה בשאינו ידוע מה נפלה כו' והכא שהאיסור כבר מעורב בהיתר וא"א להסירו עדיף טובא ויודה רע"ק דבטל. גם מה שפסק הרמב"ם כרע"ק אינו מוכרח דהא בנדרים פרק נערה (דע"ד א') דפליגי ר"א ור' יהושע ורע"ק כ' הר"ן שם דע"ה א' וכיון דקלסיה בן עזאי לרע"ק וזכנהו לר"א ור' יהושע בדינא דלא אהדרו ליה מידי נקטינא כוותיה עכ"ל. וכ"כ הרא"ש שם סי' יו"ד. משמע הא לאו הכי היה הלכה כר' יהושע דהלכה כרע"ק מחבירו ולא נגד רבו בפרק הכותב (דף פ"ה). ומה שהעיר ע"ז אאזמו"ר הגאון ז"ל מדין אשה הדרא לקביעותא שבפ"ב דנזיר (דף י"ב ע"א) המובא בפר"ח סי' ק"י ס"ק י"ג. לא הבינותי כי הנה עיקר פי' קבוע היינו שהאיסור ניכר וידוע במקומו וגבי אשה כ' התוספות בנזיר שם ונהי דלא קבוע לגמרי מ"מ דמי קצת לקבוע. ולפע"ד א"צ לזה דשם י"ל דהוי קבוע לגמרי שהרי האשה עצמה יודעת שנתקדשה וא"כ היא יודעת שאחותה אסורה לזה. ואפשר עי"ז חשוב האיסור קבוע. ואף את"ל דזהו אינו וה"ל קבוע דרבנן כהא דאמרין פ"ח דזבחים (דע"ג סע"א) גזירה שמא יקח מן הקבוע. אף שא"י האיסור ומעורב רק כיון דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי א"כ כיון דאינו בטל חשוב קבוע. ועיין מזה בסה"ת סי' נ"א ודוקא כי האיסור ניכר כו' שייך לומר כל קבוע כו' והא דמשני כו' גזירה כו' לאו דוקא כו' אלא כו' משום דבעלי חיים לא בטלי כו'. וכה"ג באשה דלא גרעא מבעלי חיים דלא בטלי לכן ה"ל קבוע. ומה ענין זה לדבר איסור שאינו חשוב ומתבטל אילו נתערב מין במינו. להכי גם כשנתערב מבשא"מ כיון דא"א לבררו ולהוציאו משם דומיא דמקפה ושום שפיר מתבטל. ומה ענין זה לאשה שהוא דבר שאינו בטל. ועוד זאת גם לדברי קדשו אין ללמוד מזה לחצי שיעור. דאשה פשיטא דדומה לאיסור שלם כמו כעדשה מן השרץ וחמור מיניה דחשוב בריה לדברי הכל. משא"כ בשנחתך האיסור לחתיכות פחות מחצי שיעור אין דומה לשם כלל. ועוד ראייה הנה בסה"ת סי' חמשים כ' אבל מין בשאינו מינו צריך ששים בהיתר אפילו בדבר יבש כו' ואם מכירו יסיר האיסור ואם אינו מכירו כגון שנחתך בחתיכות קטנות בטל בששים עכ"ל. והאי אם אינו מכירו כגון שנחתך כו' א"א לומר שהוא בענין שדומה לגמרי לשאינו מינו. דא"כ היינו מחוי שנזכר שם. אלא מיירי שנחתך כ"כ לחתיכות קטנות עד שא"א לברר כולו ושישאר המאכל מין מאכל כ"א יופסד. וכענין השום במקפה כנ"ל. וכן פי' באו"ה כלל כ"ג סי' ח' וז"ל והטעם (ר"ל למ"ש סה"ת דבעינן ששים) משום דמין בשא"מ חמור יותר מבמינו אף בדבר יבש שאין נ"ט זה בזה לפי שנקרא דבר שיש לו תקנה דיכול קצת להכיר האיסור ולהסיר. ומ"מ בטל שפיר בששים דמאחר שהוא כ"כ מועט (ר"ל רק אחד מששים) ואינו מוצאו נקרא שפיר דבר שאין לו תקנה עכ"ל. ועי' בספר חמודי דניאל ה' תערובות סי' כ' מה שהקשה על הפר"ח סי' ק"ב סק"ח וסי' ק"ט ס"ק ד' כגון חתיכה שבלועה מחלב כו' מסוגיא דגמרא רפ"ח דזבחים (דף ע"ד) דחתיכה דבשר בחלב היה בטלה לולי שהיא חהר"ל. ולפמ"ש בשם או"ה לק"מ דהכא לא דמי כלל למכיר האיסור כיון שעתה אינו מכירו וא"א להכירו כ"א ע"י טורח גדול. ועיין בא"ח סי' תס"ו ס"ד ובח"י שם דהפירור יבש אינו מתבטל בקמח. ופי' אאזמו"ר נ"ע דה"ל כיבש בלח. ובאמת מאחר ששם אחר הריקוד א"א להכיר האיסור בשום אופן אין להחמיר כלל. לולי מצד האומרים דחוזר וניעור. אבל עכ"פ יש ליתן עי"ז דין קמח חמץ שנתערב בקמח דפסח. ואינו ענין לדין יבש בלח:

קיצור. עוד ראייה ממשנה פ"ד דתרומות. שאינו ענין לדין אשה הדרא לקביעותא פ"ב דנזיר (י"ב). גם ראייה מסה"ת סי' נ' ואו"ה כלל כ"ג דין ח'. גם קצת ראייה מהקושיא שהקשה החמודי דניאל על הפר"ח סי' ק"ט

סק"ד מזבחים ע"ד. לפ"ז אין להחמיר בדין הנזכר בש"ע א"ח סי' תס"ו ס"ד. ויש להתיר לאפותו קודה"פ:

שו"ת שיבת ציון סי' כח

הן אמת דלפי מה שחדשתי בילדותי בלימוד התלמידים לישב דברי רש"י ז"ל יש להוכיח שדעת רש"י דגם בתולעים הוא טעם פגום ואינו נהנה באכילתו דהנה במס' חולין דף ס"ז ע"א א"ר הונא לא לשפי אינש שיכרא בצביייתא באורתא דלמא פריש לעיל מצביייתא והדר נפל לכסא והוי עובר משום שרץ השורץ על הארץ, ופירש"י שם בד"ה באורתא שאם תפול תולעת על הקשין לא יראנו ומשם תפול אל הכלי ולמחר כשיראנו יהא סבור שלא יצתה מן השכר לקשין ותולעת המים מותרת עכ"ל רש"י ז"ל. ולכאורה הוא פליאה גדולה למאי צריך רש"י ז"ל לומר שחשש הוא שיראנו למחר ויהא סובר שלא פירש וישתה ומזה משמע דאם יפול התולעת והוא לא יראנו למחר וישתה ליכא חשש איסור, והוא תמוה דאף אם לא יראה התולעת וישתה ג"כ נכשל באיסור בשוגג כששתה תולעת וג"כ צריכין אנו להסיר המכשלה שלא יכשל אדם באיסור אף אם לא ידע שיש כאן האיסור, ולמה לא פירש רש"י ז"ל בפשוט דלא לשפי אינש שיכרא בצביייתא באורתא דשמא יפול התולעת על הקשין והדר נפל לכסא והוא ישתה השכר עם התולעת ואף שישתה בחשכת לילה באופן שלא יראה מ"מ עביד איסורא דשתה תולעת שפירש. ובאמת הרי"ף והרמב"ם והטור וש"ע בסי' פ"ד סעיף ג' כתבו סתמא דאין לסנן בקיסמים ובקשין בלילה דשמא יחזרו ויפול משם לתוך הכלי ויבא לשתות ע"ש. הרי שכתבו סתם דחיישינן שיבא לשתות ולמה האריך רש"י ז"ל לומר שיראה התולעת וישתה למחר בכוונה עם התולעת שיהיה סבר שלא פירש.

וליישב פירש"י ז"ל אמרתי בלימוד הישיבה דלפי דאנן קי"ל בכל התורה דדבר שאינו מתכוין מותר ובשאר איסורין מותר דבר שאינו מתכוין אפילו לכתחילה כמו דקי"ל דמוכרי כסות מוכרין כדרך בלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים רק הצנועין מפשילין לאחוריהם במקל. אמנם באכילת איסור לא שייך לדון בו דין דבר שאינו מתכוין דקי"ל המתעסק בחלבים ועריות חייב חטאת שכן נהנה ולכך בכל אכילת איסור אסור דבר שאינו מתכוין משום שהוא נהנה, ומעתה יש לומר דרש"י ס"ל כדעת הד"מ דגם בתולעים טעמם פגום ובזה היה דבר שאינו מתכוין מותר כמו בכל איסורין כיון שאינו נהנה, ולכך ס"ל לרש"י דמשום חשש שישתה השכר עם התולעת בלי כוונה לא הו"א אסרי לשפות שיכרא באורתא דאף שיפול לתוך הכלי והוא ישתה ולא יראה התולעת ליכא מכשול איסור דכיון שהוא מתעסק בשתיית השכר שהוא היתר ושותה גם התולעת הוי דבר שאינו מתכוין ודין מתעסק בחלבים לא שייך כאן כיון שאינו נהנה דטעם תולעת הוא פגום, ולכן כתב רש"י שישתה למחר ביממא ויראה התולעת ויהיה סבור שלא פירש וישתה התולעת בכוונה, ובזה בודאי נכשל באיסור שהוא מתכוין לאכילת התולעת, כן נראה לי בדעת רש"י ז"ל. ואין להקשות למה הוצרכו כלל בדיקת פירות וירקות מתולעים הא הוי דבר שאינו מתכוין, ז"א דכיון דידוע דשכיחי תולעים באותן פירות וירקות ואינו חושש לבדוק ולהסיר התולעים הוי כמתכוין לאכול גם התולעים ולכן צריך בדיקה, אבל בשכר ס"ל לרש"י דכיון שהוא מסנן השכר לא יעלה על דעתו שנשאר בשכר תולעת ויהיה סבור שנסתלקו התולעים ע"י הסינון ואם ישתה התולעת שחזר ונפל לשם ולא יראה התולעת הוא דבר שאינו מתכוין לכן פירש רש"י שיראה התולעת רק שיהיה סבור דלא פירש וישתה בכוונה כנ"ל. הרי דלפי דבריו כל

מקום שלא היה חיוב לבדוק ונכשל אינו שוגג רק מתעסק ולא הוי מעשה איסור כלל.

דרכי תשובה יורה דעה סימן פד אות כח

ועיין בשו"ת בית אפרים החדשות דף ח' שבשאל מעיר אהת אשר משהמשים מימי נהר וגם לאחר הפסוק ע"י בגד עב מראין בהוכן כמו הולעים דקיס רוחמים ונהגו בהם היתר עוד מקדם לפני גאוני עולם שהי' הם ולאמרו שלא היו יכולין למנזר שיבשלו המים החלה ואח"כ יסננו כי אין רוב הגיטור יכולין לעמוד בגזירה זו שיבשלו המים החלה ומלמד להקל והביא מהא דלקמן סי' קל"ז בש"ך וט"ז ממ"ש בט"ז שם לחלק בין א"א בענין אחר והעיר שזה הלוי צדין אפשר ולא קא מכין וצדין פסיק רישא דלא ייחא לי' עיי"ש אמנם יעוין בשו"ת למח נדק החדשות שם שרצה השואל להקל בשבדא כז משום דהוי לא אפשר ולא קא מכין והוא ז"ל השיב דאין זה בכלל לא אפשר דהא אפשר לסק דרך בגד עב שקריין גיוואל"ע דאז בודאי א"א שיעצרו ההולעים דרך הבגד עיי"ש ועי' בשו"ת מרן דברי חיים שם שגם הבואל שם רצה לומר כן והוא ז"ל שפק חמתו עליו וכ' לו דברי צוז על שרצה לומר דברים כאלו להחיר איסור הורה שלא במקום פקוח נפש וכו' ואפי' אם יש פקוח נפש אם יוכל נעוצ במקום הזה ואינו הולך משם מקרי מזיד ומומר וכו' ואין הקנה רק לבשל המים ואח"כ לסננם ואז יבדקו ואם גם אח"כ ימלאו אן הקנה וכו' עיי"ש:

גליון רבי עקיבא איגר יורה דעה סימן פז

קשה לי הא אינו מכין לבשל רק לחתות באש ופסיק רישא לא הוי דשמא לא בישל העובד כוכבים בהקדירה בשר וגם חלב, וצ"ל דדוקא בספק דלהבא שמא לא יהא נעשה כן במעשה שלו כמו גורר כסא וספסל דהוי ספק שמא בגרירתו לא יעשה גומא אבל בספק דעבר כמו הכא דאם יש בקדירה בלוע בשר וחלב בחיתוי זה בודאי יתבשל אלא דהספק שמא אין בו בליעת בשר וחלב זה מקרי פסיק רישא וכו'. אכן לדעת הט"ז או"ח (סי' שט"ז סק"ג) שכתב שם לדעת הטור בנועל התיבה וספק אם יש זבובים דמותר לנועלו דהוי דבר שאינו מתכוין ואף דהוי פ"ר מ"מ דלמא אין שם זבובים ולא הוי פ"ר א"כ לכאורה בנ"ד היתר גמור דהא אינו מתכוין לבשל כלי של עובד כוכבים וכו'.

שו"ת רבי עקיבא איגר (קמא) סימן ח

להרב רבי אברהם נ"י בק"ק מעזריטש.

על שאילתו מי שאינו יודע שזהו מלאכת איסור אם מחוייבים להפרישו.

בפרק כיצד הרגל (דף כ"ו ע"ב) אמר רבה היתה אבן מונחת בחיקו וכו' לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, וקשיא לי הא בתוס' בשבת פרק כלל גדול [דף ע"ב] ד"ה נתכוון וכו' ותמצית דבריהם דבנתכוין לחתוך תלוש היינו שהיה סבור שהוא תלוש והיה מחובר מקרי נעשה מחשבתו, אלא דפטור מטעם אחר מקרא דאשר חטא בה פרט למתעסק, וזהו בכלל אסורים דאם סבר בהמה זו חולין והיתה קדשים ושחטה בחוץ דפטור, ואם נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר בכה"ג בעלמא חייב, דאם נתכוין לשחוט בהמת קדשים זו בחוץ ושחט בהמת קדשים אחר בחוץ חייב, אבל בשבת פטור דלא נעשה מחשבתו שלא רצה לחתוך זה ע"ש, א"כ הכא דהיה האבן בחיקו ולא ידע מזה דחשב דאינו עושה כלל מלאכה, בלא טעמא דמלאכת מחשבת פטור דלא גרע מקסבר שהוא תלוש ונמצא מחובר.

ואף דבאמת ג"כ לא נעשית מחשבתו דהא לא רצה כלל בנפילת האבן, מ"מ הא ל"צ לטעמא דמלאכת מחשבת, דאפילו בעלמא פטור מטעם מתעסק.

ועיין מהרש"א סנהדרין (דף ס"ב ע"ב) דלר"י לא דרשין בה פרט למתעסק לקסבר שהוא היתר והיה איסור כיון דהשגגה בחתיכה זו חייב, וכן בשבת דבכה"ג דעסק בחתיכה זו דהוי מלאכת מחשבת דנעשית מחשבתו.

אבל זהו תמוה דא"כ אב"י ורבא דפליגי בנתכוון לחתוך תלוש וחתך מחובר, וכי אזלא הכל שלא אליבא דהלכתא, ועיי' ברש"י כריתות פרק ספק אכל (דף י"ט ע"א) במתני' דמשמע דר"י דדריש תרתי דבה קאי על החטא ועל הידיעה, ועיין.

ונ"ל דבר חדש דמה דממעטין מאשר חטא בה פרט למתעסק, לא דמתעסק לא נעשית העבירה כלל אלא דמקרי עבירה בשוגג, ואך בשוגג כהאי ממעטין מאשר חטא בה דפטור מקרבן אבל מ"מ מקרי שגגת איסור, אבל מה דממעטין מטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה היכא דליכא מלאכת מחשבת אינו בכלל מלאכה ולא נעשה העבירה כלל.

א"כ י"ל דמש"ה נקיט בסוגיין מטעם מלאכת מחשבת היינו די"ל מה דאמרינן לענין נזקין חייב לענין שבת פטור, היינו לומר דאם הנפילה מחיקו היה בשבת חייב לשלם הנזק ופטור משום שבת, דלא אמרינן ביה קלב"מ = קם ליה בדרבא מיניה = כדין חייבי מיתות שוגגין כיון דלא היתה מלאכת שבת, לא נעשה כלל מלאכת שבת, אלא דאלו אתרו ביה והיה יודע שהאבן בחיקו אז היתה נקראת מלאכה ואם הי' מודיעים אותו מהאבן בחיקו ולא אתרו בו אז היו בכלל חייבי מיתות שוגגין אבל עתה כיון דלא ידע מהאבן שבחיקו, לא נעשה המלאכה ולא מקרי ח"מ = חייבי מיתות = שוגגין, אבל בלאו טעמא דבעי מלאכת מחשבת אלא מטעם

מתעסק דפטור גם בשאר אסורים, היינו גם מחטאת, אבל מ"מ מקרי מלאכה, והוי שגגת מלאכה בלא חיוב חטאת והיה פטור מלשלם הנזק, דהוי חייבי מיתות שוגגין ודוק.

וראיתי לידידי בעל חוות דעת בספרו מקור חיים (בסי' תל"א) הקשה בלא ידע שחמץ בביתו אמאי נקטו הפוסקים דהוי שגגת עבירה, הא הוא מתעסק דלא ידע כלל דחמץ בביתו, ונדחק לחלק בין עבירה שיש בה מעשה לאין בה מעשה.

ולענ"ד עיקר דמתעסק מקרי ג"כ עבירה, אלא דלא חייבה התורה חטאת עליו.

וחשבתי להביא ראיה ממה דאמרין ברכות, (דף יט) המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק ופסקין (וכ"ה בש"ע) דאם הוא א"י = אינו יודע = שיש כלאים ואחר רואהו צריך להגיד לו אפילו בשוק לפושטו, ואמאי הא כיון דא"י שבבגדו כלאים, הוי מתעסק וליכא איסור דאורייתא ומותר משום כבוד הבריות, אלא ע"כ דמתעסק הוי ג"כ איסור דאורייתא, אלא דלא חייבה תורה קרבן עליו.

אמנם יש לדחות, דכלאים דהאיסור הנאת חימום הוי כמו חלבים ועריות דמתעסק חייב, אך מ"מ העיקר נ"ל כמ"ש.

ובזה מובן לי דברי תוס' פ"ק דשבת (דף י"א ד"ה שמא ישכח ויצא) אליבא דרבא וכו' מבואר מדבריהם דלאביי דגזר גזירה לגזירה היה ניחא דמתעסק הוא עכ"פ דרבנן, ובפשוטו תמוה איך שייך דיאסרו חז"ל מתעסק הא לא ידע שעושה כן ולא יזהר ענין יאסרו חכמים לעשות כן, הא כיון דלא ידע כלל שעושה מלאכה זו דחשב שהוא תלוש לא ידע כלל שיש עליו איסור דרבנן.

ולפי הנ"ל דמתעסק הוי ככל מילי עבירה אלא דמקרי שגגת עבירה, ובכה"ג גזה"כ = גזירת הכתוב = לפטור מחטאת אבל עבירה יש כאן אלא דמ"מ בשבת כיון דלא ידע מהמחט לא מקרי מלאכת שבת, [ומה"ט נקטו בדבריהם מלאכת שבת ולא נקטו מתעסק, דמצד מתעסק היה מלאכה דאורייתא, רק מטעם מלאכת מחשבת הוא דרבנן] ובזה שפיר כתבו דלאביי היה ניחא דאסור מדרבנן, היינו דרבנן אמרו אף בלא מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן לענין מלאכה שא"צ לגופה וכדומה, וא"כ גם זו דלא ידע מהמחט מצד מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן, וממילא אף דהוא מתעסק הוי שגגת מלאכה דרבנן, ודוק.

נפקא מינה עוד לדינא במה דקיי"ל דמצווה על שביתת עבדו, דאם רואה עבדו שרוצה לקצור תבואה ממחומר והעבד אמר שרוצה לקצור זה התלוש והרב ידע שהוא מחומר דאם מתעסק לא הוי מלאכה כלל לא שייך בזה שביתת עבדו דהא העבד אינו עושה מלאכה כיון דחושב שהוא תלוש ואין רבו עובר משום שביתת עבדו, אבל אם מתעסק הוי שגגת עבירה כיון דהרב ידע שהוא מחומר יש בו משום שביתת עבדו דהא מלאכת מחשבת מקרי כיון דנעשה מחשבתו של עבד לקוצרו אלא דפטור משום מתעסק כמ"ש התוס' שבת (דף ע"ב) שהבאנו בתחלת דברינו וכיון דמתעסק הוי שגגת עבירה יש בזה משום שביתת עבדו. ידידו עקיבא גינז מא"ש.

בשולי המכתב ובההיא ענינא אמרתי בישוב קושית התוס' שבועות פרק ידיעות הטומאה (דף י"ט) ד"ה הרי העלם מקדש, והיינו דלכאורה קשה בהעלם מקדש דהיינו דסבר שהוא בית דעלמא אמאי חייב, הא הוי

מתעסק כמו סבר שהבהמה חולין ושחטה בחוץ וצ"ל דוקא לענין חטאת קבועה מיעטה הכתוב דאשר חטא בה פרט למתעסק, אבל לענין עולה ויורד ליכא קרא, ובפרט למ"ש דמתעסק מקרי שגגת עבירה אלא דלא חייביה רחמנא חטאת וא"כ י"ל דעולה ויורד חייב, א"כ מיושב קושית התוס' דשפיר אמרינן העלם מקדש פטור לגמרי דהקרא דעולה ויורד מיירי בהעלם טומאה ומצד חיוב חטאת ממילא פטור משום מתעסק, ומדוקדק היטב לישנא דמתני' דברישא דאכל קודש לא קתני עלה רא"א וכו' ואינו חייב על העלם קודש כדקתני בסיפא גבי מקדש והיינו דבעי לומר דאינו חייב כלל, ובאכל קודש אדרבא לר"א דס"ל דקרא רק בהעלם טומאה, ממילא בהעלם קודש חייב חטאת דלא פטור מדין מתעסק, דהא בחלבים ועריות חייב מטעם דנהנה, לזה קתני רק בהעלם מקדש, דליכא חטאת קבועה, משום דהוי מתעסק, ודוק. עקיבא

שו"ע יורה דעה - סימן פד סעיף ח-ט

(ח) כל מיני פירות שדרך להתלע כשהם מחוברים, לא יאכל עד שיבדוק הפרי מתוכו שמא יש בו תולעת. ואם שהה הפרי אחר שנעקר י"ב חדש, אוכל בלא בדיקה. שכל בריה שאין בה עצם, אינו מתקיים י"ב חדש. ומכל מקום צריך לבדוק, להשליך התולעים הנמצאים ביניהם בחוץ, או על גבי הפרי. ואף לאחר שישליך הנמצאים בחוץ, יש לחוש שמא כשיתנם במים בתוך הקדירה, יצאו לחוץ וירחשו (תרגום השרץ השורץ: רחשא דרחיש) במים, או בדופני הקדירה, או על גבי הפרי. הלכך הבא לבשל לאחר י"ב חדש פירות שהתלעו, יתנם לתוך מים צוננים; המתולעים והמנוקבים יעלו למעלה, ואחר כך יתנם בקדירה מים רותחים, שאם נשאר בו תולעת ימות מיד. (ולא מהני בהם אם בדק הרוב, אלא צריך לבדוק כולם, דהוי מיעוט דשכיח) (רשב"א בת"ה ובתשובה סימן רע"ד):

(ט) עבר ובישל תוך י"ב חדש, בלא בדיקה, אם יכול לבדוק, בודק. ואם לאו, מותר. ואם נמצאו קצת בקדירה, משליכם, ואוכל השאר. (כי אין לך פרי שאין בו ס' נגד טעם התולעת שבתוכו) (תשובת הרא"ש בשם מהר"ם). ויש מי שאומר דהני מילי שלא נמצאו אלא אחד או שנים, אבל שלושה או ד', הכל אסור: הגה - ודוקא מאכל דאי אפשר לסננו ולהסיר מהם התולעים; ומאחר שהוחזק בתולעים כולו אסור, אבל אם אפשר לסננו, מעביר משם התולעים הנמצאים שם, והשאר מותר (רשב"א סימן ק"נ). ועיין לקמן סוף סימן ק':

קובץ תשובות הרב אלישיב חלק א סימן עד

ספק ירקות המתולעים אין להתירם בבישול וספק ספיקא בזה.

למע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שמעון שוואב שליט"א רב קהל עדת ישורון ניו - יורק,

מכתב כת"ר ומכתב נוסף מהרה"ג יעקב דוד לובאן הגיעו לידי בענין התולעים בירקות לאלה אשר צריכים להכין אוכל בכמויות גדולות כבעלי מסעדות בתי חולים מחנות קיץ וכיוצ"ב שאין אפשרות לבדוק כל עלה וכל ירק ואם הרבנים יאסרו עליהם להשתמש כי אם באותן הירקות שאינו מוחזקים בתולעים, ה"ז גזירה שאין

רוב הציבור יכול לעמוד בזה, והצבור לא ישלימו עם זה ויפנו אל המסעדות שהם ללא השגחה כלל, נוסף ע"ז משרד הבריאות מפקח על בתי חולים בתי זקנים ומחנות קיץ, ודורשים שהאוכל יהי מירקות לחות כגון חסא כרובית וכיוצ"ב.

והנה המסעדות הללו שהם תחת פקוח הרבנים נוהגים עד היום לקחת ירקות לחות ביותר ושורין אותו במי מלח ולפי דבריהם התולעים עולים למעלה, ואח"כ שופכים את המי מלח ורוחצים אותם שוב במים אך כנראה שאין דרך זו מוציאתן מן התולעים לגמרי. (ואמנם לדעת יודעי דבר פעה"ק אין זה בגדר בדיקה יסודית) וע"כ הציע כת"ר לבשל את הירקות הנ"ל ויהי ס"ס א. אולי אין בהם תולעים יותר. ב. ספק נימוחו, והשאלה היא אם אין בזה משום אין מבטלין איסור לכתחלה ואולי יש מקום להתיר בהתחשב בשעת הדחק כזו וגם הפסד מרובה לבעלי המסעדות שאינם יכולים לעמוד בבדיקה יסודית אפשר שזה נחשב לדיעבד עכ"ל.

ומה שיש לדון בזה הוא במ"ש ביו"ד סי' פ"ד סע' ט' עבר ובישל תוך יב"ח בלא בדיקה אם יכול לבדוק בודק ואם לאו מותר, וזה מטעם ס"ס ספק הי' שם רחש אם לא ואת"ל הי' שמא נמוח ונתבטל, וזה מדברי הרשב"א בתוה"ב והו"ד בש"ך ס"ק כ"ט וכ' ע"ז הש"ך מהאו"ה ומהרמ"ל דזה דוקא שלא הוחזקו פי' בסתם אבל פרטיים במדינה שהוחזקו בכך היו ודאי ולא ספק, וז"ל הפר"ח הטעם משום דיש כאן שני ספיקות ס' הי' שם רחש ס' נמוח ונתבטל ואין זה אלא בפרי שלא הוחזק שיש בו תולעת אלא שהדבר מסופק אבל כגון פולין ועדשים שהם מוחזקים שיש בהם תולעת הדבר פשוט שאסורין שהרי אין כאן אלא ספק א' שמא נימוחו וספיקא דאורייתא לחומרא - והב"י בעצמו [סי' פ"ד סוד"ה ומ"ש המתולעים] הביא לשון הרשב"א בתשו' [ח"א סי' רע"ד] עדשים ופולין בלי ספק הרחש מצוי בהם במחובר הרי כ' שאין ספק בדבר ואיך יש לנו להתירם מחמת ס"ס וכן מבואר בדברי האו"ה ומהרמ"ל וברור הוא, עכ"ל.

ולפי"ז בנ"ד בחסא וכרובית וכיו"ב המוחזקין בתולעים לא עדיפי מעדשים ופולין ואין להתירם גם אחרי הבישול כנ"ל. ולפני הבישול לאוכלן חיינ נתוסף דעת התבו"ש דהוה דאורייתא כל עוד ויש אפשרות להפריד את האיסור עי' בסוף הספר תבו"ש וז"ל "מה דאפשר בבדיקה כגון לסנן הרוטב (להוציא התולעים) כיון דאפשר להכיר האיסור הו"ל דאורייתא".

אמנם לכאו' דברי הפר"ח צ"ע שהרי הרשב"א בתוה"ב הארוך [ב"ג ש"ג (פ"ד ע"א)] דן בפולין ועדשים וזה לשונו שם: "ולפיכך הפולין והעדשים הרכים אסורין לאכלו בלא בדיקה מפני שהתולעת מצוי בתוכו באיביהן וכו' ומ"מ נראה וכו' אם עבר ובשל בשאינו יכול לבדוק מותרין, וכו' דהכא איכא תרי ספיקי חדא דילמא לא הוה בי' ואת"ל הוה בי' דילמא נימוח ובטיל עכ"ל".

ומ"ש הרשב"א בתשו' סי' רע"ד "המינין הללו עדשים ופולים בלי ספק הרחש מצוי בהו" בע"כ הכוונה דהוה מיעוט המצוי וכמ"ש הר"ן חולין בפא"ט [י"ט ע"א מדפי הרי"ף] דמשו"ה נקט תמרי "לפי שהתולעה מצוי בהן וכיון שהדבר מצוי אף על פי שהוא מיעוט למיעוט המצוי חששו כענין שחששו לסירכות הריאה" וכ"כ הרשב"א להדיא בתשובתו דהוי מיעוט המצוי, ועיי"ש.

גם מצד הסברא בדבר שרק מיעוט נגוע בתולעים, גם אם הוא מיעוט המצוי אצתי לא הגיע לרוב, ומכלל ספק לא יצא, ושפיר איכא למידן בה דינא דס"ס.

אמנם אף לפי האמור שהוא בגדר ספק אין לאוכלן חיין ומטעם דהוה ספיקא דרבנן, וזה מתרי טעמי חדא כל עוד שקיים אפשרות להפריד האיסור, הרי לדעת התב"ש הנ"ל יש בו משום לתא דאיסורא דאורייתא, ב, הואיל ועיקרו דאורייתא ע' בטוטו"ד מהדו"ג סי' קנ"ח "דכיון דהספק הוי בדאורייתא אם יש שם תולע או לא רק מצד אחר בא לו שהוא דרבנן שנתבטל בכה"ג לא אמרינן סד"ר לקולא", ע"ש ונראה שזה הוא כוונת הפר"ח הנ"ל במ"ש "שהרי אין כאן אלא ספק שמא נמוחו וספיקא דאורייתא לחומרא".

ולהתיר ע"י ביטול לכא' הרי יש בזה משום אין מבטלין איסור לכתחלה ול"ד להא דסי' פ"ד סע' י"ג "דבש שנפלו בו נמלים יחממנו עד שיהא ניתך ויסננו ולא הוה מבטל איסור לכתחלה שאין כוונתנו אלא לתקן הדבש", שאני התם דכוונתנו הוא להפריד את האיסור ע"י החימום שיהא בידו לסנן ולהוציא התולעים, וע' חכמ"א כלל ל"ח "דבש שנפלו בו נמלים יחממנו - כיון שמסנן להוציא האיסור ולא יאכל האיסור ועוד שאין כונתו רק לתקן הדבש".

ובפמ"ג בשפ"ד סקל"ג בכמהין יבישים שהם מתולעים אי שרי לכרוך בבגד פשתן וליתנם בתבשיל למתק התבשיל - יראה שאסור לעשות כן ול"ד לדבש - דכוונתו לתקן ולהפריד מאיסור משא"כ כאן מ"מ מסיק הפמ"ג אין לגעור במי שעושה כן וכ"כ באו"ח סי' תנ"ג בא"א סק"ג.

ומהרש"ם ח"א סי' קע"ד הביא ממהריט"ץ [סי' פ"א] "דדין אין מבטלין איסור לכתחלה ל"ש רק בדבר שהוא חפץ בו ורוצה להתירו אבל בנ"ד הרי אדרבא קץ בו ואינו חפץ שרי" והש"ך בסי' קט"ו סק"ח כ' "ואין זה כמבטל איסור לכתחלה דשמא אין בו איסור כלל".

ואצתי יש לדון אם מבטלין הירקות הנ"ל בכמויות גדולות לצורך חמש מאות איש ויותר הרי קרוב לודאי שכמה תולעים בסיר וה"ז דומה למ"ש הרשב"א בתשו' סי' קי"ג אם נמצאו תולעים מרובין בקדרה הרי הוחזקו הירקות האלו בתולעים וכל שהוחזק צריך בדיקה לצאת מאותה חזקה - וכשהן מבטלין אי אפשר לבדוק ולפיכך אסורין ע"ש ואין זה סותר למ"ש הרשב"א בעצמו בתוה"ב הנ"ל שכאן מדובר שהתבשיל הזה מוחזק בתולעים וזה מ"ש בשו"ע שאם נמצא בתבשיל ג' תולעים הכל אסור וכ' הש"ך בס"ק ל"ב כיון שנמצא - הוחזק התבשיל שיש יותר תולעים מאי איכא שמא נימוח ובטלו משום חד ספיקא לא שרינן, הראב"ד והר"ן, ובפמ"ג שם אפי' למ"ד אמרי' ס"ס במקום חזקה כאן לכו"ע ל"א ס"ס דהס"ס מתנגד לחזקה דהחזקה מורה שיש כאן תולעים ובס"ס אתה אומר שאין כאן.

וזה ששורין את הירקות במי מלח ולפי"ד התולעים עולים למעלה ואח"כ רוחצין אותן במים - לפי יודעי דבר כאן פעיה"ק אין זה בגדר בדיקה יסודית, מ"מ יתכן שזה לכהפ"כ מפקיע אותם מדין מוחזקים, ויש לדון לפי"ז שאחרי השרי' הנ"ל מותר לבשלם בכמויות יותר קטנות באופן שיתכן לדון בספק שמא אין בסיר הזה תולעת.

Rabbi Gerstein

OU website

Fresh Berries	Type of Insect*	Location of Insect	Method of Inspection**
BLACKBERRIES 	Thrips or mites	On surface of berry, nestled in crevices	Drop pint of berries onto white cloth or light box, then inspect one by one. If insects are found, do not use pint of berries. Due to the difficulty involved in checking, they are not allowed in OU restaurants.
BLUEBERRIES 	White maggots	Cultivated: Generally insect-free Wild: On surface or in center of berry	Cultivated: place in a strainer or colander and wash thoroughly under running water. Wild: Cut open and carefully examine on white cloth after washing.
RASPBERRIES 	Thrips or mites	On surface of berry and in open cavity	Gently drop raspberries onto a white cloth or light box to dislodge the insects, then inspect one by one. If insects are found, do not use pint of berries. Due to the difficulty involved in checking, they are not allowed in OU restaurants.

משנה ברורה סימן רג ס"ק א

על התותים הגדלים בסנה - שקורין מו"ל בע"ר – **MULBERRIES** שגדילים באילן ומברכין עליו בפה"ע, וכן מאלינע"ס RASBERRIES, שלנו ג"כ ידוע שגדילין באילן שמתקיים משנה לשנה ומברכין עליו בפה"ע.

משנה ברורה סימן רג ס"ק ג

כמו יאגד"ש שחורים BLACKBERRIES דעת המ"א ועוד כמה אחרונים לברך עליהן בפה"ע אך העולם נוהגין לברך בפה"א.

משנה ברורה סימן רג

וכן על [אגרע"ס] ובל"א (קאסטעה"ר בער"ן) **(CHESTER BLACKBERRIES)** אף שגדילים על קוצים נהגו העולם לברך בפה"ע.

ערוך השולחן אורח חיים סימן רג

סעיף ב

והנה יש דברים שיש בהם ספק אם ברכתן העץ או האדמה והיינו דהנה אילנות גמורים בין גדולים בין קטנים וודאי ברכתן העץ ומיני זרעים שזורעין אותן בכל שנה וודאי ברכתן האדמה אמנם יש מיני פירות קטנים הגדילים בשדות ויערים ונקראים יאגידע"ס **(BLACKBERRIES)** ויש בהם שחורים ואדומים מתוקים וחמוצים שאין זורעין אותן וגדילים מעצמם על העשבים כמו ענפים קטני קטנים ובכל קיץ וקיץ מלקטין אותן ובאלו יש מחלוקת והנה זהו פשוט דאם קשה לברר לפי עומק הדין או שיש ספק בידו יברך האדמה דבזה יוצאין גם אם ברכתן העץ אמנם נברר כפי בירור ההלכה בס"ד:

סעיף ה

ולפ"ז כל מיני יאגידע"ס (BLACKBERRIES) שלנו הן שחורין הן אדומים הן מתוקים הן חמוצים מברכין עליהם בפה"א ויש מין הנמצא בחורף שקורין קאלינע"ס שאינם ראויים לאכילה כלל ומוצצין רק השרף שבהם מברכין שהכל [מג"א שם] וכתב רבינו הב"י בסעיף ג' דעל המאזינו"ש מברכין בפה"ע ואין אנו יודעים מה זה וכן על ברומבע"ר וערפער"ט [מג"א] וגם זה לא נודע לנו מה המה אבל על וויינפערלא"ך (WINE BERRIES,) (WINE RASBERRIES) וסמאראדינע"ש (Redcurrant - gooseberry family) ואגרעס"ין (CHESTER) (BLACKBERRIES) ומאליענע"ס (RASBERRIES) מברכין העץ דהם אילנות גמורים ומתקיימים בטוב כל ימות החורף וראיתי מי שכתב דעל מאלינע"ס מברכין האדמה ודבר תמוה הוא וכן אנו נוהגין לברך עליהם העץ וראבינע"ס אינם ראויים לאכילה כלל ונותנין אותם לתוך המשקין ונ"ל דמ"מ מי שאוכלם וטועם בהם טעם יברך שהכל:

פתחי תשובה יורה דעה סימן צט ס"ק ד

לכתחלה. [עבה"ט בשם ט"ז דהא דמותר אם אין כוונתו דוקא בא"א בענין אחר. ובפמ"ג מבואר דאף אם אפשר רק שהוא טירחא נמי שרי ע"ש ועיין בספר בית יהודא שכתב עפ"ז נראה בפרי העץ שקורין מאלינש שמבשלין במים ואח"כ סוחטין את המאליניש וזורקים אותן ומסננין את הסאק ומבשלין אותו בדבש לטבל בהם פת ובשר דא"צ לבדוק מקודם את המאלינש אחד אחד לראות בתוך הנקבים לבדוק מתולעים דשכיחא בהם מאחר דאיכא טירחא מרובה לבדוק כולם אך אין דברי הפמ"ג מוכרחים ע"ש] ועיין (בתשובת נו"ב חי"ד סי' כ"ו) על דבר הקרו"ק ויש קורין אותו הוזין בלאזין והוא שלפוחית של דג טמא ומייבשין אותו ונותנים אותו לתוך משקה מי דבש וטבעו להצהיל המשקה ונתעוררו גדולי הדור ע"ז שיש לאסור שהרי זה נשאר תוך המשקה וכבוש כמבושל ואי משום שבטל בששים אין מבטלין איסור לכתחלה והוא ז"ל האריך בזה ומסיק דהיתר גמור הוא מהרבה טעמים ע"ש ועיין בתשובת תפארת צבי חי"ד סימן ע"ג:

חזון איש יורה סימן יד אות ו

ובמעשה דהע"ז יש מקום להקל דהמילצן להפלגת קטנותם ודאי
אצלו הכרת העין ויש כאן ציטול יצט וצצט ואף אם
יש כאן ספק צרי' הוי ספיקא דרצנן וגם על הרוצ מחבלצל לורחא
צצישול, ואפשר דכל שאין העין שולט בו לאו צרי' היא, ולא דנו
צסי' ק"ד חלא צשרן כעדשה לדעת רש"י דחשיב צרי' וצצא חף
שנחערצ יצט ציצט ואינו ניכר מ"מ לא אצד חשיבות צרי' דגופו
קיים וניכר חלא מפני שנחערצ צגופים אחרים כתוארו אין העין
מצחנת צינו לצין אחרים, ועיי' מש"כ לקי' סי' ל' סק"ג.

שו"ת מנחת שלמה תניינא סימן סג

מסתבר דלאחר שכבר שרו כראוי את הירקות במי מלח הרי זה חשיב כספק רחוק מאד לחשוש על כל עלה דשמא היא מתולעת, ומעתה אפילו בספק איסור ממש עיין בשד"ח כללים מערכת א' אות ה' שהביא מהפרי תואר ועוד דאפי' להסוברים דהא דאין מבטלין לכתחלה הוא איסור תורה, מ"מ בספק איסור אפי' רבנן לא גזרו, והמהרש"ם בח"ב סי' כ"ח סומך על זה וכתב ובספק איסור מבטלין לכתחלה. וכ"ש בנד"ד דמלבד שאינו רוצה כלל בתולעים דמאיסי, וגם התעסק וטרח מקודם לברור ולזרוקם, וא"כ ודאי שאין כאן איסור תורה. ותו דבמקום דאיכא טורח גדול מאד, מבואר באחרונים דחשיב כדיעבד לענין חיטים מחומצים לפני הפסח שעדיין הוא היתר. ועיין גם בשו"ת ברית אברהם חלק או"ח סי' ל"ד אות ג' שמסתמך על ההסבר של התניו"ט בדברי הרמב"ם פ"א מתרומות ה"ד דהיכי דאין מתכוין לבטל את האיסור לא מטרחין יותר מכדי לכבד כדרכו, אך כל זה דוקא בתרומה ולא לענין תולעים.

ומעתה אף על גב דבריה גם בדיעבד לא בטיל, מ"מ אפשר דבכה"ג שאינם נראים כלל לעינים גם כנגד השמש, אף על גב דשפיר מסתבר שלענין דאורייתא ה"ז בריה, והאוכל תולעת כזו לוקה, כי אין זה דומה כלל לשרצים שנראים רק ע"י מיקראסקאפ או סתם זכוכית מגדלת, הואיל וכאן הם נראים לעיני האדם בלי שום מכשיר, מ"מ לענין זה דבריה לא בטיל שהוא רק מדרבנן, והטעם הוא משום דחשיב טפי ולוקין עליו אף אם זה קטן מאד ופחות מכשיעור, מ"מ יכולים לומר דבכגון דא שבאור היום רגיל אינו נראה כלל לעינים, לא הפקיעו מהם רבנן דיני ביטול והרי הם בטלים מיד לאחר שכבר נבדקו כראוי ע"י מי מלח כנהוג עוד לפני הבישול, וכ"ש לאחר הבישול שלגמרי אין רואים אותם ואי אפשר כלל לבוררם [אף אם לא נסמוך להקל ולומר שלאחר הבדיקה במי מלח תו לא חייבים בבדיקה].

וגם אפשר דכיון שהתולעים האלה הם עדיין קטנים מאד עד כדי כך שאי אפשר כלל לראות, חושבני שע"י הבישול במים הרותחים ממיסים אותם ותו לא הו"ל בריה. [גם לא מסתבר שהראשונים כמלאכים ח"ו נכשלו בזה, כי לא ברור כל מה שאומרים שזה נתחדש רק בזמננו מפני הריסוס והזיבול הכימי]. והרי הזכיר כת"ר הענין של ספק ספיקא [אפשר דמפני קטנותם גם לא שרצו עדיין במחובר]. גם יש להוסיף דאפשר שהם מתרסקים ונימוחים לפני הבליעה ע"י הלעיסה, ואף על גב דאם חילקו בפנים קיי"ל כר' יוחנן שעדיין יש על זה שם בריה, מ"מ במאוס ומתועב דודאי לא ניחא ליה, אפשר דלא שייך כלל הטעם שכך דרך אכילתו.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן ב

שמעתי איזה אנשים אמרו בשמי איזו סברה בענין התולעים הקטנים שנודע שנמצאים בהרבה ממיני הירקות. והנה ידוע שלא אמרתי בזה שום הכרעה. ולהיפך דעתי נוטה יותר להקל, וכמו שהזכרת בשאלה, שאתה ובני הרה"ג מוהר"ר שלו' ראובן שליט"א כתבתם לי, שאפשר שדבר שלא נראה למעשה לעינים אינו אסור, ולכל הפחות אינו בחשיבות בריה, וזה נוסף ללימוד הזכות שמוזכר בערוך השולחן סימן ק'.
וגם כמו שאמרתי לך ולעוד הרבה אנשים שבכלל יש חשיבות גדולה בהלכה למנהג העולם ולהיכא עמא דבר, ואסור להוציא לעז על דורות הקדמונים שלא הקפידו בדברים אלה משום שלא ידעו מהם. ועל כן

אמרתי שבלי לעיין היטב בדבר, שזה קשה לי כעת, אי אפשר להכריע לחומרא ולפרסם שיש איסור בדבר, וכל שכן שאין רצוני שיזכירו שמי כאחד מהאוסרים.

שו"ת שבט הלוי חלק ז סימן קכב

נקודה קטנה עד מאד במראה שחור גרוי על הפרי או פרי האדמה, שהוא בגדר משהו ממש, אלא שאם רואים בזכוכית מגדלת גדולה יתכן שנראה תולעת קטן - אבל דבר זה שכיח ממש בכל פרי ובכל ירק ואולי גם בכל אוכל מהו שיאסר משום שרץ השורץ על הארץ. בעניותי דמעיקר הדין אין לחשוש בזה דכבר כתבו האחרונים דכל שאין רואים בעין רק ע"י כלי זכוכית מגדלת אין מתחשבים בו בין להקל בין להחמיר, וכמש"כ בשו"ת טוטו"ד בקו"א סי' נ"ג והובא ג"כ בד"ת סי' פ"ד ס"ק צ"ד דבדיקה לא שייך אלא במה שנראה לרוב בני"א אבל לא ע"י זכוכית מגדלת, - ואעפ"י שאינו דומה לגמרי להתם דכאן נראה עכ"פ כמין נקודת משהו, בעניותי אין זה גורם להחמיר דנקודות כאלה נראים לאלפים על פרי וירק במים ובימים ואין בינם לנקודות בעלמא שאין בהם חשש שרצים ולא כלום, וא"כ מראית העין לא גורם חומרא כלל רק הזכוכית וזה אינו בכלל האיסור של שרצים דאל"כ הרי בכל טפת מים נראים תולעים ושרצים ע"י המיקרוסקופ לרוב כידוע.

שו"ת צמח צדק (לובאוויטש) יורה דעה סימן ע

ה. ולענ"ד נ' כמה ראיות דהדבר מתבטל אפילו אם ניכר קצת כל שאי אפשר לבררו או אפילו רק טורח גדול. הא' שנינו רפ"ב דכלאים כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט. וכל הר"ש רובע הקב הוא אחד מכ"ד לסאה שהסאה ששה קבין. ימעט אותו מין אחר המעורב עד שיפחות מרובע ויתבטל בתוך הסאה ומותר לזרוע ולא מיתסר משום זרע כלאים. עוד כ' הר"ש ירושלמי כיצד ימעט או יוסיף על סאה או יפחות מרובע. לא כן אמר רבי אבהו בשם ר' יוחנן כל האסורין שריבה עליהן שוגג מותרין מזיד אסור. ומשני תמן אתה מרבה לבטל איסור תורה. ברם הכא אתה מרבה לבטל מפני מראית העין. ופי' הרא"ש שם פ"ב סי' א' דמדאורי"י חד בתרי בטיל כיון דלא ערבו כדי לזרוע וא"צ למעט אלא מפני מראית עין כו'. והתוי"ט הקשה וז"ל ותמיהא לי מלתא דלא שייך ביטול ברוב אלא כשאין ניכרין. דבניכרין אין שייך לומר ביטול וכ"פ בש"ע י"ד סי' ק"ט ובת"ח רס"י ל"ט ובשני מיני תבואה הרי ניכרין. וכ"ש בתבואה וקטניות דמתניתין דלקמן ונ"ל כו' אלא שחכמים כו' ע"ש. ולא משמע כדבריו מלשון הרא"ש שכתב הטעם דחד בתרי בטל. אבל ביטול חד בתרי מיהו צריך מדאורייתא. וא"כ איך יקרא זה ביטול כיון שהן ניכרים. וכן משמע מדברי הרשב"ם פ"ו דב"ב (דף צ"ד ע"א) שבד"ה סברוה. כל חשוב הוא מן התורה ולא בטיל וכו' ואח"כ במסקנא בד"ה כרובע דהכא דמי. שניהם בטלים מן הדין. הרי שמדין ביטול ברוב נגעו בה. ויש להקשות על הירושלמי איך מקשה מדין שמרבה ומבטל במזיד יותר ה"ל להקשות דאין כאן ביטול כלל. כיון שניכר המין ואפשר לבררו שהרי ר' יוסי אומר יבור. אעכ"ל דמ"מ כיון שטורח גדול הוא לברר ע"כ חשוב ביטול לענין כלאים. גם שנינו רפ"ב דכלאים צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר כו' ונראה דאף שטרפן זה בזה אפשר להכיר ולברור כמה חלקים צמר גמלים בפ"ע מצמר רחלים. ועכ"ז חשוב ביטול. וגדולה מזו מבואר בירושלמי שם הובא בטו"ד רס"י רצ"ט מי שנתערב לו צמר עם פשתן מביא ליטרא ועוד צמר גמלים ומבטלן

כו'. ועיין במרדכי פכ"ש שר"ת הביא ראייה מדין משנה זו לדין ביטול חמץ קודה"פ ע"ש סי' תקנ"ה. והנה גם בפ"ק דסוכה (ד"ט ע"ב) גבי בשחבטן. ופירש"י וסכך כשר רבה עליו ומבטלו דמדאורייתא כל מילי ברובא בטיל כו' וכבר הקשו הר"ן והריטב"א שהרי אפשר להסיר האיסור. שהאיסור הוא אילן מחובר וסכך הכשר הוא התלוש. ואעפ"כ חשוב ביטול. ומה שתירץ הר"ן הביאו המג"א סי' תרכ"ו סק"ג משום דשם מדינא בפלגא כשר סגי אינו מובן דהא אפשר שגם פלגא לא יהיה המשל כשהכשר הוא ד' חלקי עשרה מכל גג הסוכה והפסול שני חלקי עשרה או ג' חלקי עשרה א"כ הוא בטל ברובא ומצטרף להכשיר הסוכה לפ"ד רש"י ור"ת. והרי ליכא גם פלגא סכך כשר. וא"כ ע"כ מדין ביטול ברוב נגעו בה ואיך הוא בטל כיון שאפשר להסירו א"ו דכה"ג נמי חשיב ביטול. שוב ראיתי בש"ע אאזמו"ר הגאון ז"ל סי' תרכ"ו ס"ד וס"ט מ"ש ליישב זה. והריטב"א בחידושו פ"ק דסוכה (ד"ט ע"ב) ד"ה אמר רבא כ' ואף על גב דבאיסור שאפשר להתכבד אינו מתבטל (ונ' שהוא ט"ס וצ"ל שאפשר להכירו) מכיון דמדינא כי מצמצמים ליה לא בעינן רובא אלא דחיישינן לסכך פסול שיהא עומד במקום אחד וכיון דמעורב ברובא סמכינן שמתערב בכל כאיסור הנופל ברוב לח בלח ומתבטל כיון שאין בו כדי צלתו מרובה מחמתו עכ"ל. וע' בחמד משה סי' תרכ"ו סק"ב האריך להשיג על המ"א וכל' ובדקדוק כל' רמ"א שם בהג"ה שאין ניכרין כו' דאילו ניכר לא שייך ביה ביטול ואף כי מ"מ לא הוה ביטול מעליא. ר"ל מפני שאפשר להכיר כו' והביא מ"ש התוס' ד"ט ע"ב בד"ה הא. כיון דמינכרין ולא מערבין כו' וכ"כ דט"ו ע"ב ד"ה והא אפשר. כיון דאין מעורבין זה בזה וניכר כל אחד בפ"ע כו' דכשחבטן דלעיל שעירבן ואינו ניכר הי ניהו פסול הי ניהו כשר עכ"ל. והרי עכ"ז אפשר להכיר תומ"י ע"י שיסיר הסכך וישאר האילן וענפיו עומדים בפ"ע ועכ"ז בטל וע' פמ"ג במ"א שם סק"ג דבאיסור כה"ג אינו בטל במכש"כ ממ"ש בש"ע יו"ד סי' צ"ח ס"ד בהג"ה וטבע החלב להקפיא כו' ע"ש. ולפע"ד דין זה דחבטן דומה להא דכל סאה שיש בה רובע כו' דבטל בפחות מרובע אף על פי שאפשר לבררו. וחנם נדחק התו"ט ר"פ שני דכלאים. הן אמת שיש לומר שיש לחלק בין ביטול ברוב בשאר איסורים ובין איסורי מאכלות. אף שלפ"ד ר"ת במרדכי פכ"ש שהביא ראייה מכלאים לחמץ נראה דאינו מחלק. מ"מ מצינו גדולי הפוסקים מחלקים ביניהם כמ"ש במרדכי פ"ק דביצה סי' תרמ"ח בשם רשב"ם לחלק ביניהם לענין ביטול איסור לכתחלה. אך מהירושלמי רפ"ב דכלאים הנ"ל לא משמע כרשב"ם דא"כ מאי מקשה מהא דר' יוחנן דמיירי באיסורי מאכל להא דכלאים. וא"א לומר דכלאים הנ"ל ג"כ איסור מאכל. שהרי כלאי זרעים מותרים באכילה כדאיתא במשנה רפ"ח דכלאים. ועכ"פ מזה נלמוד דגם באיסורי מאכל אין להחמיר כ"כ טובא. והיינו כשהאיסור מעורב תוך מאכל שאי אפשר לברר האיסור מן ההיתר. לכן אף שאפשר להכיר קצת מהאיסור כמו כשאין המאכלים שוים ממש י"ל דבטל כיון שא"א להסיר כל האיסור. דכיון דאשכחן באיסורי אחרים בטל האיסור תוך ההיתר אף שהוא בענין שאפשר לבררו לגמרי ע"י טורח. כמו רפ"ב דכלאים הנ"ל ופ"ק דסוכה. א"כ גם באיסור מאכל יש לומר דבטל היכא שא"א להסירו כולו. אף שאפשר להכיר מקצתו ע"י מראית העין ע"י טורח כיון שא"א להסיר כולו. וכ"ש כשהוא בענין שא"א להכירו ע"י מראית העין כ"א ע"י מישוש ידים. וזה דלא כהט"ז ופר"ח. כ"א כדעת הש"ך בנקה"כ דלא החמירו בעכבר רק משום דכעדשה הוי שיעור מלקות:

קיצור. ראייה מרפ"ב דכלאים דאיסור מתבטל ברוב היתר אף שע"י טורח אפשר לבררו. וכן רפ"ב דכלאים. ופ"ק דסוכה רק התם לא מיירי באיסור מאכל. אך גם באיסורי מאכל י"ל שעכ"פ אין להחמיר היכא שא"א כלל לברר האיסור מההיתר אף כשע"י טורח אפשר להכיר מקצת דמקצת מן האיסור. אבל א"א לברור

ולהסיר כולו י"ל דבטל:

ו. ועוד נ' ראה לזה ממתניתין פ"ב דטבול יום מ"ג הובאה בגמרא פ"ג דפסחים (דף מ"ד ע"א) ובפ"ו דנזיר (דף ל"ו ע"א) המקפה של תרומה (תבשיל קפוי ועב של תרומה כגון דייסא. והשום והשמן הנתונים בו לתבלין היו של חולין. רש"י) ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן (דמקפה עיקר וטבול יום פוסל את התרומה. רש"י) המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו (וברש"י דנזיר שם כ' אית דאמרי דפי' במקצתן היינו בשום ושמן של תרומה. אבל לא במקפה דחולין דטבול יום שוויוהו רבנן שני ואין שני עושה שלישי בחולין. ואית דאמרי מאי במקצתן אפילו במקפה של חולין דכיון דערובי בחד מנא דמי ליה כמאן דנגע בתרומה עצמה עכ"ל). והיונן בה מקום מגעו אמאי פסול הא בטלי להו תבלין ברובא (דקסבר דימוע מדרבנן הוא דאסור כלומר דמדאורייתא חד בתרי בטיל והא דתרומה בחד ומאה דרבנן הוא. תוספות בנזיר בשם רש"י דפסחים) ואמר רבה בר בר חנה (דימוע מדאורייתא הוא) מה טעם הואיל וזר לוקה עליה בכזית כו' וכו' התוספות בנזיר (וכ"ה בפסחים בקוצר) וקשה לר"ת דמדפריך ולבטול ברובא משמע שהשום והשמן אינו בעין. דדבר שהוא בעין אינו מתבטל. ולא משמע הכי דקתני ונגע טבול יום במקצתן משמע דאשום ואשמן קאי ולא אמקפה מדלא קתני במקצתה כו' לכן נראה לר"ת דאיירי שהשום והשמן מפוזרין על המקפה וניכרין כו'. עוד כ' התוספות בפי' הואיל וזר היה לוקה עליה בכזית ולא דוקא נקט לוקה דהא תרומת שום מדרבנן אלא ה"ק הואיל וזר לוקה עליה בכזית אילו היתה תרומה דאורייתא דין הוא להחשיבה ולא יתבטל אגב המקפה. ולע"ד אין צורך לידחק דהא יש בה שמן ותרומת שמן הוא מדאורייתא. עוד כ' וא"ת לימא ר"ל יתרץ הואיל וזר לוקה בכזית אם היה מלקט וצובר משם כזית (ולעולם אין היתר מצטרף לאיסור. וגם א"צ לאוקמי בכזית בכא"פ) ואומר ר"י דאין דרך אכילתו בכך ומשום האי טעמא לית לן למימר דלא יתבטל אגב המקפה עכ"ל. וכ"כ התוספות בפסחים שם ד"ה לאו משום. ומשום אם היה מלקט כו' כיון שאין דרך אכילה בכך עכ"ל יעו"ש. ובשט"מ דנזיר שם כ' נראה לפרש דהכא מיירי בשום ושמן שהוא בעין מפוזרין על פני המקפה אבל אין מעורבין בתוכה כו' עכ"ל. אבל הר"ש בפי' המשנה פ"ב דטבול יום מ"ג האריך. ופי' וז"ל משמע שהשום והשמן מעורבין במקפה ואין מקומן ניכר דמקשינן התם אסיפא מקום מגעו אמאי פסל ופי' שם בקונטריס אמאי פסל הא בטלי להון תבלין ברובא וכו' משמע מתוך פירושו שאין השום והשמן בעין ודבר שהוא בעין אינו מתבטל ברוב כו' ור"ת וריב"א גרסי בפסחים מקום מגעו אמאי פסול הא לא הוי כביצה ומוקמי לה בשהשום והשמן בעין כו' ואי אפשר לקיים פי' זה כו'. ונלע"ד פשוט דאף לפי' ר"ש בפירש"י דמיירי שאין השום והשמן בעין היינו שאין מפוזרין על פני המקפה מלמעלה. אלא מעורבין בתוכה. אבל בתוכה ודאי יש שום בעין רק שנידך. אבל ודאי מובדל הוא גם למראית העין מן הדייסא שהיא המקפה שכאשר נקח בכף מתוך המקפה יהיה ניכר ודאי קצת חתיכות שום. אלא שא"א לברר השום ולהסירו דא"כ תתקלקל הדייסא לגמרי. ולכן בכה"ג שפיר הוא בטל. ומ"ש ודבר שהוא בעין אינו מתבטל ברוב. זהו כשהוא בעין מפוזר על פני המקפה מלמעלה. שאזי אינו מעורב בתוכה כלל. אבל כשמעורב בתוכה אף שאפשר להכיר מקצתו ע"י הנ"ל בטל לגמרי. ודוגמת מ"ש התוספות בנזיר ובפסחים ואור"י שאין דרך אכילתו בכך ומשום ה"ט לית לן למימר שלא יתבטל כו' כנ"ל. וה"נ כיון שאין דרך כלל ללקוט ולברר השום מתוך המקפה. ע"כ לית לן למימר שלא יתבטל. וכ"ש הוא מדברי התוספות דהא התוספות כתבו כן אף לשטתם שהשום והשומן מפוזרים ע"פ המקפה והוא בעין. אעפ"כ כתבו כיון שאין דרך

אכילתו בכך כו'. כ"ש וק"ו כשהשום והשמן מעורבין תוך המקפה ממש שללקט השום מן המקפה קשה מאד וגם יתקלקל ויפסד המקפה וגם א"א כלל ללקט כולו. דבכה"ג הוא בטל בודאי. ונלע"ד ראייה ממשנה שלימה ספ"ו דנדרים (דנ"ג ע"ב). מן המקפה אסור בשום (של מקפה) ורבי יוסי מתיר. מן השום מותר במקפה. וע"ש בהרא"ש דהיו רגילין ליתן בכל מקפה שום. א"כ עכ"פ על כרחך אפשר לברור ולהכיר השום של מקפה מתוך המקפה. שהרי ר' יוסי מתיר בהשום של מקפה כשלא יאכל מן המקפה:

קיצור. מדאמרינן פ"ג דפסחים הא בטלי להו תבלין ברובא. אף דפר"ש שהשום אינו בעין היינו שאינו ע"פ המקפה ואין מקומן ניכר כ"א מעורב בתוכה. אבל [בתוכה] ודאי (הוא) [יש] שום. ואעפ"כ בטל כיון שא"א להסירו מתוך המקפה. וראייה ממשנה ספ"ו דנדרים:

ז. ושוב מצאתי בחוות דעת סי' ק"ד סק"א הביא ג"כ ראייה זו ומ"ש דמייירי שהשום והשמן בעין רק א"א לברר השמן מהמקפה כו'. הנה אף שכוונתו אחד כמ"ש דר"ל שהם בעין אבל אין מקומן ניכר כ"א מעורבים בתוכה. עכ"ז לא ראה לשון הר"ש שפי' שזה נקרא שאין השום והשמן בעין כו'. ומ"מ המכוון של הר"ש ג"כ כמ"ש שממשו של השום בעין תוך המקפה ולא נמוח. וראייה דהא הגמרא מסיק דלוקה עליהן משום שיש כזית בכדי אכילת פרס. וגבי כבכא"פ אין לוקין עליו אא"כ יש טעמו וממשו פרק בתרא (דע"א דס"ו) ושם פירש"י ממשו שהוא בעין. לאפוקי חלב שנמוח נק' טעמו ולא ממשו ע"ש בפירש"י ס"ו ב'. גם הר"ש בטבול יום פ"ב שם גבי כזית בכא"פ כ' ועו"ל דאפילו במינו נמי כבכא"פ דאורייתא דלא בטיל ברובא אף על גב דלא מינכר כו' דסתמייהו בחטים או בשעורין של תרומה איירי דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי אכיל כבכא"פ חייב ולא דמי למיעוט הנמוח ומתחבר עם הרוב מתבטל עכ"ל. וא"כ לפ"ז גם בשום שבתוך המקפה מסתמא ג"כ לחודיה קאי. הגם דהוא מין בשאינו מינו מ"מ לשון כבכא"פ משמע כה"ג. וכ"כ הפר"ח בה' פסח דלרש"י וסיעתו כל שהאיסור הוא מחוי ואינו בגופו מקרי טעמו ולא ממשו. וא"כ מאחר שכאן אמרו שהיה לוקה עליו משום כבכא"פ ע"כ היינו שאינו מחוי. ואעפ"כ היה מתבטל אם אין כזית בכא"פ. ע"כ צ"ל דבכה"ג נמי מתבטל האיסור. רק שאם הוא כבכא"פ אינו בטל. והחוות דעת למד מזה דכמ"כ אף שאין כלל כבכא"פ אלא שיש מהאיסור שיעור שלוקה עליו אם היה בפ"ע כמו עדשה מן השרץ לא בטיל. ואין הנדון דומה כלל. דכשיש כזית בכא"פ שאני. דבכה"ג האיסור אינו מתבטל בהיתר. אבל כשיש ששים מן ההיתר נגד האיסור. אלא שהאיסור יש בו כשיעור שלוקין עליו מה בכך. הרי כזית מן הנבלה בטל בששים של היתר. א"כ גם כאן י"ל דמתבטל. כיון דאי אפשר לברר האיסור מן ההיתר א"כ מתבטל. וזהו שטת או"ה והרשב"א דלעיל אות א' שבמאכל עב מתבטל אף כעדשה מן השרץ. ומכל מקום י"ל להחמיר בזה כהש"ך:

קיצור. עוד ראייה דענין השום שבמקפה מייירי שהוא בעין ולא נימוח לגמרי מאחר דהיה לוקה אכזית בכא"פ וצ"ל ממשו היינו שלא נמוח. דברי הח"ד שדימה שיעור כעדשה לכזית בכא"פ אינו דומה כלל. ומ"מ יש להחמיר בכשיעור:

ח. ועוד ראייה ממשנה פ"ד דתרומות (מ"ח) ר' יהושע אומר תאנות שחורות מעלות את הלבנות כו' אף על גב שהאיסור ניכר מאד. וכ' הר"ש דמפרש הטעם בירושלמי משום דאם רצה טוחן ומתיר כלומר שאם דורסן מתערב הכל ועולה. ואף דרע"ק פליג מ"מ הרי מודה בשאינו ידוע מה נפלה כו' והכא שהאיסור כבר מעורב

בהיתר וא"א להסירו עדיף טובא ויודה רע"ק דבטל. גם מה שפסק הרמב"ם כרע"ק אינו מוכרח דהא בנדירים פרק נערה (דע"ד א') דפליגי ר"א ור' יהושע ורע"ק כ' הר"ן שם דע"ה א' וכיון דקלסיה בן עזאי לרע"ק וזכנהו לר"א ור' יהושע בדינא דלא אהדרו ליה מידי נקטינא כוונתיה עכ"ל. וכ"כ הרא"ש שם סי' יו"ד. משמע הא לאו הכי היה הלכה כר' יהושע דהלכה כרע"ק מחבירו ולא נגד רבו בפרק הכותב (דף פ"ה). ומה שהעיר ע"ז אאזמו"ר הגאון ז"ל מדין אשה הדרא לקביעותא שבפ"ב דנזיר (דף י"ב ע"א) המובא בפר"ח סי' ק"י ס"ק י"ג. לא הבינותי כי הנה עיקר פי' קבוע היינו שהאיסור ניכר וידוע במקומו וגבי אשה כ' התוספות בנזיר שם ונהי דלא קבוע לגמרי מ"מ דמי קצת לקבוע. ולפע"ד א"צ לזה דשם י"ל דהוי קבוע לגמרי שהרי האשה עצמה יודעת שנתקדשה וא"כ היא יודעת שאחותה אסורה לזה. ואפשר עי"ז חשוב האיסור קבוע. ואף את"ל דזהו אינו וה"ל קבוע דרבנן כהא דאמרינן פ"ח דזבחים (דע"ג סע"א) גזירה שמא יקח מן הקבוע. אף שא"י האיסור ומעורב רק כיון דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי א"כ כיון דאינו בטל חשוב קבוע. ועיין מזה בסה"ת סי' נ"א ודוקא כי האיסור ניכר כו' שייך לומר כל קבוע כו' והא דמשני כו' גזירה כו' לאו דוקא כו' אלא כו' משום דבעלי חיים לא בטילי כו'. וכה"ג באשה דלא גרעא מבעלי חיים דלא בטלי לכן ה"ל קבוע. ומה ענין זה לדבר איסור שאינו חשוב ומתבטל אילו נתערב מין במינו. להכי גם כשנתערב מבשא"מ כיון דא"א לבררו ולהוציאו משם דומיא דמקפה ושום שפיר מתבטל. ומה ענין זה לאשה שהוא דבר שאינו בטל. ועוד זאת גם לדברי קדשו אין ללמוד מזה לחצי שיעור. דאשה פשיטא דדומה לאיסור שלם כמו כעדשה מן השרץ וחמור מיניה דחשוב בריה לדברי הכל. משא"כ בשנחתך האיסור לחתיכות פחות מחצי שיעור אין דומה לשם כלל. ועוד ראייה הנה בסה"ת סי' חמשים כ' אבל מין בשאינו מינו צריך ששים בהיתר אפילו בדבר יבש כו' ואם מכירו יסיר האיסור ואם אינו מכירו כגון שנחתך בחתיכות קטנות בטל בששים עכ"ל. והאי אם אינו מכירו כגון שנחתך כו' א"א לומר שהוא בענין שדומה לגמרי לשאינו מינו. דא"כ היינו מחוי שנזכר שם. אלא מיירי שנחתך כ"כ לחתיכות קטנות עד שא"א לברר כולו ושישאר המאכל מין מאכל כ"א יופסד. וכענין השום במקפה כנ"ל. וכן פי' באו"ה כלל כ"ג סי' ח' וז"ל והטעם (ר"ל למ"ש סה"ת דבעינן ששים) משום דמין בשא"מ חמור יותר מבמינו אף בדבר יבש שאין נ"ט זה בזה לפי שנקרא דבר שיש לו תקנה דיכול קצת להכיר האיסור ולהסיר. ומ"מ בטל שפיר בששים דמאחר שהוא כ"כ מועט (ר"ל רק אחד מששים) ואינו מוצאו נקרא שפיר דבר שאין לו תקנה עכ"ל. ועי' בספר חמודי דניאל ה' תערובות סי' כ' מה שהקשה על הפר"ח סי' ק"ב סק"ח וסי' ק"ט ס"ק ד' כגון חתיכה שבלועה מחלב כו' מסוגיא דגמרא רפ"ח דזבחים (דף ע"ד) דחתיכה דבשר בחלב היה בטלה לולי שהיא חהר"ל. ולפמ"ש בשם או"ה לק"מ דהכא לא דמי כלל למכיר האיסור כיון שעתה אינו מכירו וא"א להכירו כ"א ע"י טורח גדול. ועיין בא"ח סי' תס"ו ס"ד ובח"י שם דהפירור יבש אינו מתבטל בקמח. ופי' אאזמו"ר נ"ע דה"ל כיבש בלח. ובאמת מאחר ששם אחר הריקוד א"א להכיר האיסור בשום אופן אין להחמיר כלל. לולי מצד האומרים דחוזר וניעור. אבל עכ"פ יש ליתן ע"ז דין קמח חמץ שנתערב בקמח דפסח. ואינו ענין לדין יבש בלח:

קיצור. עוד ראייה ממשנה פ"ד דתרומות. שאינו ענין לדין אשה הדרא לקביעותא פ"ב דנזיר (י"ב). גם ראייה מסה"ת סי' נ' ואו"ה כלל כ"ג דין ח'. גם קצת ראייה מהקושיא שהקשה החמודי דניאל על הפר"ח סי' ק"ט סק"ד מזבחים ע"ד. לפ"ז אין להחמיר בדין הנזכר בש"ע א"ח סי' תס"ו ס"ד. ויש להתיר לאפותו קודה"פ:

כדליכא טירחא אין צריך לברר כל שאינו ניכר האיסור ועדיין
 יש להשיב דתערוכ' חד בתרי אס' אפסד לברר לא כטילי מת"ש
 הרא"ה בספר כדק הכית דקכ"ח גבי כלי איסור סתתערכ
 דהתיר טס ראשכ"א חד בתרי ראינו דבר סי' למדנכשר
 בהגעלה כיון דיט לו הפסד בתכ סוף ראכע קטעס רכל
 העבא דניכר האיסור אין לו התר ואין לו כיטול וכל דבר
 שאפשר להפריד האיסור בהגעלה הרי זה כאלו ניכר ואין לו
 התר ע"ש גם ראיתי להרב ת"ל כמ' מה' מעילה שיחם טגס
 דש"י הכיס"ל ע"ש והרי באפסד לברר כידו להפריד האיסור
 ואזי וא"כ לרביה' לא כטיל ולדבריו ע"כ ז"ל דכי התירו כרוב
 גם באפסד לברר היינו דוקא שלא איקבעו איסור טס ואע"ג
 שמדכרי דש"י והרא"ה שבהכאתי נראה טגס באיקבע איסור
 בתערוכת שרי קלא דעת הרא"ה נראה חולק על זה ואת זה
 ק"ל להת"ל שיחם דעת הרא"ה לרש"י דסוף כ"ת וסרי מפרשי'
 הלון כרי"כ דחולין נראה מחולק עמו באופן דלת"ם נראה
 דלהרא"ה צריך לברר ולרש"י והרא"ה אין צריך וכ"כ לדקדק
 מת"ש הרא"ה כפ' ג"ס לד"ק גבי חד בתרי כטיל שכתב וז"ל
 והטעם הנכון שבו משום ראף כי נתכטל האיסור כרוב התר
 והותר לאכילה אם אח"כ סוכר האיסור מתוך שהתר פ שוט
 סאסור לאוכלו וכו' ע"ש ואי באפסד לברר לא כטיל איך יתכן
 ראח"כ סוכר האיסור' ורוחק לומר דאירי כלא ידעו שסיה אס'ש'
 לברר כי ע"כ נראה יותר תזה דס"ל דגם באפסד לברר שרי:

שו"ת שיבת ציון סימן כח

מכתבו הנעים הגיעני. ואני כעת אינני במזג הבריאות וראשי כבד עלי ואי אפשר לי לעיין כראוי, ואף גם זאת השליח אשר הביא האיגרת נחוץ לדרכו ורוצה בתשובה, לכן ההכרח להשיב מה שנלענ"ד בהשקפה הראשונה. והנה שאלתו א' מבני עירו קנה כאן אצל סוחר אחד אורז וכאשר הסתפק מאורז הזה איזה ימים, מצאו במים כאשר רחצו האורז קודם הבישול כנהוג יתושים קטנים, ובשעת הברירה לא נמצא בו דבר וצוה מעלתו לרחוץ האורז היטב ולחלוט אותו ברותחין איזה פעמים ולשפוך המים עם הגרעינים הצפים למעלה

עד שיהי' נקי מכל סיג. וכתב מעלתו טעמו ונמוקו יען שבשעת הברירה לא נמצא באורז שום תולעת ובודאי היתושים המה בתוך הגרעינים, ולהיות כי האורז אינו גדל במדינתנו ומביאים האורז לכאן ממדינות רחוקות, מסתמא הוא לאחר י"ב חודש ודיו ברותחין כמ"ש הש"ך בסי' פ"ד ס"ק כ"ד. וכתב מעלתו שיש לצדד להקל מטעם ס"ס ספק לאחר שכבר נתבשלו ספק אם היה שם תולעת ושמא נימוח שהרי לא נמצא בו לאחר הבישול רק לאחר הרחיצה ואירע שם מעשה שעירבו מאורז זה עם קטניות והניחו בו בשר הרבה ונתנו לתוך התנור מע"ש בהטמנה עד יום השבת כדרך מדינה זו ומורה אחד אסר את התבשיל וגם הורה שהכלים אשר האורז זה נתבשל בתוכו צריכין הגעלה באמרו כי לאחר הרחיצה פעמים נמצא במים של רחיצה שנית עוד תולעים או יתושים וכיון שאינו ידוע אם התלע בתלוש או במחובר אסור כמ"ש בש"ע סי' הנ"ל סעיף ז' פרי שהתלע ואינו ידוע אם בתלוש או במחובר אסור. ומעלתו עומד בהוראתו ומביא ראיה ממה שכתב הט"ז שם ס"ק י"ז בשם הרש"ל דבדבר שאינו מצוי בו כנימא אמרינן מעלמא אתו ולא חיישינן לטפי מהני שנמצאו.

הנה אני אומר דהאי צורבא מרבנן איש ריבו של מעלתו לא יפה הורה בזה על שהפריז על המדה לאסור גם הכלים שנתבשל בו האורז הזה, לא מבעי שמסתמא אין לך פרי שאין בו ס' נגד טעם התולעת שבתוכו אלא אפי' אם נימא שבפירות קטנים אין הכלל זה מוסכם כמ"ש הש"ך סי' פ"ד בס"ק למ"ד שהש"ך שם מחמיר לומר שצריך ס' נגד כל הפרי לדין דקיי"ל חתיכה עצמה נעשה נבילה אף בשאר איסורים מ"מ הכריע שם לחלק בין זבובים לתולעים דבזבובים נפשו של אדם קצה בהן אין הבלוע מהם אסור וא"כ אם מה שנמצא באורז הזה הם נראים כיתושים בזה בודאי נפשו של אדם קצה בהן ובודאי אינו נאסר הבלוע מאורז זה דהא בס"ס ק"ד מחשב גם יתושים בדברים שנפשו של אדם קצה בהן ואם הם תולעים מחמיר בו הש"ך ומשיג על הרב בת"ח שהשוה תולעים לזבובים. והש"ך הביא ראיה לסתור מהרשב"א והרוקח שמחלקים בין זבובים לתולעים. הן אמת דלפי מה שחדשתי בילדותי בלימוד התלמידים לישיב דברי רש"י ז"ל יש להוכיח שדעת רש"י דגם בתולעים הוא טעם פגום ואינו נהנה באכילתו דהנה במס' חולין דף ס"ז ע"א א"ר הונא לא לשפי אינש שיכרא בצבייתא באורתא דלמא פריש לעיל מצבייתא והדר נפל לכסא והוי עובר משום שרץ השורץ על הארץ, ופירש"י שם בד"ה באורתא שאם תפול תולעת על הקשין לא יראנו ומשם תפול אל הכלי ולמחר כשיראנו יהא סבור שלא יצתה מן השכר לקשין ותולעת המים מותרת עכ"ל רש"י ז"ל. ולכאורה הוא פליאה גדולה למאי צריך רש"י ז"ל /לומר/ לומד שחשש הוא שיראנו למחר ויהא סובר שלא פירש וישתה ומזה משמע דאם יפול התולעת והוא לא יראנו למחר וישתה ליכא חשש איסור, והוא תמוה דאף אם לא יראה התולעת וישתה ג"כ נכשל באיסור בשוגג כששתה תולעת וג"כ צריכין אנו להסיר המכשלה שלא יכשל אדם באיסור אף אם לא ידע שיש כאן האיסור, ולמה לא פירש רש"י ז"ל בפשוט דלא לשפי אינש שיכרא בצבייתא באורתא דשמא יפול התולעת על הקשין והדר נפל לכסא והוא ישתה השכר עם התולעת ואף שישתה בחשכת לילה באופן שלא יראנה מ"מ עביד איסורא דשתה תולעת שפירש. ובאמת הרי"ף והרמב"ם והטור וש"ע בסי' פ"ד סעיף ג' כתבו סתמא דאין לסנן בקיסמים ובקשין בלילה דשמא יחזרו ויפול משם לתוך הכלי ויבא לשתות ע"ש. הרי שכתבו סתם דחיישינן שיבא לשתות ולמה האריך רש"י ז"ל לומר שיראה התולעת וישתה למחר בכוונה עם התולעת שיהיה סבר שלא פירש.

וליישב פירש"י ז"ל אמרתי בלימוד הישיבה דלפי דאנן קיי"ל בכל התורה דדבר שאינו מתכוין מותר ובשאר איסורין מותר דבר שאינו מתכוין אפילו לכתחילה כמו דקיי"ל דמוכרי כסות מוכרין כדרך בלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים רק הצנועין מפשילין לאחוריהם במקל. אמנם באכילת איסור לא שייך לדון בו דין דבר שאינו מתכוין דקיי"ל המתעסק בחלבים ועריות חייב חטאת שכן נהנה ולכך בכל אכילת איסור אסור דבר שאינו מתכוין משום שהוא נהנה, ומעתה יש לומר דרש"י ס"ל כדעת הד"מ דגם בתולעים טעמם פגום ובה היה דבר שאינו מתכוין מותר כמו בכל איסורין כיון שאינו נהנה, ולכך ס"ל לרש"י דמשום חשש שישתה השכר עם התולעת בלי כוונה לא הוּו אסרי לשפות שיכרא באורתא דאף שיפול לתוך הכלי והוא ישתה ולא יראה התולעת ליכא מכשול איסור דכיון שהוא מתעסק בשתיית השכר שהוא היתר ושותה גם התולעת הוּו דבר שאינו מתכוין ודין מתעסק בחלבים לא שייך כאן כיון שאינו נהנה דטעם תולעת הוא פגום, ולכן כתב רש"י שישתה למחר ביממא ויראה התולעת ויהיה סבור שלא פירש וישתה התולעת בכוונה, ובה בודאי נכשל באיסור שהוא מתכוין לאכילת התולעת, כן נראה לי בדעת רש"י ז"ל. ואין להקשות למה הוצרכו כלל בדיקת פירות וירקות מתולעים הא הוּו דבר שאינו מתכוין, ז"א דכיון דידוע דשכיחי תולעים באותן פירות וירקות ואינו חושש לבדוק ולהסיר התולעים הוּו כמתכוין לאכול גם התולעים ולכן צריך בדיקה, אבל בשכר ס"ל לרש"י דכיון שהוא מסנן השכר לא יעלה על דעתו שנשאר בשכר תולעת ויהיה סבור שנסתלקו התולעים ע"י הסיון ואם ישתה התולעת שחזר ונפל לשם ולא יראה התולעת הוא דבר שאינו מתכוין לכן פירש רש"י שיראה התולעת רק שיהיה סבור דלא פירש וישתה בכוונה כנ"ל. הרי מוכח לכאורה דרש"י סובר דגם בתולעים טעמם פגום, אך אף שדברים האלה הם נוחים ומתקבלים ליישב דברי רש"י ז"ל, עם כל זה אנכי תולעת ולא איש איני כדאי להכריע ולהקל בדבר שהוא מפורש ברשב"א וברוקח דטעם תולעת אינו פגום, וכן הכריע הש"ך וחלילה לי לעשות אפי' סמך בעלמא מדברים האלה. אמנם בנדון דידן אף שבתוך האורז הם תולעים ממש ולא יתושים ג"כ אין לאסור התבשיל הזה כיון שמעורב בו הרבה קטניות ובשר ומים. וכן פסק הט"ז שם בס"ק ט"ז דאם יש בתבשיל גם דברים אחרים שהוא מותר.

צפנת פענח הלכות מאכלות אסורות פרק ב הלכה טו

במה דברים אמורים שהתליע האוכל אחר שנעקר מן הארץ, אבל אם התליע והוא ג מחובר, אותה התולעת אסורה כאילו פירשה לארץ שעל הארץ נבראת ולוקין עליה, ואם ספק אסורה, לפיכך כל מיני פירות שדרך להתליע כשהן מחוברין לא יאכל עד שיבדוק הפרי מתוכו שמא יש בו תולעת, ואם שהה הפרי אחר שנעקרשנים עשר חדש אוכל בלא בדיקה שאין תולעת שבו מתקיימת שנים עשר חדש.

לפיכך כל מיני כו'. עיין בה"ה, ועיין בתוס' פסחים ד' קט"ו ע"ב ועיין בהך דשבת ד' צ' ע"א דיש חשש סכנה באיזה מינים ע"ש. אך בתוספתא דתרומות לפי גירסא דידן בפ"ז הוּו זה מחלוקת דר"י ורבנן אם צריך לסנן ע"ש, ועיין רש"י חולין ד' ס"ז ע"א ד"ה באורתא דדייק וכתב כשיראנה ומשמע דבלא זה ליכא חשש והטעם משום דכיון דאין לו הנאה מהם רק גזיה"כ דחייב עליהם כמבואר בע"ז ד' ס"ח ע"ב וד' כ"ו ע"ב וב"מ ד' ס"א ע"ב וא"כ י"ל דשייך בזה גדר מתעסק דפטור דכאן לא שייך נהנה עיין שבועות ד' י"ט

ופסחים ד' ל"ג וכ"מ אך אם יראנה ויסבור שהוא היתר יהיה זה תליא בהך דאב"י ורבא בשבת ד' ע"ג ובהך דר"נ ב"י ור"ה בריה דרב יהושע בפסחים ד' ל"ג ע"ש:

יד המלך (לנדא) הלכות מאכלות אסורות פרק טו הלכה כב

ובדרך הזה אשכחנא פתרי אל הספק שנסתפקתי בנידון אחת הבא לפני, באחד שקנה לסחורה מיני מרקחת הרבה של פירות מטוגנים בצוקר, וכשלקח הסחורה לביתו ראה כי נתאנה, כי היה מקולקל כל כך עד אשר ירום תולעים לרוב, והמוכר ביקש תחבולה להונות את הקונה, והרתיחו עוד פעם אחר הקילקול עד אשר נתרסקו כל התולעים, אך בכל זאת בעיון ובדיקה יתירה היו נודעים וניכרים היטב התולעים המרוסקים, רק שהיה הרבה יותר מששים בתוך הפירות והצוקר נגד התולעים. והייתי מסופק אם יש בידינו לבטל איסור כזה בששים, מחמת כי האיסור ניכר לעין כל, ואי אפשר בשום אופן לבררו ולהפרישו מן ההיתר, (ומחמת שהיה הפסד מרובה לערך האיש אשר היה לו המרקחת הזאת, וגם כבר נימכר קצת, אשר הכינו ממנו הרבה מיני מאפה תנור לסעודות נישואין שהיה במקום רחוק, והיה הוצאה מרובה להודיע האיסור להקונה. וסמכתי בזה להלכה למעשה על היתר חדש שהמצאתי. דהנה אנן קיי"ל בכל דבר שאין מתכוין כר' שמעון דמתיר, ולפי זה בכל תערובות איסור והיתר היה לנו להתיר לכתחילה, משום דהאדם האוכל את התערובות אינו מתכוין לאכילת איסור רק לאכילת היתר, אי לאו דאנן קיי"ל כרבא דהכל מודים במתעסק בחלבים ועריות שהוא חייב שכן נהנה, וכמו כן שייך מלתא זו דרבא בכל תערובות איסור והיתר, דאף שהוא אינו מתכוין רק לאכילת ההיתר בכל זאת הרי נהנה גם מהאיסור, ועיין מה שכתבתי בזה [לקמן] בסמוך הל' כ"ח.

ואולם סברא זו דרבא לא שייך רק בכל תערובות של כל האיסורין כולן אשר יש להאכל עכ"פ הנאה גם מאכילת האיסור, משא"כ בתערובות התולעים שנתרסקו, אף שאינן בטלין מחמת שהן ניכרים, בכל זאת האוכל המרקחת אינו מתכוין לאכילת התולעים רק לאכילת מרקחת ההיתר, ובזה לא שייך סברא דרבא דהוא נהנה דאיזו הנאה יש באכילת תולעים, ואדרבה דבדעת כל אדם מאוס התולעים בעיניהם כל כך עד אשר יקיצו בעיניהם לראותה. וכמו כן הובא בפירוש בש"ע י"ד סימן ק"ד סעיף ג' בשם הרשב"א דכל הדברים המאוסים כמו נמלים וזבובים ויתושים שנפשו של אדם קצה בהן שנימוחו בתוך התבשיל אף אם ההיתר רבה עליו מותרים, ואפילו יש מהאיסור כזית בכדי אכילת פרס, וכמו שהביא שם הש"ך [סק"ט] בשם הרשב"א. רק דהרשב"א מירי באין האיסור ניכר והתירו משום נותן טעם לפגם, ואנכי מלאתי את ידי להתיר בהפסד מרובה אף בניכר האיסור, ומשום דכיון דאינו נהנה מהאיסור אזי הדר דינא של אכילת תערובות הזה כמו כל דבר שאין מתכוין בכל שאר איסורים דקיי"ל כר' שמעון דמותר).

התעוררות (אין לסמוך על הוראה זו כלל עיי' בהדמה) תשובה

אפילו אינו לריך צמועד כיון דלורך מלוא הוא מכש"כ ללורך מלוא יר"ט עלמנו וכל זה דוחק והנה מונחג עולם אין רא"י שאין צקאים צמלחכת המותרות ללורך המועד ודבר האצוד וכרוב העולם ולחלק מה שארי ואקור וצטור גופא לא הציה היתר רק על אפי' או צישול שאמרנו שאין צו לתא דלורייחא רק איקור דרצנן אצל שאר מלחכות לא הזכר שארי וצומן סהיו ספק צאונת לא הי' רק ספק דרצנן ומוחר ליו"ט שני ועתה דצקאין שרי משום זלזולי ואין ראיה לשאר מלחכות דלא שייך צהו הואיל וצרו"א מציא ומוחר לקנות והנה נקח ומוחר רק מדרצנן הוא לכולי עלמא זה מוחר, לכן גם צרו"א אין רא"י אצל מלחכת גמורה ואלן לימא לן דמוחר לכן לענ"ד יש להחמיר צזה כיון דהרצה סוצרים דמלחכת צחוח"מ דלורייחא הוא ואולי יש לומר דמפני זה סיכרי צרו"א מפור וכתצ דוקא לקנות כיון דצרו"א סבר דמלחכת צחוח"מ דלורייחא הוא כדדיוק מיכי הונג"א סימן תק"ל.

סי' צ"מ

שאלה צמקוס דשכיחי זצוצים ותולעים צקכ סוכה ושכיחי דנפלו מן הסכך למלחכל ויש לחוש שיעצור האוכל חלילה על כמה וכמה לאווין, אם מוחר משום זה לסכך צעלים לכתחלה, ואם סכך צקכ סגופלים ממונו תולעים אם יולא ידי מלוא סוכה היינו צאופן שאין יכול ליזאר שלא יפלו צתוך המלחכל כי אז אין הסוכה ראויה למלחכל צה ואם איננה ראויה למלחלה ושהיה וסיכה אינו יולא צזה כלל בדליתא צצו"ע (ק"י צרו"א סעיף ד' צהג"ה סס) (ב') אם מוחרני על פי סכה סגופלים צמלחכל לפעמים זצוצים אם מוחר למלחכל צצית וזה לענ"ד פשיטא דפטור לפי מנה דליתא סס צצו"ע סימן תרל"ט צמג"א סעיף אם זמן קור שיקרש צרו"ע פטור למלחכל סס מכש"כ צאם אינו אוכל משום שיפלו צו סרלים משום איקור.

סי' כ'

הנה יש לדון לכל צני ישראל שלא יכשלו צאיקור סקלים ורעשים (תולעים) מילצין סכתהו לרוב צינני הקין וצפרט צארלות החמים כי לרוב הנה מולאים צמלחכות והנה כדפסקין ציו"ד סימן ק"ג סדצרים המלחכים וצדילים ממונו צטל צרוב אפילו גוף האיפור, וזה דוקא צפגומים אצל החו"ד וכן הוא צצ"ך ספולעים אינם פגומים אך עומד ונגדינו דלכל הפחות מדרצנן אקור דצריה לא צטלה

ובדליתא צקימן ק' דגם מלוא לא צטלה והגם ספגומה היא, וכל זה הוא צנתצטל ונתערב צתצטל ואין כיכר צו ואם אוכל המלחכל חי שאם יצדוק כיכר האיפור אין צו ציטול והוא חייב על כל צריה כמה לאוין ויש לדון צזה לפי שיטת הרא"ה צצד"ה דהפגומין לא אסרוהו חמורה וצולס רק אם הוא מנצחים רק אז הוא חייב אם כן צציטול דהיום רוצה דרובא סמך וצטל מן חמורה צלל"ה אולי יש סניף שיטת הרא"ה והרצ"א חולק דאם לא נאקרה הצריה צעלמותה רק אם מנציתה אח"כ וכי הוא עושה מהיתר איקור ועל זה לענ"ד יש להשיב חלא מלצ וצצר עריפה שאקרה חמורה כל שאוכלה חי כמות שהיא פטור משום שלא כדרך אכילתן והנחתן רק אם מנצלו חייב אח"כ לאו דחלצ וטריפה מעיקרא לא נאמר רק אם מנצלים לא נאמר רק צמנצחים או צמנצחים או מנציתה על ידי תיקון וציטול וה"ה אם מנציתה הפגום כמו צחלצ ועריפה ועוד דחא כזית כצלה גם חי ממונא צמגע וצמשא הגם דאם מכלו חי פטור אצל הוא כצילה צעלמותה חמורה לא חייבה על דרך אכולה זו ה"ה חסרלים ממונא סרלים דמונא אצל על אכילתן אינו חייב אם מכלן פגומין רק אם מנצחין ויש להשיב קלת על זה דאינו דומה לצצר חי כצילה וחלצ דחא אם יש מדינות שאוכלים צצר חי הנה כדרך אכילתן והנה הצצר חי גוף האיפור יע"י צתוס' מנחות גצ' שציר חטאת דיוחכ"פ שחל צצרב צצת דף ק' ע"א צד"ה סגונאים וז"ל ומה שהזכירו אותם לגנאי שאוכלים השעירים חיים אצ"ג דמלוא קעצדי שלא יצואו לידי מוחר לפי שהרגילו עלמס כ"כ למלחכל חיים אך צכל חסנים דוניחי צרעצמותא עכ"ל והנה דקדקו שלא יצוא לידי מוחר משום אכילת חי אינם מקיימים מלוא אכילת קדשים דחיה שלא כדרך אכילתן והנחתן רק עצדי מלוא סע"י אכילתן לא צא לידי מוחר אצל וסקוף דצרי' שהרגילו עלמס ומונא חיים צכל חסנים וניחי צרעצמותא כי ע"י שהרגילו צכל יום כיפור למכלו חי לא מיקרי דרכס צכך רק צטלה דעתס חלל כל אדם ואולי יש לומר מלסון מנשנה סהצצליים אוכלים אוחו חי מופני סדעתס יפה דלגצ' דידהו מיקרי בדרך אכילתן סדעתס יפה ואוכלים שאר צצר כן ומה סמקשה רצצ"א מלחכל יתוש או פרעוש דהמקשן סצר דנעשה ממונא להכעיס י"ל דהתם כיון סרולה למכלו צצונית אחש"כ, מנח"כ אם חסרלים מלואים צמלחכלים, סציקר כוונתו על האוכל

עיקר חיוצ התענית קצו ציוס של אחריו, וי"ל וליקצו דצפוק בתיב צלחר לחודש צל ישנועאל צן כחני' ופשיטא שגדלי' שיהי צארץ ישראל וכן ירני' הנציא שקצב מלפני, הנציא צל היו גדולים מהם צצב צן החרש והנוסגר וידעו צקציעא דירחא וכל הי' רק יוס אחד ר"ה ונקצע התענית למחרתו, חצב חנן טיש לנו צארני' וצחול' טני ינוס ר"ה ונומילא כדחא עתה מעיקר יונו ויש לו דין כדחא חצב ונגמרא ר"ה דף י"ח כרחה להדיא דמעיקרא קצועה ציוס טלישי צתשרי וכל שחול כדחא מיומו דהגמרא קאי טס, לונור דחיקור צתענית ציוס צ' צתשרי משוס שחול יוס טלפני ג' צתשרי שחול תענית גדלי' צן אחיקס וע"כ קאי צזמן טלח הי' ר"ה חלח יוס אחד דחי ללו הכי חקור להתענות משוס יו"ט של ר"ה גופא ואעפ"כ נקשה שיהי חקור משוס יוס טלפני גדלי' משמע שנועיקרא קצעה צג' צתשרי לל הי' ר"ה ואעפ"כ לל קצועה ציוס צ' חלח ציוס ג' מוכח דציוס ג' נעשה הנועשה וקאנור טס לוס גדלי' דצרי קצלה חול וא"ל חיוק מוכח להדיא דנדצרי קצלה קצועה צג' וחזיל כל-היתר צצירא והי' לשון ולשנוח ציוס ג' צתשרי צצ"א.

סי' כ"ג

הא דמתמה ח"ל על רציו המחצר (ק"י תרע"א) שנקטו דמזכרין ונדליקין כר חנוכה צצית חכנסת הלל המחצר נקט צהלכות רחש חידש דנוהגים צכל מלכות ארץ ישראל וקציצותיה דאין מזכרים על הלל דר"ח דחול חינו חלח מנהג, יס לייס דנהגו להדליק צצחכ"ס דחולי יס הרצה שאין להם נקים להדליק ואין רוחין כר חנוכה צפרטו לדין שנדליקים צפנים מוש ואין רוחים הנרות רק מני טיש לו חלון צריה וחיתא צהג צת נרדכי צסס ר' משולס דחס חול שרוי צין הנכרים לריך להדליק ולצרך דחייצ חדס לרחות הניירות וכן מציא המחצר צסס יס מי שחומר הלכתא חול לכן נדליקים צצחכ"ס ונוליחס הש"ן צצרכה ורוחיס הנרות, ועי"ל כיון דחנו כלנו נדליקים צפנים מוש ואין מקיימים עיקר חקנת חכמים צפרקומי ניסא לרצים רק הצני צית רוחיס חותס ולכמה צני חדס שחנה ערטיילחיס ואין להם צני צית ואין מפרקנוין חכס כלל לכן נדליקים צצחכ"ס צמוקס שרצים טס ונוקיימים עיקר פרקומי ניסא וחול כמו מעיקר חקנת חכמים לקיים פרקומא ניסא ונזכרים, והל דמציא רנ"א שאין חדס יולח צנרות צחכ"ס ומושמע דגס

חלחל וכל על השרלים לל סיך חחשצי' וצזה חחח חל לחכל נמלה ופיטיתא דחחז"ל דחייצ והר"ה גופו נקשה ונגמרא זו ומתרח דהתס שחני דחחשצי' חכילתו לפ"ז צכידון דידן שהצונים נופלים למחכל מלמעלה וצקל ככרים חס כי חנוס מותערצים צנועלה לל סיך צו ציטול כלל ונחגלחון מוהר"ט קופר ז"ל חצדק"ק קרחקא שנועתי דחל חין כוונתו על חכילת השרלים כלל רק על חחחכל וחול חוכל חותס כומעסק, רק שומעסק צחלצים ועריות חייצ טכן כהנה, חצב צשרלים חלו הפגומים שחינו כחנה כלל ונומילא הדרן לכללח דומעסק' פטור חל י"ל צחוכל מחכל וחינו עולה על דעתו שיהיו צו חולעים חו מולצין ול"ע צלפול חל.

סי' כ"א (ברין יו"ט שני.)

מרגלא צפומי דחכשי דח"י עושין יוס אחד וצחול' טני ינוס, וכן נמלה שגירת לשון זה צפוסקים ז"ל חצב ונחרמז"ס קידוש החדש כרחה להדיא דחלוי רק צמוקס שהגיעו השלוחים חז חפילו צחול' עושים יוס אחד והיכא דלל הגיעו חפילו צח"י עושים טני ינוס, ונגמרא לל מלינו רק ליטכח ינוס מוצים של גליות והכוונה שכתפזרו ישראל וכל מנו טלוחיס להס, וצתשוצוה הגלוחיס חיתא טגס מיימי יהושע צן כון חתחילו מיד טני ינוס היכא דלל צלו השלוחים רק צימי משה צמדצר שהיו כל ישראל יחד, חצב רחיתי צריעצ"א קיכה פ"ד טצח"י עושים יוס אחד וצחול' טני ינוס וחכמים חקנו צח"י טרוצ עושים יוס אחד שהגיעו טלוחיס ונהגו חכל כמו חרוצ וצחול' טרוצ עשו טני ינוס יכחו כולס צשני הינוס כמו חרוצ ושפיר שגירי ליש חל דעולס, ויעוין צצרכי יוקף ח"ח סימן חל"ד.

סי' כ"ב

ראיתי צספר מנה אפרים שנויקל צתענית לוס גדלי' כמו ח"צ טנדחה וחולי כיון טלפעמים עיצרו לחלול קצועה תמיד ציוס ג' תשרי שחול מיוס למ"ד חלול ג' תשרי טנהגו צו תמיד קודש ועיין צכגון זה צתוק' ר"ה דף י"ט ע"צ צד"ה מיימות) דגדלי' כהרג צר"ה ומחנה יו"ט לל קצו חתענית צחותו יוס ונדחה לחחריו, חצב לע"ד כיון דמוזכר צקרא לוס השציעי ונועיקרא חיקנו חותו ציוס של חחריו עיקר חיוצ להתענות צחותו יוס ואין לו דין כמו תענות טנדחה מעיקר חיוצו של חותו יוס כגון ח"צ טחל צצצת טנדחה מיומו ליוס יו"ד, ורצי צחנת טנר חוליל וכדחה ידחה, חגס שהפרעניות הי' ציוס ר"ה חצב

ואנו דנין על כל תבשיל, מאיזה סברא נתיר זה, וגאסור זה, והוא כהא דאיתא בפסחים (ט' ע"א) בשני שזילין שזאו לשאל אודות שניהם כחת דאסרינן, דודאי אחד מהם עמא. אבל כאן אין אנו דנים על כל הקמה ביחד כי אין השואל שואל על כולם צ"ל להלכה, וכיון שכל אחד שלוקח קמה צא זה אחר זה לקנות, שרי. ואף אם יצא כל אחד לשאל שגודע לו שיש בהקטור תולעים שופלים בתוך הקמה, הוה כזה אחר זה, שמתירין לו להקל, כיון ששאלתו אינו רק על הקמה שלו, שאינם צאים כולם צ"ל לשאל אם מותר לחפות בו. (ופשיטא שאין שייך בזה משום ציטול איסור, כי אין כוונתו לצטל האיסור וליהנות ממנו, ובפרט שהוא ספק אם יש בקמה זה איסור מעיקרא. ומבואר סברא זו בפוסקים כדאיתא בש"ך סי' פ"ד סקל"ח וסק"מ, ואיתא ג"כ בש"ך סי' ל"ג סק"ח וז"ל: ואין זה מצטל איסור לכתחלה כיון שספק הוא אם יתעורר שום איסור כלל עכ"ל).

והנה העו"ז (שם סי' פ"ד סק"ז) כתב דיש ללרף ספק שמא נימוחו בתנור מחמת חום האש. הנה מחמת חום האש אינו נימוח אלא נשרף, וכדי שיהי' מותר לאוכלו לריק לכה"פ להיות נשרף עד שאין בו לחותית, וזה נגד החוש, כי אנו רואין שצאמנא הפת אף אחר האפי' אינו יבש רק לח. ואולי דוקא צפת שהיה בו צתחילה לחותית הרבה ע"י המים לא נתייבש לגמרי, אבל התולעת שאין בה רק לחותית מעט בעצמה נתייבש בתנור לגמרי. וכבר התעוררו האחרונים ז"ל ע"ז. והפרי"ח (שם סק"ח) כתב דעפי מסתבר לומר שע"י הלישה נימוחה התולעת. וגם זה קשה לומר על הכנימת שהיא קטנה מאוד שנתערב בתוך העיסה, דדוקא בתולעים שגמלאו בקמה שהם גדולים אפשר לומר כך. ברם צידדן דין צניעות יש ללרף שניהם יחד [שנימוחה צעת] הלישה ועריכה ואפי', וספק אי הוה בו מעיקרא. ואולי יש ללרף עוד לספק ספיקא, למשמעות לשון הרמ"א צו"ד (סי' ק"ג ס"א) שצריה הפגומה בעלמא לא שייך בה דין צריה, וכאשר הבין שם העו"ז (סק"צ), וכן הוא להדיא ברו"ח (כלל ל"ב ס"ו), והני כנימות פגומות ומאוסים מעיקרא. — (ולענין לסמוך צפשויות על שו"ת כת"ס חו"ד (סי' ס"ג) שצריה הפגומה צעילה צתתק"ס ומותרת ממנ"פ לכל הפוסקים, יעוי"ש).

ובעת נראה לי היתר חדש לעוז, לפי מה שנפסק בשו"ע (שם סי' ק"י ס"ז) דדברים שאין מתבטלין מחמת חשיבותן כגון חתיכה הראויה להתכבד או צריה וכדו' שנתערבו בזהב, אם נאכל אחד מהם או נפל לים צענין שנאבד מן העולם הותרו כל האחרים, שאנו תולין לומר שהאיסור נאבד, והשאר מותר לאכול שנים שנים, לפי"ז מותר בהיתר פשוט לקנות פת מן הנחתומים והאופים, כי על מי שקנו תחלה הן גויים הן יהודים ואכלו אותו, תולין לומר שהאיסור היה בזהב שנאכל, ושאר הפת שאוכלים הוה שנים שנים כדכחזא צמג"א ה"י פסח (סי' תס"ז סק"ד) לענין מלה שיש בו משהו חמץ שאיכא ציה שנים שנים. ואף דהתם אסרינן, היינו משום שאנו נוקטין להלכה שכל המלה אסורה משום צליעת המשהו, אי"כ לא שייך

בו שנים, חוץ מצאופן שהמלה נאפית ערב פסח, שעדיין לא נאסר במשהו, משא"כ צו"ד שטעם הכנימות אינו חוסר כלל, ובפרט שצכל חתיכה עיסה יש כמה פעמים ששים נגד טעם הכנימות, [לכן] כיון שהקונים לא עלה על דעתם שיש בו חשש איסור, וקנו ואכלו לפי תומם, מותר לגמרי. דדוקא כשידע שנתערב בו איסור ואכלו צשוגג, או האכיל אחרים צשוגג, צזה י"ל שקנסו שוגג אטו מזיד וכמבואר שם בשו"ע, משא"כ כאן שלא עלה על דעת אחד מהקונים שיש בו חשש איסור, הרי זה דומה ממש למח שמפורש שם בשו"ע שכשנאכל אחד קודם שגודע התערובת שהכל מותר.

ובל היתר זה הוא דוקא אם קונים מהנחתומים, (דכיון שקונה פת אפוי מן הנחתום שהוא כבר מוכשר ועומד כן לאכילה, ונסתמא אוכלין אותו מיד, לכן יוכל הקונה השני לתלות שהראשון שקנה לפניו כבר אכל פתו), אבל יחיד שקונה קמה מצית הרחיים [דאיכא ספק אם הקונה הראשון כבר אפה מאותו קמה, ואיכא ספק שמא הוא עדיין צעולם] לריק לסמוך על מה שכתבתי לעיל. אבל אם התלע הקמה צעלמו, ומיניה קא רבו, אין לסמוך רק אם נאמר שהכנימות צעלמו פגומים, (כההיתר שכתב הכת"ס).

אבל נראה לי שאם ידוע שהכנימות אינם רבים רק מועטים, וצא השואל לשאל אחר שנאפה הפת, ואחר שכבר רחאו את העריצה, ושפכו מימיו לאיצוד, שיש לתלות שהאיסור היה שם בשוריו עיסה הנדצקים שם צעריצה, ואשר שפכו אותו כבר לאיצוד, או אם כבר אכל מאותו הפת, ולא נתכוון להתיר העיסה.

אך כל זה רק בכנימות, אבל אם נמלאו בו תולעים, ולא ניפו הקמה קודם הלישה, י"ל דאין להתיר צשום אופן, כי כמה פעמים מלאנו זבובים ושרצים בתוך הפת הנאפה, והיו איסור ניכר, וצאיסור הניכר לא שייך ציטול. וגם אני צעמני מלאתי תולעת גדולה כמות שהיא צפת לאחר שנאפה ולא נחסר ממנו כלום. כל זה כתבתי צחפזון להתעוררות צעלמא.

ואגב, אעורר על דברי הש"ך (שם סקמ"ב) שכתב שאותו אחד שנאכל לריק להיות מן התערובת עממה, והטעם שאם פירש קודם ונאכל אח"כ לא תולין שהאיסור נאכל, אלא שהאיסור נשאר צרובו. וקשה הלא מיד אם לוקח מן התערובות עממו לאכול מיד שפירש נאמר שהאיסור נשאר צרובו, ודברי הש"ך ל"ע.

סימן לז

בענין תולעים ומילבין הנמצאים בקיץ באוכלים

הנה יש לדון לזכות לכל צני ישראל שאין נכשלים צאיסור שקלים ורמשים תולעים ומילבין שנתהוו לרוב צימי הקיץ ובפרט צארלות החמים, ולרוב המה נמלאים צאוכלים. הגם דפסקין בשו"ע יו"ד (סי' ק"ד ס"ג) שדברים המאוסים שנפשו של אדם קלה בהם כנמלים וזבובים ויתושים ונמחה גופן

לחזקן בטילין צרוב. אבל החור"ד (סי' ק"ד חידושים סק"ט) וכן הוא בש"ך (סי' פ"ד סק"ל) ס"ל שחולעים אינם פגומים. וכן עומד לנגדו כי לא נמחו לכל הפחות מדרבנן אסור, דבריה לא בטלה כדאיתא בשו"ע (סי' ק' ס"א) דגם נמלה לא בטלה, הגם שפגומה היא. (וכל) [ועוד דכל] זה הוא רק בנחשול ונחשול נחשול ואין ניכר בו, אבל אם המאכל חי, שאם יצדוק יהיה ניכר האיסור שבו אין צו דין ציטול דאז הוא חייב על כל צריה כמה לאוין. ויש לדון בזה לפי שיטת הרא"ה צדכ"ב (בית רבינו סוף שער ראשון דף ק"י) דשקלים ורמשים צטודין עומדין בחייהן ובמיתתן בפגמן לא אסרן הכתוב, ורק אם הוא משציתן אז הוא חייב, וא"כ כשנמלטים במאכלים שנתצטלו דהוה רוצה דרוצא (סמך), בלא"ה בטל מה"ת, א"כ אולי יש סניף עפ"י שיטת הרא"ה.

ויש לפקפק ע"ז, דכיון שהצריה נתצטל בנחשול השצית הנתצטל חת הצריה, א"כ היא אסורה מה"ת גם לדידה. והדרינן לכלל דצריה אפילו צאלף לא בטל. אבל יש להשיב, כיון דקודם שנתצטלה היתה מותרת, ומיד כשנתצטלה ושהושצחה הוה שמים ונתצטלה לא חל עליה עתה איסור צריה, דלא מיקרי צריה כיון שלא היתה נולדת באיסורה, דהרי היתה מותרת עד שנתצטלה והושצחה. ועוד י"ל, דעמם דצריה לא בטילה אפילו צאלף מפני שהוא דצר חשוב כמו חתיכה הראויה להתכבד, וחתיכה כשרה שנלעה מאיסור, הגם שחתיכה עומה נעשית נבלה, אעפ"כ אין דנין בה חר"ל כדי שלא תצטל, כיון שמוותרת מחמת עומה ולא נאסרה רק משום הצליעת איסור שבה, והצליע לא חשוב להתכבד כמצוה צו"ע יו"ד (סי' ק"א ס"ב), הוא הדין יש לדמות קצת לזה צריה זו שהיתה מותרת קודם לכן. אך יש לחלק דהתם איננה צלועה רק מאיסורה, ולכן אף על פי שחתיכה עומה נעשית נבלה, מ"מ חתיכה זו נאסרה רק מצליעה, וע"כ לא חשיבי כהחר"ל, משא"כ כאן תחלת איסורה צא ע"ז שנתצטלה והושצחה, וצדדי אסרה התורה מעיקרה. ועוד, שטעם חשיבות צריה הוא מפני צרייתה ועומד לעלמו צריה שלמה, והכא כיון שצא האיסור אחר שנתצטלה ונתצטלה ואין ניכרת אז לעומה (דאם ניכרת משליכה לחזן והצטטיל מותרת בשמים) א"כ לא מיקרי צריה ואינה חשובה בפני עומה כמובן. ועוד יש ליתן טעם, וכן הוא בפוסקים, שהחכמים גזרו ועשו היכר שצריה אפילו צאלף לא בטל כדי לידע חומר איסורה שצובר עליו בלאו ובכמה לאוין, הגם שהיא קטנה בעומתה ואין בה כזית רק משהו, וע"ז יזכרו מלאכול אותה, אבל הכא מאי ניחוש, הלא אם אכלה בפני עומה קודם הצטטיל שאלו עדיין פגומה היא באמת מותרת באכילה לשיטת הרא"ה, וצתצטיל כבר נתצטל בשמים ושרי.

והרשב"א שם במשמרת הבית חולק ע"ז והקשה דאם לא נאסרה הצריה בעלמותה רק כשהיא משציתה

אח"כ, איך יכול לעשות מזהוהר איסור. וע"ז לענ"ד יש להשיב, הלא חלב וצמר עריפה שאסרה התורה, כל שאכלה חי כמות שהיא פטור, משום שאכל שלא בדרך אכילתו והנחתו, רק אם מצטלו חייב, א"כ לאו דחלב ועריפה מעיקרה לא נאמר רק אם מתקנה ומצטלה ואכלה בדרך אכילתו, ה"ה כל לאו דשרצים לא נאמר רק במשציתים או במשציות ע"י תיקון וצטטיל, וה"ה אם משצית הפגום כמו בחלב ועריפה. ועוד דהא כזית נבלה גם חי מטמא במגע ומשא ואפי"ה אם אכלו חי פטור, הגם שהיא נבלה בעלמותה, מ"מ לא חייבה התורה על דרך אכילה זו, ה"ה השרצים, משמנה שרצים המטמאין, דעל אכילתו אינו חייב אם אכלן כשהן פגומין, ואינו חייב אלא"כ משציתן.

ויש להשיב קצת ע"ז דאינו דומה לצמר חי של נבלה וחלב, דאם יש מדינות שאוכלים צמר חי הוה בדרך אכילתו, וחייב כשאכלן חי, הרי דגם הצמר חי הוא גוף האיסור. ועדיין כתוב: מנחות (ק' ע"א) ד"ה ששונאין, גבי שער חטאת דיו"כ שחל צע"ש דהיו אוכלים אותו צערב כשהוא חי, דכתבו שם התוס' וז"ל: ומה שמזכירין אותן לגנאי על שאוכלין את השעירים חיים אע"ג דמלוא קטבדי שלא יצאו לידי נותר לפי שהרגילו עצמם כמו כן לאוכלם חיים אף בכל השנים דמיחזי כרעצנותא ע"ל. והנה הא דאכלו חי הוא רק משום שדקדקו שלא יצאו לידי נותר, דבאכילת צמר חי אינם מקיימים מצות אכילת קדשים, דהוה שלא בדרך אכילתו והנחתו, רק מכל מקום צבדי מלוא שעי אכילתו לא צא לידי נותר. (אצל) [וכמו"כ] מסוף דברי התוס' שכתבו שהרגילו עצמם לאוכלם חיים כל השנים ומיחזי כרעצנותא, (היינו) כי (ע"י) [הגם] שהורגו לאכלם חי בכל השנים לא מיקרי דרכם צכך, וצטלה דעתם אלל כל בני אדם. ואולי י"ל דמלשון המשנה (שם) שהצבליים אוכלים אותו חי מפני שדעתם יפה, דלגבי דידהו מיקרי בדרך אכילתו, שדעתן יפה ואוכלים גם שאר צמר כשהוא חי א).

ומה שהקשה הרשב"א (שם) מאוכל יתוש או פרעוש דהמקשן צע"ז (כ"ז ע"ב) ס"ל דנעשה מומר להכעיס. י"ל דהתם כיון שרואה לאכלו כזוונה אה"שציה, משא"כ אם השרצים מלויים במאכלים שציקר כוונתו על המאכל ולא על השרצים לא שייך אה"שציה. והרא"ה גופו מקשה מגמ' זו ומתי' דהתם שאני דאה"שציה אכילתו. ול"ע בפלפול זה.

ומהגאון מוהר"ש סופר זצ"ל אצ"ד קרא קא שמעתי דהא אין כוונתו על אכילת השרצים כלל, רק על המאכל, והוא אוכל אותה כמתעסק, רק שמתעסק בחלצים ועריות חייב שכן נהנה [כדאיתא בכריתות י"ט ע"ב], אבל בשרצים אלו הפגומים שאינו נהנה מהם כלל, ממילא הדרה לכלל דמתעסק פטור. אך זה י"ל רק באוכל מאכל ואינו עולה על דעתו שיכיו צו חולעים או מילצין. ולפ"ז צי"ד שהצבצים נופלים למאכל מלמעלה וצקל ניכרים הם כי אינם מתערכים למעלה לא שייך צו ציטול כלל.

ע ק ב י

(א) עיין מנ"ח (מצוה ד') וברש"ש שם.

ס' פ"ד וס"ך שם וגם מ"ש הש"ל דרוב פוסקים ס"ל דחולע ל"ה פגום הנה מלאכי בחשו' הרי"ף ס' ש"ה ובאשכול פג"ה והל' מערבות שהוכחו דחולע פגום (ור' הע"ז ס' פ"ד ס"ק ט"ו סוהרים למ"ש בס' ז"ב כ"ק י"ב בשם מהר"ל) ומלאכי בשו"מ שז יעקב ס' כ"ט שפסק דהעיקר דחולע פגום וגם הוא לא ראה ד' הרי"ף והאשכול הג"ל וה"י נראה דס"ל להפוסקים דמ"מ נהנה הגאח מעיו שמגדיל האיסור מדוה של פיתר וכמ"ש הר"ן והובא בס' ק"ג ולכן מחמסן חייב אך לפמ"ש הפ"י פסחים כ"ה דבש"מ ל"ש גלל הא דמהעסק חייב שכן נהנה וזוה מיושבים ד' ההפלה כתובות כ"א ב' בזה דחמלתו בלוגם וכו' במש"ש ליישב קו' הפ"י ע"ש וחבין אי"כ ה"ג צ"ד וז"ל דהפוסקי' הג"ל לא ס"ל כן ועפ"ז יש לדון לפמ"ש הפ"י בילה ו' ב' דבח"ש ליכא הגאח מעי' אלא הגאח גרוע (ובזה י"ל דר"י ור"ל בפלוגסא דח"ש אם אסור מה"מ לשיטתייהו בחולין ק"ג אולי) אי"כ לפ"י צ"ד דליכא שיעור כו"מ בבא"פ וליכא משום הגאח מעי' ואלא משום הגאח גרוע אין איסור בזה כיון דהוי דש"מ וליה פס"ר עכ"פ כיון דלפעמים ליכא חולעים בכבד או דמהרסקין לפעמים בללי"ם הכבד (וטפ"ז דמי' בחטונה א' לך) הארמזי ברוסא בדבר מי הגדר דשם שמלאים חולעים דקים מאוד ואין נראה רק לעין השמש והארכי' בכמה לד' היגר ופלפלי' גם מדבריו הג"ל דנ"ב מ"ס ודאי ליכא הגאח מעי' מהולעים דקין כאלו שאין בזה ממש כלל והבאתי מפ"ד נעשים מ"ד דאין חוששין שמה מיעט מקום שער שחור אם הבהרת מפני שא"ב ממש ופי' הר"מ אין לו שיעור מוחש עד שימנע השיער וה"כ צ"ד ואכמ"ל) ולפ"ז איסור הפירות דשכ"ה בזה חולעים הוא רק משום דלפעמים איכא שיעור כו"מ בבא"פ או משום דיש לפגם לשי' הכיזרים דחולע אינו פגום ומ"מ לדינא אין להתיר הכבדים שיש בזה חולעים ומלאכי בשו"מ פרי הארץ להר"מ מרחי מ"כ ס' י"ב שהאריך דבין חולעים הנמלאים בבשר בזהמה אח"ש והעלה דהאורים משום אמ"ה והעיד דבשאלונקו ח"ן אוכלין כלל כבד הכבשים לפי שמלאים בזה חולעים בריבוי והביא פוסקים מומן קדמון פ"ז ט"ש באורכ וכו' בול"א נס"י זה בשם ש"ג וס"ד בול"א ח"ז אות ה' שהביא ג"כ בקצור ד' פה"ה הג"ל וגם בשו"מ שם ארי' חיו"ד ס' ג' העלה דאסורים לישאל ולצי' לבדוקם היכי דשכ"ה חולעים והמעלים עין פוטו ישא ופ"ש ס' כ"ז עוד בזה וגם בס' כ"ז ח"ב קו' יוס"ד ס' ל"ט האריך בזה והעלה לאסור ומ"מ התיר בהכרזה שיחבכו כל הסמפוטם מהכבדים וע"ש בטע"ז מ"מ קו"א ס' כ"ד ג"כ בזה ומ"ש בשו"מ שנש"ע הרב ס' ט"ו לד"י קולא היינו למכרם לב"ג ולא לישאל ע"ש וחבין וכן הנהגתי בהיותי בביתשאש"ש ה"י שכחים חולעים גם בכבדי בזהמה ולו"מ' להתיר הכבד לכמה חתיכות ולפחות כל הסמפוטם ולנקותן או לחתך מהכבד ואף דבשו"מ ב"ש מחמיר שלא לסמוך על חתיכת הסמפוטם כ"ל להקל שלא להפסיד מומן ישראל דגם אם אולי ימלא איזו חולע אחר בדקה כיון שהסמפוטם פתוחים לא חולעים פ"י האש או ישרפו ויתרסקו ובכבדי כבשים אם מולאים חולעים אסורים כל הכבד לישאל וגם פה"ק הנהגתי שיבדוק השו"ב בכמפין הרחב הגמשך ע"ג הכבד למעלה מאזכע הכבד מלך קמא של הכבד והוא קנה הכבד שבאמצע הכבד שנגסם ונבלע להור' בשר הכבד בכופו דע"פ רוב אם יש מעטליעם נמלא שם ליחה וכדומ'. ואם הסמפוטם הג"ל נקיים אזי ע"פ רוב אין חולעים יוחר ואין להחזיק ריעותא מספק ובפ"ר צ"ד ד' דבריו הג"ל אכל לפעמים נלקה הכבד ונפלת חלתי תלמי בזה גם הבהמה אסורה ועמש"ל סיסק"א בזה ועיין בשו"מ אבני לרק חיו"ד ס' ח' וס' ט' דאם יש חולעים מעטליעם בכבד וגם הכבד נפוחה גם בלינה נופלת חלתי אחר ללי' דטוה לאסור וכן בשני מראה בלא חולעים וכמ"ש בשו"מ ד"ח ח"ב ס' מ"ד אכל בכמה מקומות מקילין והין אסורים רק בנפלת חלתי וסייני אם נפרד לחתיכות קטנות כשלוש חין הכבד בידים אף שאינו נופל מעלמו מ"מ חולה הוא שדרך כבד להקשות בללי"ם והביא בשם רבניו שהתירו בחולע' גם בנפלת חלתי דחולין שהוא פ"י החולע' והדרא בריא והוא חולק פ"ז ט"ש באורכ וכן כ"ל פיקר: [י"ז]

סארכתי בזה בד' ירושלמי פ"ג דפסחים ה"א ליישב ש"י הר"י שנכנסו פ"ז ס"ז וכו' בעיטור הל' בב"ח שם ואכ"מ וראיתי בשו"מ שם שהבליט ברנו דבנ"ד הוי ח"ש עי"ת ולא הביא מכל הג"ל וגם סוחר למ"ש בעלמי דהוי ברי' אי"כ חייב בכ"ש וגם מ"ש בשו"מ שם דמוחר להעלים עין מן האיסור מלבד דג' נר האסור מדינא אסור להעלים עין כמ"ל ס' ל"א ס"ק ט"ז מ"ד מהר"א"ש על הכמ"ג ופמ"ג אר"ח ס' חס"ז ואפילו במיעוט המלוי חייבים לברר ומכ"ש אם ברובן הוא כן ומו"ש מ"ד מהר"י מינ ס' ט"ז דכלב טוף שאין בדמו כו"מ ל"ש חזי לאלטרופי וח"ש מוחר מה"מ מלבד שכבר השיג עליו הפר"ח ס' ס"ח סק"ז ודמה דבריו בשתי ידים ועיין בוויכוח מ"ח כלל ל"א שהשיג הנאון פליו מ"ד רש"י חולין ק"ט ואני מוסיף שכ"ה להדיא בזה' כרימות כ"א ב' [ועיין לק"ה כ"ב] ד"ה לא קרעו אכל גם בל"ה הרי כבר ביאר בחשו' מהר"י אבאד חיו"ד ס' קע"ג דכוונת הר"י מונק רק להתיר בפחות משיעור ס' בדרכנן בכה"ג וכהס"ד דמר בר ר"א חולין ל"ח והמעין בגוף חסוכה רי"מ ימלא שכן האמת וגם מ"ש בשו"מ דליכא ספק שמה נההו אחר שחטה הנה הוא לא ראה בעיניו גוף החולע' אכל הרוחה בעיניי אך שמלאים הרבה מאוד גדולים וקטני' והסמפוטם מלאים ליחה סרוחה מיכא אח"ש יראה שאין ללרף ד"ז אפילו לספק א' מאלף וגם מ"ש שם ליישב ד' רש"י באופן א' כבר קדמו בל"א שם אכל יש לפקפק עפ"ד חוס' שם ד"ה לרבות ומ"ש באופן ב' דלאחר ניהה נההו לא ראה ד' רש"י שם במקומו וגם מ"ש מרמזים פ"ב ממ"א ה"ז לא עיין בכה"מ שם וגם מ"ש ללרף ד' ראב"י הוא חמו' דהראב"י מיירי מחלע' שנחשו לאח"ש וע"ש בפלתי ותבין (שו"ר בשו"מ ב"י שגדפס מחדש במכתמות שהשיג על השו"מ במ"ש מהר"י מינן כמ"ל וכבר קדמו בחשו' מהר"א וגם בל"א ופ"ש שהביא מירושלמי פ"ח דתרומות ה"א הימן בגופיהו הכא אינן בגופו צפ"מ שם פ' דהיינו משום דאחי מעלמא ומוכה כרש"י ולע"ד פ' הפ"מ תמוה דהא יליף מקרא דבהמה צבהמה תאכלו ולא שקן צבהמה' וא"כ דלמא דבהמה צבהמה' מיירי דלא אחי מעלמא ואפ"ה אסור וכן לקמן בשומט ומלא בזה חזיר מפרש נמי לך קעמא ולכן כ"ל דכיון דגם זווין שבעדשים אם פירשו מן הפרי אסורין וה"ל כל ולד בשוליא מלאה דם ומוגח בחור הדם הוי כפירש גבי' צבהמה וז"ש חתן בגופיהו הן שמוגחים בגוף הפרי הכא אינן בגופו שפירשו מנוף הבהמה אכל מ"מ הוא נגד ש"ס דלין דמפרש טעמא משום דאחיין פלמ"ה)

[שו"ן ולבאורה] נראה ללדד עוד בענין זה עפמ"ש בחטונות

פ"א בזה דהר"ה לא לישפ' אינש שיקרא בלבויות וכו' דלמא פריש וכו' ופירש"י שאם תפול חולעת על הקשין לא יראנו וכו' זלמחר כשיראנו י"ה סבור שלא יחה מן השכר וכו' והוא תמוה דלמ"ל לפרש שיראנו למחר הרי גם כשלא יראנו יעבור בשוגג וביאר דהא בכל האסורים דש"מ מותר אכל המהעבך בחלבים ועציות חייב שכן נהנה ולש"י כמ"פ חולעים פגומים הן וליכא הנהה וא"כ בלא מחסוין שרי והא דבעינן בדקה משום חולעים היינו משום דכיון דשכ"ה חולעים ואינו בודק הוי כמחסוין לאכול אך ע"ש והנה מ"ש דבאפשר לבדוק הוי כמחסוין הוא תמוה דאב"י ורבא פליגי בפסחים כ"ה באפשר ולא מחסוין וקיי"ל דשרי כמ"ש הריטב"א סוכה ל"ה ע"א וא"ל דבשכ"ה ע"פ רוב הוי כפ"ר דז"א דמבואר הריטב"א ואס"ז כתובות ה' א' דגם דבאפשר על ל' רחוק ל"ה פ"ר ובתוס' פסחים ק"א א' ד"ה והל' כר"ש וכו' מוכח דחלוי בפלוגתא דרבה ור"י שם ובמהרש"א שבת ק"ב ע"ב נראה דס"ל דלרב הוי בכה"ג פ"ר ולתנא דברייתא ל"ה פ"ר וקיי"ל כרב ול"ע (וע"פ בב"י אר"ח ס' שכ"ו ופמ"ג בא"א סק"ע אכל המעטין ימלא דאין ראי' משם) גם יש לדון לשי' הערוך דפ"ר דלא ניתא ל"י שרי גם בשאל איסוריה קהרי הביא ראי' ממוכרי כסות כמ"ש הר"ן בשבת סו"פ שמנה שרלים אי"כ ה"ג בזה אף לשי' ש"פ בשאר איסורים מודה ומ"מ הרי צ"ד ל"ה פ"ר וכמ"ש ועוד דגם במיעוט המלוי בפירות לריך לבדוק כמ"ש הרשב"א ובכ"י

קטו: כרכן נסיע וצלען אף ידי מזה לא יאל וכן כתב משנה למלך פי"ד ממאכלות אסורות הי"ז דה"ה באיסורים, ומשאל"כ מים דהתולע גלוי הוא. גם ודאי דמים לא עדיף מחזרת וכמ"ש האצני נזר אח"כ:

ומ"ש עוד, דהכא אינו מתכוון לצלוע התולעים ולא היו פסיק רישא. ואפילו מתעסק בחלצים דחייב שכן נהנה מ"מ צעינן פסיק רישא, יש לדון דנראה ככל מתעסק אינו פ"ר. וכן משמע נשצת עה. דקאמר מתעסק הוא אלל נטילת נשמה ופטור ומקשה והא הוי פסיק רישא, וא"כ מתעסק בחלצים חייב אפילו אינו פ"ר וה"ה הכא בתולעים. אך י"ל דבתולעים מתעסק פטור כיון שאין נהנה כלל מאכילתם וכמ"ש נשצת ליון סי' כ"ח:

אבל הכא הא הוי פסיק רישא כיון שהמים אינם חוללים כמ"ש למעלה, ואף דאיתא בפסחים כה: דלא אפשר ולא מכוון מותר והכא אי אפשר לאדם שלא מים, אך הא כ' תוס' שם ד"ה לא דאס הוא פ"ר אסור, ואף לפני יהושע שם ד"ה מיהו דאפי' פ"ר מותר, היינו דוקא בהנאה הנאה לו מאל"י ואינו עושה מעשה משאל"כ הכא בתולעים דשותה ועושה מעשה, ואע"ג דהוי פסיק רישא דלא ניחא לי מ"מ אסור מדא"י ככל איסורים חוץ משצת כמ"ש הרא"ש שנת פי"ד סי' ט' ונוג"א ש"ך סק"כ ובכסף משנה פט"ז ממעשה הקרצנות הי"ד בשם מהר"י קרקוס:

וי"ש נספרים כמה התירים דזה. א) נמשמרת שלום סי' פ"ד ש"ד סק"ח בשם בית אפרים החדשות דף ח' ד"ל שאינם מין תולעים רק התחלת ריקוס מדגים שפרים ורבים נגהרות וכיון שרוב דגים נגהר טהורים, כל דפריש מרובא פריש וכתב נמשמרת שלום משם מהרש"ם דאף שהוא ספק חסרון ידיעה מותר דהוי סח"י לכל העולם, וכן עלה בדעת ישועת מלכו יו"ד סי' י"ז וכן כ' בדרכי תשובה סי' פ"ד וסק"כ"ח משם למח לזק החדש וכ"כ חלקת יואל משמו דוחה זה שאינו מתקבל על הדעת אך המהרש"ם סומך על זה נשעת הדחק:

(ג) **כתב** עוד נמשמרת שלום ובדרכי תשובה פ"ד סק"ח משם בית אפרים כיון דאי אפשר להתולעים לפרוש מהמים והני רבותיהו צדך לעצור עם המים י"ל דהך קוסטא דחיותא שנהם אינו רק צעודם נכללים עם המים ואפילו תאמר דשייך בהם פרישה עכ"פ פורשים מחיותיהם ואין כאן רחיש כלל, לכן ישחו כמנהגם, ומשמרת שלום בשם מהרש"ם חולק על היתר זה:

וההיתר המוסכם הוא, לנצל המים דקרוצ לודאי שנתוחו ולא יהיו ניכרים עוד ואחר כך לסנן המים, כמ"ש אצני נזר יו"ד פ"א וישועות מלכו יו"ד י"ז י"ג ודברי חיים ח"צ יו"ד כ"ד וחלקת יואל ומשמרת שלום בשם מהרש"ם:

והנה היתר זה נשרץ המים ע"פ הפלתי כתב גם נטוע טעם ודעת מהדורא ג' סי' ק"ס, אלל יפלא מאד כמו דהשיג עליו נס' משמרת שלום סי' פ"ד שפ"ד סק"ח דנמי נהרות הנוצעים אסורים התולעים נושם שרץ הנוים אף קודם שפרשו, וגם הא הפמ"ג סי' שפ"ד ס"ק ל"ח וחיות דעת סי' ק' סק"ה ודגול מרצנה תנינא שם, ועוד חלקו על דין הפלתי:

ורא'י דתולע שדרכו לפרוש יש עליו שם איסור מיד ^{התחלת} נחלת צרייתו, ומתני' דנצחים ע: דשור הנסקל אינו נטל משום דנעלי חיים חשיצי כמ"ש שם עג. וקשה לתו' שם עא. ד"ה אפילו ונכנהדרין פ. ד"ה שור נשם ר"ת דשור הנסקל אינו נאסר מחיים ואיך אמרי' דלא נטל משום נעלי חיים וע"כ משום דנגמר דינו ואחר מיתה ודאי יאסר חל עליו שם איסור גם צעודו צחיין, וכן נמתני' ע"ז עד. נצפור מורע דאסור ככל שהוא ומטעם נעל חיים וכמ"ש רמז"ס פט"ז מהמ"א ה"ז וכ"כ רש"י תמורה כח. ד"ה ובחולין ורש"ל יצמות פא: ד"ה ר' יוהנן ור"ן ע"ז נמתני' שם דנע"ת הוא, והא רמז"ס פוסק פי"א מטומאת לרעת ה"ז כר' יוחנן נקדושין נו. דהנפור נאסר רק משעת שחיטה, ומ"מ לא נטל משום נע"ת מפני שודאי שיאסר, האיסור רצע עליו צעודו חי לענין שאינו נטל, ואף למאן דס"ל ככל דברים המצוים אם נולדו בתערובות נטלי, ומ"מ אם נתערבו שור הנסקל ונפור מורע צחייהם אינם נטלים ולא אמרי' שהאיסור נולד בתערובות מטעם הנ"ל וה"ה בתולעים אחר שפרשו י"ל דאיסור רוצן עליהם מצרייתם:

ובל"א"ה אין כפ"מ נדון זה דדין הפלתי, כיון דהתולעים הוי נע"ת ונצנע"ח אין צריך לתנאי זה שיאטר מתחלת צרייתו וכמ"ש נמתני' דנצחים שור הנסקל:

ועתה נדון על דברי אצני נזר. נסי' ע"ט כתב דמ"ש צ"י יו"ד ס"ס ק"ד בשם רש"ל ציתוש שנפל למרק אם נפסק לורתו נטל, היינו דהרש"ל לשיטתו נקרום המעורב נחמאה דנטל, אלל לדעת רמז"ס מוצא צ"י קט"ו דלא צ"צ אין ציטול, הכא נמי המרק אסור דינש צלח לא נטל, ותמוה דאם כן למה לא הציא נש"ע כלל דעת הרמז"ס, ונסי' ק"א ס"ז כ' אם נתרכך הצרי' נטלה ומסתימת הדברים מוכח דגם המרק מותר. ומ"ש עוד נצלות ז' ד"ל דתולע אין לו חשיבות נע"ת ע"פ מ"ש תו"ט רפ"ח דנצחים דלר"ך להשמיענו דעוף חסוד ולא נטל, זה נכון מאד:

ומ"ש אצני נזר סי' פ"א היתר ע"פ רמז"ס פ"ג מאצנות הטומאה ה"ה כרך נצלת עוף טהור נחזרת ונצלו טמא וכתב כסף משנה משום דחזרת מין מאכל ויוון צמינו אינו חונץ ואם כרכו נסיב טהור, והכא שצולע התולעים ציחד עם המים הוי כרכו נסיב דאינו אכילה, ודמיון זר הוא, דסיב שאני שמכסה כל הנשר וכן נפסחים

רק דחוי לו שלא יחיש עדיין אבל באמת צעין לראות אם נקלפים עכ"פ בכלי ע"ש וא"כ יחא ח"ס]:

מצוה קנ"ז

שלא לאכל עוף טמא

הנה רש"י בחומש כתב כאן לא יאכלו לרבות לחייב את המאכלין לקטנים וכו' או אינו אלא לאוסרין בהנאה ח"ל לא תאכלו באכילה אסורין בהנאה מותרין ועיין ברא"ם שכתב שרש"י כוון לקרא דמשנה תורה הביא בשם רבינו ישעי' שסובר שיש חיוב מכות בזה וכן מוכח מלשון הברייתא של ת"כ לחייב את המאכל כאוכל אבל מהרמב"ם משמע דהוי רק איסורא בעלמא ואח"כ הביא הראב"ע דאי מאכיל לישראל גדול בשוגג מחייב ההוא מאכיל מכות והקטנים הוי רק איסורא בעלמא ע"ש ומוכח ממנו שהרמב"ם מודה שבגדול שוגג יש חיוב מכות למאכלין ועיין במלוא הרועים ח"א בערך קטן אוכל נבילות לצדוק אות כ"ז שמסופק בגדול שוגג אי יש חיוב זה וכתב דלענין מכות פשוט דאין צו וכו' ולא ראה דברי הרא"ם אלו שיש מכות בכה"ג וזוה נכון דברי הרמב"ם פרק יו"ד מה' כלאים הלכה ל"א שפקס במלביש חבירו כלאים שאם הלוכש שוגג חייב המלביש מכות וכן פסק פ"ג מה' אבל הלכה ה' לענין מטמא כהן ע"ש ונושאי כליו דחקו למצוא טעם לדבריו ולפ"ז הטעם נכון בפשטיות דכל איסורין חייב בכה"ג מכה לא מאכלוס אמנם לדעתי להרמב"ם לא לקי גם במאכל לגדול בשוגג כמ"ש החינוך מצוה י"ג י"ד במאכל למומר או לג"ח דאע"ג דיש לאו מ"מ אינו לוקה דאב"מ ע"ש וכבר כתבתי שם הטעם דבאכילה לא מקרי מעשה להמאכל לכן שפיר פסק רבינו כאן דאין לוקה מש"ה והת"כ דנקיט לחייב וכו' י"ל דאזיל לר"י דסתם ספרא ר"י דסובר לשאב"מ לוקה עליו לכן שפיר חייב אבל לדינא דלא קי"ל כן שפיר הוי רק איסורא בעלמא אפי' במאכל לגדול ומ"מ לא נדחה דברי צטעם הרמב"ם במלביש ומטמא די"ל דשם שפיר נקרא מעשה דרק במאכל דבעינן לעיפה דבליעה הוי שלכ"א שוב ל"ה מעשה להמאכל וכמו שכתבתי שם משא"כ בהני הוי מעשה לכן חייב והם וזוה טבל לתרץ מה שהעיר הקרבן אהרן על רש"י דנקיט כאן למאכל לקטנים ולקמן גבי שרצים נקיט סתם על המאכל כאוכל ונת"כ הו"א ממש להיסוך דכאן נקיט סתם ושם נקיט למאכל לקטנים ע"ש ולפי דרכינו י"ל דכבר הרגיש המלא הרועים שם דמנ"ל לאוקמי על קטנים דאינן בני חיובא יותר יש לאוקמי לגדול בשוגג ורובה לומר דמש"ה לא מוקמינן כן דע"ז ל"ב קרא דח"ל משום לפני עור וכו' ודחי זה די"ל דבעינן למכות דעל לפ"ע לא לקי ע"ש ומעתה לפמ"ש שגם על זה לא לוקין דהוי לשאב"מ שוב שפיר י"ל כפי תירוץ דעל גדול ל"ב רק לקטנים

והנה עיקר הטעם דהוי אב"מ כתבתי לעיל במצוה י"ג משום דבליעה הוי שלכ"א ולעיפה לא עשה המאכל ע"ש ועיין לקמן במנ"ח במצוה קס"ב שז"ד ב"ח שרצים שחייבין בהו אפי' שלכד"א כמו טומאה ע"ש במנ"ח היטב ועיין ביצמות קי"ד דאמר דאי אשמועינן שרצים משום דאיסורן במשהו פירש"י כעדשה כטומאתן הרי שמיירי שם ב"ח שרצים וכלא"ה נ"ל לפמ"ש צע"ז ס"ח ע"ב דשרצים מאיסי וצדלי מניה לכן גם נט"ל אסור ע"ש א"כ מכ"ש שלכ"א צודאי אסור בהו שחמיד הוי בהו שלכ"א ונהי דלענין נט"ל לא קי"ל דאסור מ"מ לענין שלכ"א י"ל דאסור שגם לענין גיד יש דיעות דאסור שלכ"א כיון דאין בגידין צנ"ט וה"ה לזה י"ל כן וא"כ שוב חייב דבליעה ומשכחת מעשה בחמץ לחבירו לכן כתב רש"י שפיר סתם במאכל והיינו לגדול ונפ"מ למכות רק כאן בעופות דלא חייב רק כד"א ופטור דבליעה ושוב לא משכחת מכות ול"ב לגדול לכן פירש להאכיל לקטנים אבל הת"כ אזיל לר"י דסובר לשאב"מ לוקה ושוב מוקי שפיר קרא בעופות בגדול ונפ"מ למכות דמכה לפ"ע לא לקי ונהי דהחיטוך לקמן במצוה רל"ב כתב דמש"ה לא לקי על לפ"ע כיון דהוי לשאב"מ ע"ש וממילא לר"י דסובר לשאב"מ לוקה שוב גם על לפ"ע לוקה וא"כ שוב ל"ב לגדול כיון דכלא"ה לוקה מ"מ לדעתי י"ל דגם לר"י לא לוקה צפ"ע כיון דהקרא מקיים ויראת מ"א שוב אמרינן למורא יתן ולא למכות עיין בשו"ת מהר"ם ב"ב סימן תשפ"ה לענין אונאת דברים שהביא בשם ר"ב שכתב שז"ל כן ואפי' אם נאמר דלוקה לר"י מ"מ י"ל דאחי לגדול ויחייב עוד מכות ורק לדין דאינו לוקה כלל אין נפ"מ בזה שיש עוד לאו לכן מוקמנן יותר לקטנים אבל לר"י דלוקה שפיר מוקי יותר לגדול ולחייב עוד מכות עיין בחו"ס ב"מ ס"א ע"א היטב וא"כ שפיר נקיט בעופות דאחי לגדול וממילא שוב מצי לאוקמי בשרצים לזה כיון שכבר ילפינן זה מכאן דאסור וה"ה שם ילפינן ממה מצונו מכאן דאסור וע"כ מוכרח לפרש לענין להאכיל לקטנים אבל לדין מוקמנן בעופות לקטנים ולאסור בעלמא כיון דהוי לשאב"מ והא דנקיט רש"י לחייב הו"א לאו דוקא רק סרסא דלישנא דת"כ נקיט וע"כ צעין בשרצים קרא לאשמועון דשם יש חיוב למכות ג"כ וע"כ פירש יותר בגדול יחא והא דבעינן קרא ולא ילפינן מעופות י"ל דכיון דשם לא משכחת מכות ל"ה מחייבין בשרצים ג"כ מכות אע"ג דמשכחת מעשה דלא הוי מחמירין יותר מעופות לכן כתבה רחמנא קרא צפ"ע לחייב מכות בזה ואולי באמת לא חייב רק במאכל לגדול גרידא ועיין בחו"ס צבורות דף כ"ג ד"ה ואידך שסיימו מידי דהוי אשרץ כיון דליכא רק חד יחור לחיוב מכות מוקמנן יותר לגדול דהוי בר חיובא והא דהביא ביצמות קי"ד מכאן לקטנים ז"ל דאזיל לר"י אבל לדין ילפינן לקטנים מעופות וכן"ל ואולי י"ל דגם לדין קאי בשרצים לקטנים ג"כ כיון דלאסור ילפינן מעופות ולא צא להוסיף בשרצים רק לחיוב מכות שפיר מוקמנן אותו הן לגדול הן לקטן והבן אמנם לדעתי העיקר דרש"י וכן הת"כ כוון בתרויהו להאכיל לקטנים וראי' דהרי בת"כ לקמן גבי שרצים נקרא לא יאכל נקיט סתם לחייב את המאכל כאוכל ואח"כ נקרא הולך על גחון סיים יכול יאכל לקטנים ח"ל לא יאכל ע"ש הרי דהכל חד רק שקיטר באיזו מקום ח"פ ולפ"ז הראב"ע נכון דלחיוב נקיט סתם וכיון לגדול ואח"כ לקטנים כוון לאסור בעלמא אמנם אינו מובן מנ"ל לרבות תרויהו מחד קרא זה

סוֹבֵר ר' יאשי' בירושלמי בפסחים שם לענין חמץ דאסור
 בהנאה מלא תאכל והצרי אחי לרבות המאכל וה"ה כאן
 נימא כן ומנ"ל דמותר בהנאה ובאמת הרא"ם הקשה על
 הח"כ גופי' למה לא אמרין לענין חמץ ג"כ דמכח דכתיב
 איזו פעם לא תאכל שיהי מותר בהנאה והפני' הביא
 אח"כ זה הקושיא וחירץ דחמץ כיון דלא מיתירי הני
 קראי לכן לא אמרין כן ע"ש ואני לא אבין זה הא החו"ס
 בפסחים כ"ח ע"ב ד"ה ומד כתבו שגם לפני זמנו אסור
 בהנאה מכח דמד קרא כתוב בצרי ה"ה בכל מקום הו' כן
 ע"ש ואמאי לא אמרין להיפוך כיון דיש שינוי דלא כתוב
 בכולהו בצרי יהי' עכ"פ לפ"ו מותר בהנאה וע"כ דלא
 כסדרתו דהוי מכח שינוי ועוד קשה לדבריו מה פריך
 הש"ס בפסחים כ"ג לחוקי' למה כתבה רחמנא בצרי ובעינן
 לכס להחיר לא יכתוב בצרי ולא נטטרך לכס ע"ש ואמאי לא
 אמרין דמש"ה כתבה בצרי כדי לרבות דגם המאכל אסור
 וכמו שדורש הח"כ כאן ועוד קשה לדבריו דלר"א לא בעינן
 לדרוש לכס רק מכח השינוי והש"ס דאמר מכח לכס אחי
 כחוקי' דהמעין בגמר" יראה דגם לר"א אצל מה דאמר
 דילפינן מלכס מדפריך אח"כ ולחוקי' למ"ל לכס וכו'
 משמע מזה דמקודם אצל לר"א ג"כ דאל"כ לא הו' נריך
 הש"ס להזכיר לחוקי' כיון דגם מקודם אצל רק אליצי'
 וע"כ דמקודם אצל לתרווייהו לכן נריך אח"כ להזכיר
 לחוקי' וע"כ נראה ברור דהח"כ אצל בזה הדרש לחוקי'
 ונהי דמקודם סובר כר"א מ"מ כאן אחי כר' יצחק דסובר
 כחוקי' ומלינו כמה פעמים בש"ס רישא כחד מנא וסיפא
 כאחר וה"ה בח"כ י"ל כן והש"ס דידן לא ידע הך ברייתא
 כמ"ש האור החיים פ' קרח פ"ח קרא ג' ע"ש או דידע
 הש"ס שזה רק אסמכתא אצל העיקר מוכרחין לומר מטעם
 לכס וגם הש"ס סובר דלא דרשינן לרבות המאכל מהצרי
 והא דדרשינן ביצמות קי"ד מלא תאכלום להאכל לקטנים
 הוא רק מכח יחורא כמו שכתב רש"י שם ולא מהצרי לכן
 פריך שפיר לחוקי' למ"ל לכס לא יכתוב הצרי כלל ולא
 נטטרך לאשמעינן שמותר בהנאה והבן

לאסור וזה למכות ואולי יסבור דעיקר קאי לגדול רק לקטן
 הו' אסמכתא בעלמא לאסורא והנה מ"ש הרא"ם אח"כ
 דמש"ה בחמץ מוקמנן לאסרה"י ולא מוקמנן לחייב למאכל
 דכבר ילפינן זה משרשים ע"ש פלא שלא ניין שכן מבוחר
 בירושלמי פסחים פ"ב ה"א בשם ר' יצחק ע"ש היטב: שוב
 ראיתי בפנים יפות כאן שמתרץ מה שרש"י כתב להיפוך
 משום דרש"י סובר דבעופות פטור במאכל לגדול משום
 דלא מלינו זה נהנה וזה מתחייב רק בשרשים דל"ה הנאה
 כיון דפגימי לכן חייב בגדול ג"כ ע"ש ולפ"ו נ"ל טעם על
 העולם שכל אחד נכשל בעו"ה בפירות ובשאר מאכלים
 בנמלים או בשאר שרשים עיין בפלתי סימן ק' ס"ק ד'
 שמחפש זכות וכבר השיגו עליו אמנם לפ"ו הפני' הנ"ל
 י"ל דבאמת קי"ל בכל התורה דשא"מ מותר וכן מתעסק
 פטור רק בחלבים ועריות שכן נהנה וממילא צהי דל"ה
 הנאה שוב פטור דהוי דשא"מ ח"פ:

והנה הפני' כאן השיג על הרא"ם דכתיב דההוא דרש
 דת"כ קאי לחוקי' דסובר דכלא צרי לא משמע רק
 אכילה דהרי בפסחים משמע דכ"ע ס"ל כר' אבהו וא"כ
 מה יענה ר"א לכן ת"כ ועוד דהרי בפסחים כ"ג אמרין
 דגם מש"ה מותר מכח דכתיב לכס ולא מכח לא תאכל
 וע"כ כתב הוא להיפוך דקאי רק לר"א ומטעם כיון דשני
 קרא בלישנא דאיזו פעם כתוב בצרי ובאיזו פעם כתוב בלא
 צרי ע"כ דבא למעט הנאה ובפסחים דאמר מכח לכס הוא
 רק לחוקי' ע"ש היטב והנה מה שכתב דכ"ע ס"ל כר"א
 וכנ"ל אינו דעין בירושלמי פסחים פ"ב ה"א דאמר
 בפירוש שר' יצחק ס"ל כחוקי' ונהי דבש"ס דידן לא הביא
 זה מ"מ ע"כ מודה דאיכא תנא דסובר כחוקי' וא"כ י"ל
 דגם הח"כ סובר כן אמנם יחזר הול"ל להוכיח דעין בח"כ
 לעיל גבי צהמות טמאות שדריש לכס להחיר בהנאה ופלא
 על הפנים יפות לעיל בזהמה טמאה שהקשה מנ"ל בזהמה
 טמאה שמותר בהנאה וכתב מטעם לכס ואח"כ הרגיש
 למה לא פריך הש"ס בפסחים מזה ע"ש ואיך לא ניין
 להח"כ זה שילף בפירוש היחיד הנאה מלכס ובאמת י"ל
 דגם הש"ס בפסחים כיון לזהמה טמאה ג"כ וכמו שהביא
 המשנה צדי חיות ועופות ונהי דנקיט הקושיא והרי שרשים
 מ"מ י"ל דגם כולם נכללים בשם זה ומה גם י"ל דנקיט
 שרשים משום דכתיב בצרי דקשה גם לחוקי' ח"פ וא"כ ע"כ
 סובר כר"א דלחוקי' ל"ב שם לאשמעינן שמותר בהנאה
 כיון דלא כתיב בצרי וא"כ איך נוכל לומר דכאן סובר כחוקי'
 וע"כ דבריו שגם לר"א מוכח שמותר מכח שינוי הלשון
 וכן מלאחי צית רענן על הילקוט כאן שפירש כן ומכח
 הוכחתי מדבני לכס ע"ש אמנם לדעתי אי אפשר לומר כן
 דלפ"ו תקשה מנ"ל להח"כ לדרוש הצרי שאחי לרבות
 מאכל כאוכל הא י"ל דמש"ה כתב הצרי כדי שיהי מותר
 בהנאה דאי הו' כתוב בלא צרי הו' אסור בהנאה לר' אבהו
 רק עתה דכתיב איזו פעם בצרי ואיזו פעם בלא צרי מוכח
 שמותר בהנאה מכח השינוי וא"כ שוב י"ל דמש"ה גופי'
 כתבה רחמנא הצרי כדי שיהי יכר השינוי ונדע שמותר
 בהנאה ומנ"ל לרבות למאכל מזה וע"כ דאחי לחוקי'
 ולדידי' שפיר מיותר הצרי דאי לא הו' כתוב בצרי הו' מותר
 בהנאה וע"כ דמרבנא המאכל ועוד קשה לדבריהם דפירשו
 מכח השינוי הא י"ל דבאמת אסור בהנאה והא דכתוב איזו
 פעם בצרי משום דאחי לאשמעינן שגם מאכל אסור וכמו

אמנם עדיין קשה על הגמ' שמתרץ לחוקי' שטעמא
 ידיה מהכא אחי תקשה למה כתוב בעופות לא
 יאכלו בצרי ונטטרך לילף שמותר לא יכתוב רק סתם לא
 תאכלו ולא נטטרך לילף שמותר ואולי י"ל דבאמת המעין
 היטב בקרא יראה דלא כתוב לכס בעופות רק בזהמות
 טמאות ובדגים טמאים ובשרשים וא"כ לכאורה יל"ע מה
 חירץ הש"ס על עופות למה מותרים בהנאה ואי סובר
 בעופות כמ"ש הח"כ משום דכתיב איזו פעם בלא צרי א"כ
 הול"ל בשרשים ג"כ וכמו שאמר הח"כ באמת גם שם כן
 וצריכין לומר דסובר דבשרשים לא נוכל לילף מכאן כסדרת
 הפני' דרחמנא לא רתה לחייב בהנאה רק פעם אחת או
 מטעם אחר אצל בעופות דבמשנה תורה כתוב בלא צרי
 שפיר ילפינן דזה לא הו' לאו יחירא רק שמרע"ה שנה עוד
 הפעם האיסור שהי' מקודם וכיון דנקיט בלא צרי ש"מ
 שמותר בהנאה לכן בזה שפיר סובר הש"ס דידן ג"כ
 דילפינן מזה שמותר בהנאה ומעמה י"ל דמש"ה לא קשה
 לחוקי' למה כתבה רחמנא מקודם בצרי ונטטרך אח"כ
 לכתוב בלא צרי כיון שגם אי הו' כתוב בלא צרי הו' שונה עוד
 הפעם זה וליכא שום יחורא רק בשרשים דכתוב לכס להחיר
 פריך שפיר למה כתוב בצרי שנטטרך יחורא דלכס ע"ו והבן
 היטב ועוד די"ל דגם ש"ס דידן סובר דיתורא דלרי

יתיישב ממהות רעק"א פ"ז בזהלות. וזהו בראשית זל צבי תמים דעים בשם ירושלמי דמש"ה הקונה בית בלוי כותבין עליו אלו חפ"י כבד: משום דכיוצא אי כתיב עד רדתה אפי' בשבת. וכיון דכיוצא גמור דוחה חילול גמור ה"ל מקלף כיוצא דוחה מקלף חילול שבת. והוצא באג"ט מ' טוחן סקל"ח אות ו' ו"כ להחיות זל ג"כ דכמו דחולה גמור ש"כ"ס דוחה יו"כ באיסור שלם. עכ"ל בחולה שח"כ"ס שהוא מקלף חולי דוחה ח"ש. וקלף כזה מלי' בתוס' סוטה דף מ"א: ע"כ ד"ה ח"ש דכשרות שלימה דהיינו במלך בטי' שיהי מקרב אחיך מכל זר ובמקלף שררות סג' כשהוא מקרב אחיך קלף וגם באגדה מלינו סברא זו ע"י בטה"ק נועם אלימלך פ' שלח ד"ה וזהו ד"ק ותשכח. וידוע ה' בנדה פ' דברבבן סומכין על יחיד במקום רבים בשעה"ח. ה"ל באוכלין שא"י דא"י רק איסור דרבבן יש לסמוך על החיות ולדעתי גם בדעת השאלות כן כ"ל אף דמשמעות רוב פוסקים להיפך. ולענ"ד ר"י לשי' החיות והשאלות הנ"ל מהמבואר בכ"מ דגם במכא"ס אמרי' עדלית וכמו"ש תוס' קידושין ל"ח בשם ירושלמי. ולכא"ל קשה ה' ח"ל לזמנא וא"כ אפשר שהוא מעט יותר מכזית ומה שיותר על השיעור א"י מלי' ומ"מ אסור מלך ח"ש גם יש ס' חולי הוא קלף פחות מכזית. ואין זו מלי' ואיסור יש בו. דח"ש אסור מה"מ. ולהג"ל י"ל דכמו בחלי חולה דוחה ח"ש שיעור כמו"כ חלי מלוא דוחה ח"ש איסור. דגם ח"ש יש בו קלף מלוא. כמו"ש הברכ"י וא"כ יש בו צ' לדידן דלס' הוא פחות מכשיעור חלי מלוא דוחה ח"ש איסור וא"כ הוא ח"ש כ"ש דש"י עדלית. ואין חשש רק מלך אחד שמה יש בו יותר מכזית. והיכא דיש צ' לדידן לקולא אפשר לזמנא כמ"ש תוס' בכורות דף יז :

רע"ב הבאתי דברי ס' החיות ס' תק"י דמשח"ב מותר לאכול ח"ש ומכ"מ תמה קרא ע"ז. וי"ל עוד טעם לדברי החיות דכיון דאכילה בזכית ואכילה ח"ש לאו שמה אכילה וול"ל אלא הנאה לצד כמבואר מדברי ירושלמי פ"ו דתרומות דמודה ר"ל באיסור דח"ש אסור דמ"מ הנאה הוא] וע"כ כל שמכוון לרפואה הו' דשאי"מ ואע"ג דהו' פ"ר פ"ר בהנאה מותר כמ"ש הר"ן פ' גה"ג וגם ל"ש בזה מתעסק בחלצים חייב שכן נהנה דבהנאה לצד בלא אכילה ל"ש שכן נהנה כמ"ש הר"ן לענין ב' תיבה :

ובאמת נראה דז"כ ירושלמי הג"ל דמודה ר"ל באיסור דלעולם ח"ש אסור מה"מ גם לר"ל אך באכילה ל"ש ח"ש דבכ"ש ליכא כלל אכילה ודוקא בפעולה שלימה רק דהשיעור חלי אז ח"ש אסור משא"כ בזה דליכא פעולה אכילה כלל. ואזרח ירושלמי לשיטתי' דמודה ר"ל באיסור דלא כתיב ב"י אכילה ואכמ"ל :

ורבא ק' ע"ז מהר"ן ז"ל עצמו שם שז' דלמ"ד ריחא מילתא חשיב כשותה וע"כ שייך צ' שכן נהנה וק' מ"מ ה' לית צ' כשיעור כמ"ש הב"ח אורח סימן רט"ז דברית חשיב תמיד פחות מכשיעור וי"ל דכיון דמרי' כשותה וא"כ ה' שותה ה' בזה כשיעור התמידו צ' כמו בשיעור שלם. וכע"ז ממס' כהנו תוס' ע"ז י"ב: ע"ש הי"ב :

ואם כנים דבריו יש לדון על מה שהעיר צבי שבת צ"ן באוכל תולעים בשוגג [כידוע כי המכשול רב מאוד בזה בימות הקיץ] יחשב מתעסק ואין צו מכשול דאורייתא כלל אך דחה דמתעסק בחלצים חייב שכן נהנה ולפמ"ש איפוא כ"ל לפי המבואר בחולין ל"ז: דאפי' צרי' שחייב עלי' פחות מכזית מ"מ אין שם אכילה פלה ע"ש וא"כ אפשר דל"ש בה שכן נהנה דכל שאינה אכילה מתע

שקבל מומאה פ"א אף ששכר פסול לסיכוך כמו דבר שראוי לקבל מומאה עש"ה והוא חידוש גדול ובה' סוכה כתבתי ראיות לסברא זו ובה' גלענ"ד עוד ליישב סתירה דבריות כ"ל קאמר בלב טוף שא"כ כזית מוכח דשיעור דם בזכית ואלו בימות קי"ד: מוכח דשיעור דם ברביעית. ולהג"ל יש לומר דלעולם שיעור דם ברביעית כו'. אך התם מהא דבריות הול"ל מהר"י מינ' והוכיח דח"ש מתולדה מותר דל"כ אפי' שא"כ כזית ה' אסור מה"מ משום ח"ש. ולענין זה י"ל אפי' ה' צו כזית ה' אסור מלך ח"ש דהנה ח"ש אסור מלך אחשבי' כדברי חכ"ל והגה"ק מלאדי ז"ל ואחשבי' הוא כעין לדידי שוי לי וכי' הר"ן בפ"ק דקידושין דדוקא בדבר שיש בו שו"פ מופיל לדידי שוי לי שישב כה' סלעים שהוא שיעור גדול יותר. אבל דבר שא"כ שיעור כלל ל"מ לדידי שוי לי. והנה בכל ח"ש כשיש בו חלי שייך צו חזי לאכטרופי ילפי' מכל חלב שנאמר אחשבי' אפי' דאין צו שיעור כלל. וא"כ א"כ חלי דל"ש חזי לאכטרופי כ"ל מדברי חב"י נזר קיס להוא לחז"ל דע"ז לא קאי כל חלב לרבו ח"ש ושז' מותר מה"מ ככ"ד דא"כ שיעור כלל דל"מ לדידי שוי לי. וכ"ז כשאין צו שיעור כלל אבל דם אף א"כ ה' צו כזית אפי' שא"כ שיעור האריך לדם. דהיינו רביעית וכזית הוא פחות מחלי לגבי רביעית כידוע דרביעית הוא צ"ה ומחלה. וכזית לכל היותר הוא חלי צ"ה. מ"מ כיון שיש צו שיעור בעלמא שז' לכו"ע אמרי' אחשבי' לעשותו כשיעור יותר גדול. כמו דמשו"פ מופיל לדידי שוי לי למקוי כשיעור ה' סלעים. ע"כ א"כ ה' צו כזית דם הלכ' ה' עכ"פ אסור מה"מ כמו כל ח"ש ול"ה מופיל מה שא"כ שיעור מתחלתו. ע"כ הוכרח לומר שאין צו אפי' כזית. דא"כ אפי' חלי רביעית ל"ש חזי לאכטרופי וגם מתולדה ל"ה צו כשיעור ע"כ מותר מה"מ כגלענ"ד בזה. והנה ברש"י יומא ע"ג: ד"ה חלי שיעור כלומר פחות מכשיעור. ולכא"ל קשה מה כלומר ומה ח' על הנאמר בגמ' ונראה שכונת רש"י ז"ל שלא נימא דדוקא חלי ע"כ עשה כלומר פחות מכשיעור דכל פחות מכשיעור בכלל. וכו"ס נרמז ברש"י ג"כ דלשון חלי משמע דוקא חלי. וא"כ קשה למה נקט הש"ס בלחמא לשון חלי שיעור ולפמ"ש נכון דשניהם אחת דהיכא שהוא בתולדה אז חלי דוקא וכשבא משיעור שלם אז חלי לאו דוקא וכל פחות מכשיעור בכלל ולפי"ז א"כ מחלק השיעור קודם יו"כ וקודם פסח בחמץ] וגם א"כ אפי' ח"ש רק פחות מזה י"ל דלכו"ע מותר מה"מ :

עוד יש סניף קלף ס' החיות מלי' שיי' דמשח"ב מותר לאכול ח"ש. והמכ"מ כ' דהוא יחיד בשיטה

זו. ואין לו חזר. ולענ"ד מלחתי לו חזר. הוא ש' השאלות שהביא הר"ן ר"פ יו"כ. דמי' עד ל' יום אסורה להענות צו"ה"כ. והר"ן תמה ע"ז דהרי לענין שבת אמרי' ח' ג' ו' ושלשים. ואחר ז' אפי' אמרי' לריכא אין מחללין עלי' את השבת ולייבש ש' השאלות י"ל בזכותו שלא תתענה תענית גמור רק תאכל פחות פחות מכשיעור דמי' כל ל' יום דינה כחולה שאב"ס כד"ל באור"ח ס' תקנ"ד ס"ו. ואין זה דומק לפרש כן דהרי יולדת תוך ג' ימים לא תתענה. ובש"ע ס' תרי"ז ס"ד יולדת תוך ג' ימים לא תתענה כלל ומ"מ כ' המג"ח שם דיש להאכילה פחות מכשיעור הנה דזה ג"כ מתאים עם לשון לא תתענה "כלל" וא"כ ה"ה דיל"פ כן לשון השאלות. והגאון מנ"ח התפלא ונתקשה שם בטעמו של החיות. ולענ"ד הקלושה מלינו כסברא זו. ה' ברמב"ם פ"א מה' רואח וטוש"ע תו"מ ס' תכ"ה דכמו דברדוף גמור מותר להרוג בפש גמור כמו"כ בתקלף רודף מותר לסרוק מקלף נפש. דו"ק ותשכח שבה

י"ש שכן נהגה וא"כ הדרה סבירה הנ"ל לזכותה דכל
מכשול תולעים הוי רק בגדר מתעסק (*):

ורפ"י האומר מקום י"ש בראש ליישב ק"י החוסי למ"ל
קרא דכל חלב לרבות חל"ש תיפ"ל משום דחוי
לאקטרופי וי"ל לפמ"ש בסי' אבני נזר חו"מ סי' קפ"ו כלל
במי שפוסק מלאכה בח"ש ונמלך ונגמרה אם פטור משום
שלי"ה עש"י משעה ראשונה לכך או לא וכתוב דזה תלוי
בדברי המגן אבות שחידש דהמלאכה שמפרש שיעורין במשנה
ח"ש מותר מה"ט ושלין שיעורין מפורש במשנה ח"ש אסור
מה"ט וכי"ל לפ"ז למלאכה שח"ש אסור מה"ט לא בשי" עש"י
משעה ראשונה לכך ומלאכה שח"ש מותר מה"ט בשי" עש"י
עש"י משעה ראשונה על דעת לגמור. והנה רש"י שבת
ה': פירש האל דמפנה חפציו מזויות לזויות ונמלך עליהם
להזיזן פטור משום שלי"ה עקירה משעה ראשונה לכך
דהפטור משום שלי"ה מלאכת מחשבת ונראה דרש"י ז"ל
לשיטתו דל"ח מתעסק רק בנתכוון לדבר מותר זה ועשה
דבר איסור בחפץ אחר ואל"כ שהי' מתעסק ע"כ הולך
לפרש דכאן הפטור משום מחשבת אבל להתוסי' דחפץ א'
שנתכוון שהוא תלוש והי' מחובר חשיב ג"כ מתעסק ה"ה
במתכוין לח"ש לבד ובאמת הי' חלק משיעור שלם חשיב
ג"כ מתעסק. דח"ש בהולאה אינו איסור כלל דעקירה בלא
הנחה אינו אסור מה"ט וחלק משיעור שלם אסור מה"ט
כדאי' בירושלמי מורה ר"ל בעתיד להשלים ומשיב בנתכוין
לחמור תלוש ונמלא מחובר :

והשתא דאמינא להכי דלין לריך לבא בזה למלאכת
מחשבת רק הפטור מלד מתעסק וזה נוהג
בכל איסורים ולאו דוקא בשבת וא"כ ק' לכא"ו איך אמרי'
בגמ' דח"ש אסור מה"ט משום חזי לאקטרופי כיון דע"כ
מייירי שלי"ה דעתו מהחלה להשלים דהרי מורה ר"ל בעתיד
להשלים וא"כ ל"ה אכילה משעה ראשונה לכך ואפ"י ימלך
אח"כ ואוכל עוד ח"ש פטור כיון דח"ש קמא הי' במתעסק
דכיון דכל זמן שלא אסרנו ח"ש מטעם חזי לאקטרופי הי'
ח"ש מותר והיכא דח"ש מותר בשי" עש"י משעה ראשונה
לכך ע"כ אקטריך קרא דכל חלב לאסור ח"ש וכיון דכבר
אסור ח"ש מלד הדרש דכל חלב שוב איכא גם הטעם
דחזי לאקטרופי דהיכא דח"ש אסור מה"ט ל"ב עש"י משעה
ראשונה לכך. וכי"ט ח"כ מה לריך ר"י לטעם דחזי לאקטרופי
כיון דסו"ס לריך ללמוד מכל חלב י"ל דנ"מ כמ"ש תוס'
שבועות כ"ג: ב' תירוצים אם שבועה חל על ח"ש ולמי'
א' חל משום דחל"ש ל"ח מושבע ועומד כיון דלין מפורש
בקרא כמ"ש הר"ן. וי"ל דמי' השני דהתוסי' דס"ל דלינו
חל הוא מטעם הנ"ל דכיון דליכא נמי טעמא דחזי לאקטרופי
וסבירא דאורייתא הוא כדאמרי' בעלמא למ"ל קרא סבירא
הוא חשיב כמפורש בתורה ואין שבועה חל עליו. ואפ"י
דכל יסוד הסבירא בגוי ג"כ על הקרא דכל חלב כנ"ל מ"מ
השתא דליכא סבירא חז"ל בחר הסבירא וכוה ממס י"ש
בחוס' ב"ק כ"ה: בד"ה אומר קרא דוק ותשכח :

ובהאי עיניא במאירי ריש פ"ח דיומא כ' טעם
דשבועה חל על ח"ש דכיון דנשבע על ח"ש
ש"מ דכוונתו דוקא לחי' ול"ש חזי לאקטרופי וא"כ ביחד
עם השבועה יתיר איסור ח"ש שמא לא נבילה וממילא ל"ח
מושבע ועומד וחילה שבועה עי"ש וקס"י לי דהתייג
לרבנן דלא חל אח"ש רק במפרש אבל לר"ע דאפי' בסתם
חל שבועה אח"ש ובסתם ל"ש טעם הנ"ל ול"ש ולפמ"ש
דהמאירי ע"כ קאי במפרש וכן מפורש בדבריו ז"ל נלע"ד

לסוסי' ביחור דס"ל דכל ענין חזי לאקטרופי הוא משי"ט
דח"ש לאו אכילה הוא ובמשנה שבת דף קמ"ז דמאכל
שלין זו כשיעור חשיב כמאכל בהמה הנה דסתם אין דרך
אדם לאכול ח"ש וממילא עומד לאכול לכשיעור כדרך בניה
ודומה למ"ש בירושלמי מורה ר"ל בעתיד להשלים. אך
לדל"ל בשי" עש"י דעמו להשלים ול"י יוחנן גם סתמא
עומד לכך וכי"ז ח"ש שליין זו חשיבות לאדם זה אבל
במפרש דכדברי דמי' כדאי' שבועות כ"א: וכיון שיש לו
חשיבות לגבי האל גברא שוב אינו עומד להשלים לכשיעור
ע"כ ח"ש מותר זו :

אמנם שמעתי כי הרבה גדולים תמהו ע"ד שיבת ליון
הנ"ל עכ' דבמאכל שיש בו חשש תולעים י"ש זו
משום מתעסק. דלא מליט מתעסק רק כשאינו עולה על
דעתו כלל שיש סי' שמא הוא מחובר משא"כ בגיד שהוא
יודע שהוא סי' שמא י"ש זו תולעים ולכא"ו דקדו דבריהם
אמנם נלע"ד ליישב דבריו לפמ"ש הרמב"ן בחי' פ"ז
בסוגי' דבת חיהל דמייירי במתכוין רק לבדוק היין ולא
להנות ומ"מ למ"ד ריחא מלחא אסור דמריח כשותה ובאכילה
גם אינו מתכוין אסור דמתעסק במלכין ועריות חייב שכן
נהגה. ומה שמעט דכל מתעסק הוי דשא"מ. וכן הול"ה באבני
נזר חו"מ סי' ר"כ ור"מ מדברי רמב"ן חלו ובסי' רי"א סק"ח
הק' פ"ז בלובל חלב וכסבור שומן הרי לפי האמת שהוי חלב
הוי פסיק רישא ותיך דרמב"ן לשיטת' ר"פ כירה דסי' פ"ר
ל"ח פיר' עי"ש. ובסי' ר"כ סק"ד כ' וז"ל ובדאי קסבר רוק
הוא ובלבו שאינו מתכוין לאכילה הוי דבר שליין מתכוין.
אך אף נתכוין לחמור תלוש וחתך את המחובר אפי' לפי
תוס' נמלא מחובר חשיב דבר שליין מתכוין שלא נתכוון
לעקור דבר מגידולו וכן קסבר רה"י ונמלא רה"ר לא
נתכוון להולאה מרשות לרשות. ובכלל שלא נתכוון למלאכה
עי"ש. והנה דבר שליין מתכוין ודאי מותר אפי' כשעולה
בלבו הסי' שמא יהי' באופן האסור כמו בגורר אדם מטה
כסא וספסל ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ דאף שיודע
דאפשר שיהי' חריץ מ"מ שרי'. ולפ"ז לכא"ו ק' דא"כ יא'
מותר לעשות לבתמלה דבר שהוא סי' אם הוא מלאכה או
לאו דהוי דשא"מ. אך ז"ל דכיון שהוא יודע שהוא אפשר
שהי' מלאכה ומ"מ עושה חשיב מכוון כיון דמתכוון למעשה
זו ועושה מה חזית שחשב מכוון לגבי דל הימר יותר
מלאיסור כיון דלדדי הסי' שקולין חשיב מכוון לזה כמו לזה
ולא דמי לגורר מטה דהתם עיקר כוונתו לגרירה ולא
לחריץ ע"כ הוי לגבי חריץ דשא"מ משא"כ בזה. וכי"ז הסם
אמנם באוכל מאכל שיש בו חשש תולעים דהדבר ברור
דעיקר כוונתו לאכול המאכל לא לאכול התולעים שבחוכה
ולא מיבעי' למשיב תרשי"ד ורמ"א חו"מ סי' רנ"ב לטנין
להסיק ע"י שפחה גוי' בזמן הקור דכיון שליין עיקר כוונתו
רק לחמם הבית ולא לתבטלין חשיב לגבי תבטילי דשא"מ
דבגיד חשיב לגבי תולעים דשא"מ אך אפי' לדעת רש"י
ביצה ל"ו. שהביא באבני נזר סי' ר"כ סק"ו ובאגלי טל
בהשמוטות דאם כוונתו לבי דברים אף דכוונתו עיקר לדבר
א' מ"מ גם לגבי השני חשיב מכוון היי"ד הסם שמתכוון
בצירור לשניהם אך שאחד יותר עיקר משא"כ בגיד חלב
יודע ברור כשמש שליין כוונתו ורלוט כלל לאכול עתה
תולעים ואפי' בלעדי האיסור כדאי' יו"ד סי' ק"ד ס"ג
וע"י רש"י ע"ז כ"ז: ד"ה פרעוש ויתוש וא"כ הוי לגבי
אכילה תולעים דשא"מ. וכי"ט פ"ר. פיר' בהנחה מותר.
וא"כ פ"כ ל"ל שכן נהגה כמ"ש השיבת ליון וע"ז שפיר
כתבתי

(*) **ובדאי** כתבת דמי' בזה"ל קודם כל סעודה שלא יבשל באכילה תולעים קודם סעודה מהמים גם ע"פ הסלכס
לפמ"ש בסי' שיבת ליון דכל מכשול תולעים ראוי שיתעסק במתעסק שליין זו איסור דאורייתא לרוב גדולי'
אחרונים שחולקין על שו"ת רעק"א סי' ח'. אך דמתעסק בחלבים חייב שכן נהגה. ובפמ"א חו"מ סי' תע"ה צידד לדעת
דליכא דמכוון להיפך ל"ש שכן נהגה וא"כ המתפלל קודם אכילתו שלא יבשל באכילה תולעים וגלי דעת'י דלא ניחא לי'
בזה והוי ככוונה בפי' להיפוך ול"ש שכן נהגה :

שו"ת רבי עקיבא איגר (קמא) סימן ח

להרב רבי אברהם נ"י בק"ק מעזריטש.

על שאילתו מי שאינו יודע שזהו מלאכת איסור אם מחוייבים להפרישו.

בפרק כיצד הרגל (דף כ"ו ע"ב) אמר רבה היתה אבן מונחת בחיקו וכו' לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, וקשיא לי הא בתוס' בשבת פרק כלל גדול [דף ע"ב] ד"ה נתכוון וכו' ותמצית דבריהם דבנתכוין לחתוך תלוש היינו שהיה סבור דהוא תלוש והיה מחובר מקרי נעשה מחשבתו, אלא דפטור מטעם אחר מקרא דאשר חטא בה פרט למתעסק, וזהו בכל אסורים דאם סבר בהמה זו חולין והיתה קדשים ושחטה בחוץ דפטור, ואם נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר בכה"ג בעלמא חייב, דאם נתכוין לשחוט בהמת קדשים זו בחוץ ושחט בהמת קדשים אחר בחוץ חייב, אבל בשבת פטור דלא נעשה מחשבתו שלא רצה לחתוך זה ע"ש, א"כ הכא דהיה האבן בחיקו ולא ידע מזה דחשב דאינו עושה כלל מלאכה, בלא טעמא דמלאכת מחשבת פטור דלא גרע מקסבר שהוא תלוש ונמצא מחובר.

ואף דבאמת ג"כ לא נעשית מחשבתו דהא לא רצה כלל בנפילת האבן, מ"מ הא ל"צ לטעמא דמלאכת מחשבת, דאפילו בעלמא פטור מטעם מתעסק.

ועיין מהרש"א סנהדרין (דף ס"ב ע"ב) דלר"י לא דרשין בה פרט למתעסק לקסבר שהוא היתר והיה איסור כיון דהשגגה בחתיכה זו חייב, וכן בשבת דבכה"ג דעסק בחתיכה זו דהוי מלאכת מחשבת דנעשית מחשבתו.

אבל זהו תמוה דא"כ אב"י ורבא דפליגי בנתכוון לחתוך תלוש וחתך מחובר, וכי אזלא הכל שלא אליבא דהלכתא, ועיי' ברש"י כריתות פרק ספק אכל (דף י"ט ע"א) במתני' דמשמע דר"י דדריש תרתי דבה קאי על החטא ועל הידיעה, ועיין.

ונ"ל דבר חדש דמה דממעטין מאשר חטא בה פרט למתעסק, לא דמתעסק לא נעשית העבירה כלל אלא דמקרי עבירה בשוגג, ואך בשוגג כהאי ממעטין מאשר חטא בה דפטור מקרבן אבל מ"מ מקרי שגגת איסור, אבל מה דממעטין מטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה היכא דליכא מלאכת מחשבת אינו בכלל מלאכה ולא נעשה העבירה כלל.

א"כ י"ל דמש"ה נקיט בסוגיין מטעם מלאכת מחשבת היינו די"ל מה דאמרין לענין נזקין חייב לענין שבת פטור, היינו לומר דאם הנפילה מחיקו היה בשבת חייב לשלם הנזק ופטור משום שבת, דלא אמרין ביה קלב"מ =קם ליה בדרבא מיניה= כדין חייבי מיתות שוגגין כיון דלא היתה מלאכת שבת, לא נעשה כלל מלאכת שבת, אלא דאלו אתרו ביה והיה יודע שהאבן בחיקו אז היתה נקראת מלאכה ואם הי' מודיעים אותו מהאבן בחיקו ולא אתרו בו אז היו בכלל חייבי מיתות שוגגין אבל עתה כיון דלא ידע מהאבן שבחיקו, לא נעשה המלאכה ולא מקרי ח"מ =חייבי מיתות= שוגגין, אבל בלאו טעמא דבעי מלאכת מחשבת אלא מטעם מתעסק דפטור גם בשאר אסורים, היינו גם מחטאת, אבל מ"מ מקרי מלאכה, והוי שגגת מלאכה בלא חיוב חטאת והיה פטור מלשלם הנזק, דהוי חייבי מיתות שוגגין ודוק.

וראיתי לידידי בעל חוות דעת בספרו מקור חיים (בסי' תל"א) הקשה בלא ידע שחמץ בביתו אמאי נקטו הפוסקים דהוי שגגת עבירה, הא הוא מתעסק דלא ידע כלל דחמץ בביתו, ונדחק לחלק בין עבירה שיש בה מעשה לאין בה מעשה.

ולענ"ד עיקר דמתעסק מקרי ג"כ עבירה, אלא דלא חייבה התורה חטאת עליו.

וחשבתי להביא ראיה ממה דאמרין ברכות, (דף יט) המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק ופסקין (וכ"ה בש"ע) דאם הוא א"י = אינו יודע = שיש כלאים ואחר רואהו צריך להגיד לו אפילו בשוק לפושטו, ואמאי הא כיון דא"י שבבגדו כלאים, הוי מתעסק וליכא איסור דאורייתא ומותר משום כבוד הבריות, אלא ע"כ דמתעסק הוי ג"כ איסור דאורייתא, אלא דלא חייבה תורה קרבן עליו.

אמנם יש לדחות, דכלאים דהאיסור הנאת חימום הוי כמו חלבים ועריות דמתעסק חייב, אך מ"מ העיקר נ"ל כמ"ש.

ובזה מובן לי דברי תוס' פ"ק דשבת (דף י"א ד"ה שמא ישכח ויצא) אליבא דרבא וכו' מבואר מדבריהם דלאב"י דגזר גזירה לגזירה היה ניחא דמתעסק הוא עכ"פ דרבנן, ובפשוטו תמוה איך שייך דיאסרו חז"ל מתעסק הא לא ידע שעושה כן ולא יזהר ענין יאסרו חכמים לעשות כן, הא כיון דלא ידע כלל שעושה מלאכה זו דחשב שהוא תלוש לא ידע כלל שיש עליו איסור דרבנן.

ולפי הנ"ל דמתעסק הוי ככל מילי עבירה אלא דמקרי שגגת עבירה, ובכה"ג גזה"כ = גזירת הכתוב = לפטרו מחטאת אבל עבירה יש כאן אלא דמ"מ בשבת כיון דלא ידע מהמחט לא מקרי מלאכת שבת, [ומה"ט נקטו בדבריהם מלאכת שבת ולא נקטו מתעסק, דמצד מתעסק היה מלאכה דאורייתא, רק מטעם מלאכת מחשבת הוא דרבנן] ובזה שפיר כתבו דלאב"י היה ניחא דאסור מדרבנן, היינו דרבנן אמרו אף בלא מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן לענין מלאכה שא"צ לגופה וכדומה, וא"כ גם זו דלא ידע מהמחט מצד מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן, וממילא אף דהוא מתעסק הוי שגגת מלאכה דרבנן, ודוק.

נפקא מינה עוד לדינא במה דקיי"ל דמצווה על שביתת עבדו, דאם רואה עבדו שרוצה לקצור תבואה ממחומר והעבד אמר שרוצה לקצור זה התלוש והרב ידע שהוא מחומר דאם מתעסק לא הוי מלאכה כלל לא שייך בזה שביתת עבדו דהא העבד אינו עושה מלאכה כיון דחושב שהוא תלוש ואין רבו עובר משום שביתת עבדו, אבל אם מתעסק הוי שגגת עבירה כיון דהרב ידע שהוא מחומר יש בו משום שביתת עבדו דהא מלאכת מחשבת מקרי כיון דנעשה מחשבתו של עבד לקוצרו אלא דפטור משום מתעסק כמ"ש התוס' שבת (דף ע"ב) שהבאנו בתחלת דברינו וכיון דמתעסק הוי שגגת עבירה יש בזה משום שביתת עבדו. ידידו עקיבא גינז מא"ש.

בשולי המכתב ובהיה ענינא אמרתי בישוב קושית התוס' שבועות פרק ידיעות הטומאה (דף י"ט) ד"ה הרי העלם מקדש, והיינו דלכאורה קשה בהעלם מקדש דהיינו דסבר שהוא בית דעלמא אמאי חייב, הא הוי מתעסק כמו סבר שהבהמה חולין ושחטה בחוץ וצ"ל דוקא לענין חטאת קבועה מיעטה הכתוב דאשר חטא בה פרט למתעסק, אבל לענין עולה ויורד ליכא קרא, ובפרט למ"ש דמתעסק מקרי שגגת עבירה אלא דלא

חייביה רחמנא חטאת וא"כ י"ל דעולה ויורד חייב, א"כ מיושב קושית התוס' דשפיר אמרינן העלם מקדש פטור לגמרי דהקרא דעולה ויורד מיירי בהעלם טומאה ומצד חיוב חטאת ממילא פטור משום מתעסק, ומדוקדק היטב לישנא דמתני' דברישא דאכל קודש לא קתני עלה רא"א וכו' ואינו חייב על העלם קודש כדקתני בסיפא גבי מקדש והיינו דבעי לומר דאינו חייב כלל, ובאכל קודש אדרבא לר"א דס"ל דקרא רק בהעלם טומאה, ממילא בהעלם קודש חייב חטאת דלא פטור מדין מתעסק, דהא בחלבים ועריות חייב מטעם דנהנה, לזה קתני רק בהעלם מקדש, דליכא חטאת קבוע, משום דהוי מתעסק, ודוק. עקיבא.

ש"ך יורה דעה סימן לט ס"ק ח

ויש מחמירים כו'. בספרי הוכחתי בכמה ראיות דלכ"ע בדיקת הריאה אינו אלא מדרבנן וכן משמע בתשובת בן לב חלק ג' ס"ס כ' ולכ"ע מדינא אמרי' בהמה כיון שנשחטה בחזקת היתר עומדת וכל ספק שלאחר שחיטה תלינן לקולא ומה"ט תלינן לעיל סי' ל"ו סעי' ה' נקב בטבח וזאב אלא דהאוסרים סבירי להו דכיון דהצריכו חז"ל בדיקה אסרו אפילו דיעבד כשלא נבדקה משום דאם לא כן מה הועילו חכמים בתקנתן דכל אחד ישליך הריאה בלא בדיקה וכן כתב הב"ח אבל ודאי היכא דהריאה לפנינו ונבדקה כל ספק שבה תלינן לקולא ומוקמי' לה אחזקת היתר ע"ש (וע"ל סי' נ' ס"א בהג"ה דבעינן דוקא שנוכל לתלות שנעשה לאחר שחיטה) ואולי לזה דקדק הר"ב בצחות לשונו ויש מחמירין ולא כתב ויש אוסרין אלא רצה לומר דהאוסרים לאו מדינא אסרי אלא דס"ל שחכמים החמירו בדבר כדי לחזק דבריהם:

Rabbi Dovid Goldstein - Rabbi Ari Green

וְכִי אֵי שֶׁקֶם מֵחֵיר צִבְעָמָה וְחֵיר לֹא כִשְׁיוֹר הָיוּ מוֹסֵר מִשּׁוֹשׁ מִכֵּר
 מִן כְּחִי. אֶפְיֹכ לִמֵּר דִּלְאוּ לִגְמָרִי קָרִינָן לֵב מִנַּח כִּי וְהוּי רֶק
 כִּמְנַח כִּי וְהוּי כְּמוֹ אֶבֶר הַמְדוּלָּדֵל וְהוּי כְּמוֹ שְׂנִדְלָדֵלָה הַרִיחָה צִין
 קֹנֵה לִשְׁמֵ דְהָא צִחְמַת מִקְצֵלַת חַיּוֹת מְכַל הַאֲצָרִים וְרֶק הִיא תְלוּיָה
 צִקָּה וְכִיּוֹן שְׁנַחְתָּךְ הַקָּה הוּי לֵב מְדוּלָּדֵל וְלִהְבִי סָבַר רִ"ל דְּכִשְׁרִי
 דְּעִכְ"פ גַּם שְׁחִיטָה סִי צִי מִכְּנִי צֵה כְּמוֹ לֶאֱצֵר הַמְדוּלָּדֵל וּלְפִי"ן
 מְדִיִּיק רִ"ז שְׁפִיר דְּאִין עֲרִיפּוֹת לִחְזִי חַיּוֹת דְּאִי אִמְרַת יֵשׁ עֲרִיפּוֹת
 לִחְזִי חַיּוֹת חֲקֶשֶׁה דְּרִ"ל אֲדִרְ"ל דְּהִנֵּה צִפִּי צִהְמָה הַמְקֶשֶׁה עִ"ג
 עִ"צ אִיחָא פְּלוּגְתָא דְּרִ"ל וְרִ"י צִאֲצֵר הַמְדוּלָּדֵל דְּלִרְ"ל כִּמְחִלּוּקָה
 צִעֻצְרִין כֶּךְ נִלְלוּקָה צִאֲצְרִין עִי"שׁ וְאִ"כ לִרְ"ל הוּי אִיִּסּוֹר מִכִּי"ת
 מִשּׁוֹם אֶבֶר הַמְדוּלָּדֵל אֶפְיֹכ לִ"ל דְּאִין עֲרִיפּוֹת לִחְזִי חַיּוֹת וְאִ"כ אִין
 כֶּאֱן אִיִּסּוֹר אֶבֶר הַמְדוּלָּדֵל כִּלְלֵי כִיּוֹן דְּנִתְדִלְדֵּלָה הַרִיחָה אַחֵר שְׁחִיטָה
 הַקָּה לֹא חִיילָא אִזְ חוּ עֲרִיפּוֹת כִּלְלֵי וְלִכְן הֵקִי שְׁפִיר מִכֵּ לִי רִיחָה
 וְעַב לִי צִנִּי מִעִיּוֹם דְּהָא עִ"כ אִחִיָּא לְדִינָא דְּאִין עֲרִיפּוֹת לִחְזִי חַיּוֹת
 וְלֹא פְּלִיג רִ"ז אֲרִצָּא כִלְלֵי צִגּוֹף טַעמָא דְּרִ"ל:

הלכות טריפות

טז) שאלה אשר נשלחה להרב הגאון המנוח המפורסם מה' אפרים זלמן מרגליות עם כל הקונטרסים שאח"ז בדין עצם שנמצא בגולגולת. ואגב יבואר דיני מיעוט המצוי. בעז"ה שי:

היות צגבולינו נחחדש לנו ספק טריפות ע"פ מעשה והוא שוחט אי פתח בגולגולת אי של צהמה גסה וחוליה המוח מחוכה וראה צחוק בגולגולת יולא מן העלם בגולגולת פנימה עלם חד וארוך לפעמי' באורך שעורה ויותר ללד המוח ועוקלו חד וגם הוא רחב קלח כעוצי חלי אלצפ צחחחיתו והולך ומילר וגמלא זה צשני לדי גולגולת צרוצ פעמיים הוא סמוך נגד מקום הקרניים צחוז. והעלם הלז לפי ערכו צידוע שדוחק צקרום המוח לפניו וגם במוח עלמו שלפי גדולתו הוא ממלא את כל הקדירה וצכחגדל העלם הזה לפניו הוא מוחה עמו קרום עליון של המוח גם דוחק

לחוך המוח. ובתחלת מליצת הדבר הכוא הכוא. פני המורה כזה מה לשנות. וקלפו קרום העליון של המוח מן עמם בגולגולת ונמצא נקוב בגד עמם הלזה כפי עוצי העמם והעורפיו הצבחה. והן אח"כ בתחלת ימי החורף העבר כרבות בהמות הנשחטים ועת הצליר הגיע כנכחג במחור זה להכין בשר לזמן מרובה. נראה ונמצא הענין מגידול העמם הלזה מאוי הרבה מאוד וגם כל ימות החורף בשחוט איש צי' או ג' בהמות אזי ימצא הענין צלחת מהנה. וע"ז נפלה מצובה גדולה בין חכמי עירינו בזה ורבו הדיעות. כת' א' מן החכמי ומורי הוראות דעתם נוטה להקל בעיקר חשש עריפות מהעמם הלזה ואומרי שיש לסמוך בזה על מראית העין בהיות העור העליון עורבה דבוקה לעמם ולמרא' עיניהם הוא שלימה ואף שברבה פעמים אחר קליפת העור מהעמם נמצא נקוב בגד חוד העמם אומרי שזה נעשה מחמת דיבורו הרבה להעמם עד שלא יוכלו לקלפו בלי שיקוב ותולין בזה כמו היכא דממשמי ידא דעצמא ומדמין זה למ"ש ברב צפל ח"ש גבי נחבסה בגולגולת צבחה ש' רמ"א ז"ל דלא הייטיין צבחה לנקיבה הקרום והוא ז"ל כתב שגם צבחה לריך עכ"פ דזיקת ראיית העין אם העור שלם בלי ריעותא הרי סובר שיש דזיק' בזה האופן. ודעתם שגם בזה יש לסמוך על מראית עין בהיות העור דבוק לעמם הלזה להכין אם הוא שלם וגם על עיקר דזיקת ראיית העין אם לריך לזדוק ולפתוח בגולגולת ככל הצבחות נוטה דעתם שאין לריך לחפש אח"י ויוכלו למכור הראש לישמעאל בלי דזיקה ופתיחה. ועוד הוסיפו להקל לעצמים להתיח בגולגולת מכל ראשי בהמות הנשחטים ולהשליך המוח חוצה כדאי ללחם מכל הכפיקות והפסד ממון ישראל לפי דעתם ונסמכו בזה על ד' רמ"א ז"ל צמ"א ל"א ש' שאין חוצה לזדוק אחר מים בראש ומוחר למכור הראש לישמעאל או להשליך לכלבים וכמו שאין לריך לזדוק אחר כל ח"י עריפות ואוליין בחר רוצה. וזהו דעת המקלין בזה:

ואולם כמה מהחכמים אין דעתם נוחה מהל' אם צמה שמקלין בצדיקת הקרום למראית העין. אין דעתם לסמוך ע"י בכל מקום שצריך דזיקה מדינה כגון צני"ד שהעמם חד וחריף והוא כמו קוץ מכאיב לקרום המוח וכל עוד שמתגלגל הקרום נחתה עמו וסוף דבר יש לו גבול שאינו יכול להמתה יותר ומוכרת ליקוב וצפרע צעקויו החדים ומה שברבה פעמים אין נמצא שלם אחר קליפתו אדרבה היא הנותנת שיש בו כה נקוב כי מה נשחטה במקום הלז משאר מקומות אם לא מפני דוחק העמם בקרום הלז עד שנעשה דק מן הדק עד כי לא יוכל עוד להקלף וא"כ דילמא איניקוב ומניין לחלות ציד הקולף היכא דאיכא בלן ריעותא. ובאמת אף בהנמלאים שלמים צעורן אחר קליפתן צעינו ראונו כי העור נגד מקום העמם הוא דק מאוד ומשונה משאר מקומות העור וצקת ראייתו שפה עבה צבצב וצחמט דק מאוד ומוכן שהוא מדוחק העמם. ודיינו אם נסמך להקל עתה בהנמלאים שלמים אחר קליפתן ונסמך להקל על דזיקתו צנקה משהו כיון שהוא מקום ידוע וגם זאת אחרי ראות המוח נגד עמם הלז ונמצא שלם בלי דוחק ונגיעה נגד מקום הריעות' כלל אף שעור התחתון של מוח אין לו דזיקה כלל אולי יש לסמוך בזה כיון שקרום העליון נמצא שלם אחר קליפתו. ואף בזה יש לפקפק קצת כי צידוע שעור תחתון של המוח נה יוכל נסבול שום דוחק מפני רכותו ודקותו כמבואר בגמרא בהתחתון מתבקע מדוחק העמם לחוך הפה דרך החך יע"ש גבי הכתה חולדה כ"י ויש בזה לדדי דברים לבאן ולבאן אלב להחיר בלי קליפת עור העליון זה מן הגמטע ודזיקה זו של מראית העין לא נשמע ולא נמצא בגמ' בכל מקום האריך דזיקה וגבי עוף צבא דככתה חולדה על ראשה מקום שפושא אותה עריפה איפליגו על דזיקהה ולא אשכחן מאן דמיקל בראיית עין רק רב שחי צדק שצמטא ורב גוברי' וליה הלכתא כותי' וגם דוקא נגד השמט וקיי"ל כמ"ד מכנים ידו וגם בזה אין אנו צקליין ואנו מעריפין צעף כידוע רק צבחה לפי פסק רמ"א ז"ל אין לריך דזיקה כלל צמחסה בגולגול' רק הח"ש הביא ראיות

וגם אחי צעניי הכינוי לנצי צענין הלזה להיותו דבר מאי מאד ורבו המכשלי' היכי אכלין בשרא ולא מלאחי בזה ז' היתר לא צמה שמקלין בצדיקות ראות העין ולא כהשלמת הראש והמוח הנה על הצדיקה בראות העין א"ל כ"כ אריכות שאין א' דרך דזיקה מליאנו. מידי עזירה ומאן חכים כר' שחזי או כר' יוחנן בעריפות דלישרי כהאי מילתא ונכונים צעניי כל פסנות המחמירים בזה ושאין זה ענין כלל לר' ברב צפל ח"ש כמ"ל ומי האיש החכם ויבן את זאת צעור דבוק לעמם מאד ודומה למראיתו לידע שאין בו נקב משהו כחודר של מחט וזדואי שזו ריעותא גדולה היא כמו קוץ תחוב צוושט כיון שחד וחריף הוא ולבס' שוקלים והעור דבוק על גבו וכמו קוץ ליקבד לחלל בגוף. וכן גבי נשבר הלז יש לו עוקץ החמירו כמה גדולים אף צבחה שאין הראש דבוקה בלשונות ויש לו מקום גלות וכ"ש צעף שברויא סמוכה לזופן החמירו רוב האחרונים וכ"ש צידון וידן שהעור דבוק בחולדתו לעמם וגם המוח מלא כל הקדירה והעמם גדול ודוחק וכ"כ אין להחיר רק אחר קליפתו ונמצא שלם בלי פגע וגם בזה לריך עין גדול לסמוך על דזיקתו שאין אנו צקליין וגם מחשש פגיעה התחתון דקיימא לן תתאכ לחוד עריפה ולכך מעיל הכנסה ידו לפנים גבי הכתה חולדה על ראשה שהקשה הראש צ"ל דילמא מדוחק שני החולדה פגע התחתון ולא העליון ולכך אינו מצנצן ותי' הראש ז"ל שזה בלתי אפשר שזיקו שני החולדה לתחתון בלא העליון וכ"כ צני"ד א"א שזיקו חודי העמם לתחתון בלא עליון מכ"ש לדעת הסוברים דאיניקוב תתאכ לחוד עילאה מנין דיש להכשיר בזה. אף עדיין אין זה ראיה ברורה דשני החולדה שכן דקות ודאי א"א שלא ינקוב העליון ויגיע לתחתון לפי שחולדה מכ' בכה וכל שלא ניקב העליון מסתמא לא הגיע לתחתון משא"כ צני"ד שהעליון נחתה מעט מעט מפני עוציו עד שיוכל נסבול וסוד דאין העמם דוחקו לדבר קשה דהא צינו וצין עמם בגולגולת מפסיק עור התחתון משא"כ תחתון שהוא דק ודוחק בדבר קשה. אשכ"כ יש מקום להקל בזה צידוק דעת המקלין דאיניקוב תתאכ אלב בלי דזיקה וקליפה כלל לא נראה כלל וכלל וכמ"ל:

ובפרט שלדמתי קלף ל"ע גם צמ"ש ה"ש להקל בנחמסם בגולגולת צבכמה ודי בראיית עין. דכמציין בראש"י וראש"ש ז"ל גבי אלו טריפות צעוף שכי דמך דכי צעוף הכח חולדה על ראש מקום שפועה אותה עריפה אחי לאשמעיין דלא נימא צעוף דחיותו זוטא מטריף בנקיבת עמם לחוד ואשמעיין דוקא בנקיבת קרום עיי"ש משמע דבלי"ז אין שום שינוי צעוף מצבמה להכי קי לבו מאי אחא לאשמעיין ח"ע צעוף הא גם צבכמה נמי דינא הכי ואם יש חלוק דצבכמה די בראיית העין לצד וצעוף צמי בדיקה גמורה צמכנים ידו ח"כ ליכא קושיא כלל ועוצה אחי לאשמעיין צעוף שאין די בראיית העין לצד כמו צבכמה וצמי בדיקה גמורה ח"י מ' שדפסם ז"ל שאין חילוק בין צבכמה לעוף צדין זה. ועוד יש לי מקום עיין בסוגיא דסוטה גבי יוחנן כ"ג שצטל המעוררין והנזקקין ומפרש צברייתא שהיו חוצעין לעגל בין קרניו צמקלי ואמר לכם עד מהי אחס מאכליין למצבה ערפי שמה ניקב קרום של מה ולכאורה הלא לא היו חוצעין אותו בכדי שיתרונן גולגולתו דא"כ עריפה בלי"ז ועוד הא יכולין להמיתו תיכף רק צבכמה מקלות חששו על הקרום אף ערם שיתרונן בגולגולת ומ' שדבר מאוי הוא מדאמר לבו עד מהי כ"י וז"ע על סתימת הפוסקים בהדיסם בגולגולת ומסתמא ע"י הכאה צקורם או צען ועכ"פ צנ"ד אין מקום להקל בראיית העין.

וגם מה שמקלין בהשכלת המוח והגולגולת כמה תשובות בדבר חדא אחר שהוא מיעוט מאי מאוד ואולי כסרכת הריאה וא"כ חוצה לצדוק מדינא כמח"ל מדין בדיקה הריאה ומדין פרי שחרש מאי צו והוא הסכמת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים וגם הרמ"א ז"ל ס"י ל"ג גבי וטעות דעתו כן ממ"ש וטוב היה שלא לצדוק היינו נגד המקלין צממא ריעותא ברוש' עיי"ש וכן מצאנו בד"מ ס"י ר"ג ועי"כ מ"ש צמ"י ל"א שיכול להשליך הראש חיי"י צמון שאינו מאוי וכמ"ש ה"ש וכו"מ שם וגם ה"כ שהביא חת"ש שם כי כוונתו עפ"י דברי רמ"א ס"י ל"א נגד המקלין צבדיקה. אבל טוב מחי ומחא הצודקין כהוגן. וכמדומי שעתה נוכחין לצדוק ראשי הכבשים בכל זמן ואף בדבר שאין מיעוט מאי כי נוכחין לצדוק בדבר שאין צו טורה כגון בדיקה דם צלים שבים נריך לצדוק אח"י ואפ"כ בליגה שריא בלא בדיקה מדינא או צלים לנלי וי"כ שאין מעוטן מאוי וכ"כ חוס' ורש"י שיתרל קדושים ונוכחין איסור זה לפי שאין צו טורה וא"כ כ"ש צנ"ד שמתנא כשנפתח הראש מוכרה לראות דרך הולאתו מן המוח ואין נריך לה אף ערהא קנה ואנו אומרים לו להפסיד המוח פן יראה צעינו אחי ריעותא זה דומה ממש למעלים עין מן האיסור ומצטל איסור להתחלל בכוונה זה דבר צרור שאין סומכין על הרוב וחזק במקום שיכולין לצרור צקל ועסם שא"ל לצדוק אחר ח"י עריפות היינו משום שטורה גדול הוא להפש אחריון ולא ערשוין לצרורי וכמ"ש הפ"מ צמ"י א' גבי שוחט דקו"ל רוב מאשמי"ה ואי איתא קמן נריך שאלה וכן גבי בדיקה חמץ צמכיר בית צ"י קו"ל חזקתו צדוק ואי איתא קמן שילין ל"י ועסם אחר לכו"ל וכ"כ האחרונים הביאם בפרי מגדים ובעסם שאין נריך להפש צשאר עריפות מפני הטורה. וכן יש לדיוק מלשונות פוסקים ראשונים. והגר"א ז"ל צמ"י ל"ע הביא מדברי ראב"ן צטעם המחמירין בנאצדה הריאה דלא סמכין ארובת ביכא דאפשר וח"י עריפות לא אפשר. ומה עסם לקרות לח"י עריפות לא אפשר אף לא שטורה גדול לחזור אחריבן משא"כ הריאה היא לפניו תיכף לפתיחת הבהמה ובדיקתה קרובה צנפיתה ונעילה היא מידו ס' וברש"א חולק כי"כ צמ"ש כר"י לעסם על בדיקה הריאה שהיא מחומתת לפניו והוא כמעלים עין מן האיסור אם לא יצדוק ומשמע ששאר עריפי לפי שטורה להפש אחריון ולצדוק לא הנריכוס אלג צנ"ד שיטל הדבר להצטרר צקל צלי טורה כ"א צנפיתה הראש כדרכו האין נחיר לו להתח בגולגולת ולהפסידו בכדי שלא נפסיד כל צבכמה פן ימלא עריפה חכ לעמתי קעין חוכא ואיטולולא. וחלילה לרמ"א ז"ל לכוין בדבריו דרך עמא שיפצו כן להערים על

העריפות ולא יתצדדו רק דינא קאמר שאין מחייבין את האדם לצדוק ואם לא יראה לפחות רק למכור שום או להשקל ללגים הרשות צידו ואין זו דרך ערמה אבל צנ"ד התח בגולגולת וקלקול הראש בגסה הוא ערמה מצוורה וגלוי לעין כל לצמל איסור להתחלל ולאכלו צשגב חס לי צדבר זה להשיא עמא לפסחים לעשות כן להתחלל לעולם. ורבותינו השיאו לנו עמא כוונת לכל יבא צפיו פיגול ואמרו צביה אמר רמי צר"א הפשט וניתוח צעול וכו"כ לקצבים למדח תורכ ד"א שלא יאכל אדם צשר קודם הפשט וניתוח ורש"י ז"ל כתב מד"א ולא מאיסור. והחוס' כתבו שקלא איסור יש צדבר והקשו על רש"י מכה דאמר רמי צר"א נעיסה מקטע רגליהו דקצבי כ"י. ולענ"ד נראה שגם רש"י ז"ל יודע לזה מדקלל רמי צר"א ודאי יש איסור צזה. רק היינו דוקא צקצבים שצוחטין תמיד ואוכלין תמיד קודם הפשט וצבכמשך חומן ודאי ימלא עריפה צאחא פסם. ואם הם אוכלים תמיד צודאי אוכלים עריפות. ואף דכל חדא שרי מטעם רוצה מי"מ כשאוכלים מכולם ודאי יבואו עריפות לפיכך ולכן כמה בכלל הקללה. ודומה ממש למש"כ בפוסקים באיסור המתצטל ציבש חד צתרי שאסור לאדם א' לאוכלו אף צא"ש. ואף החולקים שם היינו מטעם כיון שנתצמל האיסור נספך להיתר צמ"ש הראש צחולין. משא"כ צנ"ד שאין כאן ציפול והאיסור צמקומו עומד ויכיר והאוכלו נענש ולכן א' נעיסה מקטע רגליהו כ"י וצגדר צועלי נדות. משא"כ אידך מימרי דרמי צר"א דאמר למדח תורכ ד"א שלא יאכל אדם צשר משמע שאר צמי אדם וצדבר מקרה וכוזמן ודאי מדינא היתר גמור כמצוור צגמחא הרואה שיצריא חותך כזית צשר מצית השחיטה כ"י. ואם ע"י הכי קללת רמי צר"א היא לא תללה שיצריא צזה צבמרות פי צדיק. אלא ודאי רק מדבר ארץ שחבא אכילה הדיוט קעין אכילה גבוה צעולה דכתיב והפשט את העולה. ולכן לאורך חולה כותרי וכן ציו"ע ל"י עקיבא משום הפסד ממון היתרו וכו"י צרוך ומצורר זה הנלע"ד צרור צשיטת רש"י ז"ל למדקדק צדבריו ומיושב ק"י החוס' והענין מצד עצמו נכון מאוד לדינא שאין להחיר לעשות כן תמיד כי בהפשט והניתוח הוא העלם היעוצה על גילוי כל ספק טרפות הנמלאים דרך משמוש צאצרים הפנימיים ואם יש צב שום ריעותא יתגלה. למראית העין של הטעה ויותר לא בעריתו לצדוק ומאין יתגלה כל הח"י עריפות ח"ל צדבר זה וצחפורר ע"י רמי צר"א. ואם יאמר האומר שזה דווקא כשרואה לנחה אח"כ אז אין למכר לאכול קודם משום גנאי כשיודע שאלו עריפות למפרע אבל אם יראה שלא לנחה כלל שומעין לו ז"א דהא מעולה ילפינן לה ואלו צעולה מלוב להפשט ולנחה ולס"ד דגמי רמי צר"א איסורה קאמר ואם יראה שלא לנחה איסורא אוכל וכו"כ למסקנא מד"א עכ"פ זה צרור ולכן הוצרכו ליתן טעם צמסוכנת משום הפסד ממון דבלי"ז אין תקנה לאכול אף שירא שלא לנחה אח"כ גם ישליך כל האצרים הפנימיים לחוץ אין זה מועיל לפי ד"א שלמדח תורכ אותנו וכ"ש לקצבים העושים כן תמיד אין להם תקנה כי אוכלים עריפות צמשך זמן:

והמ"א צכלי יו"ע הביא צשם ישי"ש שאין לשחוט ציו"ע מסוכנת צשים שהות לאכול אחר הפריצ וסובר דצנן פליגי על ר"ע צזה צבעי שיאכל כזית דרך אכילתו תמיד אחר הפשט וניתוח וכמ"א כי דמשמע מהגמ' דצנן מורו לר"ע צבה וכוונתו מדפריך בש"ס לס"ד דרמי צ"א איסורא קאמר ופריך מדשרי ר"ע כזית חי מצית עציחתה ואי נימא דח"ק פליג עלי מאי קשי ליה דילמא רמי צר"א איסורא קאמר וסבר כח"ק דלא שרי צמסוכנת כי"א אחר הפשט כ"י זו כוונת המ"א. אמנם כבר יישב זה בשי"ש צעמנו צלשונו ז"ל דח"ק סבר שאוכל כזית דרך אכילתו לכל צ"א עיי' ציש"ש צ"א ולא מוכרה מן ח"ק שיש איסור צדבר כדי שיסמוך צזה רמי צ"א לחלוק על ר"ע שמתיר צפי כמו שמקפיד ח"ק על כזית צלי דווקא ולא חי וחינו דצעי דרך אכילה ואין כאן ראי' כלל. ובעור ז"ל לשיטתו שפסק לגמרי כר"ע דסגי כזית חי כ"י לכן כתב אף שאין שהות להפשט ולנחה שזו דעת ר"ע אבל

הרמב"ם פסק כרבנן דבני כזית ללי ולא הזכיר כלל מצית עציחתה וכן המחבר שפסק כדעת הרמב"ם דבני ללי השמיט ג"כ ד' העור שאין שבות להפשיט ולנתח ויכול להיות כוננו כדעת יש"ש שכל זה הוא דעת ר"ע ואין הלאה כמותו רק הרמ"א ז"ל הוסיף להביא צורך דברי המחבר אף שאין שבות לנתח ולצדקה ודבריו ל"ע טובה שערבצ' דעת העור ד' המחבר שהם דעת הרמב"ם. ועוד חתמה צעניו שלי ת"ק ופסק הרמב"ם והמחבר דבני ללי אין אפשר שבכדי ללי לא יבא שבות לצדקה הריאש עכ"פ הא יוכל עכ"פ לפתוח הערש חיבק להשמיטה ולצדקה הריאש ולמה נחיר לו חיבור בחנם לכולל בלא צדיקה הריאש כיון שיש שבות ואם שאפשר שאין פנאי להפשיט ולנתח כולה אבל צדיקה הריאש אפשר בודאי וא"ל שבות לה יתיר מכדי ללי. ודבריו העור נכונים בזה לשיטתו דלא צ"ע כד' ללי וסגי בחי' לה אמר דלא צ"ע אף כד' צדיקה הריאש אבל לפסק הרמב"ם והמחבר זה בלתי אפשר ודבריו רמ"א ל"ע כעת וגם ד' הע"ז תמוהים בזה ש"י דהכלה כר"ע אף מחבריו וזה אינו ואין להאריך כעת בזה:

עכ"פ ד' הי"ש ראה לדבריו שזה אין נהוג לפי דרכן של בני אדם לאכול בשר בהמה בלי הפשט וניתוח ולהכי לא שרי ת"ק כ"א בשיש שבות לנתח וזה ודאי על צירור כל ח"י עריפות ולא על הריאש לצד שזה ח"ל שבות כלל לדי' ת"ק דבני ללי. גם עיקר ד' רמב"א הפשט וניתוח צעולה כ' ודאי לא קאי על צדיקה ריאה לחוד דהיכן מנינו בתורה צדיקה הריאש צעולה רק הוצר להפשיט ולנתח לנתח ואין הריאש בכלל הנתח צ"ע ואין כלל רמז לצדיקה ועיקר הפרש ריאה להיותו מיעוט מניו הוא קצת תקנה מדבריהם כמבואר בירושלמי ראיית עריפה מדבריהם ופירושו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דקאי על צדיקה ריאה כידוע הא לדי' אין חילוק כלל רק דאזלין בשר רוצה וגם לשון הפשט וניתוח אין מורה כלל על צדיקה ריאה נכד. ועוד אם כוונת הגמ' על צדיקה ריאה לא מוכרח מד' ר"ע דשרי כזית חי מצית עציחתה שמוחר לאכול בלי צדיקה הריאש דילמא איירי שפתח הערש חיבק להשמיטה שאין לר"ק שבות כלל לה לצדקה הריאש ובפרט לדעת בסוכרים לכזית חי מצית השמיטה לר"ק מלוחה כפשטא דגמ' דחולין ומולחו יפס כ' ח"כ ודאי יש שבות לצדקה הריאש ולמה לא יצדוק ויבא מוכח מד' ר"ע דלא צ"ע צדיקה וגם ממאי דבני לשנוי ממקום שבו צדקה חכילתה דהיינו לפי פירש"י בני מעיים שבו אחר הפשט וניתוח ולהכי נקט מצית עציחתה ולי' כולי האי הא סגי בצדיקה ריאה בלי הפשט וניתוח כל האצרי כדרך עולה רק ס"ד דגמ' דאסורא אמר ומסקנא דאורה ארעא קמ"ל כ'.

וראיתי שעמד קצת בזה בסי' כ"פ והגיה כן ב"ש לפי דעת המפרשים בסוגי' על הריאש לצד אבל ע"כ לריבין אנו לדחוק לדעת הרשב"א ורמב"ן וכן לס"ד דש"ס דרמב"א דינא קאמר בלחמ קאי על כל העריפות למסקנא דהכלה כר"ע ורמב"א אורה ארעא כ' קאי על כל העריפות. אבל זה דוחק גדול שברי מעולה למדו ד"א זה וגם לא ידעתי איך מוכח מד"ע דשרי בלי צדיקה כמ"ל. וכן מ' לי בפשיטות ד' רש"י ותוס' ז"ל דלא קאי כלל על צדיקה הריאש ומלחתי ראיתי שגם כח"ר בספרו דעתו כן היא נפי דעת רש"י ותוס' וקאי אכל ח"י עריפות וניתוח כל האצרים כאשר מבואר מלחתי שביד מעכ"ת מד' העיטור שהביא תשובת הר"י הלוי בנאצרה הריא' לאיסור צדיקת מדינא וכ' בזה דהא דל' רמב"א קודם הפשט וניתוח כ' בשדק הריאש כ' מבואר להדי' ושיקר כוונת רמב"א על כל ח"י עריפות ומ' מלשנו העבור שקנה איסור בדבר ולא הותר שלא לצורך אבל צדיקה הריאש לא הותר כלל לא ב"ש ולא ב"ר שביד עיבדא ויכריח הדברים שזכר ד' המחמיר בנאצרה הריאש צדיקת ונוהגין כוונתו ויש לעיין בזה באחר מקומות בסוגי' הגמ' ואכמ"ל עכ"פ מדבריהם נמאנו למדין פ' הסוגי' דציצה כמ"ל. ושורש לענין הפשט וניתוח לקצרים ושלא להעלים עין מן האיסור מכל ח"י עריפות דרך הילוכו בכן בלי טורח וצדיקה. ואף מדרשין ב"ש בלי צדיקה הנה רבותינו

חולקי' בדבר וכמ"ל גם הרמב"ם ז"ל נראה שחולק ע"ז שבויה שורש לצדיקה הריאש מדינא ומד' הרמב"ם י' שאין זה רק מנהג ישראל וכבר עמד בזה בסי' פ"ח מוקדוק ד' הרמב"ם בצעין זה אף שהרמב"ם אין חולק על הכלל שמיטת המלוי חושש לו כמ"ל שאוסר פרי שדרכו להתלע בלי צדיקה בסוגי' הגמ'. והעטם לפי שאין מחשיב עריפות הריאש למלוי כ"כ כי המדקדק בדבריו ז"ל בדין הסירכא יראה שחוק למלוא עריפה מדינא בלא ספק ויש מדקדקין מדבריו להכשיר מגב לגב דכוי כסדרן כמבואר כ"ז בראשונים וע"כ שמפרש בסוגי' דציצה על כל הניתוח שצדך זה יתבררו כולן בלי צדיקה. ובאמת עיקר מה שטריפות הריאש הוא נקרא מיעוט מלוי הוא משום סירכות כמ"ש כל הפוסקים. והנה בגמ' איפלגו חנאי ואמוראי על נקוצת הריאש אי עריפה כ' ור"ש צ"ע עד שתנקב לבית הסמפונות ואיכא אמוראי בגמ' דס"ל הכי להכלה רק הש"ס פסק דלא כוונתו והנה עיקר עריפות הוא מפני הנקב שאין סירכא בלא נקב ולדעת המכשירין נקב שלא הגיע למפתח כ"ש שיש להכשיר בסירכא דאף אם ניקבה שמה לא הוב חסרון וצ"ע עד לבית סמפונות וא"כ נפל עיקר מלואות העריפות בריאש צדיקה לדעתם. ומאן יימר דגם דעת ר"ע אינו כך שברי ר"ש תלמידו הוא ומדותיו תרומת ממדותיו של ר"ע כידוע ומאי מק' הגמ' מד"ע אם נפרש הכל על הריאש. אבל אי קאי על כל ח"י עריפות נחא טובא. בלחמ כל הראיות שבידו הרמב"ן והרשב"א צידוד על צדיקה הריאש יש בה הוכחה גם על הפשט וניתוח. ועיקר ראיתם מן המדרש מי יגלה עפר מצין עיניך אדם הראשון כ'. אדם לוקח שור או כבש או עז שוחט ומפשי' רוחו וצדק הריאש כ'. הרי גם בהפשט ורהיח חזר בכלן ולא לחנם הוצר רק בריאש הוצר צדיק' ושאר העריפות די בהפשי' מלוי' והרח"ל הוא אחר הניתוח ומבואר יותר בריב"ש בסי' ירושלמי לערלה אחת ממתיק ג' שנים. ולזהמא אי אחת ממתיק עד הפשט וניתוח לערלה אחת ממתיק לידה אי אחת ממתיק כ'. לא הוצר כלל כאן צדיקה הריאש רק הפשט וניתוח וכן כן ד' רמב"א נעיסה מקטע כ' דקצרים ודבולני נדות וכן מחירין ג"כ בירושלמי המוזכר שם אמר הקצ"ב לערלה כ' ודרשו סמוכים ונעטתם כ' ולא חתכלו על הדם כ'. עיי"ש בריב"ש סי' קס"ב וע"כ אסמכתא דמדינא שרי כמסקנא דגמ' רק עכ"פ משמע שראוי והגון לכל ישראל שלא לפגום עיניו מראות בשר גם מה שהביא הרשב"א מהך בירושלמי שחטב וחטפו זאבים מן בני מעיים ואכלו כשירה וחש לאמור שמה ניקבה הריאש ודקדק מכאן שעכ"פ בלחמ קמן מדפריך על נאצרה וחש כ' מאי קושי' אם אף לכתחלה אין לר"ק צדיקה עיי' רשב"א חולין וזהו בירושלמי דידן לא חזר כלל רק וחש לאמר שמה ניקבו ומשני חזקת בני מעין כשר' ומשמע שעל כל בני מעיים מק' ומתקן. ומן הא' דאי חתכו קמן יש להתבונן בזה דרך הפשט וניתוח וע"כ לר"ק לפרש כן לדעת האוסרים בנאצרה הריאש כמ"ל וסבירא ליה ריאה לאו בכלל בני מעין היא וצריחא סתמא קתני חטפו אכז לבני מעין ואי קושיא דירושלמי רק על הריאש מ"ל דצריחא מיירי בריאש להכשיר צדיקת דילמא בשאר מעיים שאף לכתחלה אין לר"ק לצדוקן אלא מ' לכאורה לפי גירסתנו דקושי' קאי על כל בני מעיים וכן בצרכות ירושלמי גבי צרכת שחיטת דאמר ר' יוסי בן ייראלי שמצדק על השחיטה אחר השחיטה שמה חתנבל ומק' מעשה משידוק בסימנין ומשני חזקת בני מעיים כשרים כן לשון משידוק בסימנין משמע דקאי על כל סימני עריפה דלא אמר משידוק בריא' וצדיקתן כן הפשט וניתוח משמע שנהוג ה' להס כן מדפריך משידוק כ' ויש שהביא ראיה מדאמר בירושלמי ראיית עריפה מדבריהם ודמאי מדבריהם כמו שראוינו ערפי ב"ש כן מפרשין דמאי ב"ש ע"כ דה' בריאש דאי בולד ס' עריפות הוא מדאורייתא. ואולם עדיין ק' צעניי מאוד דמשמ' לפ"ז שביחב חקנה קצושה מגזירת חכמים לצדוק הריאש כעין גזירת דמאי דמדמי להו לכרדי וא"כ ה' לנו לאסור אף צדיקת אם הוסיף מידו בלי צדיקה ועוד דמי לפ"ז דס' עריפה של חורה אין רואין ביום טוב דמי

לא שרי רק ראיית ריאה דמדבריהם. וזה אינו לכאורה מעובדא דלוי כי כוון מיתתי לקמי עריפתא הוי חזי לה אקלקליהא כו וכן משמע בירושלמי דמיתתי כך עובדא וכוודאי היתא סי עריפתא גמורה דאחי לדי רישותא דלוי בריאה הא הוי חובב על השוחט ולא מיתתי לה קמי' דלוי. וע"כ לאו לעמ' הרמז'ם שסובר בדקת בריאה מן הכמבג ולא מתקנת חז"ל לריבין לפרש פי אחר בירושלמי זה דראיית עריפתא מדבריהם ולפי ד' הרמז'ם אין הכרח אם היו בודקין בקדשים בטמ' נקדשו ע"ג המצבה כיון שאין חקת חכמי בדבר וזריקת הדם ודאי היתה קודם הפשט לגמרי ואסור להפשיט קודם זריקת כמבואר ברמז'ם ה' מעשה קרבנות ה' י"ח והוא מהבג' וכן מבואר במשנה קדשו והוליו אימוריהן כו משמע שלא היה לריב לקדש רק נגד אימוריהן ועיין במשנה בתמיד פ"ד בסדר יתוח התמיד וברמז'ם פ' ה"ל. ודברי ריב"ש שכתב: בפשיטות שהיו בודקים בקדשים הן עולין ופ' לפי דעת הרמז'ין ורש"י ור"א וכמ' פוסקים אבל לא לדעת הרמז'ם ור"ע בזה. ולפי הכרח לא היו עריפות מלויות אז אף בריאה כאשר מלויין עתה כי אלו היה מיעוט מלוי אז ודאי לא מקילין אף בקדשים בלי בדיקה שדין זה ברור ומוכרח שמיטע מלוי חוששין ומלוי מקרי מדרבנן מגמ' דחולין שכי' לעיל אי' שלא היה הדבר מלוי אז וכן משמע לכאורה מדרי' יחודא דה' כוס היו ממלאין מדם הכשרותא שאם נשפך דמו של אי' מהם כו ור"י לעמ' דסבך מין צמינו לא צמל כמבואר בגמ' ואם היה העריפות מלוי. כ"כ איך לא היתה נמלא בברכה פסחים בשחטתם לכל ישראל אחד שיביה עריפתא בבדיק' בריאה וכרי' הדם כולו שכל הכתוב מעורב בעריפתא ואין דם מצטל דם ואסור למצבה מדאורי' ואין להאריך בזה פי' צו"ש צ"ל:

ועוד יש לעיין בגמ' דין דבטי ר' אבה מר"ה בזה זאב וטול צדי מעיים וכו' וכו' כשכן נקובין מי חיישין שמה במקום נקב ניקב או לאו ומק' רבי אבה מהא דתניא ראה לפור כו' אי' אומר במקום נקב ניקב כו' לעיין גילוי ומשי' איסורי קא' מדמת לסכנתא כו' ומק' רבא מ"ש ה' סכנתא להומרי' סי' איסורא נמי לחומרי' כו' ומסקנא דחמרי' סכנתא מאיסורי' כו' עכ"פ ה' דעת ר"א ורבא לדעת עריפות לניקורין לענין זה ואלו בניקור ודאי אסור לטבול פרי בלי שיון אם יש בו ניקור מדאילתרי' לרי"מ בנמי' עכ"מ' לאשמשין דמותא לטבול תלמי' וענבי' משום שומר פתאים שא"ל לבדוק וכן פי' תלמי' דאין בה משום גלוי משמע בזהו דביום תמידי לבדוק מהמש' ניקור כיון שאין בו טורה רק לראות היעוב וצ"ל מותר ור"א ורבא מסתמא כ"כ בעריפות צושן לפנינו י"ז לראות בכן פן ימלא רישותא דכא' מדמו לה לנקורין וס"ל שמה במקום נקב כו' ואף דודאי מסתמא לא פליגי על ר"ע דשרי בזה מי מציה עכ"מ' קודם בדיקה דמשום הפסד ממון עשאוהו כל' אפשר כמו בניקורין דשריין בליה אבל אי' ס"ל אף בזהו נהו קמן אי' לראות כלל היכי מדמי לה לניקורין לענין חשש שמה במקום נקב כו' הא חלוקין אף לענין לכתחלה ומאן יומר דר"ה פליג עלייהו לכתחלה. ויש לתרץ דכא' חליה אי' מדמין סכנתא לאיסורא. ובגמ' גבי וירידין אי' לא אי' ר"י אלא צעוף כו' אבל בבכמה הואיל ומנתחא אבר אבר כו' מ' אף שאין זה לורך כ"כ להולאת דמ' דכא' צעוף די בורידין אפי' דרכן ממילא היה כך. ואף ש' הפוסקים אם רואה ללחוה כולו כא' מותר ובלבד שמנתחא בורידין. הא ודאי מדינה מותר גמור אבל לא מדרך ארץ וגם שאין אברים הפנימיים בכלל זה ועוד כיון שאין רואה לערוה ולנחא אין מעריחין עליו במקום שיש בו טורה כמש"ל מהך דבטי לח"ק כו' הפשט ויתוח נ"י ה"ש' וכו' וכו' אף אמנם כ"ז בעושה כן לפעמים ולא בדרך ערמה דסמכין ארובא. אבל בניד לכורות לרבים לפעמים כשהעומד תמיד ומוכרים לרבים שבוהלי יבוא לידם כמה בכמות ולא ידעו וישאמו ויאכילו לישראל וכו' לא שייך למחל בזה רובא בזה כיון שאין יודעין בודאי שיבא איסור לידם ואין כאן שום ציטול שיפך האיסור להיות בכגון זה וכן בעלמ' מירחאם

פן ימלאו הרבה עריפות ויפסידו ממונם יעשו כן במרמך לכרין בגולגולת חליה ומאוד קשה צעני' ביהר זה מעיקר דין חו עיקר כוונת רמי ברא לא לפי מ"ש לעיל ב' רש"י ז"ל. ואם כיון פתוחת הראש אינו בכלל הניתוח צעולה כידוע ולא נתחי' לנחלים. אעפ"י כיון שזה דרך הקצבים לפתוח הראש בגסס וממילא יתראה כריעותא הנמלא בזהם וכס' מתכווין לצעלה בלי ראי' בזה צהצות גולגולת זה דומה ממש למעלים עין מן האיסור אשר נתברר איסורו מדין הפשט וניתוח בג"ל ואם יראה כל ענה אומן לקלקל כל האברים הפנימי' לחתכם ולנקבם בסכין טרם יראו אותן. וכל רישות' שימלא אח"כ נתלה אותן ביד בעצם כיבשר זה לפניו ית' וא"כ לעולם לא ימלא עריפתא אי' זה אסור וכבר כתב הרב צ"י צ"י סי' א' צ"ס רב עמרם גאון שכל ענה לריב שיבא בקי בכל ה' עריפות ואין די כ"א סכנות בריאה בלבד פן יביא עריפות לידו וכו' לא ידע ואשם ויאכיל עריפות לישראל וכתב שאם אינו בקי בכן אסור לאכול משחיתתו ובדיקתו וכן כ' הרמז'ם ז"ל אחר שמכ' כל ה' עריפות כ' כל ענה שיועד ובקי בכולן כ"ז מותר לשחוט ולמכור לאחרים הביאו גם הריב"ש ונכאור' למכ' אברו לאכול משחיתתו אם אינו בקי בכולן הא אינו לריב לבדוק אחר הכ"י עריפות אי' הוא הדבר שדברנו כיון שהוא ענה ממונה לרבים ושוחט תמיד יבואו לידו גם שארי עריפות במשך הזמן ויאכיל אותה ולא יתבררו בעריפות אף שצ"ל חדא וחדא כו' שרי משום רובא לכן לא אסור הדבר רק בעצם הממונה לרבי' אבל מותר לאכול משחיתת כל אדם אם מתארה אכלו אף שאינו מומחה ועשום רובא רק בדבר הכהוה גזרו חכמים שזה כאלו אנו מתירין צנת אחת ודוק ואף שכתב' סי' א' כ' שאין נוכחין כן להיות בעצם בקי בכולם אבל עכ"פ לריב להיות מסתפק ושואל לפני חכם וכמו בשחיטת שא"ל להיות בקי בכל הדינים רק ברגילין ובשאר הוא מסתפק וזה מבואר בלשוננו ש' דלא עדיף משחיטת עי"ש אבל לא בזה לחלוק על ד' הגאונים שדבריהם דברי קבלה. ויש לי עוד דקדוקי דברי' עפ"י ספרא זו שאין לילך אחר הרוב בדבר הכהוה תמיד בכמה סוגיות בגמ' ליישן מכמה קו' שבהן בכן המפרשים וגם הגמ' דסוברי' שכתבתי לעיל עד מחי' אחס' מאכילין עריפי' למצוה יש ליישב בזה שהיו עושין תמיד למצוה כן ואיך לא יאמר לפעמים שניקב קרום של הבכמה צמוח ומצוה אוכל עריפות ומענין מה לכתחלה. אבל אין הכרח לאסור מה אם אירע כן שעדיין לא יאחז הבכמה מכלל רוב כשירות צבאית לאוסרה וזה יישב לדעת הפוסקי' שסמחו דבריהם צהצות גולגולת דבכמה להלריך בדיקה לקרום ועי' מ"ש לעיל מה עדי' עוד מ"ש בתוס' וברש"י צ"ל דאין לוקחין צנים מן הישמעאל כ' שק' וכלל הכהורים מרובים כו' ולדברינו מיושב: וכ"ז במישוע שאין מלוי אבל מיעוט מלוי לית דין ולית דין דבדיקה מדינה ואף צמאיו כעין סירכה דגדיים ועלאים יש להחמיר שברי כל הפוסקים להלוי לבדוק אף צדקות וכן מבואר במדרש שביא ש' או כש' כו' וכו' צנידון דין שמלוי יתור. ודוק:

(ז) תשובת הרב הגאון מהר"א' הלא היא בספרו בית אפרים: וזה אשר כתבתי שנית לבדורו על תשובתו

הגה מעכ"ת דקדק אחר כחא דהתירא עדיף. ושורש ד' מעכ"ת כי דין זה דמיעוט המלוי שרי' לבדוק אחריו כו' רק חומרא דרבנן בעלמא והיבא דתיקון תיקון וכדו' דלא לוסף עלה ללמוד ממנה למקום אחר וגם דוקא שהמיעוט המלוי יבי' ודאי אסור ולא שיהי' עדיין ספק איסור להלריך בדיקה. ומזה הסיור מעכ"ת צנידון הגשאל שלא לבדוק אחר הראש'ים וגם מטעם ס"ס ורובא וחזקה היתר ובהלריך הוד כתי' בזה באריות המעט להחיר:

ראני בענייני לא מלאחי בכל זה לא היתר ברור שיסמוך בזה נפש היפך דהנה מה שהקדים כתי' שזה כו' חומרא בעלמא לחוש למיעוט המלוי וכדו' דלא לוסף כו'. מלבד שאין זה דעת כל האחרונים שזוהו על הלעמא אוחזת ועשו חקנות שלא

חודש אף דהוי ס"ס שמה אין צו חולע ואח"ל יש צו שמה לא ריחש במחזור וגם איכא רובא:

ולענין נראה שגם המחמירין במחלשים במחזור אף שלא ריחשו בחור הפרי היינו לבתר דאזינא לן פירוש ומחל מחל כו'. וסלקין בחיקו ולא יסורא. ופירש"י שמד שפירש לארץ מהב ולא ריחשה מי צעין ריחוש או לא וכיון דלסקין בחיקו לא יסורא דלא צעי ריחוש בקרקע ה"ב צפירות מחזירין דהוי בקרקע לא צעי ריחוש אבל רק ס' הוי איצט"י דלא איפשיטא ולא ודאי איסור ואפ"כ צעי צדיקה ולפ"ז י"ל דגם רש"י ז"ל מודה לדינא דלא צעי ריחוש רק שפירש בן צדשמואל שמהלכת בחור הקשות כי הוי דלא נפשות צעין מדשמואל דאמר אסורא לכן פ"י דאיידי שכלב בחור הקשות אבל לפי האמת גם בלא ריחוש אסור מספק האיצט"י.

ולפ"ז צ"ע קצת מה שכתבנו בחוס' ורש"י מד' רש"י לביתר כ"ז שלא ריחש. ולענין אין הכרח לזה ועיין בש"ס שם לביתר ובש"י שבהיה צ"ע מ"ש צ"ע רש"י לביתר ואולי כיון קצת למ"ש עכ"פ הוי רק ספק וצעי צדיקה.

שוב מלאחי ד' ר"ן שדקדק בן ל' בגורסים פי מהב כו'. רק שבוסיף לומר שאף ל' בגורסים פי ומהב י"ל כן עיי"ש וזה שלא כד' רש"י ז"ל רק לדעת בגורסים פי מהב כו' והיינו שלאחר מיתב פירש ותיקו ולא יסורא משמע דלא צעי ריחוש כלל וע"כ לא מצעי רק שפירש לאחר מיתב אבל פירש מחיים אף שלא ריחשה אסור ודאי. ולפ"ז י"ל דכ"ב המחלשים במחזור דהוי בקרקע לא צעי ריחוש כלל והוי איסור ודאי. אבל הא פסקו הפוסקים כסדרת המחמירין פי שמה כמבואר בש"ס ובש"י שם ואף שכתב המחבר שם ד' האסורי פי מה צ"ע י"א ע"כ לא להלכך הביאו כמ"ש בש"י. ובפרט שמהב פסק לביתר גבי מחלשין במחזור כ"ז שלא ריחשו כו' הרא"ש והרי"ם ז"ל. ולדעת בגורס' פירש מה ע"כ לא צעי ריחוש כלל כמב"ל עכ"פ מהב ראי' דאין חילוק בין איסור ודאי לאיסור ספק כ"ז שהוא מלוי לריך לצדוק אחריו ואין לדון צ"ח דין ס"ס למעט בצדיקה ובפרט שגרי צורו שגם פירות שדרכן להחליט בתלש חס יש צ"ח חשש פירוש לריך לצדוק אחריו ואף שכת"ז כי בפשיטות דוקא פירות שדרכן להחליט במחזור אבל בתלש חס צדיקה דהוי ס"ס עיי"ש אין צדוק גרואן שכרי כ' הפוסקים שאף לאחר יצ"ח דשריין היינו לאחר שיתנס צמים לזניס שיפרוש מה שעתיד לפרוש ואח"כ צרותחין כמבואר בש"ס ולדברי כ"ז ע"כ לריך לומר דאיידי הכל צידוע שוודאי יש צ"ח חולשים דאי רק שדרכן להחליט הוי ס"ס שמה אין כאן חולע כלל ואח"ל יש כאן שמה לא יפרוש ולא ילא לחון ולא משמע בן צדרי הפוסקים ושי"ע רק דקאי אמאי דשריין לאחר יצ"ח המחלשין במחזור ולזה כי שאלפ"כ לריך לצדוק צלזניס כו' מפני חולשים שבתלש וכ"כ המחבר אחר שכי' דין פירות שדרכן כו' כי מ"מ לריך לצדוק כו' משמ' דקאי אלגליל גבי שדרכן כו'. וכ"כ בש"י להדי' עיי"ש וכ"כ הרא"ש ז"ל להדי' אותן שרגילין להחליט לאחר יצ"ח כו' ע"ש וכ"כ ר"ן ש"י דהא דשרי לאחר יצ"ח היינו לאוכלן חיים כו' וקאי על תמרי דכדי כו' דהיינו שדרכן כו' כמ"ש כל הפוסקים וכן מבואר מ"ש הרשב"א והרא"ש והרי"ם לרא"י על דין פירות שדרכן כו' שחוששין למיעוט מלוי ממה שאמרו לא ליספי שיער לא לפי שמלוי הוא להיות צו חולשין עיי"ש כדי להדי' שחוששין על סתם שר ושהוציב לצדוק ואסור לסנו על דבר שיש לחוש שיפרוש אף שהוא ס"ס וכ"כ ר"ן ז"ל בדה"י והציאובו לרא"י על דין מיעוט המלוי ש"מ שאין חילוק:

ומ"ש כח"ר דהתם כיון שהוא צא לצדוק יש לו ללאח ידי כל הספיקות אבל לא שיהי חוצה לצדוק בס"ס ולא הביא ר"ן ז"ל זה רק לרא"י שהחליטה מלוי צ"ח: הנה כל משני צדדי רא"ש ורי"ם ירא' שהציאו לעיקר ראי' על מיעוט המלוי שצריך לצדוק אחריו כמבואר לכל צעלי עינים ואטו לריך להביא ראי' על איזו מין שדרכו להחליט הלא זה דבר שעינינו רואות וגם איך

לחלטינו וגם הרב חנ"ש לוח פ"ז הרבה וגם מד' רמ"א ז"ל שכי' טוב הוי כו' אין לדקדק כלל שהוא ז"ל כ"כ לצדוק הרע במיעוטו אף אמנם יגעתי ומלאחי שדין זה יש לו יתד ומקור גדול בש"ס וראשונים ואף בדבר שאין המיעוט ודאי איסור רק ספק איסור וצדיקה הריאה עלמה חוכים שהסכימו כל הראשונים על חיוצ צדיקה אף שטרפות הסירכה אינה ודאי עריפה לדעת כמה פוסקים רק שמה מחמת נקב ושמה ריר בעלמא כדמשמע מד' תוס' ורש"י גבי צביות שעשו מצבמה ואח"כ נמאלת עריפה כו' וכי' דאם הטרפות מסרכה הגביות כשרין דהוי ס"ס עיי"ש ומשמע לכוונת שאף הסרכות הטרפות מדינא דגמי ולא מהגי חסרון בקיאות שלנו שזה לא מקרי ספק רק עיקר הסירכה הוי ס' עריפה מפני ס' נקב ולכן לא חנקו רק צ"ח שאר טריפות לסרכה ולא צ"ח סרכה עלמה וצדיקה משמע מדברי הרשב"א צדיקה גבי טעם צדיקה הריאה צ"ס מורו הרב וכו' רבינו יונה שציקר טריפות סירכה מספק נקב עיי"ש ונראה שגם דעת תוס' ורש"י בן הוא ואף שכת"י ציר"ד ס' פ"א כחצ גבי צביות שיש סרכות שכן ודאי עריפה הרי כ' שם שאין בן ד' העור והצ"י וגם דעת הסמ"ע צח"מ אינו בן גבי מוכר צבמה ונמאלת עריפה הביאו בש"י ס' קב"א עיי"ש וצאמת הרשב"א ור"ן לא חלקו בין עריפות הסירכה לשאר טריפות לענין הגביות וזה לפי שיעתם שטעם טריפות סירכה מפני שעתידה לניקוב ונקוב דמי וא"כ ודאי הוא ולא ספק שמהפך לא מקרי עתיד להיות כידוע ולכן לא חלקו גם בצביות. אבל לעצם הפוסקים מחמת נקב עכשיו י"ל שהוא סוצרים שספק נקב ספק ריר הוא וזה טעם המקילין בסירכה בעצרת פי' מיעוץ וכל קולות הנמאלת צדרי בגאונים הם ע"ד זה וגם הרשב"א ז"ל כי צדרידשו גבי ריחש הנמאלת סמוכה לדופן דאזינא צ"ח אי חוששין לה וכי' דמאן דסבר אין חוששין הוא משום דסבר סירכה ס' נקב וא"כ צבמוכה לדופן הוי ס"ס ס' מדופן ואח"ל מריחש שמה לא ניקב ומ"ד חוששין היינו משום דסירכה ודאי נקב ואין זה ס"ס. וזה לפי שיעת הסוצרים משום נקב. ואף דקיימא לן כמאן דאמר חוששין היינו משום דצ"ח חורב כלך אחר המחמיר כמו שכי' הראשונים ואכתי מידי ספק לא נפיק. וגם דעת רמב"ם למעין היעב צדרי ז"ל וצדרידו יראה להדיא שסירכי' הוי רק ספק עריפה מפני שיש נקב ומימרה דרבה מבני תרתי אולי כי כחצ צדין חסירה שהוא מפרש דוקא סמיכי ממש וכו' כאלו חסרו אונות אבל סירכה ספק נקב הוא ושאלפ"כ לא ניקב רק עור עליון לצד כמבואר למדקדק צדרי ויש שיון עמוק צדרי ז"ל צבוגית בגמרא דאחון אהא מתניתו לה אן אהא מתניין לה כו' וצ"ח דאמרין אי הא מיינק ואין כאן מקום להאריך בזה:

וחכתי ומלאחי שגם בגאון צעל פרי חורא עמד על דקדוק דברי ברמב"ם וסידוריו וכי' דמדין חסר אחי ענה. ות"ל שזכיתי לדעתו עכ"פ נראה דעתו שהסרכה ספק נקב הוא ואפ"כ הריך לצדוק אחר סרכות וכן הנהו דסברי צ"ח ספק נקב הוא לא חילטינו על מנהג פשוט צימי כל האמוראים לצדוק הריאה כידוע מכל בני מדרשים וירושלמי שהבאתי לעיל ואף דאיכא ס"ס ורובא וחזקה אין זה מועיל לצ"ח צדיקה המוילאה מידי מכשול תמיד וכ"כ הרא"ה צדריה דרב גהמן ומר זוטרה כו' הרי ספק נקב הוא רק שכתב דרבינא סבר ודאי נקב הוא עיי"ש וקיי"ל הלה כרבינא ורבה עיי"ש. ועכ"פ לא נחנקו כל האמוראים על עיקר צדיקה הריאה אף מפני הספק וגם מדין צדיקה חולשים צפירות שדרכן להחליט מיעוט המלוי שהסכימו צו כן הפוסקים ומדוקדק ד' בגמי בני תמרי כו' ודנו דין זה ממש לדין צדיקה הריאה והציאובו לרא"י כמבואר ברא"ש ורשב"א וכל הפוסקים ולדעת הרבה פוסקים גם המחלשין במחזור אין אסורין עד שירחשו ויהלכו בחור הפרי והוי כשרן כשרן על הארץ וזו דעת רש"י ז"ל והרא"ש והרי"ם ז"ל וא"כ הנמאלת מחלשים לאחר חלישתן אין ידוע חס ריחשו בחור הפרי צעוד במחזור או שאלפ"כ ריחשו ומותרות והוי ס' איסור ואפ"כ מלכין לצדוק צדרייכו חור י"ב

יבואו ראי ממין על מין אחר לא כל המינין שווין אלא ודאי בדבר צרור שעל עיקר דין בדריקה הביאו לראי נחוש לדבר במאי חף במיעוט ונפלאותי מאוד אשר הוליד כח"ר דברי צרורים מפשטן. גם ד"ע"ז תמוכין מאוד וראיתי שעמד עליהן בעל ס' תורת יקותיאל וגם ממקומו הוא מוכרע שגם בדרכן להחליט במחזור ובשגן בלא בדיקה כי המחבר אם יכול לבדוק בודק וא"ל מותר מס"ס כי דשמה נימוח כי מי לבדי דהם יוכל לבדוק לא סמכין חס"ס לעקור בדריקה וכן ד' הרש"ח ז"ל. וכ"ז צרור צפרע שכבר כוכתנו שגם המתלפין במחזור לא היו ודאי איסור כמש"ל:

והנה רש"י ז"ל פי' הכי תמרי כי שהחליטו כי ודקדקו הפוסקים מדבריו שדעתו דווקא שידוע שהחליטו אצל לבדוק מסתמא א"ל חף שגם הוא ז"ל סובר דין בדיקה הריאה משום דשכיח רישתא כמ"ש ז"ל צ"ח דחונין וחלי טעמו ז"ל לפי שאין האיסור צוודאי לפי שיעתו ז"ל שכתב שמהלכת תוך קישות וכמש"ל וחלי לא ריחשו לכן אין מלריך בדיק ועפ"י כי אפשר לתרץ קרי תוס' פי' ערבי פסחי גבי האי חסא לריך לשקוי בחרוסת משום קפא ופי' רש"י ג' ור"ח משום חולעת שצירק וכן תוס' פי' ע"פ לשמואל דאסר במחזור האך לוכיין בהסא כיון שחוששין לקפא ומשום סכנה ותיירא לחלק בין סכנתא לאיסורא. אצל נפי המבואר לעיל יש לחלק ולענין סכנה אין כאן רק ספק אי שמה ישנו וכיון שחלי חוששין אצל לענין איסור הוא ס"ס שמה אינו ואח"ל יש שמה לא ריחשו בעירו במחזור והיו ס"ס ולקולא. וכל זה לדעת רש"י ז"ל שאין מלריך בדיקה מן הסתם אצל כל הפוסקים לא ס"ל הכי כמש"ל וכן דעת תוס' שרי צ"י אלו עריפות כתבו בפשיטות דכ"ז שלא ריחשו במחזור מותר אף לשמואל ואפ"ה הכי איך לוכיין לשמואל בהסא ולא תירא משום ס"ס ש"מ שאין זה מועיל לענין בדיקה ולפי מה שתי' לחלק בין סכנתא לאיסורא ז"ל דס"ל דקפא שבהסא אין מיעוט המלוי כי לא לחוש לו לענין איסור רק לענין סכנה דחמירא חששו כמו שהחמירו לענין ניקור. עיין חולין פ"ק:

ולענין עוד אפשר לתרץ דכל שיכולין לתקן בקל אין סומכין על הרוב לכן לריך לשקוי' בחרוסת שזו תקנה קלה אצל לחפש לבדוק כל עולה ועלה ונהליא החולעת הוא דבר של מורה לא חייבונו חכמים בעין שחנקו האחרונים גבי כל היכא לאפשר לצרורי כי וכו' ויולא נגמרה דפסחים דאמר שם למנ"מ נשילי' כי לאטרוחי כי:

עכ"פ מה מצואר שדעת כל הפוסקים שכל דבר שמיטעו מלוי לאיסור לריך לבדוק אחריו בין שיהי איסור ודאי או ספק איסור. ואין מועיל ס"ס ורובא וגם חזקה היתר וצפרע המתלפין בתלש וגם במחזור ודאי לא חיפק שגדל הפרי נולד החולעת רק לריך לבדוק בכדי לצרר האיסור שלא יבא לידו לפי שהוא מלוי וכו' ודא דין גמור ומדמין צו דבר לדבר שכל הפוסקים דיעו זה לריאה ולמדן הימנכ ונא כמ"ש מעכ"ת שכלכות עקורות כן וביכא דחיקון חיקון. ולא מלוי לשון תקנה בזה בדברי הגאונים ז"ל:

וגם מה ר"י ז"ל גבי בית הכרם אין צו משום ריסוק כי שביחא מעכ"ת ג"כ מוכיחין כן שכי' דאשמעין דרצ נחמן שאין זה מיעוט המלוי לחוש לו עכ"פ בשביית מע"ל ש"מ שאלו כי כן היכא חוצה להסותו מן הדין אף שלא עשו חכמים חקנה בדבר ובה ר"י להודיענו שאינו מלוי ואין חוששין לו כלל וזה צרור:

שוב עיינתי ברש"י ז"ל וראיתי שאין הכרח כלל שיסבור שאין לריך לבדוק אחר החולעים אם הן מזויים. ומה שפי' שידוע שהחליטו היינו לפי שהוא ז"ל מפרש לה לענין ספק אם החליטו בתלש או במחזור וכיון שחי לאחר י"ב חדש ודאי החליט בתלש במבואר בדבריו ז"ל ונראה צרור שדעתו ז"ל דכל בריה שאין צ"ח עליו אין חי יב"ח אלא מת. אצל לא כעפרא בעלמא כמ"ש הפוסקי' כלס רק ס"ל שאין חי לכן הוכרח לפרש שאינו רואין אותן עתה חיי' ולבכי שרי דודאי בתלש נצברא אצל בכתם

בדבר שדרכן להחליט במחזור לא מכני יב"ח דלמא בלמח צבר מתו ועדיין קיימין דנא ס"ל כך סבירא שאין קיימין כלל לכן הוכרח לפרש צידוע ורואין שחייין עדיין אצל הא ודאי גם רש"י ז"ל יסבור שריך לבדוק בדבר שדרכו צכך. ולפי"ש יש לתקן מה שחק' הראשונים לדבריו מ"ש תמרי דנקט. ולפי מ"ש מיושב דשאר פירות שנמלאו מתולעין לזמן מרובץ אין לאוסר כי יש לתלות בהמשך הזמן כביוחן צכלי נחכוו החולעים ולא במחזור רק מרבי הזמן בנאים וברים חונעים. רק תמרים שדרכן להחליט גם במחזור חז' אסור מספק כל זמן שלא שבו יב"ח שיש לומר שמה במחזור החליטו. רק לאחר יב"ח נתבאר החיקן. וזה נכון לענין ד' הפוסקים שכתבו משם רש"י ז"ל שא"ל לבדוק ל"ב צעינו:

ולכאורה משמע שגם דעת ר"י ז"ל כד' רש"י ז"ל שכי' על הא דהני תמרי כי נבחר יב"ח שריין ח"ל דחק דמשכתו לאחר יב"ח השתא איחילידו ולא מהבך דלחילטו באיבייכו. משמע לכאורה דמפרש לה על הכי הנמלאים ואין ידוע אימת נולדו דלאחר יב"ח מותרין דודאי בתלש נולדו אצל תוך יב"ח אסורות. אצל ל' הר"ש ורש"י ור"י א"ל לפרש כן רק בסתמא הם אסורים תוך יב"ח בלא בדיקה ולאחר יב"ח מותרין ולזון כרי"ף מורה דמייירי שודאי יש צהן עתה חונעים ואפשר לדחות. ופי' בגמ' שסמכו ענין זה למח שאמרו עריפה אינה חי יב"ח וענב קאי נמי כל בריה שאין צ"ח עליו כד' ולבחר הכי נמי קאמי' לית דידעי צר שמה כי ודויק. וכ"ז לשיטתם אצל כל הפוסקי' דעתם שאין מתקיי' כלל והיו כעפרא בעלמא לכן פירשו הסוגיא על סתם כמש"ל וע"פ תוס' ד"ה הכי תמרי כי מ"ש שם וצ"ח צ"ס פי' ע"פ גבי האי קפא כי כי שחקא מותר מצריית' דתרומוה ע"ש ש"מ דק"י לית כיון דחוששין לסכנה איך מותר באכילה לכן כי דמותר. והוא צשיטת הפוסקים דלא כשמואל ולא ס"ל בחילוק בין סכנתא כי ולדידי' ז"ל דבאמת לשמואל לריך לבדוק בהסא מתוכו מפני הקפא ולא א"ל לשקטו בחרוסת מפני הקפא כיון שאין צו קפא. רק לדעתו ז"ל אין קיי"ל דלא כשמואל. ואין להאריך עוד בזה שלא לענינו:

וגם מדין בדיקה הסכין לאחר שחיתם שהסכימו צו כל הגאונים והפוסקים ראשונים מלבד כר"י וברא"י ז"ל מבואר כן שיש לסכין חזקה כשרות וגם רובא. שרוב סכינין אין נפגמן מחמת שחיתם והחוש מוכיח שאל"כ היו מנאליס תמיד כרוב מחבליס צשחיתם לצר כונא דקיי"ל כותאי וזה מעשים בכל יום. ולכן בדלית' קמן סומכין על חזקתו לבחיר אף שנשחטו כמה בכמות ואח"כ במבואר בפוסקים ואפ"ה בדלית' קמן לריך בדיקה ואף ששמיאלא פגום אכתי רק ספק כוי שמה צעור נפגמא דהא צר חסדא מכשר לה ותלי צעלס המפרקת דעלס יותר פגום מעור במבואר בגמרא ורצ כונא מחמיר אצל לא לשווי' ודאי נצילה. וכ"כ כל הפוסקים דכוי ספק נצילה. וצ"עמא דרצ חסדא כי תוס' ורש"י דכוי ס"ס שמה נשחט שלא כנגד הפגום ע"ש ורצ כונא לא חייס ליה. ולענין כיה נראה לתת עוד טעם אחר דאף אם צעור נפגם אינה ודאי נצילה רק אם נגמר רוב הסומן עגד הפגום אז כוי ודאי נצילה אצל במיעוט של ועת אכתי לא כוי רק עריפה דנקוצת הושע עריפה כוי לדעת ר"ח ז"ל. וכן מבואר צבי המכרית לרבינו ישעיה בזקן מערואי דדווקא פסוקת בהגררת כוי נצילה ולא נקוצת הושע והא דל' יש מכין כוי קאי על פסוקת בהגררת וזכ"י דעת ר"ח ז"ל צצטי' דשהב במיעוט סומנין דקאי אמיעוט קמא דושע ומשום דאכתי לא כוי רק עריפה מצעי' לי חי שייך ציה שהיו לפסול השחיתם או לא ולכן כתב דצוק לא משכתת שבייח ודלית' לצעיא צו:

ומצאתי מבואר כן בתוספתא דחולין שחט מיעוט וושע ושהב כדי שחיתם וגמר פסולה ושחיתם משכתת ע"ש הרי להדיא דאף דס"ל לתוספתא צו דשהי' פסולה במיעוט קמא דושע אפ"ה שחיתם מעהרתו מידי נצילה וכייו ע"כ משום דנקוצת הושע אינה רק עריפה משא"כ פסוקת הקנה כוי נצילה

פי"ק שם. לפי"ז גם לדין יש לחלק בן דלכן שם כיו ודאי משום דכיו תרתי לריעותא משום חסר ואתאי. מנא"כ נסבין כיו ספק:

וראיתי ש"כ הפ"מ ר"ש סי' י"ח ע"ש. אבל האמת יורה דרכו. ולהרמב"ם א"ל לכל זה שהוא ז"ל פסק גבי תרומה דחזיות דכיו ספק ותרומה ויחזור ויתרום וכסחם משנה דתרומות דכיו ספק גמור מכ"ה דהא חנן שם הראשונה אינה מדמעת צ"ע וכן השני הכי לכו"ה דשתי החזקות שקולות בן דאי יומא מן התורה אזלין בחר חזקה ע"ל משום תרתי לריעותא למה חין השניה מדמעת ה"א היא תרומה ודאית מכ"ה. א"י סי' שקול הוא ואפי"ה פסק הרמב"ם גבי מקור כרבי דאף בריב"ר עמא וכבר הכי בן הרשב"א בזה וכל המפרשים על הרמב"ם שדבריו סותרים ז"ל דבתרומ' פסק כר"ש ובמקור כרבנן ובעל צ"ע: ולענין גרסה ליישב בפשיטות דכנה בזה פ"ק בפנינתא דר"ש ורבנן אמר ושייכס לא למדור אלא מסוכה כו' וכדר קאמר ואצ"ה במינן סוף עומאה מתחלת עומאה קמפלגי רבנן סברי לא ינפיקן סוף עומאה מתחלת עומאה ור"ש סבר ילפיק ולכן בריב"ר עובר אף בסוף עומאה ורבנן סברי לא ילפיקן מסוכה לעבר בריב"ר רק תחלת עומאה דסוכה תחלת עומאה הוא אבל סוף עומאה לעבר ממנה אף בריב"ר ספיקו עמא: והנה לכך שינוי בתרא גרסה ברור שאין הכרח כלל דרבנן חשבי לה כודאי מדמעתא בריב"ר דלאו משום האי טעמא הוא רק משום דלא גמרינן מסוכה לעבר בריב"ר בספק שהוא סוף עומאה ולכן לא מפלגינן בין רבי"ר לר"י אבל אכתי רק ספק הוא ולא ודאי ומאי דאמרין מתחלה מ"ש גבי מקור ודאי כו' היינו לשינוי קמא דרבנן דמטמאי מסוכה גמרי לה דברי"ר משווינן נה כודאי ור"י במקור אף בריב"ר כיון דאיכא תרתי לריעותא כיו כודאי כמו ר"י דסוכה ועיין בתוס' ורשב"א ודו"ק אבל לשינוי בתרא א"ל לכל זה ורבנן לא גמרי מסוכה כלל לסוף עומאה וספיקא לחומרא בכל דוכתא. והא דשורפין בתרומה לאו משום דודאי הוא דכמה ספיקות יש שזורפים בתרומה עליהן כמבואר בש"ס ועיי' רשב"א מה שבק מה חידש דשינוי בתרא ע"ש וידוע שדך בגאונים לפסוק בכל מקור כלשונא בתרא וצפרע כאצ"ה פוסקים זכ"מ חו דרך בגאונים רי"ף ורמב"ם כידוע להגיל דדבריהם לכן גם כאן פסק הרמב"ם כהך אצ"ה וגבי מקור לא כיו רק ספק ולא לרי"ך לאוקמא סתם משנה דתרומות כר"ש ודלא כהלכתא אלא אחי כח"ק והכא והתם כיו ספיקא וזו שיעה נכונה מאוד לענין שלא להוליא המשנה דתרומות מהלכה דהנהך כסתם משנה וגם ר"י וריב"ל איפלגו עלה בזה דכל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק אי קאי על ג' ראשונים או האחרונים ולמאי דמוקמין כר"ש כרי דסברי ר"י וריב"ל שלא אליבא דהלכתא דלרבנן כיו ודאי חומץ למפרע עד שיעה בודאי שכי' יין. אבל לדעת הרמב"ם על דבריהם להלכה:

ויש לי להצא ראיות נכוחות לדע' זו של הרמב"ם ז"ל דהנה צגיטין פי' כל הגע במשנה המניה פירות להיות מפרש עליהן כו' בחזקה שהן קיימין מאלן שאבדו חושש מעליה ד' ר' אליעזר וא' צ"ק חלוקין עליו חזרו על ר' אליעזר ומקשה פשיטא דחיקון ומשני מ"ד כי חנן נחיי עמאין למפרע מפליג כו' וקיי"ל דמטמאין כל העכרות עד שעת מידות המקור דהכשר ואסיד דהא דמטמאי רבנן בריב"ר היינו משום דודאי משוי לה משום תרתי לריעותא היכי תיסק אדעתין דהאי למפרע מעליה הוא דכיון דרק מעליה ע"כ ספיקא בעלמא ומדרבנן הוא דמכ"ה חין לחלק דאטו ימים מודיעים שלא נחסר קודם וע"כ טעמא משום דמכ"ה חית לן למיזל בחר חזקה שהיו קיימי עד עתה וכן גבי מקור בחזקה שלם רק מדרבנן לרי"ך לחוש מעליה כמו שהשנו גבי מעליה שבגדה ומדרבנן וכן דיוק לישנא דר"ה כ"ז חושש מעליה מ' השאט בעלמא. וע"כ לכך ס"ד גם גבי מקור הכי הוא ואפי"ה משמאין אף בריב"ר וביינו משום דאחמור רבנן גבי סוף עומאה לעמא אף בריב"ר וא"כ אף לפי האמת דהם חלוקין על ר"א ועמא למפרע

לכן השכ"ה צנחיים עושה נבילה חסר מבואר בדעת ר"א ז"ל ותימא על הרמב"ם ורשב"א ש' בפשיטות דנקוצת הושע הוא נבילה והאיך העלימו עין מהתוספתא וצפרע שהצילו אותה בתוס' והר"ש להקשות על ד' ר"ת ז"ל ופי' צנח' דמיטע סימנים דתפשוט ל' מהתוספתא דקתני פסולת וי"ע וכן משמע פשטא דגמ' גבי מנין לדיוק סבין מ"הת ומק' פשיטא כיון דכי נקוצ עריפה כו' משמע לכו"ה רק עריפה. ואם כן לענין איסור נבילה כיו ספק ספיקא גמורה וספק בעלם נפגם ואם תמלא לומר צעור נפגם שמה לא נגמר רובו של סימן צפיסול. ואף דאכתי גם צמיטע וושע עריפה כיו. לענין איסור עריפה ודאי אדא לא חזקה בזה צחיי ובספק עריפה תלין בלאחר שחיטה דהא חלין בלא צפרע דאיכא חזקה סבין ונהכי מכשר רב חסדא דלענין פסול שחיטה כיו ס"ס גמור וכמ"ל. ולכן לחד לישנא בגמ' מכשר לכו"ה ותלי במפרקת דאחריה אף שנגע גם צקמיתא ואין כאן סברא דעלם ודאי פוגם כו' ומ"ש בתוס' שצראשנות הוא חסר כו' לכו"ה הוא דוחק גדול. ולפ"מ א"ל לה ואז מיירי אף בסבין קטנה שאין בה צ' לווארים דלא שייך ס"ס ש' תוס'. ועיין רשב"א. ואפי"ה רב הונא פוסל כשמעתי דבהמה צחיי בחזקה אסור עומדת עד שיוצ' לך כו' וכיון שגמלא פגום חין ידוע בזה נשחט ואין ס"ס מוטיל נגד חזקה זו. וא"כ כיו דמחמירין היכי תיסק אדעתיה לשווי ודאי נבילה נגד כ"ס לשיטת זו. א"י כיו רק ספק נבילה ואפי"ה לרי"ך דיוקא לכתחלה לכו"ה מיד סי' איסור שאינו עתיד להתצרר ואיכא רובא וחזקה וס"ס נכתירא וכו' חין מוליאין אותנו מיד חיוצ דיוקא דדאיתא קמ' לצרר האיסור. ועי' ברא"ש ז"ל ש' דלא שכי' זה שיופגם צעור כו' ואפי"ה לכתחלה צמי דיוקא. ורשב"א ור"י ז"ל ורמב"ם ז"ל מדמין לה לבדיקה ריאה עיין תכ"ה ובמשמרת הכית ש' שלא נכיה כמעלימים כו' ולא חילקו בין ודאי איסור לספק איסור:

וראיתי בספר פרי"מ סי' ל"ג גבי נקוצת הושע שתמה מאין הוליא הפוסקי' דנקוצת הושע נבילה דנמא הגמ' קאי אפסוקי' הגרגרת גם מתמה על הרשב"א בצבורות ש' בפשיטות דלא כיו נבילה והוא נגד הפוסקים. ולפ"מ ד' מהרש"א נכונים דהא בתוס' הציאו בחולין פי' ר"ת ז"ל בזה דשהב צמיטע סימנים דקאי אמיטע קמא וע"כ משום דלא כיו רק מעשה עריפה וכמ"ש ברא"ש ז"ל שם בפירוש לדברי ר"ת ז"ל ולא סתרו את דינו ש"מ דכיו ס"ל. וגם ברא"ש ז"ל שלא סתו דברי ר"ת אלו מ' ג"כ דכיו ס"ל רק כ' שדוחק לפרש כן ואלו כיו סבר דכיו נבילה הנה חין מקום לפרש כן ושפתי מהרש"א ז"ל ברור מללו לדעת התוס' ז"ל והתוספתא מבייע לה. וגם מהרב פרי מגדים נעלמה תוספתא הג"ל רק צעור שכלו עמד על הדקדוק בזה. ומאוד נפלאותי שלא הרגישו בראשונים ד' ר"ת וברא"ש ור"י הזקן. ובמדותה שגם הסמ"ג כתב כד' ר"ת ז"ל ואין החליטו הם בפשיטות להיפך. גם צפיתחתו לכלי שחיטה דבריו שם צנח' דשהב צמיטע סימנים אינם ברורים ודו"ק:

ואולם אף ל' הרמב"ם ודעימי' דנקוצת הושע נבילה היא אפי"ה נמלא פגום אחר שחיטה לא כיו רק ספק נבילה דאכתי איכא חזקה סבין נגד חזקה בזה צחיי וכ"ש היבא דאיכא למיתלי יותר בעלם וכמ"ש הש"ך צ"ח י"ח בשם הרמב"ם גופי וכל הפוסקים ואף שלכאורה הכי מקום לומר דכיו ודאי איסור דמי למקור שנמדד ומלא הסר דיינא דמטמאין כל העכרות למפרע אף בריב"ר לת"ק דר"ש וע"כ דכיו ודאי עומאה דספק עומאה בריב"ר עובר וכמבואר בש"ס דנדה צ"ק ושייכא קידושין דרמין חצית אמקור מ"ש חצית ספק ומקור ודאי ומשניין מאן חנא חצית ר"ש הוא כו' עיי"ש משמע דלרבנן גם בחצית מחזיקין בחומץ ודאי למפרע ואינה תרומה כלל וכו' ה"ל הכא לאחזוקי צודאי פגום צעור ומשום דאיכא תרתי לריעותא. והנה לפי מ"ש תוס' דרי"כ סבין איתרעי שהק' מהך דמקור לרב חסדא וחירלו צחי קמא דגבי מקור שייך למימר חסר ואתאי כו' כמבואר בזה

עד שעת זדיקת לאו משום דודאי משויקן לה רק דכוי סי שקול וסוף עומאח לא גמרינן מסוכט לטבר דרבי'ר. וזה צרור: ומינה מוכח ג"כ דאין חילוק בין היבא דאיכא למימר חסר ואתאי לביבא דליכא למימר הכי דכא גבי פירות שנאצדו או נגנבו ליבא למימר הכי דאי נגנבו בכל צפעס אחד ואפי"ה מדמינן לה למקור כי ועוד ראי' צרור מסוגיא דעירובין פ"י בכל מערבין דרמי דר' יוסי דאמר ספק עירוב כשר אכא דארי' גבי עמא שטבל סי עטל צארצעים סאח כ"י דאף בעומאח דרבנן סי עמא עיי"ש. ואמר רבא כ"ע דר' יוסי דהעמד עמא על חזקתו. ופריך אדרבי' העמד מקור על חזקתו ומשיי בעמאח שאל נמוד ופירש"י שלא היה לה חזקת שלם. מ דכל שביח לה חזקת שלם שני החזקות שקולין הן וצדקנן סבור ור"א דבשל תורה הוי ודאי עמא ולא ספק משום חסר ואתאי ותרתי לריעותא מאי מקשה אדרבא כי הא חזקת עומאח עדיפא ומשיי לה ודאי אכל בעירוב אף שיהיה לו חזקת תחום ביתו הוי סי שקול דכא כשנשקף בעירוב ליבא למימר חסר ואתאי או כשנעמא ח"י סי"ל לגמרא דאין לחלק כלל זאידי ואידי ספיקא הוי ולקולא רק בעמאח שאל נמוד מתחלתו ואין לו חזקה. וצריכנא עירובין כחז שיש לפרש שאל נמוד מזמן דאיכא למימר חסר ואתאי כ"י. ולישנא שאל נמוד כי ודאי משמע כ"י רש"י ז"ל ועוד דאטו שיעור ניתן לדבר כמה ישהא בין מליאתו שלם למליאתו חסר שנוכל לומר חסר ואתאי וצפחות מזה לא נוכל לומר כן ופשטא דתלמודא דנדה משמע שנעולס יש לומר כן בדבר שאינו רגיל לחסר צפעס א"י. אכל לפנ"ש צדעת רמב"ם ז"ל ד' רש"י נכונים מאוד דכל שביח לו חזקת שלם צדקנן סי' להקל וצשל חורב לבחמיר. ושצ מלאתי כדברי צמשה למלך שחירן ג"כ צבדיא דלכך ואצט"א כי אין לורך כלל לומר דלרבנן הוי ודאי רק דכוי ספק ומשום דלא גמרי סוף עומאח מסוכט ועמא אף צרה"ר. וישנאי ע"ז כמש"ר וזו דעת רמב"ם ז"ל צצירור:

עוד ראי' צרור אצ"א. מסוגיא דקדושין פ"י האומר דמיתאי צרייתא דר"ש. משעש צמגורב של דרסקית ציצנה שביחה צחזקה שלימה ומדוד ונמלאת חסירה כל טכרות כ"י ה"ו ר' ערפון מעכר ור"ע מעמא. א"ר ערפון מקור זכ צחזקה שלימה כ"י א"ר עקיבא אדם זכ צחזקה עמא כ"י אל תעברנו מספק. א"ר ערפון משל לעומד ומקריב כ"י ונמלא שכוה צן גרשה כ"י שעבודתו כשירה. א"ר עמא משל לעומד כ"י ונודע שכוה צעל מוס שעבודתו פסולה כ"י ע"ש. מצוחר להדיא שנחלקו צחר איזח חזקה נלך אס אחר חזקה במקור או אחר חזקה האדם ורבי ערפון טיכר לגמרי ור"ע אזיל לחומרא ואי נימא דמשום תרתי לרעותא וחסר ואתאי אין כאן ספק כלל רק חזקה עומאח צמה נחלקו ולמה טיכר ר"ע ואף צצרייתא זו היא דעת ר"ש אטו רבנן מכחשי ליה ח"י שלא כן היה מעשה ולא עבר ר"ע מעולס חלילה. וצמעשה לא ימלא חולק. רק רבנן צצרי כשעימא ר"ע עימא אף צרה"ר ור"ש סי' דווקא צרה"י כמו תחלת עומאח ודעת ר"ע היחה שיש לילך אחר חזקה המקור שבה נולד הספק ולאחר חזקה נלך חו דעת ר"א צגיטין מלאא שאצדו חושש מעל"ע ולא אזיל צחר חזקה עטל כ"א אחר חזקה הדבר שבו נולד הספק שעליו אנו דנין ור"ע סי' שיש לילך אחר חזקה הדבר שנשאלין עליו אס עמא כ"י או אס מחוקן כ"י:

וראיתי צע"ה להאריך קאח צא שיש לחדש דברים. דכנה משל דר"ע מנן גרשה כ"י ומשל דר"ע מצעל מוס כ"י לבאורח אין להם שייכות כלל לעיקר מחלוקתם דעיקר פלוגתייהו הוה צסי חסר והמשל שלהם הוה צידוע שביח חסר צשעת עטילה כמו שהק' תוס' וכל המפרשים ומה שחירן צחוספת צצרתחי פליגי כ"י עדיין ק' בינן הוצר צצדיכס זו המחלוקת כשידוע שביח חסר קודם ועטל ועצד עבודה כ"י עד שישא ר"ע עליו המשל הזה הא אין רמז כלל לה ועוד כנלחנו ר"ע והודר ר"ע למח הדור על המחלוקת כרלשונה צסי. חסר הא אין זכ מוכח ממה שמדמה ר"ע לצעל מוס כ"י דכא צודאי חסר אכל ספק מנלן ולמה דרר ממאי דסבר מעיקרא דזאלינן צחר חזקה מקור:

והיה נראה לבאורח צצממת מחלוקת אחת היא וכה צכא חל"י דכנה יש לדקדק דר"ע א"י מקור זכ צחזקה שלם עומדת כ"י ור"ע השיב אדם זכ כ"י למח לא א"י סתם עמא זכ צחזקה עומאח כ"י דכוי קאי צין אאדם צין אכלים שהעטילו צחזכב מ"ש דקטע אדם לחוד ונראה לחנן דצממת גבי כלים כ"י שייך עפ"י למחל צחר חזקה מקור לטבר אי משום דעיקר שיעור המקור לגבי כלים להאריך מ' סאח הוה לאו דאורייתא דמכ"ה סגי צצריעות רק רבנן צעלו צציעות המקור צידוע צש"ס צנדה ופסחים פ"ק דחזו להעטיל מחטין כ"י ז"ס להקל צספקן ועוד דגבי כלים עיקר מה שאנו דנין לטבר הכלי או לעמאח אין צו ר"מ מד הכלי עצמו כשאין צו חוצה עטילה אס יראה שלא להשחמש צו. רק אס רואה להשחמש צו אנו דנין אס העברות מיעמאחין מחמת הכלי או לא וא"כ הרי נוסף כאן גם חזקה עברה מצעברות להקל וא"א לצא לפנינו חזקה עומאח הכלי צלי שיהא נגדה חזקה עכרת העברות המוכנים להשחמש צה כ"י לא עליו לצד אנו דנין כ"א צהשחמש צה עכרות כ"י גם אין מלוח להעטיל אותה אס עמאח מצלי שישחמש צה וא"כ עפי אית למחל צחר חזקה מקור לטבר הכלים שגס חזקה העברות מסייע לה משיא"כ גבי עטילה אדם הרי האדם עצמו עליו לריכין לדון אס הוה עמא או סבור כ"א עמא הוה הרי מוצר ממקדש וקדשיו ותרומה צעומאח בגוף ולא משום התרומה והקדשים עצמן לשנאמר לנרף עכרתן ולהעמידן על חזקתן. רק משום איסורא דרביע עליה ואין כאן חזקה אחרת המנגדת לחזקה גופו העמא. ומח הכרית ר"ע אדם זכ כ"י אל תעברנו מספק כיון שמחלחל אנו לריכין לדון על עומאח האדם עצמו מצלי שיעטרף עמו חזקה אחרת ומהצכרת. להעמידו צחזקה עומאחו שלא ליכנס למקדש ושלא לאכול תרומה וקדשים וא"כ ממילא העמא צעומאחו גם לענין עומאח העכרות כנוגעים צו כי אין עומאח לחלאלן וכיון שכוה עמא ודאי קרינ צ"י והצצר אשר יגע צכל עמא כ"י שברי עמא ודאי הוה עיין צסוכה דדרשין כ"י עמא ודאי כ"י רק כאן לפי שחזקה המקור עומדת נגד חזקה צצרה משויקן ליה ספק עומאח לכל חד כדאי' ליה כמש"ל. משיא"כ צכלים תחלת דיניו שאנו דנין אס הכלי עמא הוה רק לענין עומאח עכרות כנוגעים צו ולא לענין עומא' עצמו כי אין מלוח העוכגת צגופו מצלי לירוף חזקה העכרות זלא אלים לן כולי האי חזקה עומאח הכלי כיון שמנגדת חזקה העכרות. ולכן הציא ר"ע עיקר דצרו על האדם רק צצכרת כיון שמעמאח למפרע אדם העטל הי"ה גם הכלים העטולים עמאוח כן כי אין לחלק צציינן דמיתאי כי חוכא כ"י חכ' חילוק נכון ומצוחר למצין צצצרה:

ולזה השיב ר"ע משל לעומד כ"י. ומח מוכח שגס העצד עבודה ונמלא אח"כ שבי עמא עבודתו כשירה. וע"כ דאף צאמלא עמא ודאי למפרע אין קרצנותיו ועבודותיו עמאחין למפרע מצריח הכחצו כמז צן גרשה כ"י. ולא איתרע רק מכאן ולהצא הוה נפסל. וא"כ הרי נפסקה חזקה עומאחו של האדם הלאה שברי גם אס צוודאי ה"י חסר קודם הצבוד שצצד כשירה היחה וגס תרומה שאכל הכבן דג"כ מיקריי עבודה מקרא דצבודי מתנה אהן אה כהונתכס כ"י ור"ע גופיה אמר עבודה עצדתי כשאכל תרומה כמצוחר צפסחים וע"כ לריך לומר עכור היה צאוחה שעה כיון שבי עומד צחזק' עכור אף שטע"ה ה"י החרור התיירו ואין עומאחו עתה רק מכאן ולהצא. אכל חזקה עומאח פסקה משעש שטבל והחזקו לעכרה וכיון שנפסקה חזקתו ה"י עתה צסי חסר מפרע לילך אחר חזקה המקור שביח צצורה שגס האדם צחזקה עכור הוה עד עתה שיוודע ולא למפרע ומספק לא נעמאחו מכאן ולהצא ודריק היעיב כי צצרי צרורי ואיתיהי היא חו היא לעני' תשוצת ר"ע לר"ש ור"ע השיב משל לעומד ומקריב ונודע שכוה צעל מוס שעבודתו פסול' הי"ה אס היה ידוע שכוה עמא עמאחין למפרע כל עבודותיו וכל החרומ וקדש"י שאכל וכוה עומד צחזקה עומאח לכל דבר למפרע וא"כ הי"ה צספק כזה יש לנו להעמידו על חזקה עומאחו שלא נפסקי חזקתו מעולס ודנו על זכ אס יש לדמר:

עמא שעבד לנן גרושה או לבעל מוס שעבד והודק ר"ע שיש לדמותו לצמי' מפני שפסולו ציחיד כ"י וא"כ הרי פסולו למפרע אם היה ידוע שהיה חסר וא"כ ה"כ בספק חסר חזקה עומדת קיימת ויש לילך אחריה. ועמדה דעת ר"ע גבי עומדת אדם וה"כ לכלים שא"ל לחלק ציניהם אף דגבי כלים לא שייך כ"כ הכרעת ר"ע מפני חזקה בטירות כ"י ובאמת חזקה מחלוקת הוא והא' בזה תליא:

והנה חילוקו של ר"ע בין דבר שפסולו ציחיד לדבר שפסולו בשנים לכאורה בעטם שדבר שפסולו דוקא בשנים אבל אחד אין נאמן לפסולו. חזקה כשרות שלו אלימא עובא. ואף שודע א"כ שפסול הוא הכשירתו תורה למפרע כיון שהיה לו חזקה גדולה משא"כ דבר שאין לר"י שנים לפסולו קילא חזקתו וכשנמלא פסול פסלינן למפרע. והנה למאן דמפיק שם צקדושין הכשר דבן גרושה כ"י מקרא דאל הכהן אשר יהי צימים בהם כ"י משמע לכל מיני הוא ככן שלם עד זמן שנפסל ולא לענין עבודה דוקא ומראה דהיינו כמ"ד במס' מכות גבי רואה שגלה ונמלא כה"ג בן גרושה כ"י דמחא כהונה וחזר לעירו דכהן היה באותה שעה. וכה"כ עומא לר"ע ס"ל דטבור היה באותה שעה. אבל מאן דמפיק לה מקרא דברך ד' חינו ופועל כ"י. י"ל דווקא עבודה וכה"כ אכילה תרומה לר"ע דס"ל דמיקריי עבודה אבל לכל מיני אפשר דלא. וזו דעת מ"ד במס' מכות דעולה כהונה ומחלק שם בין עבודה לשאר מיני ומחך קרא דברך כ"י. אבל למאן דדרש אל הכהן כ"י. ליכא לפלוגי:

שוב האיר כ"י עיני ומלאתי מצואר צירושלמי פ"ח דתרומות על משנה דהיה עומד ומקריב כ"י וגודע שהוא בן גרושה כ"י סוגיא ארוכה שם בדבר זה ומצוארין שם כל דבריו אלה ומחלוקת ר' יוחנן בשם ר' ינאי עם רב אם דווקא לעבודה או לכל דבר ובדרשא דהני קראי ש"י לעיל. גם צ"ע דין צקדושין מייחיו בן בשם ר' ינאי אל הכהן כ"י כמו צירושלמי ולכאורה הלכה כ"י יוחנן ור' ינאי נגד רב. גם שואל שם לענין חזרת הרואה ומייחיו לה מהך צריית דמקור שנמדד כ"י ממחלוקת ר"ע ור"ע שא"ל ר"ע בן גרושה פסולו צ"ד ודייק מיהא שער שיפסל צ"ד עצודותיו כשרים ואיתא שם הדא אמרה פסול משפחה שייך צ"ד ע"ש ומשמע להדי' שמפרשים כמ"ס שפיקר מחלוקתם אם יש לעמאות למפרע:

עוד מצואר שם דכך דמקור רק ספק עומא הוא דהא דייק שם מיהא דספק בעל מוס עצודתו פסולה ממה שדימא ר"ע לנן גרושה הא אם דומה לבעל מוס עמא ומקור לאו ספק הוא וכ"י זכור הדין ספק בעל מוס פסול ויש שם טעות סופר דאמר ספק בעל מוס עצודתו כשירה וזה אינו דהא ממקור מוכח להפוך ודו"ק: על כל פנים מצואר דמקור ספק הוא וזה מצואר כמ"ס לשיטת הרמב"ם ז"ל והוא מוכח גם מש"ס דילן כמ"ס ודברי הירושלמי הלא כמה חזר לנתיבתינו וכן מצואר עוד מדברי הירושלמי גיטין סוף פרק כל הגט דפסק הלכה כריב"ל דכך דכל ג' ימים הראשונים ודאי יין וכ"י הרי צדדיא דכך מחלוקת דר"י וריב"ל להלכה אחרת ולא אליבא דר"ש לעיל וזה צדדיר דעת רמב"ם ז"ל וע"פ דבריו לעיל בחילוק שבין עבילה אדם לכלים דצאדם אנו דנין על האדם עצמו ואין משגיחין לחזקה טכרות הוגעות צו: ועפ"י יתורן קושית תוס' בחולין פ"ק דדייק מנה הא מילתא דאמרו רבנן אוקי מילתא אחזקה ודייק מצית המנוגע ודילמא אדנפיק צ"ר ל"י שיעורא כ"י והקשו תוס' שם היכא דאשתכחו חסר לאחר ז' הא דמילא למקור שנמלא חסר דשצקין לחזקה מקור משום חזקה עומא דגבירא וכה"כ חסר לפניך והכא נמי האדם הנכנס לחוכה יש לו חזקה טכרה וכה"כ חסר לפניך ודלמא חסר משקירא ולמה יעמא הנכנס לבית ומצוא קרבן וכו' וכו' בקושית. ולפ"מ לא קשיא מידי דכיון דלאו לריבין לזון על הבית עצמו אם עמא או עכור לפשות צו חזרת הבית המנוגע לנחש ולנחש וכו' הכחור הכחוכה צו וכה"כ אנו לריבין לעמאותו עצמו שבה יש לו חזקה נגע ואין חזקה מנגדת לגבי הבית עצמו וכיון שטמא הכהן הרי בזה אל הבית ממילא קריין

ליה ובזה אל הבית כ"י ואין משגיחין על חזקה טכרתו שבהי ל"א עליו אנו דנין מחלוקת רק על הבית עצמו ועמא הוא ועמא כל הבה לחוכה ממילא משא"כ במקור שנימדד פיקר חזקה טכרות המקור אינו אלא רק לעבור העמאים העובלים צו ולכ"י חזק ר"ע בחר חזקה העמא ואדם זה כ"י ולא דמילא כלל למקור ע"י סבירא זו ודוק היטיב כי סבירא ברורה וישרה היא ומחזר קושית ח"י. ועוד יתורלו כמה קושיות שבהקשו מפרשים צעוניי אלו המעיין ימלא. וצ"י האומר גבי ינאי המלך ויבוקש הדבר ולא נמלא ומקשה אלימא דתרי אמרי אשתצאי כ"י מאי חזית דמכתא אהי סמוך אהי ופירש"י דליכא למימר אוקי תרי להדי' תרי ואוקי אחזקתיה כיון שאמו אינה לפנינו כ"י וינאי לא היה לו חזקה כשרות שעל תחלת לידתו דנין. ובתוס' הקשו שבהי אמר רב כהנא בכחוצות לדברי המכשיר צב מכשיר צבחה. ולענין רש"י ז"ל במתק לשון תירץ זה דבאמת אם האם הייתה לפנינו צחיים היינו לריבין להכשיר אותה שבהי יש לה חזקה כשרות ממילא גם הבת מתרת מפני חזקה האם כיון שהאם כשירה ממילא גם הבת כשירה צ"ד אבל כשהאם כבר אינה ומתה כאמו של ינאי המלך וא"כ אין תחילת דיינו על האם שבהי אינה ותחילת שאלו דנין על ינאי וכה"כ אין לו חזקה כשרות שחלתו בפסול וחזקה אמו אין מועיל לו כל שלא טכרתו האם וזה ברור מדוקדק בלשון רש"י ז"ל הקלר והכל עולה לסגנון א' דהכל הולך אל תחלת מה שדין עליו ולא אל מה שנימשך א"כ עולה ודוק ופי' עוד צ"י חזקה כחוצות פ"ב גבי מעלין לכהונה ע"פ ע"א דאמר שם אן אחתיין ואן אסוקין כ"י ופירש"י אוקי תרי להדי' תרי ואוקי בחזקתו שבעלכו ע"פ ע"א כ"י ולכאורה קשה לחזר חזקה כיון שצפעת היה מה שבעלכו. ולפי המצואר לעיל יתחא דגבי פסול בן גרושה אינו נפסל רק מכאן ואילך ולא למפרע וכהן היה באותה שעה וא"כ הרי יש לו חזקה כשרות ואין יולא עד שיפסל צ"ד כמ"ס הירושלמי ובתרי ותרי אין פוסלין אותו אבל חזקה האם אין לומר שם שבהי העדים אומרים שהיתה גרושה ואין חזקה יש צב ועוד שבהי אינה לפנינו וכמ"ס ופי' תוס' שם שבהקשו ג"כ כמו שבהי צקדושין והאירכו צב ולענין רש"י ז"ל ח"י הכל צקדושין. הארצנו קא' צב שלא לעניינו כי לענין דברים נכונים המה: היותא מצי' לכוזיה צדדיר שבהיקר כדעת הרמב"ם ז"ל דכל היכא דליכא תרי חזקה דסתרי להדי' כגון חזיות ומקור וסבין שנמלא פגום אחר שחישב כולבו הוי ספק שקול ולא ודאי איסור ובראינו פנים אה מכתב סוגיות צ"כ ומצואר בן צירושלמי ואין חילוק בין היכא דליכא למימר חסר ואתאי או לא הכל חדא ספיקא היא ואין חזקה לריעותא עושה אותו ודאי כלל וכסתם משנה דתרומות דמשו"י ל"י ס' דל"י כמ"ס וזו דעת האיצ"ע שצגמרה דנדה ודעת ר"י וריב"ל וירושלמי דס"פ כל הגט בשם כל רבנן דעלאן לצי מדרשא ע"ש אף שלא נראה בן מודעת תוס' דעיוצין ומדברי רש"י ומפרשים ראיות מכריעות ואעפ"י כהן מצואר צ"כ דר' כהנא מלרין דדיקתא בין כל חדא וחדא. ואילו שכו' לר"י דדיקא צסוף כל השחיטה לא הוי מלריבין ליה דדיקא בין כל חדא כיון דליכא למיחיו לידי ספיקא כיון שלא ידקנו לבסוף וכולן יכא כשרין אלא ודאי מלרין לבדוק צסוף ואם ימלאו פגום יאסרו כולן ולאחא מלרין רב כהנא דדיקא בין כל חדא לאשורי קמייחא לרב כהנא מפני ההפסד ולכן פסקו כל הגאונים והפוסקים הראשונים מלרין לבדוק אחר השחיטה הסבך. ואף שבה"כ ז"ל כתב שאין ראיה מהגמרא רק אחר שחיות כמה צמח דנגע במפרקת דכל חדא ע"כ גם לדין אין עמא המפרקת מאי כ"כ לפגום שבהי גם הוא מכשיר אף בשחיות כמה צמח וגאנא הסבין אח"כ שסוף כשירות כמ"ס ז"ל ואפ"י מלריבין ליה לבדוק בדאיתא קמן וכה"כ ס"ס שמה לא ימלא פגום ואת"ל ימלא אהי ספק איסור הוא כמצואר באורך לעיל וגם רוב סלונים נמלאים שלימים וגם חזקה יש כאן ואפ"י צ"י דדיקא מדין הש"ס וכש"כ שאין לאחא מקבלת הגאונים להרין דדיקא אף לאחר צמח א' להאיתא מידי ספק איסור אף צ"כ:

וכן דעת כל הגאונים הראשונים גם בצדיקה שחט בזהירות קמן אף דבר מלחין א"ש מומחין בן אפי"כ בזהירות קמן לרדף לבדוקו ונעם א' לכולן שלא נהיה כמעלימים עין מן האיסור כמ"ש רמב"ן ורשב"א ז"ל ורבינו דוגמא לזה בדיקה ריאה והרבה טעמים נאמרו זה וזה א' מהן ודקדוק מלשון דגבי עילוף אמר לא חיישינן וגבי מומחים לא אמר לא חיישינן משמע דחוששין לו לברר בדבר ואף שכבר שחט ולא הלך מלפנינו בזדקין אותו ואיכא ס"ס גמור ס' מומחה ואח"ל אין מומחה אפי"כ שחט שחט שפיר וברי כחז הרמב"ם מי שאין מומחה ששחט כ"י קרוב נ"ס נבילה וכ"כ הרשב"א ז"ל בזהירות שרוב מעשה בן דעת המה מחוקקים וכן משמע בש"ס פ' כיסוי הדם גבי חש"י דא' מאי איריא רוב מעשיהם מקולקלי אפי"כ מיעוט כ"י דר"מ חייש למיעוטא כ"י משמע להדיא דכן דעת ודאי רוב מעשיו מחוקקים ואע"פ שייך למימר דחייבי בש"ס שידועים בלכ"י שחט דחשש שאינו שומע ואין מדבר מנה ידע ושוטה אף ידיעתו כלום וקטן שידוע למה רוב מעשיו מקולקלים נהי דאין להאמינו הא עכ"פ מוסרין לו לשחוט אם יודע לאמן ידיו אלא ודאי בזה ע"פ כלל וטעמא דחש"י הא בן דעת לא ודברי פ"ז בסי' י"ח שכתיר לשחוט בן דעת שא"י בלכ"י שחט המה לריבין נגר לכולנו עכ"פ לא הוי רק ספק נבילה וקרוצ לספק ואפי"כ לרדף בדיקה להשחוט ולא סמכין ארובא וס"ס בזהירות קמן לפי שחקת הדברים האלה קלה ומחמין לפנינו הוי בעלמא בעין מן האיסור אף שאין שני הספיקות יכולין להתברר שברי לא יתברר אם צעור נפגם או במפרקת או אי שחט שפיר כ"י אפי"כ כל שכולין לברר לרדף לברר (ובפרק המצח מקדש א' אבא שאל סבין מערפת היתא במקדש וגזוז ופירש"י ז"ל שכיחה רגילה להעריף כ"י שחט מינה דרכה הוי לבדוק תמיד ולא להעמיד תמיד על חזקתו ולכאורה לרצ חסדא דמכשיר נמלא פגום קשה למה היתא מערפת הקדשים וז"ל שידעו שודאי לא יגע במפרקת וליכא למיתלי וחיישינן לעור ואף לר"מ משמע דבעי בדיקה מיכה ורגילים הוי לבדוק תמיד וקלרתי ודוק) ועי"פ באמור למעלה בזה הרמב"ם ז"ל נחישצ לכוון פסק הרמ"א ז"ל בסי' א' גבי שחט שצדק וגמלא שא"י הלכות שחט שחט שחט נעל קצבה כל שחט שחט למפרע כשרה עד שידע שלא ידע אז בלכ"י שחט ותמכו באחרונים וציתור כרצ ע"ז האריך בסחירה בדבר מהך דפסקין כרצ הוה צסכין שנמלא פגום ומהך דמקור שנמדד כ"י עיי"ש ולפי דבריו מיושב שפיר דכבר הוכחנו דאף מי שא"י בלכ"י שחט אין חזקתו לנבל בשחט ורוב מעשיו מחוקקים ולכן כחז הרמב"ם קרוצ לספק נבילה ובפרע מי שכבר כיח שחט מומחה וכוונתו ידיו לשחוט יפס בזה ודאי חזקתו ששחט כמו שכורגל מלא ואף שעתה שכה סירכ"י נקט וחתא ולא הוי רק ספק ואי"כ זה שנמלא אח"כ שא"י וא"י אימת שכה יש כחן ספק שקול אימת איתרע שכבר בדרנו בראיות נכוחות בדברי רמב"ם ז"ל דכל כה"ג ספק שקול הוא ואף דאיכא למימר חסר ואחא חזקתו במקומה עומדת והוא ספק דאורייתא כסתם משכח דתרומות דגם השניח אינה מדמעת והוי ס"ס גמור ושרי אף בשל חורב ולא הוי ס"ס נגד חזקת דהא כל ספק צפ"ע הוא מרע לחזקת דאין רק ספק נבילה ועוד דאיכא חזקת שחט שידע מעיקרא. וזה הי נכון מאוד. ומלאתי קלח מזה בספר כר"פ משא"כ בזה נמל דמלא לא ידע מעולם אכל בכה דסבין אין שם ס"ס כגון לסמך עליו לכל הפירושים שכתבתי לעיל ודוק היטב. ועיין צ"ד ס"י לענין דס צ"ס שכתב המחבר נחת לאכול צ"ס ללוות כ"י אפי"כ שאין יכולין לבדוק רס יש צ"ס דס. ורמ"א ז"ל בוסף שאל לבדוק אותן כ"י ומי"מ נהגו להחמיר ולבדוק כ"י וכן משמע דעת המחבר שחא החיר רק באי אפשר בעון ללוות. הא כל שאפשר לרדף לבדוק. וכן מצאנו בזה ורשב"א ור"א שישאל קדושים נהגו בן משום חומרה כ"י. והרי כהם הנמלא צ"ס אינו ודאי איסור רק שנמלא על חלמון כמבואר בש"ס ואנן הוא דאכריין בכל גווי צפיקא כמבואר שם ואפי"כ בדקין לה ולא א' ספק אין דס כלל ואח"ל יש שמא לא במקום

האוסר. ואם משום דס עלמו שאסור בכל ענין הא איסורא דרבין הוא ומשום מלחית בעין ודוקא צענו אכל ע"י תערובות שרי כמבואר בש"ס שם ובודאי א"ל בדיקה בשצילו רק משום ריקוס חששו וג"כ איכא רובא וחזקת וס"ס ואף בדם ריקוס נראה שאין אסור מה"ט רק הדם עלמו. אכל בצינא כולה אף דשדא חיכלא בכולה נראה שאין איסורו רק מדרבין כמו ריקוס אפרוח שלא נגמר ע"י ס"י פ"ו ובש"ך שם מ"ש בשם הפרישה. וא"כ הרי הוי יכול להצטל הדם מה"ט צעשים צציה עלמא ואפי"כ לא שרינן ליה לצטל אף בספק בזה. ויש לבדוקו ממנהג ישראל קדושים:

ותרתי אני בלבי למלא יושר דברי אמת מקור ושרש הדבר הוא לבדוק אחר מיעוטא דשכית ומי איכא מידי דלא רמיח במתני' וצרייתא ויגעתי ומלאתי ת"ל והנה הדבר מצאנו במש"י וצרייתא וגם רמיה בקראי לכמה חנאי. דמשנה שלימה שנינו בס"פ כל בגע ר"י א"י בגי פריקס בזדקין את היין כ"י וקאי אדלעיל דאמר המניה פירות כ"י מפרש עליהן בחזקת שכן קיימין וקאמר ר"י דין לרדף לבדוקו בגי פריקס בשנה שמלוי להחלקל צימים האלה ויהא כלכח פסוקא פסקה גם הרמב"ם ז"ל בחיבורו וסובר שאין חולק על ר"י בזה וכחז הרמב"ם עוד דין מנחו מפרש עליו עד מ' יום בחזקת שהוא קיים והוא מהירושלמי סוף פרק כל בגע. ולכאורה קלח משמע מהירושל' דרבין פליגי כל ר"י בזה ולדידכו לרדף לבדוק בסוף ארבעים יום ולר"י אין לרדף רק בשעת הפרי ואינו אין לנו רק ד' הרמב"ם ז"ל עכ"פ מודים שהיין לרדף בדיקה בזמן מהזמנים. וכן משמע מצרייתא דהיה בזדק את הכזית להיות מפרש עליה וכולך כ"י הוצא בשלבי קדושין ופירש"י ז"ל שצדוקה להיות סומך כ"י וכן כיח עושה תמיד כ"י משמע להדיא שצריך לבדוק לפעמים ולא לסמוך תמיד על חזקתו ובודאי אין רוב ואף מחלית ינות מחמילין רק מיעוטן ופוק חזי כמה שיעור כדחן צ"ב המוכי' יין לחצירו מקבל עליו עשר קובסות למא' פ"י עשר חביות יין רע שריחו חומץ שכן דרך להמלא במרתף של יין כמ"ש רשב"ם ז"ל וכן בכל אינך גבי חלטים מתלשיות כ"י ש"מ דעפי מהכא לאו אורח ארעא להחלקל ולא חסין אדעתיה לקבל. הרי להדיא שיעור יין המחלקל הוא חלק עשירי מהעוב וגם זה אינו רק רוח חומץ כמ"ש הרשב"ם. ובאמת חומץ היין הוא סימן קללה ר"ל כמ"ש אף כי היין צוגד כ"י יש פסחים ר"ש פרק אלו עוצרין גבי חומץ שצידור וצ"מ צצרכת החומץ במרתף שם ואפי"כ חשצין ליה מיעוט המלוי להצריך בדיקה אחריו אף דאיכא רובא וחזקת להחירא לא סמכין עליהו וצעי בדיקה ואף ש"ל משום חזקת עכל שמפרש עליו אפי"כ רובא וחזקת עדיפי דבדיעבד שרינן ליה אם נאצד ולא נצדק כדשרינן גבי סבין שנאצד ועוד דהא צירי דתרומות מצואר דהא דתנן במשנה התורם מן החומץ על היין אין תרומתו תרומה היינו למ"ד יין וחומץ צ' מינים אכל למ"ד מין א' הוי תרומה דביעבד אף דעבר אדאורייתא דחרס מן הרע על היפס קי"ל דהוי תרומה מקרא ולא תשאו עליו חטא כ"י כמבואר בש"ס דילן בכה דוכתי. ואע"פ נאמר דלכתי תנאי א"ל לבדוק היין. ור"י דמנריך בדיקה יסבור צ' מינים בן. ז"ל נראה. רק לכ"ס צעי בדיקה שלא יתרום מרע על היפס ויעצור עצירה אף דביעבד יהיה תרומה איסורא מיהא קא עצור וא"כ אודא לה חזקת בעכל. ויש בראשונים דיעות מחולפות צדן זה למא' דקיי"ל מין א' הוא שברמב"ם ז"ל פסק דאפי"כ אין תרומתו תרומה אם כיח חומץ מעיקרא ולא ידע צו דהוי הקדש טעות וכ"כ הרא"ש וכ"כ תוס' בכה דוכתי ויש מהראשונים שפסקו כהירושלמי. פי בברע"צ בתרומות וברשב"ם פרק המוכר פירות וצחוס' יצמות פרק האלכא רבא ומד' רשב"ם הבי"ל יש לדייק לכאורה דלמ"ד מין א' א"ל לבדוק כיון דליכא רק איסורא להחלחל ומה שעשה עשוי וגם לפי"ז אין סמכין לעיקר דינינו דשאני בתם דליכא תקלה ואיסורא אכילא סמכין ארובא וחזקת וגם זה יש לדחות. ודוק. ועוד תיחא צצרייתא צפרק המוכר פירות לענין נכסים. יין של מרתף לא יצא ואם

פי"ב גם אצטען שמואל סרוח שס אוכל עליו רק רע מיקרי ואפי"כ ס"ל לרצון ולר"י דאצטען ליה למידוקי ולפריש מניה וצ"ב ודו"ק:

וכן משמע להדיא במ"ב צ"מ פרק המפקד פירות אלל חצירו אפילו בן אבדון לא יגע בן ואתר צבריתא שס לפיכך. דבדולאי לא יגע בן הנפקד למוכר. מתיר לבע"כ המפקד לעשות תרומה ומעשר על מקום א' משמע אם היה לו רשות למוכר כשהן אבדון היה צב"כ אסור לעשות תרומה כ"י דשמואל התחילו יאבד ומכרן ומשמע דלרש"י דאמר מוכר צב"כ אסור. והנה בגמ' א' מהנזקת בכדי חסרון אלל יתר מכדי חסרון ר"ב מוכר כ"י ומק' מהא דלפיכך כ"י ניהוש דילמ' הוו יותי מכדי כ"י ומכרן ומשני יותר מכדי חסרון לא שכיח כ"י פ"י"ש בסוגיא. ובה ודאי אף המקשה ידע דיותר מכ"ה אינו דבר במאי דהא לבכי קרינן יותר מכדי חסרון היינו יותר מכדי חסרון למוכר כפי ששינוי שס צמח דיוולא לו חסרונות כ"י דמי דלס פוטן שח"י יותר אין שומעין לו שאינו דבר הרגיל ואפי"כ ק' דקארי לה כ"י אפי"כ ל"ל דהמקשה ס"ל דכ"י"ש הוא מזוי קלח שיטתן ליהט לו לענין איסור' שלא להפריש עליו אלל לענין ממונא לא ובגמ' מתיר דלא שכיח כלל וגם לאיסור' אין לחוש. ורש"י ס' שס צמחא דגם יתר מכ"ה משכח שכיח לכה מילתא פ"י"ש. ובפרט לפי חוסי שס דהא דפליג רש"י על רבן בכדי חסרון היינו שחסר צ"ב חדשים מה שרגיל לחסור בשנה צב"ה הוא דמוכר צב"כ הא בכדי חסרון ממש לא פליג על רבן פ"י"ש ובה ודאי לא שכיח כולי האי לכ"י. דהא נפקד כי קטעין כך אין שומעין לו ועממא דס"ל לרבנן דאין רשאי למוכרו צב"כ"ה הא לאי"ב היה לר"י צב"כ לחוש לכך שמואל חסר צפעס א' כ"י ומכרן שס הנפקד ואסור לעשותו תרומה. מהששא אף דלא שכיח כ"י אלל ודאי הכעס דחוששין למיעוט המזוי קלח: ולכאורה גם ס"ס אי"ב צב"כ שמואל בן שלמים ואח"ל נחקקלו מי יימר שחזמן לו צ"ד למוכר דאסור למוכרן שלא צב"כ דמלניו צמח כמה פעמים דאמרינן מי יימר דמדוקק ליה צ"ד גם חזקת רובא ית' כאן. ואפי"כ חיישין לכתחלה:

תר' יש לה"ר דגרסין צפ"ק דיומא מחזה של יחיד נבדקת פעמיים בשבוע ושל רבים פעמיים ציולל ופירש"י שאין להכריח על רבים יותר מדאי שכי"א יאמר ישעיה חצירו וביא בלכס פסוקה צ"ש. הרי להדיא שהכריחו חכמים ליחיד לבדוק מחמת פחזו א' לשלש השנים מחשש פן נולד צב ריעות' וקלוקל ואין מעמידין אותה על חזקה תמיד לפי שהקלוקל מזוי קלח אף דצ"ל רבים מכשרינן עד כ"י שנים וצחזקה שומדת ולא מערחינן לכו. אפי"כ ליחיד העריחו לבדוק כל שאפשר ואלו היה רוב או ממלית מחזית מתקלקלן ל"י שנים לא היו מתירין לרבים עד כ"י שנים שאז צוולאי הקלוקל לפי ערך ג' שנים שהלכת דביקה ציחיד. אפי"כ רובן צחזקתן הם רק שצ"כ מזוי הקלוקל צמישען והכריחו לבדוק ולא להעמיד על החזקה ורוב. במקום שיש לצרר וקבצו זמנים לדבר. ואף בחפילין דעת בגאונים ז"ל והמה בשאלות ושימושא רבא להכריח דביקה פעמיים בשבוע כדין מחזה. ואף פוסקים הפוערים היינו משום דמשתמשין בכל יום תמיד אז שליט צבו אוריא ואין מתקלקלן בקל כמבואר הכעס צפוסקים. עין ע"א"ח ה"י תפילין וצ"י שס ולכן הכריחו כל בגאונים דביקה לתפילין שמניחין אותן לפרקים דלא שליט צבו אוריא וכו"ל כמחה לבדוקן פעמיים בשבוע כמ"ש בצ"י וש"ש צשם בגאונים. וכאז בצ"י עוד צשם גאון דאס אין לו כ"י תפילין ישנים ואין מי שיועד לבדוקן ולהפריש כ"י מניה כ"י אפי"כ דלא עבד מלח מן המבחר כ"י הרי משום דלא אפשר בחירו להעמידן על חזקתן ודוקא שאינו יודע לתופין אז א' פן יהיו כשרים ולא יוכל לתקנא ויתבטל ממלות תפילין הא כל שיוכל לתופין לר"י דביקה ואס כשרים הם יתפרס ואס פסולין הם מה צ"ע לתפרס ולהניח ואין זה ציטול מלות תפילין כשלא ייחש צפיסול ובמו דאמי צמחה וגם לא חיישין להפסד ממון צכך ודו"ק כ"ש שלא נחוש צכך להפסד

בביא כשר ופירש"י שלא נבדק אס החמין. ואס הביא כשר. ועי"כ דכחמא מחזקין ליה יין משום רובא וחזקה ואפי"כ לכתחלה לר"י דביקה שס ליכא חזקה המנגדת כלל. ועי' צב"כ"י פ' ט"פ שהביא זאת בצרייתא פ"י"ש וצ"י הא"ך הדין לענין קידוש וכתב שס כ"י"ג ג"כ שחלק עשירי רגיל למלוא קוססות. והעור ז"ל כתב שכתחלה כשר של מרתף לקידוש ומ"מ מלוא מן המבחר כ"י.

הגה"ה

• ולענ"ד לק"מ דכל יין שתחלתו ריח"י חלא סופו להיות כולו חומץ גמור ואפי"כ יש לחוש שמא כבר נתחמץ ופסול לקידוש אלא דלקידוש ד' הטור לסמוך ארובא וחזקה ומ"מ מצוה מן המובחר כ"י אבל במקח וממכר אין מקבל רק קוסס שאם החמץ לגמרי אינו צריך לקבלו דין מבר ולא חומץ ודו"ק:

• ובצ"י כתב שלא היה לר"י לזה דחשש מרתף הוא משום קוסס שריחו חלא ואין קי"ל דאף ודאי ריחא חלא כשר הוא לקידוש. וכ"י לקידוש אלל צמקה וממכר לר"י לבדוק מדינא. ואף שיש כאן רובא וחזקה וחזקה המנגדת אין כאן אפי"כ כדכרינו:

וכן צפרק האשכ רבא א' גבי חורס קישות ומללאת מרס אצטען ומללאת סרוח. תרומה ויחזור ויתרוס אף דבתורס מרע על היפס ומעמא על הכסור צשוגג מה שפסח עשוי ותרלין דהוי שוגג קרוב למייד דאצטען ליה למיעטמי וכיינו להפריש מכל א' מיני וצ"ב ונא מא' על השני דחיישי' שמה היה מרס או סרוח

ואין מעמידין על חזקתו שלא בסריח ואסור לו לתרוס מצ"י. ולכאורה גם ס"ס אי"ב צב"ה שמואל לא בסריח ואח"ל נחקקל שמואל גם השני שחורס עליו הוא כ"י. ואפי"כ לא מכני וכו' קרוב למייד וגם חזקה עזל לכתנגד אין כאן דמדאורייתא הוי תרומה צב"ה צין צשוגג צין צמיד מקרא דולא השאו כ"י רק לענין איסור לתרוס מן הרע כ"י מהייצין ליה להפריש מכל אחד ולא מאחד על הכל כל שיש לחוש שנתקלקל חכ אין צב"ה לכאורה שרובן או מקלחין במח מתקלקלים. ועכ"פ חזקה אי"ב ולא סמכין עלה:

ובצ"ב פרק מי שמת דף קמ"ג גבי קני את וחמור כ"י מיתית צרייתא דר' יוסי דאין לך מר צקישות אלל פנימי לפיכך

מוסיף על החילון ותורס ופרש"י דקאי על הרובא לתרוס מא' על הכל לר"י להוסיף צערך בפנימי שמואל מר הוא כדי ללחש השיעור א' מהמשים שנתנו חכמים דמכ"ה אין לה שיעור וחטה אהת פוטרת את כל הכרי אפי"כ חייש ר' יוסי ומלר"י להוסיף צקישות. רק לפ"י"ש חוסי צשם ירושל' שס דקישות מתחלה מר הוא אין כאן חזקה ואולי אין שס רוב קיימים ג"כ ולכן חייש ר"י וצ"י י"ל דר' יוסי חייש למיעוטא עיין יצמות פרק אלמנה גבי עובר פוסל ודוק היעז ולכאורה ל"י חוסי צשם ירושלמי מדאצטען ומללאת סרוח דהוי תרומה ויחזור ויתרוס היינו מש"י ספק אס קורס שתרס כ"י אס לאחי שתרס כמו גבי חביות יין כ"י רק צקישות שכתחלה מר הו"ר לומר דרבנן חשבי ליה ספק אוכל כ"י וכיינו דאף דתורס מרע על יפס כ"י תרומה היינו שצ"כ הוי אוכל הראוי אלל אס נפסל אין שס תרומה חל עליו ולכן הקישות ששעארכ ספק אוכל הוי תרומה ויחזור ויתרוס ולפי זה לא היה לר"י לעסם דהוי שוגג קרוב למייד דאף צשוגג גמור לר"י לתרוס שנית ועי"כ ש"ס דין לא ס"ל הכי מדאליטריך למימר עסם שוגג קרוב למייד וס"ל דעכ"פ ודאי שס אוכל עליו רק כ"י מרע על היפס ולפ"י"ש גם צדרי יוסי דאמר אין לך מר צקישות אלל פנימי אלל חילון לא ל"י הירושלמי פליג על רבן דאניכו סצרי גם החילון ספק אוכל הוא. ובהא סצרי ודאי ראוי לאכילה אלל לש"ס דין עי"כ ל"ל לפירוש חוסי דפליגי א' כ"י יפס או ג"כ רע מיקרי חכ דוחק גדול שיתלקו צ"ב ונחזי אן ונטעמי ובה ודאי דכל שהוא מר קלח ראוי לקרותו רע לגבי יפס ממנו דממשמע טולכו משניות דתרומות דכל שגרוע קלח קרוי רע וצמח יוכי מתקלקלן אלל לפי רש"י"ס דקאי אלל הרובא לתרוס מאחד על הכל אי"ב למימר דלא פליגי רבן עליה צב"ה ועלכ עוצה קמ"ל ר"י שיוכל לתרוס מאחד על כולן וגם רבן מודו ליה ולש"ס דין

למחנה קיימא ותרי חזקי לקולא וכן אשכ שניסא לכאן כחזקא
בחזקא היתר לתרומה משא"כ רישא דגט היא עומדת בחזקת זקוקא
ליבס לולי הכא ואפי"ה שצקין לכך חזקא וזולתין בחר חזקת גבול
שכוח חי ופשיטא לן עפי מסיפא שכן בחזקת היתר עומדות ועי"כ
שלין לחלק בהכי. וכן משמע עוד בהא דאמר שם שמה ימות חנאי
היא מהך דשמה יצקע הכוז כי וס' יש חזקת עזל משא"כ בכך
לאוכלת תרומה שיש חזקת היתר ודו"ק:

ועוד יש לדקדק בזה בשבת פרא"ד דמק' לרש"י דאמר כל
ששכח שלשי יום באדם אין נפל וחי ימים בבכמה אינו
נפל כי ה' לא שבה ספיקא הוי ומקשה מימכל כיכי מכלין
בשבת כו'. ומאי קושיא דילמא עי"כ לא חייש רק היכא דאיכא חזקת
איסור כגון באדם לפטור מן היבוס שביא בחזקת זקוקא או
לפטור מפדיון דאיכא חזקת ממון כדדייק מופדיון מנן 'חודש
תפדה ובבכמה להחיר בשחיטה שביא בחזקת איסור שאינו זכוח
או אמיא ואין שחיטה מחירחו ואוקי אחזקי' אצל למול בשבת
אין כאן חזקת לשום ד' לא לאסור ולא להיתר אוליך בחר
רובא ועי"כ ס"ל לשי"ס שאין חילוק בזה לדי"ת ולכאורה מ' מסוגיא
דשם דרש"י מהי"ת חייש דאלי"כ לקיימ ממילא דמלוא בזמנה
שאני רק אן לא קיי"ל כרש"י רק היכא דאפשר עיי"ש ודו"ק
ובסוכה דף כ"ד לאציי לא מפליג בין שמה מה לשמה ימות ואמר
ד' יכודר לא חייש למיתא ומקשה דרי' אדרי' דגזי סוכה לא
חייש וגזי בקיעת נוד חייש ודאי משום ברירה ואמאי לא תיך
בפשיטות דכתי' משום חזקת עזל חיישין עפי: **ולכאורה**
בסוגיות מראין שאין חילוק כלל וזריך להתיישב כרצו בדבר
כי ענין ענין מאור מ' ימלאו ואין לי להאריך עוד כעת.
ועי' ביבמות פ' האשה רבה גזי ה' דאמר גיטא עפי' עדים,
מותרת לחזור לו משום דמאי הו"ל למיעבד ופריך שם ממכח משניות
דכנסה בגט קרה כ' ומשינה שמו כ' דאמר תלא מח ומח כ'
ואמאי ימלא מתי הו"ל למיעבד ומשני איכפיל ליה לאקרוי' לגיעא
כ' ומכאן הוליא כל הפוסקים שלכתחלה יש לקרות בגט גם
אחר התיאבד וצפרע כשבה ליד הבצל שמה החליף אף דדעיבד
אין חוששין כשלא קראוהו אחר התיאבד ואף שאי' הבצל אחי"כ
שער פסיס אין נאמן לפוסלו רק אם ידוע צבירור שנתחלף אפי"כ
לכתחלה חוששין לפי שהתקנה קבל וקנסוה כשלא עשה כן ללא
מזה ומזה עיין תוס' ורש"י פ"ק המצוי שני גזי זריכי
למיקרי לגיעא:

וגדולה מזו אי' שם צפרק האשה על הכך מחני דכלכו וגטאו
כ' ואחי"כ נמלאו איילוגית תלא מח ומח כ' ואמאי
נימא מתי הו"ל למיעבד ומשני איכפיל ליה לאמחוי עיי"ש ובתוס'
שם ודו"ק הכי דקנסין לה שלא במתנה עד שיצטרך פן תמלא
האי' איילוגית אף דקיי"ל כרצו דזולתין בחר רובא גזי קמן וקנסה
ולא חיישין למיעבד אף מדרבנן ואינה זריכה להמתין מן הדין
וכמ"ש הרא"ש ז"ל בגיטין פ' הניל אפי"כ קנסין לה הו"ל
ובאחיה לדי תקלה עיי"כ אינה נחשבת אנוסה להחיר לצעלה
כי היא עומדת ה' לה להמתין ולא לכנס לבית הספק אף שאין
חכמי' אוסרין אותה היא תחוש לעומה דבר שיכול להתבצר באמת
ולפי שמיכרה הפסידה ולפי מסקנא אף עפי' עדי' לא אמרין מאי
הו"ל למיעבד ואסורה לצעלה ואולי הטעם שעכ"פ היה לה לדקדק
היעבד קודם שחנשא אף אחר עדים וכמו שאמרו אשכ גופא דייקא
ומייסבא ולא לסמוך. תיכף על אמונת העדים צלי דקדוק ומסתמא
לא דקדקה היעבד ולכן קנסוה חכמי' כמו איך כולכו:

ולענין הדברים ק"י שאם יש לאשה ליקדק אחר עדים ועד אי'
או חזקת רובא כל שיכולה לצרר באמת. כ"ש שיש
גזי לחוש לכך כ"כ בכל האיסורין דבר שיכולין לצרר בקל ולא
לסמוך תמיד על החזקות או רובא כל שתקנתו קרובה וכ"ש שלא
לבעלי עין מן הצירור בכך:

איברא מ"ש מעכ"ת לתלות דין צדיק ז' אחר סי' עריפות
במחלוקת הפוסקים גזי ספק ספיקא אי' מחייבין
לצררי ולצדוק היכא דאפשר לעני"ד אין הדמיון מוכרח כלל

ממון בקל ממח שיאכלו ישראל עריפות חי' וכדבר הזה הוא שורש
גדול גם לדין צדיקת איתא שלא להעמידן לעולם בחזקתן כיון
שמאוי בכן הפיסול וכ"כ הרא"ש בפסקיו ובעור ז"ל שכל ירא
וחדר יש לו לצדקת אולי נפסלו. ואף שצחצוה כחז הרא"ש שלפי
הדין אי' לצדוק כ"כ ליישב מנהג הכמון שלא נהגו לצדקת וכחז
הטעם משום חזקת וכחז עוד טעם שאין נפסלין בקל ורגילין
לתקנס קודם שיגיעו לפסול כ' וכיינו שעכ"פ רגילין לצדוקת רק
לא בכל יום בעת הצרכה שצדק שיך לומר שרגילין לתקנס קודם
שיגיע לדי פיסול וצ"ל הכל רגילין למשמש בהן בשעת ק"ש
ולעין בהם לקיים מצות וראיתם אותו כידוע ואם החליטו להתקלקל
יודע בכן ומתקין תיכף. ועכ"ז בפסקיו כחז לצדוקת וכן סתם
בעור ז"ל ובר"מ ז"ל היכא מחמיר ללאה צו בשבת פן יפסלו
וכי' אינה מתייין ככלכח ואף שצדק בשעת עטיפה חשש שמה
אחי"כ נפסל ואף שציעל מצות איתא בכך ולא העמידן על החזקה
ואולי משום חומרה דשבת לא רצה להקל וגם לא סמך על דעת
הסוברי שאין לו ראי' לעשות מעשה בעלמו כי בצמלות לא
שיך להחמיר כ"כ ונבעל מצות איתא מספק ודו"ק ובאמת שאר
גדולים לא חשו לחומרת מהר"ם ז"ל ודי בצדיקת שחרית:

ובירושלמי ומכילתא מיייתי מחלוקת תנאי אם תפילין זריכין
צדיקת אחת ליצי"ה והגבו דמלכרי צדיקת סברי
בחזקת תפילין הכחז מדבר וכחז ושמרת החזקה למעשה מיימין
ימימיה כ' ודרשו מגיד שזריך לצדוקת אי' ליצי"ה ומיימין שם מחלוקת
ב"ש וצ"ה ור' ורש"י הביאנו תוס' ורא"ש וכל הפוס' ואין קיי"ל
בחזקת פסח כ' דקיי"ל לילה זמן תפילין הלכך ואין מורין כן
ולכן לא פסקו כן הפוסקים עכ"פ משמע דכולכו חנאי ואמוראי
דסברי לילה לאו זמן תפילין שפיר יש להאריך צדיקת לתפילין כל
יצי"ה מקרא דושמרת דאי' רחמי' עבד לכו שימור אי' ליצי"ה ולא
לבעמידן על חזקתן ולכאורה משמע דזה דרשא גמורה ומדאורייתא
ומאלו רח לצדיקת מן החורה שלא להעמיד כל הדברים על חזקתן
לעולם רק להאריכו צדיקת לפרקים. אם לא שנאמר דגזכ"כ
הוא דווקא בחפילין ולא ילפין מיה וכו' ודרשין בחמיד דעמי
ציקור מקרא דהשמרו ב' וכחז בפסח וביה לכם למשמרת כ'
מה לבן עשן ציקור ד' ימים כ' או אפשר דאסמכתא הוא
ומדרבנן רק מדאסמכי' אקרא דושמרת ש"מ בחזקת תפילין כ':

עכ"פ אל תהי חוצה בצדיקת קלה צעיינו צדק שהתקלה
מאוי. והרבה חשו לה הו"ל כמו שביארנו צדאיות
בחרות כשמה ונכוחות ליודעי דעת מיוסדים על אדני משניות.
בזייתות סוגית השי"ס ודברי הראשונים ז"ל. לא כמו דפשיטא
ליה למר שאין צורך לצדיקת זו מן הדין כל שיש חזקת היתר
לפניה. אצל גם צדירוף סי"ס ורוב אין די כמו שביארנו לעיל גם
מאי שכו' יולאין לתקן מקוראות המים וכל מקור שלא היה זה
מ' סאח ממשיכין לחוכה מ' סאח כמבואר בשקלים שמשמע שהיו
שוסקים צמדיות המקור ולא העמידוה על חזקתה תמיד אף
שהוא זריכי רבים העריחוהו בכך. וכ"כ הרי"ג שצחצוה שיש לעין
אם יש זה כשיעור ואין סומכין על החזקה כשיכולין לצרר:

ומ"ש מעכ"ת לחלק בדבר שיש צו חזקת איסור זריך צדיקת
יותר כבד כחצתי צה לעיל מה שיש די מן הדברים.
גם בית שאינו צדוק אין צו חזקת צדורה של חמן רק כל מקום
שמכניסין כ' זריך לצדוק מספק ואפי"ה זריך לשאלו ועוד דעיקר
חילוק בין מי שיש לו חזקת איסור הוא תלוי בחילוקי הגרסאות
בכך דינמות גזי האשה שהלך בעלה וזרחה כ' אי' ה' דאי' מחני
כרי"מ דחייש למיעבד קאי למסקנא או דלמסקנא אחיה כרצו
משום חזקת עיי"ש ויש הרבה דיעות בזה ואין צדיקו להכריע בין
לצדוק בעלי רק זו ראיתי בטובל סוגיא דפרק כל בגט צמנה
דכשולא גז כ' ובה ישראל כ' והשולא חטאחו כ' דככולה
מוקמינן בחזקת קיימין ועבדו הגמרי לריכותא דאי' חנא רישא
היא משום דלא אפשר כ' וכולכו איך אחרון אחרון רבותא
קמ"ל ולכאורה איכפא הו"ל דצרייתא החטאח הלא בחזקת היתר

כלל בספרתם. וא"כ הא"ך יתכן לומר שמי"ה יבא מותר ספק שיכול לזכר אם הוא אסור ודאי ולא נחייבנו מה"ט לשלול עליו ולזכר ונחיר כל האסורין ודאין לשאין מחייבין בהן מה"ט מצלי חקירה ושאלה או בדיקה וזה תימא בעיני. וראיתי בשער המלך שער ב' בשם מהר"י מטראני שאף להרמב"ם ז"ל כל שיכול לזכר איסורו הוא מה"ט. וזהו תי קושית הר"ן ז"ל על הרמב"ם ז"ל וזו"ל מייסדו כותיה אף שלא הסכים לדבריו בעל שכי"ב. וע' בכריתות ר"פ ס' אכל דעמי של ר' זירא על חתיכה מצי חתיכות הא אפשר לזכר איסורו כ"י ודוק. וכל שיש לו היכר בסימנים אינו קרוי ספק להמונע מלדקוק אחרים דא"כ יבא מותר לאכול מה"ט עוף עמא כל שלא ראוהו דורס ולא ילמדך לזדקוק בסימנים להרמב"ם מה"ט ח"א כלל:

וא"כ לפ"ז גם ס"ס אין להחיר כל שיש לזכר איסורו כיון שאין ס' א' מחירו מה"ט גם שניהן לא יועילו להחיר מדרבנן כיון שלדעתו לא מעטס רוב אחיך עלה רק מעטס קולות הספיקות וע' עוד ברמ"א ז"ל ב"ח ס' חס"ז גבי דגן שבעליי שירד עליו הדלף שמחירין להשבותו מס"ס ולא לאכלו בפסח. וכתב האגור הפעם אף דלענין כל יראה יתבטלו הספיקות ברובן לענין אכילה דבמסעו יש להחמיר. הרי להדי' דס"ל דהיתר ס"ס משום ציטול ברוב נגעו כ"כ: וכמש"ל בדברי הרשב"א ז"ל בחידושו:

ולפ"ז לכאורה כל שיש לזכר לא בעל. ויש לזכר בדברי האגור צ"ב כי באחרונים השיגו ע"ז ע"ש אלא שר"נו לקר צ"ב עוד. וכללו של דבר רואי חכמי שד"י רוב חכמי אחרוני בספר הספרדי שער המלך וגם הרב בגדול משה נמלך להחמיר בס"ס דאיכא לזכרו. וגם הש"ך החמיר להתחלה וסבירא כלל נועם לכך דפרע שכ"כ כ' שדעת רשב"א ז"ל להחמיר ויש ראיות לדבריו כמו שביארנו ודאי יש להחמיר דפרע כשיש לזכר בלי טורח בקל לית דין ולית דיין שיש לעמוד על הצירור ודוק ככ"ז:

ולענין שאלתנו במיעוט המזוי והובע בעצמו של עולם כבר בארכנו וצירנו בדברים כשנמלך מפי סופרים ומפי ספרים ובראיות גמורות שדין גמור וחובב לזדקוק אחריו לזכר הכל ואף אחר ספק איסור ואין מועיל צ"ב רובא וחוקק וס"ס לבעל הבדיקה וזו דעת כל האחרונים גם צדין בלעטת האוחות ובמים צמות. ויפה לזכר הפרמ"ג גם על משליכי הדקן של צר אוחות. וזה דין צרור ומוכרת. וכבר נתבאר חוץ דבריו עד היכן יקרא מיעוט המזוי מכך דגבי יין קוסם כמש"ל שהוא חלק מ"י. וגם מכל הראיות שכתבתי לעיל מוכיחין שאין הכוונה שיהיה מזוי כ"כ כמו סרכי הריאה צומניו אחר שרצו חומרות שכתבתי הגדולים בהן. וגם מדין מיעוט פלים שכתבו החוספות וברא"ש וכמה פוסקים שנקרא מיעוט מזוי וחוששין לו משמע כן שבו"ד אין מזוי בסרכות ריאה עתה רק כל דבר שגורא לעינים שהוא מזוי תדיר זה שמו אשר יקראו לו מיעוטא דשכיח. ואין לחפש חלוקים מדעתנו בין מזוי למזוי ולבקל רק להחמיר. בשם כבר כתבתי בקונטרסי הראשון שציני הראשונים לא היו מזויות כ"כ טריפות ברורות מן הסרכות רק שלא כסדק ממש לדין בגמרא ובגדולים האחרונים החמירו עליו עד שנטעם מזוי כ"כ וכואו דבר צרור וידוע. דפרע כי לפי הנשאל צדין שלפנינו היה בדבר מזוי גם כן מאוד צומן הנשאל מהענין:

ומה שהקשה מעכ"ת שאם באנו לחוש אף אנו נוסף לחוש פן ילא מגדר רוב ונחוש לחלץ ולגבינות כ"י נפלאחי מאוד ומח יעשה כתי"ר לרצותיו של רש"י ז"ל וכל גדולי ארפת שכתבנו צנאצדכ הריאה והשיב רש"י ז"ל אחרתו אכלנו מחלצת כ"י. והבא לא חשו לכך. ועיין ח"י רשב"א שכתב חש"י ר"י בלוי ע"ז דחלץ חידוש הוא כ"י ע"ש וברשב"א הקשה על דבריו ז"ל ע"פ כל הגדולים המחמירים לא חשו לקושי' זו. ובאמת הדבר מוכרח לחלק צ"ב דא"כ למה לא מוכיחין בגמרא דאלין בחר רובא ממה דשריין חלץ באכילה שהוא הכוונה ברורה. וגם לר"ת דחיש למיעוטא הו"ל לאקשו"י היכי אכול חלצת א"י שיש חילוק בין

אח"כ ואח"ל בשעת תשמיש שמה מן הצדדים. ודוחק לתר דאירי שצדק בשפופרת: א"י לכאורה משמע דזה לא הו' ספק כלל דמסתמא מן המקור הוא רק אפ"כ שריא לשני כיון שלא כוחקב ולא כל אצטעות שויה ובחזקתה עומדת ולא משום ס"ס ולכן לא רצו להחיר לראשון ע"י בדיקה לפירש"י ז"ל שלא חכנס לספק כרח כל שיש תקנה לשני בלא בדיקה וגם מדברי רש"י ז"ל משמע שיותר מלוי הוא להיות מן המקור שלכן לא רצו לסמוך על הבדיקה לראשון כל שיש לה תקנה אחרת והחירו לגרש ולא לבדוק משום דלשני שרי בפשיטות רק אם נשאת לג' ובכלן ראתה ע"י תשמיש ג' פעמים שאז אין לה תקנה חשו על תקנה עגומות והחירוה ע"י בדיקה השפופרת וע' צ"י מ"ש בשם רמב"ם ז"ל ויש לי קצת דברים בענין זה ואין כאן מקום להאריך:

וא"כ לפ"ז אדאם לה כל הראוי מן הס"ס הזכר ובעת לא מלאחי תירון לקושיא זו מהמשנה דמשוי' לה ודאי מן המקור ולא ספק ואפ"כ שרי לשני ואין כתבו הפוסקים ז"ל להיפוך דעיקר היתר משום ס"ס וש"ס צדק בראשון אסורא אם מלאח על ראשו כ"י. ולענין לאו דברי הכל הוא ואין כאן מקום להאריך:

עוד ראיתי ראייה אחת הובאה על ספר מגדולי זמנינו מדעת הרא"ש גבי סתם כלי עובד כוכבים ומחלות אינן בני יומן צמ"ס פכומ"ז והקשה הרא"ש ליעטמי קפילא ותירין כיון דאיכא ס"ס לא אטרחוהו רבנן כ"י ח"ל עפ"י דברי חוספות ורא"ש ורשב"א וכמה גדולים שכתבו טעם היתר כלי פכומ"ז משום ס"ס שמה לא נשתמש ואח"ל נשתמש היום שמה פוגם בעיני. וגם זה י"ל דשאי טעמא קפילא שיש בו טורח כמ"ש הרא"ש לא אטרחוהו וגם שאין מחייבין להאמין הפכומ"ז אם יאמר שיש בו טעם ולאסרו כיון שיותר מס"ס אף שמהמניין לו אם יאמר שאין בו טעם לביתר היינו משום שיתצבר שקרו ולא מרע נפשיה אבל להאמיןו לאסור נגד ס"ס אין הכרח:

וע' ציריד ס' קכ"ב מ"ש דבשל ישראל יש לשאלו כ"י. וע' צפ"ז שם מ"ש בשם רש"ל ועוד דכמעין בלשון רש"י ז"ל גבי טוספן של פכומ"ז דאמר למאי נחוש לה כ"י נותן טעם לפגם הוא כ"י שכתב ח"ל שכל גיטולי פכומ"ז נעילפ שברי תבשיל האיסור אחרתו כ"י משמע להדיא דלאו משום ס"ס אחיך עלה דהא כתב שברי כ"י. משמע ודאי בשלו איסור כמותן טעם רק שבו"דאי אחרתו כ"י שבו"ד לא ציטלו זה דמסתמא אלו בשל צ"ב עתה לא היה מבשל צ"ב דברים אחרים ולא נחרקה עדיין מן התבשיל לגמרי וכ"כ משייר ממנה לאכול בערב שלא היה דרכן כלל לבשל בלילה כמ"ש חוספות בשם ר"ת ציילי פכומ"ז. וע"כ שבו"ד צ"ב אחרתו. וכ"י כופץ בלילה לילה כמ"ש רש"י ז"ל בדרי' דלילה לילה פוגמת וכן משמע דקדוק לשון רש"י ז"ל צ"ב דאמר לא אסרה חורה אלא קדירה בת יומא חוה טעם ההיתר בכל הגור דשריין של פכומ"ז דהוי ודאי נעילפ ולא מן ס"ס וא"ל לעשימת קפילא כלל. וגם דעת ר"ת ז"ל והרבה מן הראשונים דלילה לילה פוגם כמ"ש חוספות ורא"ש ז"ל ציילי פכומ"ז בשמו ובמחלוקת שנוי גם צ"ס. והפוסקים שכתבו הס"ס לשיעורם שהצריכו מעליע ודוק.

וע' ס' ל"ה שפסק המחבר בהרמב"ם שיש להטעים לעכומ"ז אף שיש ספק רק כשאין פכומ"ז משפריין בס' וכן דעת רש"י ז"ל שגם ציורת מס' לריך טעמא כמ"ש הפוסקים בשמו ולא סמכין אחרת שצ"ב אין צו צי"ע שהוא חזקה ברורה כידוע צ"ס ואפ"כ כל שיש פכומ"ז מעטמין ליה חולי יש צו טעם ואוסרין על פיו ע"ש. וכש"כ י"סחם כלי פכומ"ז לדידכו אין להחיר משום ס"ס צלי פשימת רש"י ז"ל מעטס אחר היתר כלי פכומ"ז כמש"ל רק גם אם הרבה פוסקים חולקים על הרמב"ם ז"ל וסוברים דבס' א"ל לעשימת פכומ"ז כ"י דלא שכיח כלל שיהיה צו טעם צפחות מס' ע"ש. ולכאורה לפי טעם ש"י בשם רמב"ם ז"ל בהיתר ס"ס משום דכל הספיקות הן מוצריהן ורבנן החמירו בספק א' ובספק שני הוי ספק ורבנן כמבואר בדברי האחרונים שחקרו על זה

היתר חלב לבשר וכדברי רבותיו של רש"י ז"ל וגם יש לתקן טעם שחלב צחוק היתר עומד יותר מן הבשר שע"פ בחיים חסור כאבר מן החי:

ויש לי דקדוקי דברים צדוק חלב למ"ד אין איסור עריפה חל על אמי"כ כרי אין החלב זה מכה עריפה ולמה יאסר אחר כך כשפירש ואי משום דלית היתר לאיסורא בשחיטה הא צ"ע דלא חיפשינו צ"ע במקשה גבי חלב אבר היוצא ע"ש. ויש לחלק שע"פ איתא לאיסור ואם משכה רווחא חייל ועיין בשבועות גבי שבועה על שבועה:

ובהג"א צ"ח כחצ צמקום שמוי העריפות כמו הכשירות אין לשחוט ביו"ט. וז"ל דמייירי בעריפות מן הדין ולא מחומרא בעלמא ואעפ"כ לא מלינו שחטו לחלב צמקום הכוה ולאוסרו. הוצא הדבר גם בדברי האחרונים צ"ע. וע"כ שאין להחמיר בחלב כמו בבשר. גם משמע מדברי הג"א שאפשר הוא להיות בזמן מן הזמנים. שבעריפות היו מליים כ"כ עד שיצאו מגדר הכוזב רק דמסתמא אין לחוש כשאין רואין לעינים כן. וגם זה שלא נדעא מעביה. ואף אם אין בדבר מליי כ"כ. נהי שאין צדינו לחייב לבדוק אחר מיעוט ואין צודקים אחר כל חיי עריפות. עכ"פ בדבר שאין עורה כלל רק דרך פתיחתו בגולגולת וכו'אלות המוח מתוכו יגלה בהתמי' בהא ודאי מסתברא מכל הלין ראיות שכתבתי לעיל שאין לנטות ושראוי והגון להסתכל בזה בעין יפה ולא לעמוד עין. ומבדך סוגיא דיבמות איבעי ליה למיבדק כרי אלמא שיש לדקדק אחר עדים ורובא קודם טעות מעשה וקנסין לאשה שלא דייקא צפרע נדעא רש"א ז"ל והנמשכים אחריו ובידקת חיי עריפות הוא באמת עורה גדול. וכמעט מן הנמנע וכמ"ש הראב"ן ז"ל לא אפשר כרי. הבאתיו בקונטרסי הראשון. וכן מבואר עוד בלשון זה מהרש"אויים המחמירים בנאצדה הריאה ואף שיש ענינים שאין לריבין עורה רב המה מחגלים באמת דרך הפשע וניתוח כל האברים אשר הארכתי בזה בראשונה שזו העצה אשר יען רמי צר אצא על גילויי שר עריפות. והממחר לאכול קודם אינו צמח דרך ארץ שלמד תורה וכל הראשונים המחמירים בנאצדה הריאה מדינא מפרשים דברי רמי צר אצא על גילויי שר עריפות חוץ מן הריאה שאסור מדינא. וכל מה שכתבתי בזה שמה המה דברים נכונים ומיושבים וצפרע לעצמים העושים ככה תמיד כרי וע"כ אמר נעטע מקטעא כרי. וכש"כ שאין לעשות כן דרך הערמה להשליך הגולגולת פן ימלא ריעותא ויהיה אסור מדינא חלילה לתלות זאת במאורן של ישראל הרמ"א ז"ל רק דינא קאמר שאין מאייבין לבדוק וכמ"ש שם וא"ל לכפול אך כ"ז לכתחילה אכל אם נאצדה בגולגולת ערס ראות אוחה הא ודאי שרי דיעבד. ואף אם הוא מיעוט מליי. לא מיעבי' לדעת המתירים נאצדה הריאה חלל אף לדעת האוסרים יש להתיר כחן מעטם ס"ס כיון שגם אם ימלא ריעותא אין בעריפות צורר שמה הקרומים קיימים וכל כה"ג לכ"פ שרי. וכ"כ הרשב"א ז"ל צהדיא גבי תולעים שאם בישל הפירות מותר מטעם נאצדה ומטעם ס"ס ע"ש:

אך אמנם יש לדקדק הרבה אם צאולי מליי הרבה עד שלא יהיה רוב הנראה לעינים שאין צדן ריעותא כלל שאז קשה בעיני מאד לחשוב זה לרוב גמור להתיר על פיו אף שיהיה רוב מלומס בשבון. אולי יש לומר דרובא דמינכר בעיני כמו שאמרו בש"ס כמה פעמים גבי תשעה אכלו דגן ואי ירק כרי. אחר רובא דמנכר. ונעכומ"ז גבי חיל קמלא דכן כרי איפליגו בכנפיו חופין רוצו ע"י הדחק כרי ופירש"י ז"ל צלמאס ורצן סברי בעיני רוב הנראה לעינים עיי"ש. וכן גבי שחיטה דקו"ל צעין רוב הנראה כרי. ויש דיעות המאריכים רוב גמול צריות ולא צלמאס צמסכו יותר ממחלף שלל כרי הרשב"א ז"ל. ועפ"י גמ' דע"ז ה"ל ויש דברים בזה. ועיין תוספות כתובות סוגיא דפ"פ שכתב דרוב רעון אינו רוב גמור מה"כ רק מדרבנן עיי"ש. וכ"כ על רובא דרוב חיוניות מטפתן כרי. וכ"כ בשילבי קדושין. כרי להדי' שיש רוב שאינו ראוי לקרותו רוב מה"כ רק מדרבנן. וע"כ דיש שיעור לדבר.

ודחק לומר דכנהו דרוב רעון כרי אינו רוב כלל. דא"כ למד קראוהו חכמים רוב גבי חיוניות דבר שאינו. וגם גבי רעון בקי תוס' טקי לחזקת וחירויל משום רוב רעון. ע"כ משום שיש צו כח לארועי חזקת ובפרק האשה צהרא גבי האשה שחלץ בעלה ונראה כרי. היתה לה חמותה אינה חוששת מפרשין טעמא משום כל היולדות מחלה זכרים וסמוך מיעוטא דמפילות כרי. ה"ל רובא כרי. אבל ילאחא חמותה מליאה חוששת. והקשה הרשב"א בחידושיו אכתי נלרף מיעוט מפילות למחלה נקיבות כרי ויתרין כיון שהחזקה עוברת למיחא לא חיישין ולא חשיב מיעוט נפלים לרופי צהדיה פלגא נקיבות למחשצ"י רובא. ואם איתא דכלל דכו יותר ממחלה מיקרי רוב אמאי לא מלרפיין מיעוט נפלים דע"כ הוא מיעוט קטין ומגדיל השבון. והרי הריב"ש כתב דמחלה זכרים הוא ממש צמסכו של פולס כרי כן יסד המלך כרי ואם כן צהדי נפלים הוא רוב לפטור אי"י יש שיעור לדבר להקרה רוב ואולי שהוא מדרבנן לפי שהמיעוט זכרים הוא מיעוט המליי מאוד וחוששין לו וכדבר לריך עיין טעם (ובל"ז) קתא קשה לפמ"ש התוספות ורש"י דמיעוט נפלים לרש"י הוא מיעוט המליי עוצא וחוששין לו וע"כ ז"ל דמחיתין דכחם כרבנן ס"ל דלא כרש"י וצ"ח א"ש דלא מוקי רישא דשם כרש"י ולכן לא תנשא כרי ומאי מקי' הלך אחר רוב נשים כרי ומוקי כרי כרי הא לרש"י חוששין לנפלים ולמ"ש נוחא דע"כ סיפא דלא כרש"י ודו"ק. וצ"ח א"ש מה שהקי' הרשב"א שם מכך דביב גבי הלך אחר רוב כרות כרי דחייש לנפלים. דכחם כרש"י דשמואל פסיק כוותיה בפר"א דמילה ולק"מ לשמואל שם ודו"ק (הע"כ):

וההכרח מביאני לכתוב מה שנתקשתי מאוד צמח שראיתי קתא אחרונים מקילים צ"כ שקול הכולל בעריפות אף דאחיליד ריעותא מחיים או צספק אם נעשה לאחר שחיטה בשאין צמח לחלות וחקט מסמרים צדן זה ברב הקי' מוכרים לנצוק ז"ל בתשובותיו הביאו הש"ך סי' י' וגם הש"ך ז"ל נעב אחריו עכ"פ צמקום הפסד מרובה וכבר עמדו בזה גם הבאים אחרים הרב פרי"ח ובעל חצ"ש והאריכו בדבר להחמיר וציארו כל משהצות הפוסקים ללשונותם ואיך דעתם ז"ל בזה ובעיניי מאוד נפלא על המקילין בזה אף שנסמכו בזה על דברי תוס' פרק ד' אחין מלמד שאין כן דעת הרשב"א והרי"י והרמב"ן והר"ן ועוד פוסקים שמדברי כולם משמע דאף סי' שקול כרי ספיקא דאורייתא ולהחמיר מה"כ שכרי הביאו ראיה מהירושלמי דר"אית עריפה מדצריס דע"כ איורי צדיקת ריאה מן הסתם דאי צשולד ריעותא מה"כ היא סי' עריפה ואם איתא לוקמא צ"כ שקול דלריך צדיק מדרבנן ואם לא צדקו וגאצד כשר אי"י כה"ג דאורייתא הוא. ועוד מה יעשו למחלוקת רש"י ורבותיו נוחי נפש בנאצדה הריאה שכל הראשונים המהמירין החמירו מן הדין וחשצו לס' עריפה כיון שמוי ריעותא וריכב צדיקת ולא משום קנס שלא צדקו דכא רש"י ז"ל הקי' להם אחמול אכלנו מחלצה וכה הביאו חלב חידוש הוא ורמננא שריי כרי וגם חזקת היתר מחיים כרי ואי קנסא צעלמ' מה הקי' להם ומה הולרכו לתרן דחלץ אי אפשר צדיקת אי"י דינא קאמרי וכמ"ש צה"ג דאי לא נפתו לריאה סי' עריפה היא. וכן מבואר מלשון העיטור כת"י שביצא כת"י צשמו חשוצת כריי הלוו דסי' היא. וכ"כ הראב"ן ז"ל ולא מהני לבו חזקת היתר גזד מיעוט המליי וכ"ש צ"כ שקול דאחיליד ריעותא דעיקר איסורא משום דסרכות מליות והא ודאי כשולדא לא שכיחי כלל סרכות ואף בגדיים ועללים שריק כשנאצדה מהאי טעמא דלא שכיחי כ"ש צמעי אמו שאינה אובלת ושוחה שיוולדו בסרכות ואיכא חזקה להיתר ואסרי לה משום דשכיחי ריעות' ואף רש"י ז"ל גז' חסור רק מטעם רובא וחזקה כמ"ש ז"ל צסוגיא דמנלן דאליין צתר רובא כרי ועוד לא רכא לפרסם היתרו עכ"פ כולן שוין לאסור צ"כ שקול דאיכא ריעות' מחיים וכרי רוב רבותיו הצרפתים הקדמונים הממירו גבי נאצדה הריאה כמ"ש הראב"ן ז"ל ולמה זה נכו האחרונים להקל צ"כ שקול היפוך מדעת כל הפוסקים ואף צהפ"מ אין נראה להקל כלל וכמ"ש הרב פרי"ח ז"ל:

הספק ואי הכי מוקמינן לחזקה כיו שרי בקדשים ולכאורח משמע דספק דאורייתא הוא דאי הכי ספק דרצון לא הכי מחייבין להביא קרבן חולין בעצרה וע"כ חזקה גמורה היא שם מדאמרי פרה בחזקה פטור קיימא וע"כ ארבעה אחין שם מכך דנפל הבית כ"י ואינו ידוע איזו מת ראשון כ"י ובתוס' שם. וידעתי גם ידעתי שיש צענין הזה עיין גדול ממנה סוגיות הש"ס ציטמות ובעירובין גבי ספק עירוב וכתובות ומה דוכתי ודברים אלו עמוקים ורחבים מאוד וגם בלשונות הרמב"ם ז"ל במה מקומות ואין להאריך כאן בזה הש"י יעזרנו. לעמוד על החזקה בזה כאמור גל עיני כ"י וכתבתי זה המעט לעורר לב המעיין במשכיל ובקי בחזרי תורה ישים על לבו ליישב כל הדברים על מכוונם מכל מה שסקשינו על המתנגדים לדעתנו בערם נצא להקיל בשום פרט מפרטי ספיקי עריפות בספק שקול פן יבא לידי ספק דאורייתא ולא לסמוך על דברי המקילין בזה אף בהפסד מרובה נגד רוב הגאונים והפוסקים הגדולים והסכמת המחבר ורמ"א ז"ל במה דוכתי כי בשל תורה הלך אחר המחמיר:

רגבי נגע בשעה שהכין מעמאו אין כאן ריעותא כלל להחזיק אף שאחר ז' והנה נרפא כ"י אין להחזיק ריעותא לאחר תיכף שילא הכהן חסר הנגע רק חולין שנמשך הזמן ב' ימים נחמר ולא תיכף בהולד הנגע והוצא אל הכהן נחזיק שתיכף חסר רק במשך זמן דרכן להתרפאות כי כן דרך נגעים תחלתן מוסיפין וכולכין ואח"כ גורעין וכולכין וכל שהיה שלם בשעת אמירת הכהן עמא אף שאח"כ חסר תיכף הוא בטומאתו עד ז' ימים ואין כאן ריעותא לפנינו כלל ודוק:

נחזור לעניינינו שצ"ד עכ"פ יש להקל בנאצרה בגולגולת מעט ס"ס שאף אח"ל היו שם העוקלים שמה לא ניקצו הקרומים דס"ס לקולא בכל דוכתי רק אם נודע שהיו העוקלים ואח"כ נאצרה בערם יצדקו הקרומים נראה ברור להפסיד אף בהפ"מ שהיה ריעותא ברורה ומחיים וכמ"ל:

ראשון פקפק בח"ר על עיקר ריעותא מהקרומים בעצור שהוא דבר הגדול מעמאו ואפשר אין בעצורו לנקוב רק הקרום גדול ונמחה עמו והאריך בזה בדמיונות. הכה מאן חכים ומאן רקיע להיות צקי בעצמות כאלה ולדמות צעניים כאלו באיסור תורה. ועד שמעב"ת מומה לעיני דריאה שכשירך נדמה לעיני עד צועא דקיי"ל דעריפה לפי שבעיניו מנקבת הצועא שהיה רכב ואין רק יותר מהמנה עם קרומו התחתון שהגמ מעידה עליו אגב רוכבי כ"י ועין רואה חפיד ע"ז ואם ימלא שפימרי מנקבת צועא שנגדו כ"ש שיש בה צעוקים כאלה החדים כחורה של מחט וקשים לנקוב צמח וקרומו שהוא סמוך לו חמיד כל שדחק צו ובע"ס הנמלא בלב החמיר הע"ז להטריף מעטם סופו לנקוב ומחומרת בה"ג. והאחרונים המקילין בזה לפי שגדל בעצמו מעמאו אין סופו לנקוב שאין כה הדוחה דוחה לחון מאחר שהוא דרך עצמו עיין חצ"ש. אבל כל שיש לחוש שמה כבר ניקב ודאי כולי עלמא מודו דחיישין וצ"ח ה"ב הוא ע"ז וקשה לנקוב מה שאין כן קרום המוח ויש הרבה דמיונות ורואות ואין לרד להאריך בזה אך למוחר. ודיינו אם נקל בזה לסמוך על דידקתיו בקליפת קרום העליון ורואית העין בתחתון שהוא שלם צ"י פגע שכיון שנקלף העליון והוא שלם הדברים מוכיחים שלא ניקב התחתון וכ"י ראש"ז בחולין עם שעדיין יש לחלק קלה וכמ"ל בקוטרם הראשון וגם מעב"ת הסכ"י שיש לחלק ונמשך להקל בציור דעת המלריכי שנקבו שניהם וגם זאת אחרי ראות שאין ריעותא וקלוקל כלל צמות נגד ע"ס ה"ב אבל לסמוך על דידקת תחתון לצד צראיית העין זו לא שמענו מעולם ולא ילא בזה מכלל ספק עריפות לכל הדעות שעדיין יש לחוש שמה נקבו שניהם נקב משבו שאינו ניכר בחורה של מחט מן העוקלים האלה ואין העין שולעת בזה כלל ואין דידקת צמח רק במכנים ידו כ"י ולא בראות העין כמ"ש בראשונה רק בצמחה שהוכחה על ראשה שדעת הרמ"א ז"ל שא"ל בדיקה כלל ואין לחוש לנקיבת הקרום והוא מ"י הא"י ואו"י. וי' ברור שהולאו כן ממה שלא הוזכר במשנה עריפות זו דכחה

ועוד קשה לי עוצה מכה דצ"י אין מעמידין מחלוקת של ר"א וחכמים אי חיישין בצמחה עובדי כוכבים לרציעה ור"א פסיל כל צמחה עכו"מ"י להקצרה דחייש לרציעה ורצון מכשירי ולא חייש ומשמע שם דר"א מדאורייתא חייש שבהי חכמים הקשו לו עוצה מקראי ואי מדרבנן חייש ר"א מאי ק"י מיתרו ופרעה אכתי לא גזרו על כן ולמה לשנוי קודם מתן תורה שאני כ"י ע"ש כולל סוגיא א"י מדאורייתא קאמר ובה ז"ל אף דחשידי עובדי כוכבים ומחלות לר"א לא הכי רק ספק איסור דלעו ודאי הוא שכל עכו"מ"י רוצה כל בצמחתי אף אם אף יהיו. בא ודאי ליתא רק חששא הוא כיון שחשודין בזה ובה רצון לא חייש כלל והכי ניימא דר"א כ"י ודאי ודי אם יוכיח ספק שקול ואפ"י אסור מח"ת ולא מוקמינן לחזקה שכל צמחה כשנולדה כשירה להקצרה וספק נרצעה. ורואה דר"א ספק הוא דהא פריך שם וניחוש דילמא רצעה לאימא דאימא ומשני כולי האי לא חיישין ואי כל צמחה ודאי נרצעה לא הכי חששה. וכן משמע לשון וניחוש כ"י ועיקר חשש ר"א משום הקרבן עלמא דאי משום אמו לא משני מידו אקרא דכל לאן קדר כ"י כולן גרים גרורים כ"י דמ"מ יש איסור מהאם שרצעה קודם שנתגייר ור"א ולד נרצעה אסור או כמאן דסבר שם מחלוקת בשבוקדשו ולבסוף נרצעו כ"י דלפיז אין לחוש מהאם רק מהולד ובה יש לו חזקה כשרות. ועוד קשה עוצה ד"י יוחנן ש"י שם רומי' דמתניתין דאין מעמידין צמחה כ"י וחיישין לרציעה מכה דלוקחין צמחה לקרבן כ"י אליבא דרבנן ומשני דעד ג' שנים נעקרת ומקשה מכל הכי קראי ומשני דאיידי. צפחות מג' שנה ומקשה מפרות דואת צניהם כ"י דע"כ לא הכי פחות מג' דהא ילדו וסליק בקושי על ר' יוחנן ע"ש ומאי קושי' כיון דעכ"פ קודם ג' שנה ודאי לא נרצעה יש לה חזקה ברורה גם אחר ג' שנים ואוקי אחרתה ושרי מח"ת והכי מקשי מקראי א"י מכל כך סוגי משמע דכל שהספק לפנינו ויש ריעותא לפנינו והספק שקול לא נוקמינן כלל לחזקה מח"ת אף גבי חזקה ברורה להיתר דאיתרע החזקה כאן שנגמם לבית הספק ונתיחדה עם עכו"מ"י וכמו דקיי"ל דחיישין לספק דרוסה וכן לאוקימתא דרציעה שם בא לכתחלה בא דיעבד פריך ומנא תימרא דשני לן כ"י ומאי קושי' בא סי' היא ולכתחילה חוששין בסי' שקול וצדיעבד אוקי לחזקה א"י רציעה דשרי דיעבד לא משוי לה ספיקא כ"כ ולא חיישין לכך רק לכתחלה ולבדי פריך ומנא תימרא כ"י דממ"י או נתיר לכתחלה או נאסור דיעבד ודוק:

רצ"י עוד בעכו"מ"י דף י"ב בזה דכלת מיימד לזר. ורואית תיארל ועכו"מ"י ששפתו צ"י קדירות ע"ג כירה ולא חשו חכמים כ"י וצטיית דרבה צר עולא שם דמפרש לא חשו משום לינורא שמה ייתא כ"י וצפירש"י שם שכתב טעם שהוא איסור קל ולא שכיח א"י שכיח בעל ברובא ומי לכאורח דכל כה"ג באיסור דאורייתא חששו אם באיסור קרוב מאד להיתר חוששין שמה ייתא כ"י ואין סומכין על חזקה היתר כיון שיש ריעותא הגורמת ספק ואף שיש לדחוק לפרש שם דקאי על איסור נבלה ומ"ש רש"י האיסור קל היינו שהחששא קלה מטעמים שכתב רש"י ז"ל דלא שכיח ובעל ברובא מ"מ נלמוד מה דאי הכי שכיח ולא הכי ציטור ברוב חיישין אף לאסור דיעבד ולא סמכין על חזקה היתר כיון שהריעותא קרובה דהא א"י שם שמה ייתא כ"י משמע דיעבד ומשמע שכל שמאוי חוששין לו וקל"ט שם לפרש כן ודוק:

רצ"י עוד באוקימתא דרצ"י שם וגם בספק אי מחיים אי לאחר שחיטת ואין דבר לתלות יותר בלאחר שחיטה והכי שקול נציג לסמוך לחזקה דמסוגי' דחולין פ"י הזרוע והלחיים גר שנתגייר והיתא לו פרה ספק משנתגייר נשחטה כ"י פטור ורמיהן מכך דספק לקט. י"ג ושני רבא קמה בחזקה חיוב כ"י פרה בחזקה פטור כ"י ומקשה אצ"י והרי הנה דבחזקה פטור כ"י ותנן דספק אם משנתגייר חייב בחלה ושני רבא ספק איסורא לחומרא ספק ממונה לקולא ומייתי דרב חסדא ורב חייה ד"י ספיקות נאמרו בגר לחיוב. קרבן אשמו וחלה וצבור כ"י הכי דכל דליכא איסורא לא מוקמינן לחזקה ואסרינן לאשמו גר בקדשים מספק עד שהביא קרבן על

חולדה על ראשה כי רק צעוף ולא צבכמה ולא חני לה צעריפות
 צבכמה ש"מ צבכמה לא צעי דזיקה קרום אם הוכחה על ראשה
 שטעם גולגולתה עד וחזק אלל שן חולדה וכיוצא וכמ"ש החז"ש.
 אבל צעוף כל שהכחה חולדה על ראשה חוששין חיוב לקרי
 וערפי עד שהצדק במכנים ידו ומה ששנינו במשנה מקום שטעם
 אותה עריפה היינו שצבכמה יש לחוש שמה שאלו עריפה עד
 שיצדק וכ"כ רש"י ז"ל הכחה כי היישין לנקיפת קרום עכ"ל
 מי להדי שפרש כן בלי המשנה והוא מוכרח ולהכי קצו בגמ'
 חיוב הך דרב ושמואל כי דמכנים ידו כי לפי שהצדקה היא
 מוחכרת. ולא כמ"ש מעב"ת דמתניתין לא חייבי מדיון הצדקה
 רק קמ"ל דאם ניקב בקרום עריפה רק חכמים הצריכו דזיקה וז"ל
 רק הצדקה מוכרחת מן המשנה דקרי לה עריפה מסתמא עד
 שיצדק בקרום. וכן אי שם מאן דצדק במחטא למאן דצדק בידא
 עד מחי אחת מאכיל עריפו שמה ניקב כי הרי דקרי עריפה שלא
 צדקה כהוגן לפי דעתו ומדלא חני לה רק צעוף דקדוק האו"י
 ואו"י ורמ"א להכשיר צבכמה ולא להצריך דזיקה וכ"כ הגר"א ז"ל
 שמכאן הו"א דין זה לדעתם. ולפי"ז ודאי נראה דלא צעי דזיקה
 כלל צבכמה אם הוכחה על ראשה כיון דלא חנן במתניתין רק
 אם ניקב בגולגולת דצדק דק כגון הן או חנית ודאי צעי דזיקה
 לקרום במכנים ידו דבזה צבכמה שוב לעוף כיון שיש חשש נקיפה
 על הקרום ג"כ אין לחלק בין דזיקה צבכמה לעוף ומאין לחדש
 הקולא הזאת שנקב דק ויכר צבכמה צריכה העין יותר מעוף
 וכ"כ החז"ש והפמ"ג דכל שניקב דצדק דק גם צבכמה צעי דזיקה.
 גמורה ואסורה דאין צדקאין כי רק מה שחידש החז"ש על
 הרמ"א ז"ל דעכ"פ צעי צבכמה על ראשה דזיקה צריכה העין
 ודקדק כן מלשון רש"י ז"ל גבי כשרות צבכמה נפחת בגולגולת
 ולא ניקב כי ופירש"י העלם נפחת ורואין אלו שלא ניקב הקרום
 כי הכה אם הדקדוק הזה הוא אמתה לכאורה ק' היכן החבר
 שאיירי שם שנפחתה בגולגולת ע"י דבר עד ודלמא חייבי שנפחת
 ע"י חולי ולשון נפחת משמע כן או שניטל ע"י אדם וראו שלא
 נגע שום עוף בקרום אבל כל שנשבר לשברים ועוקצים מניין להכשיר
 ע"י ראי צבכמה יותר מעוף וצפרע שהחז"ש ופרמ"ג דעתם דכל
 שניקב בגולגולת דצדק דק אין מושיל דזיקה ראייה לנקב משהו
 הכה נמי צבכמה העלם עלמא אם יש לו עוקצים דרך שצירתו וכו'
 שהחמירו בתן או מחטא ואם מחמירי צבכמה גם סמוך לגוף כל
 שכן צבכמה דסמוך ונראה עמו ועל כרחק שהחז"ש מפרש לה
 שנפחת על ידי דבר עד שנפחתה לחוף העלם ולא נשבר העלם
 רק נפחת על ידי עוקצים זה דוחק בעיני רק דחייבי ע"י חולי
 או נוטל ביד ואפ"ה צעי ראייה שלא שלט החולי בקרום אבל כל
 שניקב בגולגולת אין לדקדק בלא מד' רש"י להכשיר ע"י ראייה
 בכל גווני וכבר כתוב דר' הראשונים לדקדק מדצדק רש"י
 וברא"ש ורשב"א ז"ל איפכא שבוטרו לדחוק דמאי חני גבי עריפות
 דעוף הכחה חולדה כי דהא כל עריפות שמו צעוף כנגדן צבכמה
 וחילולו דאשמיטין רבותא דאף צעוף דחיותיה זוטא צעי נקיפה
 בקרום ולא מיערף צעם לחוד. ואם היה דעתם דעריפות זו לא
 שייכה רק צעוף אבל צבכמה לא צעי דזיקה כלל צבכמה חולדה
 ואף צניקב בגולגולת דצדק עד סגי בצדקה ראייה הא לק"מ ולא
 ה"ל למיחוי לה גבי צבכמה רק צעוף דצעי דזיקה חמורה במכנים
 כי חני לה צבכמה מסתמא עד שהצדק דהא צבכמה ק' לכאורה
 למח חני לה צבכמה אלו עריפות דהא יש לה דזיקה והא צבכמה אלו
 כשירות דעוף חנן דרסה וערפה צבכמה ושהכחה מעליה ושהכחה
 כשירה אף דה' בגמ' אחד זה ואחד זה לר"ך דזיקה איך דכ' שני
 שנקרבה יותר להעריף אף שיש לה היתר בצדקה חשוב צעריפות
 וכל שקרוב להכשיר חשוב כשירות אף שצריך דזיקה וא"כ לדעת
 או"י והא"י וכתב"ש לא מלי למיחוי הך עריפות צבכמה שא"ל
 דזיקה כ"כ וחזקתה יותר להכשיר אבל צעוף עריפה מסתמא וכו'
 שבוכחתי מלי רש"י ז"ל ודברי הגמרא עד מחי אחת מאכיל
 עריפות כי וכן מי סיפא דמתניתין גבי כשרות דעוף הכחה חולדה
 מקום שאינה עושה אותה עריפות היינו שלא כנגד המוח ואי

רישא חייבי צידוע שניקב המוח סיפא ל"ל פשיטא. ועפי ה"ל
 למחוי הכחה חולדה ולא עשאתה עריפה כיו דבר והיפוכו כמו
 דחני צבכמה נפחתה כי ולא ניקב כי איך דרישא חני כל שנגד
 המוח סתמא עריפה עד שיצדק וחני סיפא דכל שלא נגד המוח
 כשירה ולא חיישין כלל לנקב המוח שלא כנגד ההכחה ואולי היה
 סבירא לחוש לשיני חולדה שנקומים קמ"ל איך דעת רש"י ז"ל
 ורמ"א ורשב"א דה"ה צבכמה כה"ג שניקב העלם על ידי אחת
 דבר או שנשבר הוא עריפה מסתמא עד שיצדק דזיקה גמורה
 כמו עוף ומה שא"ל רב ושמואל כי מכנים ידו כי גבי עוף שהכחה
 חולדה לפי שצבכמה הוא לכאורה בלתי אפשר לצדוק בהכנסת ידו
 לתוך פיו ולדחוק למעלה שהוא עד מאוד ולא יצלח כי גם הדין
 קשה ועד מאוד וזה פשוט לענין רק שארי דזיקות יש מכן שיכולין
 להיות גם צבכמה ע' בגמ' וגם קליפת עור עליון ורואין שהוא שלם
 בלי נקב נראה שזה דזיקה עוצה במקור שצריך דזיק' מדינה וכו'
 דזיקה בני מעיים שיכולין להביע ולהסתכל היטב אם יש נקב
 עוצר בהן אבל להסתכל צליון צעודו דק לעלם וצחצוח צעודו
 דבוק למוח זו אינה דזיקה כלל כיון שיש דבר סותם הנקב לכל
 יוכר והמדקדק בגמרא יראה איך קשה צעריפה דזיקה המוח של
 עוף לנקב משהו וערפו הרבה מאוד למאן דרך דזיקה ואיך ניקום
 אכן להקל צבכמה כ"כ צריכה צעלמא מצלי ראיות ברורות וברי
 גם הגאונים שהקילו בחולע הנמלא במוח לסמוך על ראיית העין
 שאין ריעותא ורובם בקרום חתהון טעמם צדס לפי שאין טבע
 החולע לנקב המוח כמו שהביאו מעיטום שיקר צמחו ז' שנים
 והיה חי עדיון ע' צ"י שהביאו כן צבכמה במדרכי ורוקה משמע
 דבלי"ז אין זו דרך דזיקה נכונה וגם שם לא קי"ל כותיבו ואסריק
 בכל גוונא דלא בקיאיין כי וכמ"ש רמ"א ז"ל אבל צ"י שיש עוקץ
 מאכיל כחודר של מחט לכ"ע אין זו דזיקה. ועוד נראה לענין
 דדזיקה דמכנים ידו צעוף היא יכולה להעשות מחיים חיוב
 שהוכחה על ראשה ואם אין מצלח יכולין לשהות העוף צחצוח
 כשירה וא"ל לשוחט חיוב ולכן החבר צעוף דווקא אבל צבכמה
 בלתי אפשר לצדוק מחיים ועפי"ז יש לתרץ לס"ד דש"ס דמק'
 מדחני לוי צעוף נשבר העלם אפ"י שלא ניקב כי לרב ושמואל
 דצדקי ביד ומכשירי ולמה לא פריך דלנוי גופי דאמר מכנים ידו
 כי ותוס' כתבו ה"ה דכו"מ כי ולמ"ש לק"מ דאי מכהיה כ"י
 דמכנים ידו מחיים לידע אם ניקב העלם מעבר לעבר ואם יצלח
 דם או מוח צידוע שניקב ואם לא יצלח דם צידוע שלא ניקב
 העלם ולהכי פריך מדשמואל דק ביד ומכשיר משמע אף שניקב
 העלם אם לא ניקב הקרום ופריך מדחני לוי כי ולמסקנא כולו
 קאי על הקרום ודוק היטב כי קלרתי מאוד צדק ופי' פי' במשניות
 להרמב"ם ז"ל מ"ש על הך דמצלח דו"ק. ולכאורה היה אפשר
 לומר שגם הא"י ואו"י שכתבו דלא חיישין צבכמה לנקיפת
 הקרום היינו כ"י שלא ידעו צבכמה שניקב העלם רק שהוכחה
 צבכמה על ראשה דצעוף חיוב מחזקין לה צעריפה שמה ניקב
 העלם עד הקרום וגם הקרום צבכמה ולר"ך דזיקה ולא צקאיין
 אבל צבכמה בגולגולת עצה לא מחזקין כלל ריעותא מה שהוכחה
 על ראשה ולא חיישין שמה ניקב עד הקרום אבל כל שידוע
 שניקב העלם צריכה דבר חוששין לקרום גם כן. ואפשר להעמיס
 כן גם דעת רמ"א ז"ל שכתב דלא היישין כי והי"א
 כן מדחני לה גבי עוף לכורות דצעוף חיישין חיוב
 שהוכחה אף שלא נודע צבכמה אם ניקב העלם חוששין לעלם
 ולקרום שכן משמע לשון הוכחה כי ולא חני וניקב העלם משמע
 בהכחה לצד חוששין כל שיש ריעותא צעם אבל צבכמה לא חיישין
 להכי בהכחה כל שלא נראה נקב גמור צעם אבל רש"י ורמ"א
 ורשב"א ז"ל לא נראה לכו צבכמה כיון דעכ"פ הדין שוב צבכמה כל
 שניקב העלם חוששין לקרום ולר"ך דזיקה גמורה ולכן חילולו
 צלופח אחר :

ולפ"ז כל הדיוטות קרובים ועולין בסגנון אי' להשוות דזיקה
 צבכמה לעוף כל שצריך דזיקה מן הדין וכ"ש דצדק דק שגם
 הפרמ"ג וכתב"ש דעתם שצריך דזיקה גמורה ולא צריכ' העיז :

ואשר כתב מע"ה כי בספר תורה חיים משמע שדעתו דבכל גוויי מהני בצבמה דזיקה ראוה בעין. דקדקתי בדבריו. ולכאורה יש לדקדק בן מדבריו ז"ל שכתב שם דבצבמה מונכר נקיבה הקרום צריח צעלמא כ"י עיי"ש בכל דבריו אמנם הוא ז"ל כתב בן מפני שחוקש לו מ"ש דחיי לה צעוף ולא קבצו לה לדרב ושמואל ולוי בצבמה כמו שחק' שם וגם חק' שם על פירש"י ז"ל שכתב דאשמינן צעוף דלא מיטק צנקיבה עלם לחוד ולא הונח לו פירש"י ז"ל מפני קושיותו שם עיי"ש ולכן פירש דזוקא עוף טריפכ בצבמה כ"י וצפי דזיקה גמורה משא"כ בצבמה לא צפי דזיקה ואח"כ חק' לעלמו מ"ש צאמח לא חלעך דזיק' לצהמי כיון שגם בעלם ניקב כ"י וגם לפשר דבר וכתב ואפשר דבצבמה מונכר כ"י עיי"ש והנה עינינו ראוה שברא"ש וברש"י ז"ל הושוו לפירש"י שאין שום דבוחא צעוף רק דלא מיטק צעלם לחוד וגם רש"י ז"ל דמריפכ מסתמא חויכ בצבמח חולדה עד שחזק כמו שציארנו לעיל וע"כ גם בצבמה בן דיון כל שניקב בעלם לריך הקרום דזיקה גמורה. וכל קושיותיו שם נתיישבו צב"ש דבדבריו א' לא למעיון היטב. וצ"ל כיון שאין חילוקו מונכר לפירש"י ורש"ש ורש"י ז"ל לחוד הקולא באחת ובפרט דמוכח להיפך ונראה דגם הוא ז"ל רפיא צדיה שכתב דרך אפשר ע"ש: וגם לפי הנראה ד' רמ"א ז"ל ואח"כ אין לורכ כלל לדזיקת ראיח שכרי כתב דלא חיישינן כ"י וע"כ או דאיידי דבדר עב שניקב בגולגולת לפי התב"ש והפרמ"ג ואין שם דזיקה על הראיח בזה או כ"י מה שפירשנו למעלה דאיידי שלא נודע אם ניקב בעלם דאין לחוש לפי שהוא עב וחזק בא כל שניקב בעלם טריפכ לידון ולריך דזיקה גמורה מדינא וזה מוחזק צעיו:

עכ"פ סברת הת"ח אין לה שורש לדעת כל הפוסקים וגם כל האחרונים תצ"ש ופרמ"ג לא פסקו בן ויש להטות גם דבדבריו ז"ל ואין להאריך דפרט להשוב זאת למקום ידוע אחר הולאת המוח מן בגולגולת איך נדע צלמאס מקום המכון נגד בעוקן וגבי צר אוחא דממסמם קוטי כ"י קיי"ל דהוי מקום שאין ידוע ולא בקיאיין אף שכלכלוך מחזיק מקום קטן רק במחט התחוב שא"ל רק לדוק נגד פי המחט צלמאס כ"י מקום ידוע ומקלין כמ"ש כשיך ז"ל ס' ל"ג וכ"ש בקרום עליון דביותו דבוק לעלם אין זה דזיקה כלל:

ואשר לירק לזה כוד כת"ר לידון דבדר כחדש לחשוב עוקן הכינק צמח סחימח מעליא ומעיקר עפ"י דעת המקלין בסבך בגרמא כ"י והאריך כת"ר מה: אג"י לא בחתי ליד מדי וצ לתקוע עלמי לדמות צעריפות וכבר אמרו בגמרא על ענין הסחימות עריפות קא מדמית כ"י גבי סמפונא דאיינקוב לחצריה עיי"ש ואין אומרינן צעריפות זו דומה לזו ולחדש סחימח חדשה דבדר הנקוב שלא שערוב הגדולים הקדמונים ובאחרונים ואין לו בסחימות חלל מה שאמרו חכמים וצערפות שאמרו חכמים ומי יודע טעם נקיבה קרום של מוח שאינה ח"י עד שחטול סחימח בעלם משא"כ צריח ובני מעיים שהדויעו חכמי הטעם צריח לכלוא את הרוח ובני מעיים להחזיק במאכל ופרש ודוגמתו ודוק. ואין דבר לחדש מעתה לכן לא החקקתי להשיב צעיקר דברי כת"ר שבאריך בזה כי דבדרי הראשונים יוספו דעת על הכל:

אחר הדברים האלה צעודי מממש בכן מלאתי דאחא לירי עוד ראיות ברורות ונכוחות לעיקר דינינו דיון חיוב בדזיקה כיכל דאיכא ס"ס ורובא ויש לברר בקל וכן הנה מה שאבאר בקצור:

הנה בדורס קיי"ל בחולין דלריכ דזיקה כנגד כל החלל כולו אפילו בסימנין כמבואר צ"י א"ע ודלא כדצפי אילפא שם. מסקי שם גבי דורס משא"לם בשר כנגד בני מעיים ובסי משא"לדמו סימנין עלמן אכל באדמת בשר שכנגדו לא לפי סימנין קשין בן אכל דורס וכמו שפרש"י ז"ל שם דרוב סימנין אין ארס בדורס שולט צ"י אכל ארס האדמו סימנין עלמן כ"י אנו רואין ששלט בכן עכ"ל פי וע"כ בן מהמיעוט. בא כ"י שלא ראינו ששלט אנו חולין שהוא מברוב צמחות שלא ישלע בכן לעולם דהא כל שסופו

לשרף ולנקוב כנקוב דמי דמכאי טעמא מערפין כבאדמת בשר כנגד המעיים ע"ש סופו. ולכן הוכרח רש"י לפרש בן דרוב לא ישלע רק אם ידוע ששלט ערפא:

והנה א"כ קשה למה לריך דזיקה לסימנין כיון דאוליין בשר רובא. ורב מורי בזה מכפא כ"י ועד אטמא. ואפילו בספק דורס לא או דקיי"ל חוששין לספק דורס לריך לדוק בסימנין כדמשמע לכדיא ברש"י וחוספות וכל הפוסקים שאין חילוק כלל בין ודאי דורס לספק דורס צעין בדזיקה ואדרבא יש פוסקים סוברים שציקר בדזיקה לא מהני רק בספק דורס בא ודאי אין לה חקק כידוע וא"כ בספק דורס יש כאן ס"ס ספק נדרס או לא ואח"כ נדרס שמה לא ישלע בסימנין דהא רוב לא שלמי בכו ואיכא ס"ס ורובא וגם חזקה ביתר יש כאן ואפ"כ צפי דזיקה סימנין ולא עוד אלא דקיי"ל וטע אין לו דזיקה מבחין י"מ לספק דורס ולריך להפוך הושע לדקו מצפנים ואף בסי דורס כמבואר בהכחא סד"ר דחיי לקמי דרב כ"י דדקב מבחין וחק' לו אצ"י כ"י והפכה ודקב מצפנים ומסיק ורבה לחודי כ"י כ"י כ"י דלא מהני ס"ס ורוב וחזק וחייב לדוק לפי שאין בזה טורח גדול:

ועפ"י פירש"י יש לפרש בפשיטות ולתוך ק"י הרא"ש ז"ל שחק' כיון דאין לוטע דזיקה מבחין לענין דורס מה מוטיל דזיקה פנים אף שאין מאדים צפנים שמה האדים מבחין ואין ניכר וסופו לעבור ולדברי רש"י ז"ל לק"מ דכל שיכולין לברר מצריין שמה ימלא אודם צפנים אכל כל שלא מלא צפנים לענין חששא שמה יש בחון ואין ניכר צב"ג סמכין ארובא ורוב סימנין אין ארס בדורס מוטיל להזיק להם וצ"ל אפשר למדוק סמכין ארובא וס"ס בסד"ר אכל מה דאפשר לדוק בקל דזיקין וברא"ש שם כתב צה"י א' דהקילו בדורס שא"ל צעין אחר חזק דומק לענין דמשום דלא אפשר נחיר ספק איסור חיוה סד"ר ודאי דורס כיכי דזיקין בסימנין ועוד ח"י דרוב פעמים ניכר אודם הדריס מבחין רק להחמיר חיישינן שמה עבר לפנים וא"ל אין ניכר בחון ולריך להפוך כ"י עיי"ש וג"י דחוק דבגמ' א' אין דזיקה לטע כ"י משמע שאינה דזיקה כלל ולא משום חומרא צעלמא למיחש למיעוט ולפירש"י ז"ל א"ש טובא דבאמת אינה דזיקה כלל רק בדלא אפשר סמכין ארובא ואמנם גם מדברי הרא"ש ז"ל ראיח לדבריו דעכ"פ לדבריו ז"ל גבי דזיקה חון נפקא ליה מ"י טריפכ עפ"י רוב רק לחומרא חיישינן למיעוט לדוק מצפנים ואף בספק דורס דהוי ס"ס וגם רובא וחזקה ואפ"כ צפי דזיקה גמורה לפי שאין בזה טורח גדול. אך לענין דברי רש"י ז"ל מוחזקין שכרי שמואל ובני ר' הייח סברי בגמ' דדורס לא צפי דזיקה רק כנגד בני מעיים ולא בסימנין ואילפא מיצעי ליה ואין קיי"ל כרז דמורי בזה כ"י וע"כ שם סוברים בסימנין קשים בן אכל דורס ולא צפי דזיקה כלל וע"כ רובא הכי איתכרו ושחין חזיק ל"ה דהא שמואל חייש לספק דורס ולא מוקי אחזקי להאריך דזיקה לכל החלל כ"ש במקום אחר א"י משום רובא וע"כ גם רב דייקל עכ"פ כבאדמת בשר משום כ"ע הוא רק דמחמיר לדוק עכ"פ מצפנים אולי האדימו סימנין עלמן שאין טורח גדול בזה אף דרז מיקל בסי דורס היינו להאריך דזיקה לכל החלל אכל כל שדורס וצ"ל לריכ דזיקה מחמיר רב אף בסימנין שאין בזה חוספת טורח ואף למיעוט מצריין כל מה שיכולין:

ועפ"י זה היה נראה שאף לצבמה שגדירה יש חקק בדזיקה אף שצריך לדוק הושע מצפנים ושחין במקום נקב קא שחית זה כ"י לא אפשר וסמכין על הרוב ודקין שמה ימלא אודם שלא בנמוקם שחית ולכאורה מ' בן ממאי דמורי רב מכפא כ"י עד אטמא כ"י לען כפא ואטמא מ' דבמה בואו וע"כ ודאי דורס דרב לא חייש לספק דורס ואפ"כ דק גם בסימנין ואכשיר וע"כ משום כך דלא אפשר סמך ארובא דלא מחזקין דדורס ויש מחלוקת דיון זה צראשוני אם יש חקק לבמה שגדירה וטעור וש"ע פסקו להחמיר וצ"ע וצ"ל זה ד' רש"י ז"ל שדריס ניכר אף לאחר שחית ובסי נקב הוא דמחמיר דלמא במקום נקב קא שחית ע"ש:

משכנות יעקב - א (או"ח, יו"ד) ברוכין, יעקב בן אהרן עמוד מס 222 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ימלאו הכרה ערפות וידוע שדבר המזוי אין אומדן לא ראוי
אין ראיה א"י שלא היה דבר מזוי כ"כ צימיהם רק לפרקים וכל
זאת עינינו רואה מכל דברי המדרשים שביטאו הראשונים ז"ל
משני דיוקת הריאה ואיסור אכילה קודם איך היה בדבר פשוט
וגבו צימי התנאים והאמוראים עד שאמרו נטיעא מקטעא כי
לא ולמד עד היכן הגיעה קדושתם ופרישותם והתרחקותם מן
האיסור לכל יצא צפיהם פיגול כי גזבו דרכיהם מדרכינו. מכא
נראה לנחנו נקח מוסר את אלה אחזה אנכי אשית לבי והנראה
לעני"ד כתבתי למען האמת והשלום ולכלי אמת ינחנו בדרך האמת
ואל יל מפניו דבר אמת עד מאד וישים שלום צמליה של מעלה כי
כלא. כה דברי האשור ...

יח) שאלה סירבא היצאת מחידודי האונות במקום חיתוכן
מחידוד לחידוד או מחידוד לחיתוך. מה דינו
לדין הגמרא:

תשובה הנה נתפשט המנהג להעריף כזה. ומפרשין בן דעת
הש"ע מחודש של זו כי דכוי שלא כסדרן ואין לפרש
כוונתו על חודי השיפולי דה כחב כזר דסירכא בשיפולי עריפא.
וקי מאוד דהא בריאה דמיתא לאופתא אם ניכר קלת שחס שנים
דבוקות כתבו כל הראשונים ואחרונים להחיר ובי הרי"ק ומרדכי
העטם שכן סרובות כסדרן. והא גם החודין דבוקות דמיתא לאופתא
רק כערפא דאסא היכר בין בראשן או באלמנטן או בסופן וכרי
סירכא מחוד לחוד:

וחפשי שורש הכזר בראשונים וכנה אין אי מהם שחכיר שני
הדינין דין החוד ודין השיפולי. רק אי לצד וכו' והוא
בראש"י ז"ל. וגם הוא לא הזכיר רק דין החוד שכי מחודש של זו
לחודש של זו מחוץ לחיתוך כי וברש"י ובר"י ז"ל לא כתבו רק
דין השיפולי ולא הזכירו חוד כלל רק גז וכן בחוס. ונלמד דבראש"י
ז"ל שזכיר חוד כוונתו על חוד השיפול לכן כתב מחוץ לחיתוך
שלפי הפי' האי' הוא איך למתור כיון שכתב מחוד לחוד למח כולך
לפרש מחוץ לחיתוך דהא ידעין מקום החוד אי"י כוונתו על חוד
השיפול לכן כולך לפרש מחוץ לחיתוך ואולי סובר כדעת המכשירין
סירכא בשיפולי אם הוא בין החיתוכי שלא כדעת רש"י דסובר
השיפולין מתפרקין לכן כתב מחוץ לחיתוך וכייוו כמו מגב לגב
רק דקמ"ל דגם סירכא שחוד הריאה הוא כמו מגב ולכן השמיטו
בקיבור פסקי הראש"י דאין זה רבואת כ"כ וכלל גז הוא אצל
לפירוש המפרשים הוא חידוש גדול מאוד ולמה זה השמיטו וכי
רק גז ודעת הרש"י ובר"י ודאי בן הוא שלא הזכירו כלל חוד
דסירכא בשיפולי איך בחיתוך מעריפין משום שמתפרקין ולא הזכירו
רק גז ולא חוד:

והנה הטור כתב תחלה דברי הראש"י וזכיר גם מחוד ומחוץ
לחיתוך כדברי הראש"י ואח"כ כי עוד דין השיפולי כדעת
רש"י וכלאורה יש לדייק מדבריו כדעת המנהג דאם כוונתו על
חוד השיפול הא אח"כ מעריף בלי זה סירכא בשיפול אצל אין זה
ראוי דמתחלה העתיק דעת המוסכמת מכל הפוסקים מגב לגב
להלוק על ד"ר ש"י לכן לא הזכיר שם השיפול דה מחלקת
הראשונים הרמב"ן וברש"י וברש"י כמבואר בדבריו ירוחם ולכן כי כלי
הראש"י מחוץ לחיתוך דה לכל הפוסקים אסור ואח"כ דין השיפול
כדעת רש"י ואולי לא ברירה ליה מילתא כדעת אציו הראש"י
ז"ל או שיש לפרש בדברי הראש"י דכל בשיפולי קרי חוץ לחיתוך
משום שמתפרקין עכ"פ אין אי מהפוסקים מעריף מחידוד לחידוד:

והנה ד"ר ש"י ורמב"ם וריב"א בחוס' דאף מגב לגב קרי כסדרן
שביטא ראיה להכשיר בין אונא לאומא מהא דה' רבא
חרחי אורי כי מי בין צימין בין בשמאל כי והחוס' חלקו על רש"י
מגב לגב וכי דווקא כמו שהן שוכבות זו אל זו אצל זו ע"כ זו
אין זה כסדרן. עכ"פ זו אל זו ודאי כסדרן הוי לפי דרכיהם ואף
מחוד. ודיבור שח"ח הביאו בשם ר"י שבה לדעת רש"י דאין
סירכא בלא נקב דאי' אמאי כסדרן כשירה הא קרום שעלה כי

מים ובה דרשין קראי דיתחבאל מן המאחסים ממותר שני מאות
שנשיטתו צדור מכאן לעלה שבעה צמאחסים מי להדי' דעלה
שנשיטתו צמאחסים אסור היין להקרבא ואמאי לא שרינ
לי ורואין את העלה כאלו בן עמים או מים וצירידתן לשיטין
מיקיימת בכן מזה קצורה דקיי"ל את שדרן לקצור יקצרו בשלהי
חמורה אי"י משום איסורא דרביע עליהו שאין מן המותר לישראל
אסורין לעלות כלל למצח אף לשם מים ואף ע"י חמור' כל שאין
בין לבטל ואף שכתבו הפוסקים דאסמכתא הוא ומה"ט ברובא
בטיל ושיעורא דמאחסים דרבנן. ע"כ הדין דין אמת וכ"ש לחנה
דמתניתין שם דסבר דגם ר"א מודה באצרי בטלי מומין כי
לאסורי אף לשם עמים רק אם כבר קרב אי יקצרו כולן שני
שנים כי ותליין באיסור כבר קרב עיי"ש ולא שרי לשם עמים רק
איברי חטאת שממנו לאישים כי ושאר ודנש ומקראי ע"ש. אצל
בטל מום לא עי' פירש"י ז"ל גבי מחגי דלא כהאי תנא כי וא"כ
כ"ש עריפה דלא גרע מבטל מום דאסור אף לר"א וזה ברור רק
מה שזכרנו לעטם גזירה גבי דם פסולים עי' פירש"י שם כייו
דמתניתין קתני ישפך לאמה אף שרוב מן הכשר ובעל ברזא אף
מדרבנן דם משא"כ באיברים שבו דבר חשוב ולא בטיל ברובא
כמבואר שם בסוגי' וכו' שרי דם לגמרי אם רבה הכשר רק
מעטם גזירה שמה ירבה הפסול ואז אסור מה"ט ועי' פרש"י שם
במשנה ובגמ' ובחוס' שם ודוק כי קארחי מאוד כי לפ"ז אין הכרח
כלל לדבר חוס' להחיר דם פסולי לשם עמים מדאמי הטעם משום
גזירה כי ד"א דמשום גזירה אסור אף שיש בכשר לבטל הפסול
לגמרי רק דגזירין דילמא אחי לאכשורי בעיניה או שמה ירבה
הפסול על הכשר לפי חוקימאות דר"פ ורז ציד שם ע"ש היטב
ולפ"ז ר"י דסב' מין צמינו לא בטיל באמת אסור מה"ט דם
פסולים ולא משום גזירה רק דאיכו סי' שנתלק ר"א להחיר לשם
עמים גבי דם בטלי מומין ולא ברובא כי כמש"ל ודלא כתנא
דמתני דאסור אף בטלי מומין. רק דם התמנית באמת סבר רז
יחדה בפסחים דשרי משום דאין דם מבטל דם ושרי לשם עמים
כמים בטלמא ואזיל לשיעורא דסבר צמאחסים גבי כל שממנו לאישים
כי דכ"ש שרו לשם עמים גבי איברי חטאת באצרי עולה כי ולא
נחלקו חכמים רק בצטלי מומין ע"ש ודם התמנית הוי כל שממנו
לאישים כי שכבר קרב דם הנפש אצל לרבנן דר"י צמאחסים דאסרי כל
שממנו כי אף לשם עמים ופליגי על ר"א כי ברור דה"ה דם התמנית
אסור מה"ט אם אין בכשר לבטל ואף אם יש בכשר לבטל אסרי
רבנן משום גזירה. וע"ש בחוס' וזהו שהקשו לפירש"י שם דלפילוג
ר"י כי ולשיעורא הך ולפ"ז לק"מ דגבי דם פסולים אדרבה
לר"י חמיר עפי כמש"ל. וגבי דם התמנית הרי להדיא דפליג בפסחים
ושרי לכתחלה ולא גזר מידי ומשמע להדיא בפסחים דר"י לא שרי
רק חמירות דה תמנית אצל שאר פסולים לא דאמר אף אנו לא
אסרתי אלא שנתקבל בכלי ופריך מנא ידע כי וע"ש בחוס' שחלקו
צימיהם שם. וכן מהולקים ג"כ קלת עפ חוס' דצמאחסים ולא שרו
דם פסולים לשם עמים. ואין להאריך גם כי זה ענין גדול ועמוק
ובארבעה לא מניח כי רק כי המטע בהכרח לברר כי כנים דברי
למאד אשר לכל הדעות אסור להקריב חמירות ערפה ע"ג המצח
כל שאין בזה כדי ציטול בין לרי יהודה ובין לרבנן. ומשנה דצמאחסים
כמש"ל בציאור ובקולר:

והמעין יצין וראיתי במקומה עומדת מבלי שגנה וזה אמת
ברור שגא היה ערפות הריאה מלוייה צימיהם כ"כ.
וכן משמע להדיא במשנה ד' פרק י"ב דצמאחסים ר"ח סגן הכהנים
אמר מימי לא ראיתי עור יולא לבית השרפה אחר הפשט. ודקדק
ר"ע שם שמה ערפה אחר הפשט עורו לכהנים. ואמרו חכמים
לא ראויין אין ראיה ופירשו המפרשים שמה לא אירע צימיהם
שימלא ערפה ואם נמלא הוא לא ראה ע"ש. ואיך אפשר שכל זמן
שמימם ר"ח סגן הכהנים לא נמלא ערפה בריאה רק בדרך מקרה
שלא יראה ר"ח סגן הכהנים. אם כי מזוי כמו צמיתו עתה בכל
יום ולריבוי הקרבות בכל יום אין שיעור פרים וכבשים ועחודים
ושלמים ויותר מבני שנה וילאו גם מדין גדיים ועלאים ואיך לא

ערוך השולחן יורה דעה סימן ק סעיף יג-יח

ודע דבכל המדינות הידועים לנו בימות הקיץ הרחש מצוי בכל מיני מאכל וביחוד אלו הנמלים הנקראים מילבי"ן מצויים הרבה בכל מיני קמח ובכל מיני גרופי"ן וכמעט שא"א להמלט מזה ובודאי הזריזים מדקדקים בכל האפשר להמלט מזה ועדיין כולי האי ואולי וק"ו כל המון בית ישראל שאינם מדקדקים ואוכלים מכל הבא בידם כשאינם רואים להדיא המילבין וחלילה לומר שכלל ישראל יכשלו באיסור גדול כזה ולא ניחא למרייהו דאמרת עלייהו הכי וראוי לחפש זכות וכבר נתעוררו גדולים בדורות שלפנינו להמציא זכות בענין הגדול הזה ונבארם בס"ד מה שהם אמרו ומה שנראה לענ"ד:

הגאון כרתי ופלתי ריש סימן זה אמר שביכולת לסמוך על דעת רבינו שמשון והרשב"א שהבאנו דבריה בטלה בקרוב לאלף וזהו ודאי דשיעור זה והרבה יותר יהיה תמיד וגם בה"ג שכל דבריו דברי קבלה סובר כן כמ"ש בהג"א ברא"ש פ' השוכר סי' י"א וז"ל פי' בה"ג דשרץ לא בטיל כי אם באלף והכי איתמר בירושלמי עכ"ל וגם בעל אור זרוע סובר כן כמ"ש שם וז"ל ואף על גב דקיי"ל דבריה לא בטלה לאכול גוף הבריה כשנתערבה ואינה ניכרת הני מילי בששים כשאר איסורים אבל בט' מאות וששים בטלה כדמשמע בירושלמי וכו' עכ"ל:

וגם הרי"ף סובר כן שהרי השמיט כל משנה זו דגיד הנשה שנתבשל עם הגידין וכל סוגיית הש"ס וטעמו דס"ל כפירש"י פ' השוכר דף ע"ד א דמשנה דשם דתנן אלו אסורין ואוסרין בכל שהוא וכו' ופירשו בגמ' דהאי תנא ס"ל דדוקא דבר שבמנין ואיסורי הנאה לא בטיל הא חד מיניהו בטל וחולקת אמשנה דחולין ופסק הרי"ף כמשנה דשם כמ"ש שם והנה לפ"ז גם דעת הרי"ף כן וגם דעת רש"י נוכל לצרף לזה וגם הרשב"א בחדושו בחולין דף צז ב כתב בשם הראב"ד דבריה בטלה באלף ומאתים ע"ש ולפי זה רבו הדעות להיתר בה"ג והרי"ף והראב"ד ורבינו שמשון בעל התוס' ורשב"א ואור זרוע ואפשר גם דעת רש"י כן ומה שהקשה הרא"ש על שיטה זו מסוגיית הש"ס יש ליישב ע"ש. והנה דברי הגאון א"צ חיזוק והרי בריש נדה אמרו מעשה ועשה רבי כר"א לאחר שנזכר דברים פליגי עליה אמר כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק ע"ש הרי דאפילו ביחיד במקום רבים סמכין בשעת הדחק באיסור דרבנן וה"נ איסור דרבנן הוא כמ"ש בסעיף ב' וא"כ אפילו הוה רוב דעות לאיסור בשעת הדחק כזה שא"א לצייר אם לא שלא נאכל לחם וגרופין ודאי סמכין וק"ו כשיש הרבה מרבתינו הקדמונים שנוכל לסמוך בשעת הדחק:

הגאון בעל משכנות יעקב בסי' ל"א אחר שכתב שיש לסמוך על כל הני רבנותא שהבאנו כתב עוד היתר וז"ל דהנה הגמ' מדמה בריה לחתיכה הראויה להתכבד ועביד ביניהו צריכותא והטעם הוא מפני החשיבות ודבר חשוב לא בטל וא"כ נראה דהיינו דוקא אם הבריה או החתיכה עומדת בעינה וניכרת רק שאין ידוע איזו האסורה כמו גיד וחתיכה שניכר ממשן בפ"ע וחשיבותן עליהן אבל אם מעוצם קטנותן נאבד ממשן והוא דבר המתערב ממש ונדבק בפת או שנתערב בתבשיל וא"א להפרידן כלל כמו המילבין הקטנים ולא יהיה לעולם בעין בפ"ע רק תמיד בתערובות לא נודע מקומם איה לא נאמר עליו בריה שאני כיון שאין לו מקום בפ"ע שיהא חשיבותו עליו וכו' עכ"ל אבל יש למערער לערער על זה דהרי עכ"פ התורה חייבה עליו מלקות וכדאיתא בש"ס אכל נמלה לוקה חמש וכפי שנתבאר הוה הטעם שהחמירו חכמים בביטולן מפני שהתורה חייבה מלקות א"כ כל זמן שלוקין עליהן כשהן בפ"ע אינן בטילין בתערובתן:

ולפענ"ד יש היתר אחר לכל הדעות דהנה בסוף סימן ק"ד כתב רבינו הב"י דברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהן כנמלים וזבובים ויתושים שכל אדם בודל מהן למיאוסן ואפילו נתערבו בתבשיל ונמחה גופן לתוכו אם ההיתר רבה עליו מותר וכו' עכ"ל ומעתה ק"ו הדברים דאם במין בשאינו מינו דלרוב הפוסקים טעם כעיקר דאורייתא עכ"ז בדברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהן א"צ ס' כ"ש בביטול בריה דזהו רק מדרבנן דפשיטא שלא גזרו על דברים המאוסים כנמלים וזבובים והן אמת דבאכילה בפ"ע חייב מלקות מ"מ חכמים כשגזרו מפני זה שלא יהיה להם ביטול א"א שיגזרו על דברים המאוסים ועוד דאטו טעם זה דהגזירה היא מפני חיוב מלקות נאמרה בגמ' והרי רק יש מהפוסקים שכתבו כן ופשטא דלישנא משמע מפני החשיבות כחתיכה הראויה להתכבד ודבר שבמנין וכשם שהתורה חייבה מלקות על בריה משום חשיבות כדאיתא במכות כמו כן גזרו חכמים על ביטולה מפני חשיבותה אבל התורה כשחייבה מלקות חייבה אף כשנסרחה הבריה כמ"ש הרמב"ם בספ"ב ממאכלות אסורות ע"ש וא"כ אינם גרועים דברים המאוסים מבריה סרוחה דטעמי המצות נעלמו מאתנו ונעו מעגלותיה לא תדע אבל בנתינת טעמים הא גם מן התורה נותן טעם לפגם מותר וכ"ש דרבנן לא יאסרו דבר הסרוח וא"כ גם בדברים המאוסים לא יגזרו שלא יהיה לזה ביטול [ובשם מתירין אפילו בכזית בכדי אכילת פרס כמ"ש הב"י שם]:

וראיה ברורה לזה מדברי בעל איסור והיתר הארוך כלל ל"ב דין ו' וז"ל ואפילו בריה שלימה מוסרחת שנתערבה אף גופה בטל במינו ברוב כגון נמלה ובשאינו מינו בס' כשאר איסורין שאע"פ שעדיין חשובה היא אפילו למלקות וכו' דלא חילקה תורה בין שרץ המסריח לשאינו מסריח מ"מ לענין ביטול בטלה חשיבותה עכ"ל וכ"כ רבינו הרמ"א בס' ק"ג סעיף א' וז"ל מיהו דברים החשובים כבריה או כיוצא בה אם אינם פגומין בעצמן אף על פי שפוגמין התבשיל אינן בטילים אפילו באלף עכ"ל אבל כשפגומין בעצמן בטילין והרי אין לך פגום יותר מנמלה וזבוב ותולעת וכיוצא באלו שהרי הם מאוסים ונפשו של אדם קצה בהם כמ"ש ולכן הדבר פשוט שבטילין. וראיתי מי שכתב לחלק בין סרחון דאתי מעלמא לסרחון דידהו דבסרחון דידהו אינם בטילין [פמ"ג בש"ד סק"א] ותמיהני דממ"נ אם מדמה למלקות הא גם בסרחון דאתי מעלמא חייב מלקות כל זמן שראוי רק לאכילה בדוחק ואם לא נדמה למלקות א"כ אינו אלא מפני חשיבות היעלה על הדעת דבסרחון דידהו יש חשיבות ומנ"ל לומר דבר נגד הסברא ונגד לשון האיסור והיתר והרמ"א וראיתי בדבריו שהביא שגם הגאון בעל פנים מאירות כתב דבריה הפגומה בעצמה בטלה חשיבותה והגאון בעל חות יאיר הודה לדבריו וא"כ הדברים ברורים בס"ד והמקום ידין אותנו לזכות כשם שאנו דנין זכות על כלל ישראל:

פתחי תשובה יורה דעה סימן ק ס"ק א

נמלה. עיין בספר כו"פ שלמד היתר על נמלים הגדלים בפירות וקמח שאף אם פירשו בטילים בס' דהרי הא דבריה אינה בטילה דוקא כשהוא אסור מתחלת ברייתו ונמלה אין אסור מתחלת ברייתו דהא קודם שפירשה היתה מותרת עכ"ד ועיין בתשובת טור האבן סי' כ"ו שחולק על זה ופסק דמקרי בריה ואינה בטילה ע"ש [ועיין בתשובת משכנות יעקב סימן ל"א שלמד היתר אחר על המילווין ומסיק למצוא זכות וצד היתר על אכילת קמח בימות החמה אף שהוא קרוב לודאי שיש בו מילויין ע"ש]:

כרתי סימן פד ס"ק יט

סעיף י"א אשה שנמצאת. ודעת מהרש"ל (באיסור והיתר שלו סי' מ"ו ס"ק ב', ובספרו פ"א סי' ב' ופ"ג סי' ק') מבלי לסמוך בבדיקות הללו על נשים, והרמ"א (בתורת חטאת כלל מ"ו דין ט') כתב דמנהג לסמוך עליהם. ובאמת כעת יותר יש לסמוך על בדיקת נשים, מאנשים שהם נמהרים ובעלי עסק, ואין משגיחין כל כך, והחוש מעיד. ובאמת לאכול ירקות חי כגון סלא"ט וכדומה, דהרי כאן ספק תורה, כי לא שייך ביטול, דיכול לבדוק פעמיים ושלש עד שימצא להתולע, וא"כ הוי ליה ספק תורה, וח"ו להקל, וקשה לי לומר להאמין לנשים או לאנשים מהירים במלאכתן. אבל במבושלים יש לסמוך, דהא אם בדקוהו, עכ"פ מועיל בבדיקתם להוציא מידי ודאי דיש שם רחש, רק ספק, וא"כ הוי ליה ספק ספיקא, נשאר לאחר בדיקה או לא נשאר, ואת"ל נשאר דלמא נמוח. וגם לאחר בישול אי אפשר להכיר התולע או להסירו, ומהתורה בטל, רק מדרבנן בריה לא בטילה, וא"כ יש להקל בשל דרבנן. וכך מנהגי מיום עמדי על דעתי מבלי לאכול ירקות חי מסלאטין וכדומה, על סמך בדיקת הנ"ל. וכן נכון לכל בעל תורה, כי רבת המכשלה:

רמב"ן שער הגמול

לעס"כ. ולמה נקראו יסורין של אהבה והלא יסורין שפירשנו יסורין של עונשין הן על מיעוט עצירות שטשה, כגון שכן באין על שגגת מעשה ועל העלם דבר. כיוצא בזה שכל חלב בשוגג נקרא חוטא שכן קראתו החורה בכל מקום. ומהו חטאו שלא חזר בעלמו ולא היה ירא וחרד אל דברי המקום ז"ה שלא יאכל ולא יעשה דבר עד שיבדוק יפה יפה ויחגלה לו הדבר שהוא מותר וראוי לו לפי גזרותיו של הקב"ה, על הדרך הזו הוא טעם חטא השגגה בכל החורה. ועוד שכל דבר האסור מכלכל הנפש ומטמא אותה דכתיב ונטמאתם גם, לפיכך נקרא שוגג חוטא. אעפ"כ אין השוגג

אור החיים פרשת שמיני פרק יא פסוק מג

אל תשקצו וגו'. צריך לדעת למה חזר עוד לצוות לזה ורז"ל (בתו"כ) אמרו לרבות את שפירשו לארץ וחזרו, ודרשה זו אמת אלא שאינה צריכה כיון שפירשו וכי בשביל שחזרו יהיו מותרים. ויש ליישב דבריהם ז"ל. ואולי שבא הכתוב להודיע כי האוכל מהשרצים תעשה נפשו עצמה שרץ, והוא אומר אל תשקצו את נפשותיכם פירוש לא תעשו נפשותיכם שקץ ובמה בכל השרץ השורץ על הארץ כשתאכלו אותה. ולך נא ראה מה שכתבנו בפרשת בראשית ברמז פסוק (א כו) וירדו בדגת הים וגו'. ותמצא מאמרם ז"ל (פסחים מט ב) שאמרו על עמי הארץ הם שרץ ובנותיהם שקץ וגו', וכל דבריהם ז"ל ברוח הקודש נאמרו והם דברינו עצמם. ואמרו ולא תטמאו בהם אולי שיכין לומר שצריכין ישראל להזהר לבל יכנסו לפיהם אפילו בהיסח הדעת, כי ההפרש שבין השוגג למזיד במציאות זה כשוגג כמזיד, כי התיעוב יעשה מעשהו בנפש אדם אפילו בהיסח הדעת, אלא שישתנה הפגם במעשה מזיד תעשה נפשו שקץ ובשוגג תטמא נפשו ותטמא, והוא אומר ולא תטמאו ונטמאתם בם. וצריך האדם ליזהר בתוספת זהירות וזריזות בכל דבר אשר

יכנס בגדר ספק שיקוץ זה, ומה גם בזמנים אלו שנזהם האויר והארצות כולן יחד ואין לך גידולי קרקע שאין בהם מהשיקוץ שומר נפשו ישמור את הדבר:

ארחות יושר הגר"ח קניבסקי עמוד מו

העבירה ומצינו בפוסקים שאף באונס העברה מטמטמת לבו (אא"כ הי'
מחויב לעשות כן מצד פקו"נ שאז זכות המצוה תגן עליו שלא יזיק לו) כי

רמ"א יורה דעה הלכות בהמה וחיה טהורה סימן פא סעיף ז

חלב כותית כחלב ישראל, ומ"מ לא יניקו תינוק מן הכותית אם אפשר בישראלית דחלב כותית מטמטם הלב
(ר"נ פא"מ בשם הרשב"א).

והנה בתשו' טוטו"ד מהדו"ג סי' קנ"ח פסק בדבר הקטניות "ארבסין" אשר בשנה א' מצאו בתוכו זבוב, ומבחוץ לא הי' נראה כלל - להתיר לבשלם אם הוה מיעוט דשכיח ואף שאין לדון בכה"ג להתיר מדין ס"ס הואיל והוחזקו פרטיים (ואיהו ז"ל ג"כ הולך בשיטת הפר"ח שבכה"ג לא אמרי' ס"ס וכנ"ל) מ"מ התיר מטעם הראשון שכל הרשב"א בעבר ובישל וא"א בבדיקה מותר התבשיל דה"ז כנאבדה הריאה דבמקום הפסד גדול מתירין, ולאסור כל המין אין לך הפסד גדול מזה, ואף שהרשב"א מתיר בעבר ובישל הרי קי"ל כל שעהד"ח כדיעבד דמי ולאסור כל המין (בזה בלתי אפשרי לחתוך כל "ארביס" ולבודקו) גרוע מעבר ובישל בלי בדיקה ע"ש.

והואיל ולפימ"ש כת"ר שאם הרבנים יעמדו על כך לבדוק כל ירק כדבעי למהוי, לא יצייתו להם וזה יערער מצב הכשרות ויגרום למכשולים גדולים, הרי יש מקום לבשלם בכמויות שיתכן לדון בהם מדין ס"ס וכנ"ל.

יוסף שלו' אלישיב

הלכות טריפות

(טז) שאלה אשר נשלחה להרב הגאון המנוח המפורסם מה' אפרים זלמן מרגליות עם כל הקונטרסים שאחיו בדין

עצם שנמצא בגולגולת. ואגב יבואר דיני מיעוט המצוי. בעז"ה שי :

היות בגבולינו נחחדש לנו ספק טריפות ע"פ מעשה והוא שוחט אי פתח בגולגולת אי של צהמה גסה וחוליה

המות מחוכה וראה צחוק הגולגולת יולא מן העלם הגולגולת פנימה עלם חד וארוך לפעמי באורך שפורה ויותר ללד המוח ועוקלו חד וגם הוא רחב קלח כעוצי חלי אלצע צחחיתו והולך ומילר וגמלא זה צשני לדי גולגולת צרוצ פעמים הוא סמוך נגד מקום הקרנים צחון. והעלם הלז לפי ערכו צידוע שדוחק צקחם המוח לפניו וגם צמוח עלמו שלפי גדולתו הוא ממלא את כל הקדירה וצחחגדל העלם הזה לפניו הוא מוחה עמו קרום עליון של המוח גם דוחק

מן החי. אפי"כ למר דלאו לגמרי קרינן לה מנח כ"י והוי רק כמנח כ"י והוי כמו חצר המדולדל והוי כמו שנדלדלה הריאה צין קנה לושט דהא צחחמ מקצלת חיות מכל הצצרים ורק היא חלויה צקנה וכיון שנחתך הקנה הוי לה מדולדלת ולהכי סצר ר"ל דכשיר דעכ"פ גם שחיסת ס"י צ"י מהני צה כמו לחצר המדולדל ולפי"ז מדיוק ר"ז שפיר דאין טריפות לחלי חיות דאי חמרת יש טריפות לחלי חיות חקשה דר"ל אדר"ל דהנה צפ"י צהמה המקשה ע"ג ע"צ איחא פלוגתא דר"ל ור"י צחצר המדולדל דלר"ל כמחלוקת צעוצרין כך גולוקת צחצרין עיי"ש וא"כ לר"ל הוי איסור מה"י משום חצר המדולדל אפי"כ ל"ל דאין טריפות לחלי חיות וא"כ אין כאן איסור חצר המדולדל כלל כיון דנחלדלה הריאה אחר שחיסת הקנה לא חיללא אז חו טריפות כלל ולכן הקי שפיר מה לי ריאה ומה לי צני מעיים דהא ע"כ אחיא לדינא דאין טריפות לחלי חיות ולא פליג ר"ז ארצא כלל צגוף טעמא דר"ל :

לחך המוח. ובהחלת מליחת הדבר הכוא הכוא. לפי המורה כח מה לשפות. וקלפו קרום העליון של המוח מן עמם בגולגולת ונמלא נקוב נגד עמם הלזה כפי עוצי העמם והעורפו בהכמה. והן אח"כ בהחלת ימי החורף העבר כרבות בהמות הנשחטים ועת הצליר הגיע כנכח במחור זה להכין בשר לזמן מרובה. נראה ונמלא העין מגידול העמם הלזה מלוי הרבה מאוד וגם כל ימות החורף בשחוט איש ב' או ג' בהמות אזי ימלא העין בלחם מהבה. וע"ז נפלה מצובה גדולה בין חכמי עירינו בזו ורבו הדיעות. כח א' מן החכמי ומורי הוראות דעתם נוטה להקל בעיקר חשש עריפות מהעמם הלזה ואומרי שיש לסמוך בזה על מראית העין בהיות העור העליון עורבה דבוקה לעמם ולמרא' עיניהם הוא שלימה ואף שברבה פעמים אחר קליפת העור מהעמם נמלא נקוב נגד חוד העמם אומרי שכן נעשה מחמת דיבורו הרבה להעמם עד שלא יוכלו לקלפו בלי שיקוב וחולין בזה כמו היכא דממשמי ידא דעצמא ומדמין זה למ"ש ברב צפל ח"ש גבי נחבסה בגולגולת בצבחה ש' רמ"א ז"ל דלא הייטיין בצבחה לנקיבה הקרום והוא ז"ל כתב שגם בצבחה לריך עכ"פ דזיקה ראיית העין אם העור שלם בלי ריעותא הרי סובר שיש דזיקה בזה האופן. ודעתם שגם בזה יש לסמוך על מראית עין בהיות העור דבוק לעמם הלזה להכין אם הוא שלם וגם על עיקר דזיקה ראיית העין אם לריך לזדוק ולפתוח בגולגולת ככל בהכמות נוטה דעתם שאין לריך לחפש אח"כ ויוכלו למכור הראש לישמעאל בלי דזיקה ופתיחה. ועוד הוסיפו להקל לעצמים להחיה בגולגולת מכל ראשי בהמות הנשחטים ולהשליך המוח חוצה כדאי ללחם מכל הכפיקות והפסד ממון ישראל לפי דעתם ונסמכו בזה על ד' רמ"א ז"ל בסי' ל"א ש' שאין חוצה לזדוק אחר מים בראש ומוחר למכור הראש לישמעאל או להשליך לכלבים וכמו שאין לריך לזדוק אחר כל ח"י עריפות ואזלין בחר רוצא. וזהו דעת המקילין בזה:

ואולם כמה מהחכמים אין דעתם נוחה מהלך זה שמה שמקילין בדזיקה הקרום למראית העין. אין דעתם לסמוך ע"ז בכל מקום שצריך דזיקה מדינה כגון צנייד שהעמם חד וחריף והוא כמו קוץ מכאיב לקרום המוח וכל עוד שמתגלגל הקרום נחתה עמו וסוף דבר יש לו גבול שאינו יכול להמתה יותר ומוכרת ליקוב וצפרע צעקויו החדים ומה שברבה פעמים אין נמלא שלם אחר קליפתו אדרבה היא הנותנת שיש בו כח לנקוב כי מה נשחטה במקום הלז משאר מקומות אם לא מפני דוחק העמם בקרום הלז עד שנעשה דק מן הדק עד כי לא יוכל עוד להקלף וא"כ דילמא איניקוב ומניין לחלות ציד הקולף היכא דאיכא בלן ריעותא. ובאמת אף בהנמלאים שלמים צעורן אחר קליפתן צעינו ראונו כי העור נגד מקום העמם הוא דק מאוד ומשונה משאר מקומות העור וצקת ראיתי שפה עבה כצנצ וצחמט דק מאוד ומוכן שהוא מדוחק העמם. ודיינו אם נסמך להקל עתה בהנמלאים שלמים אחר קליפתן ונסמך להקל על דזיקתו צנצ משהו כיון שהוא מקום ידוע וגם זאת אחרי ראית המוח נגד עמם הלז ונמלא שלם בלי דוחק ונגיעה נגד מקום הריעות' כלל אף שצור התחתון של מוח אין לו דזיקה כלל אזלי יש לסמוך בזה כיון שקרום העליון נמלא שלם אחר קליפתו. ואף בזה יש לפקפק קצת כי צידוע שצור התחתון של המוח נה יוכל לסבול שום דוחק מפני רכותו ודקותו כמבואר בגמרא בהתחתון מתבקע מדוחק העמם לחוך הפך דרך החך יע"ש גבי הכתה חולדה כ"י ויש בזה לדדי דברים לבאן ולכאן אבל להחיר בלי קליפת עור העליון זה מן הגמטע ודזיקה זו של מראית העין לא נשמע ולא נמלא בגמ' בכל מקום האריך דזיקה וגבי עוף בזה דכחה חולדה על ראשה מקום שפושא אותה עריפה איפליגו על דזיקה ולא אשכחן מאן דמיקל בראיית עין רק רב שחצי דק שצמטא ורב גוברי וליה הלכתא כותי' וגם דוקא נגד השמט וקיי"ל כמ"ד מכנים ידו וגם בזה אין לנו צקוואין ואנו מעריפין צעף כידוע רק בצבחה לפי פסק רמ"א ז"ל אין לריך דזיקה כלל במחבסה בגולגולת רק בח"ש הביא ראיות

וגם אני צעניי הכינותי לצדי צענין הלזה להיותו דבר מאי מאד ורבו המכשלי' היכי אכלין בשרא ולא מלאחי בזה ז' היתר לא במה שמקילין בדזיקות ראיות העין ולא בהשלכת הראש והמוח הנה על הדזיקה בראיות העין א"ל כ"כ אריכות שאין א' דרך דזיקה מליאנו. מידי עבירה ומאן חכים כר שחצי או כר יוחנן בעריפות דלישרי כהאי מילתא ונכונים צעיני כל פסנות המחמירים בזה ושאין זה ענין כלל לר' ברב צפל ח"ש כמ"ל ומי האיש החכם ויבין את זאת צעור דבוק לעמם מאד ודומה למראיתו לידע שאין בו נקב משהו כחודר של מחט וזדואי שזו ריעותא גדולה היא כמו קוץ תחוב צוושט כיון שחד וחריף הוא ולבס' שוקאים והעור דבוק על גבו וכמו קוץ ליקבץ לחלל הגוף. וכן גבי נשבר הלז יש לו עוקץ החמירו כמה גדולים אף בצבחה שאין הראיה דבוקה בלשפות ויש לו מקום גלות וכ"ש צעף שבריה סמוכה לזופן החמירו רוב האחרונים וכ"ש צידון וידן שהעור דבוק בחולדתו לעמם וגם המוח מלא כל הקדירה והעמם גדול ודוחק ופכ"פ אין להחיר רק אחר קליפתו ונמלא שלם בלי פגע וגם בזה לריך עין גדול לסמוך על דזיקתו שאין אנו בקיאים וגם מחשש פגיעה התחתון דקיימא לן תתאכ לחוד עריפה ולכך מעיל הכנסה ידו לפנים גבי הכתה חולדה על ראשה שהקשה הראשין ז"ל דילמא מדוחק שני החולדה פגע התחתון ולא העליון ולכך אינו מצנצן ותי' הראש ז"ל שזה בלתי אפשר שזיקו שני החולדה לתחתון בלא העליון וכ"כ צנייד א"ל שזיקו חודי העמם לתחתון בלא עליון מכ"ש לדעת הסוברים דאיניקוב תתאכ לחוד עילאה מנין דיש להכשיר בזה. אף עדיין אין זה ראיה ברורה דשני החולדה שכן דקות ודאי א"ל שלא ינקוב העליון ויגיע לתחתון לפי שחולדה מכח בכה וכל שלא ניקב העליון מסתמא לא הגיע לתחתון משא"כ צנייד שהעליון נחתה מעט מעט מפני עוציו עד שיוכל לסבול וסוד דאין העמם דוחקו לדבר קשה דהא צינו וצין עמם בגולגולת מפסיק עור התחתון משא"כ תחתון שהוא דק ודוחק בדבר קשה. אשכ"כ יש מקום להקל בזה צידוק דעת המקילין באיניקוב תתאכ אבל בלי דזיקה וקליפה כלל לא נראה כלל וכלל וכמ"ל:

ובפרט שלדמתי קלף ל"ע גם צמ"ש ה"ש להקל בנחמם בגולגולת צבכמה ודי בראיית עין. דכמציין בראש"י וראש"ש ז"ל גבי אלו טריפות צעוף שכי דמך דכי צעוף הכח חולדה על ראש מקום שפועה אותה עריפה אחי לאשמעיין דלא נימא צעוף דחיותו זוטא מטריף בנקיבת עמם לחוד ואשמעיין דוקא בנקיבת קרום פיי"ש משמע דבלי"ז אין שום שינוי צעוף מצבמה להכי קי לבו מאי אחא לאשמעיין ח"ע צעוף הא גם צבכמה נמי דינא הכי ואם יש חלוק דצבכמה די בראיית העין לצד וצעוף צמי בדיקה גמורה צמכנים ידו ח"כ ליכא קושיא כלל ועוצה אחי לאשמעיין צעוף שאין די בראיית העין לצד כמו צבכמה וצמי בדיקה גמורה ח"י מ' שדפסם ז"ל שאין חילוק בין צבכמה לעוף צדין זה. ועוד יש לי מקום עיין בסוגיא דסוטה גבי יוחנן כ"ג שצטל המעוררין והנזקקין ומפרש צברייתא שהיו חוצעין לעגל בין קריו צמקלי ואמר לכם עד מהי אחס מאכליין למצבה ערפי שמה ניקב קרום של מזה ולכאורה הלא לא היו חוצעין אותו בכדי שיתרונן גולגולתו דא"כ עריפה בלי"ז ועוד הא יכולין להמיתו תיכף רק צבכמה מקלות חששו על הקרום אף ערם שיתרונן בגולגולת ומ' שדבר מאי הוא מדאמר לבו עד מהי כ"י וז"ע על סתימת הפוסקים בהדיסם בגולגולת ומסתמא ע"י הכאה צקורם או צען ועכ"פ צנ"ד אין מקום להקל בראיית העין.

וגם מה שמקלין בהשכלת המוח והגולגולת כמה תשובות בדבר חדא אחר שהוא מיעוט מאי מאוד ואולי כסרכת הריאה וא"כ חוצה לצדוק מדינא כמח"ל מדין בדיקה הריאה ומדין פרי שחרש מאי צו והוא הסכמת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים וגם הרמ"א ז"ל סי' ל"ג גבי וטעות דעתו כן ממ"ש וטוב היה שלא לצדוק היינו נגד המקלין צממא ריעותא דושי' פיי"ש וכן מצאנו בד"מ סי' ר"ג ועי"כ מ"ש צמי' ל"א שיכול להשליך הראש חיידי צמון שאינו מאי וכמ"ש ה"ש וכו"מ שם וגם ה"כ שהביא חת"ש שם כי כוונתו עפ"י דברי רמ"א סי' ל"א נגד המקלין צבדיקה. אבל טוב מחי ומחא הצודקין כהוגן. וכמדומי שעתה נוכחין לצדוק ראשי הכבשים בכל זמן ואף בדבר שאין מיעוט מאי כי נוכחין לצדוק בדבר שאין צו טורה כגון בדיקה דם צלים שביס נריך לצדוק אח"י ואפ"כ צליה שריא צלא בדיקה מדינא או צלים צלולי ועי"כ שאין מעוטן מאי וכ"כ חוס' ורש"י שיערל קדושים ונוכחין איסור זה לפי שאין צו טורה וא"כ כ"ש צנ"ד שמתנא כשנפתח הראש מוכרה לראות דרך הולאתו מן המוח ואין נריך לה אף ערהא קנה ואנו אומרים לו להפסיד המוח פן יראה צעינו אחי ריעותא זה דומה ממש למעלים עין מן האיסור ומצטל איסור להתחלל בכוונה זה דבר צרור שאין סומכין על הרוב וחזק צמקום שיכולין לצרור צקל ועסם שא"ל לצדוק אחר ח"י עריפות היינו משום שטורה גדול הוא להפש אחריון ולא ערשוין לצרורי וכמ"ש הפ"מ צמי' א' גבי שוחט דקו"ל רוב מאשמ"ה ואי איתא קמן נריך שאלה וכן גבי בדיקה חמץ צמכיר צית צי"ד קו"ל חזקתו צדוק ואי איתא קמן שילין ל"י ועסם אחר לכו"כ וכ"כ האחרונים הביאם בפרי מגדים ובעסם שאין נריך להפש צשאר עריפות מפני הטורה. וכן יש לדיוק מלשונות פוסקים ראשונים. והגר"א ז"ל צמי' ל"ע הביא מדברי ראב"ן צעסם המחמירין צנאצדה הריאה דלא סמכין ארובא ביכא דאפשר וח"י עריפות לא אפשר. ומה עסם לקרות לח"י עריפות לא אפשר אף לא שטורה גדול לחזור אחריהן משא"כ הריאה היא לפניו תיכף לפתיחת הבהמה ובדיקתה קרובה צנפיתה ונעילה מידי סי' וצבצ"א חולק כי"כ צשם כר"י לעסם על בדיקה הריאה שהיא מחומתת לפניו והוא כמעלים עין מן האיסור אס לא יצדוק ומשמע ששאר עריפי לפי שטורה להפש אחריהן ולצדוק לא הנריכוס אלג צנ"ד שיכול הדבר להצטרר צקל צלי טורה כ"א צנפיתה הראש כדרכו האין נחיר לו להתח בגולגולת ולהפסידו בכדי שלא נפסיד כל צבכמה פן ימלא עריפה חכ לעמתי קעין חוכא ואיטולולא. וחלילה לרמ"א ז"ל לכוין בדבריו דרך עמא שיפצו כן להערים על

העריפות ולא יתצדדו רק דינא קאמר שאין מחייצין אף האדם לצדוק ואם לא יראה לפחות רק למכור שום או להשקל ללגים הרשות צידו ואין זו דרך ערמה אבל צנ"ד התח בגולגולת וקלקול הראש בגסה הוא ערמה מצוהרה וגלוי לעין כל לצמל איסור להתחלל ולאכלו צשגב חס לי צדבר זה להשיא עמא לפסחים לעשות כן להתחלל לעולם. ורבותינו השיאו לנו עמא כוונת לכל יבא צפיו פיגול ואמרו צצ"ה אחר רמי צר"א הפשט וניתוח צעולה וכו"כ לקצבים למדח תורכ ד"א שלא יאכל אדם צשר קודם הפשט וניתוח ורש"י ז"ל כתב מד"א ולא מאיסור. והחוס' כתבו שקלא איסור יש צדבר והקשו על רש"י מכה דאמר רמי צר"א נעיסה מקטע רגליהו דקצ"י כ"י. ולענ"ד נראה שגם רש"י ז"ל יודע לזה מדקלל רמי צר"א ודאי יש איסור צזה. רק היינו דוקא צקצבים שצוחטין תמיד ואוכלין תמיד קודם הפשט וצבכמשך חמון ודאי ימלא עריפה צאחא פסם. ואם הם אוכלים תמיד צודאי אוכלים עריפות. ואף דכל חדא שרי מטעם רוצה מימ כשאוכלים מכולם ודאי יבואו עריפות לפיכך ולכן כמה בכלל הקללה. ודומה ממש למש"כ בפוסקים צאיסור המתצטל ציבש חד צתרי שאסור לאדם א' לאוכלו אף צא"י. ואף החולקים שם היינו מטעם כיון שנתצמל האיסור כהפך להיתר כמ"ש הראש"ש צחולין. משא"כ צנ"ד שאין כאן ציפול והאיסור צמקומו עומד ויכיר והאוכלו נענש ולכן א' נעיסה מקטע רגליהו כ"י וצגדר צופלי נדות. משא"כ אידך מימרי דרמי צר"א דאמר למדח תורכ ד"א שלא יאכל אדם צשר משמע שאר צמי אדם וצדבר מקרה וכוזמן ודאי מדינא היתר גמור כמצוה צגמחא הרואה שיצריא חותך כזית צשר מצית כשחיתכ כ"י. ואם ע"י הכי קללת רמי צר"א היא לא תללה שיצריא צזה צבמרות פי צדיק. אלא ודאי רק מדרך ארץ שתכא אכילה הדיוט קעין אכילה צבוח צעולה דכחיז והפשט אף העולה. ולכן לאורך חולה כותרי וכן ציו"ע ל"י עקיבא משום הפסד ממון היתרו וכ"י צרוך ומצורר זה הנלע"ד צרור צשיטת רש"י ז"ל למדקדק צדבריו ומיוצב ק"י החוס' והענין מצד עצמו נכון מאוד לדינא שאין להחיר לעשות כן תמיד כי בהפשט והניתוח הוא העלה ביעוזה על גילוי כל ספק טריפות הנמלאים דרך משמוש צאצרים הפנימיים ואם יש צב שום ריעותא יתגלה. למראית העין של הטעה ויותר לא בעריתו לצדוק ומאין יתגלה כל הח"י עריפות ח"ל צדבר זה וצחפורר ע"י רמי צר"א. ואם יאמר האומר שזה דווקא כשרואה לנחה אח"כ אז אין למכר לאכול קודם משום גנאי כשיודע שאלו עריפות למפרע אבל אם יראה שלא לנחה כלל שומעין לו ז"א דהא מעולה ילפיין לה ואלו צעולה מצוה להפשט ולנחה ולס"ד דגמי רמי צר"א איסורה קאמר ואם יראה שלא לנחה איסורא אוכל וכו"כ למסקנא מד"א עכ"פ זה צרור ולכן הוצרכו ליתן טעם צמסוכנת משום הפסד ממון דבלי"ז אין תקנה לאכול אף שירא שלא לנחה אח"כ גם ישליך כל האצרים הפנימיים לחוץ אין זה מועיל לפי ד"א שלמדח תורכ אותנו וכ"ש לקצבים העושים כן תמיד אין להם תקנה כי אוכלים עריפות צמשך זמן:

והמ"א צכלי יו"ע הביא צשם ישי"ש שאין לשחוט ציו"ע מסוכנת צשים שהות לאכול אחר הפריא וסובר דרבנן פליגי על ר"ע צזה דצמי שיאכל כזית דרך אכילתו תמיד אחר הפשט וניתוח וכמ"א כי דמשמע מהגמ דרבנן מורו לר"ע צבה וכוונתו מדפריך בש"ס לס"ד דרמי צ"א איסורא קאמר ופריך מדשרי ר"ע כזית חי מצית עציחתה ואי נימא דח"ק פליג עלי מאי קשי ליה דילמא רמי צר"א איסורא קאמר וסבר כח"ק דלא שרי צמסוכנת כי"א אחר הפשט כ"י זו כוונת המ"א. אמנם כבר יישב זה כשי"ש צעמון צלשונו ז"ל דח"ק סבר שאוכל כזית דרך אכילתו לכל צ"א עיי' ציש"ש צ"ה ולא מוכרה מן ח"ק שיש איסור צדבר כדי שיסמוך צזה רמי צ"א לחלוק על ר"ע שמתיר צמי כמו שמקפיד ח"ק על כזית צלי דווקא ולא חי וחייו דצמי דרך אכילה ואין כאן ראי' כלל. ובעור ז"ל לשיטתו שפסק לגמרי כר"ע דסגי כזית חי כ"י לכן כתב אף שאין שהות להפשט ולנחה שזו דעת ר"ע אבל

חולקי, דדבר וכמש"ל גם הרמב"ם ז"ל נראה שחולק ע"י שבויה שורש לדיוקת הריאה מדינה ומדי הרמב"ם י' שאין זה רק מנהג ישראל וכבר עמד בזה בסי' פ"ח מוקדוק ד' הרמב"ם בצעין זה אף שהרמב"ם אין חולק על הכלל שמיטת המלוי חושש לו במש"ל שאוסר פרי שדרכו להתלעב בלי דיוקת מסוגי בגמ'. והענין לפי שאין מחשיב עריפות הריאה למלוי כ"כ כי המדקדק בדבריו ז"ל בדין הסירכא יראה שחוק למלוא עריפת מדינה בלא ספק ויש מדקדקין מדבריו להכשיר מגב לגב דכיון כסדרן כמבואר כ"ז בראשונים וע"כ שמפרש בסוגי' דצינה על כל הניחות שדורך זה יתבררו כולן בלי דיוקת. ובאמת עיקר מה שטריפות הריאה הוא נקרא מיעוט מלוי הוא משום סירכות כמ"ש כל הפוסקים. והנה בגמ' איפלגו חנאי ואמוראי על נקוצת הריאה אי עריפת כיו"ש צעי עד שתנקב לבית הסמפונות ואיכא אמוראי בגמ' דס"ל הכי להלכה רק הש"ס פסק דלא כותייהו והנה עיקר טריפות הוא מפני הנקב שאין סירכא בלא נקב ולדעת המכשירין נקב שלא הגיע למפתח כ"ש שיש להכשיר בסירכא דאף אם ניקבה שמה לא הובח חסרון וצעי עד לבית סמפונות וא"כ נפל עיקר מליחות הטריפות בריאה צבירה לדעתם. ומאן יומר דגם דעת ר"ע א"ט כן שהרי ר"ש תלמידו הוא ומדותיו תרומת ממדותיו של ר"ע כידוע ומאי מקי' בגמ' מדר"ע אם נפרש הכל על הריאה. אבל אי קאי על כל הכ"י טריפות נחא טובא. באמת כל הראיות שבידנו הרמב"ם והרשב"א ציחוד על דיוקת הריאה יש בה הוכחה גם על הפשט וניתוח. ועיקר ראיותם מן המדרש מי יגלה עפר מצין עיניך אדם הראשון כו'. אדם לוקח שור או כבש או עז שוחט ומפשי' רוחו וצודק הריאה כו'. הרי גם בהפשט ורהיטת חזר בכלן ולא לחנם הוזכר רק בריאה הוזכר בדיק' ושאר הטריפות די בהפוי' מלואו והרחי' הוא אחר הניתוח ומבואר יותר בריב"ש צ"ס ירושלמי לערלה אחת ממחין ג' שנים. ולזהמכאן אי אחת ממחין עד הפשט וניתוח לערלה אחת ממחין לידה אי אחת ממחין כו'. לא הוזכר כלל כאן בדיקת הריאה רק הפשט וניתוח וכן כן ד' רמב"ם נעיסה מקטע כו' דקצ"ס ודבולני נדות וכן מחירין ג"כ בירושלמי המוזכר שם אחר הקצ"ס לערלה כו' ודרשו סמוכים ונעטתם כו' ולא תאכלו על הדם כו'. עיי"ש בריב"ש סי' קס"ב וע"כ אסמכתא דמדינה שרי' כמסקנא דגמ' רק עכ"פ משמע שראוי והגון לכל ישראל שלא לפגוע עיניו מראות דבר גם מה שהביא הרשב"א מהך דירושלמי שחטת וחטפו זאבים מן בני מעיים ואכלו כשירה וחש לאמור שמה ניקבה הריאה ודקדק מכאן שעכ"פ בדיקת קמן מדפריך על גאבדה וחש כו' מאי קושי' אם אף להתחלה אין לריך בדיקת עיי' רשב"א חולין וזהו בירושלמי דידן לא חזר כלל רק וחש לאמר שמה ניקבו ומשני חזקת בני מעין כשר' ומשמע שעל כל בני מעיים מקי' ומתקן. ומן הא דאיחנכו קמן יש להתבונן בכו דרך הפשט וניתוח וע"כ לריך לפרש כן לדעת האוסרים בגאבדה הריאה כמש"ל וסבירא ליה ריאה לאו בכלל בני מעין היא וצריחא סתמא קתני חטפו זאב לבני מעין ואי קושי' דירושלמי רק על הריאה מגיל' דצריחא מיירי בריאה להכשיר בדיעבד דילמא נשאר מעיים שאף להתחלה אין לריך לבדוקן אלא מ' לכאורה לפי גירסתנו דקושי' קאי על כל בני מעיים וכן בצרכות ירושלמי גבי צרכת שחיטת דאמר ר' יוסי בן ייריאל שמצרך על השחיטה אחר השחיטה שמה תחנבל ומקשי' משה' משידוק בסימנין ומשני חזקת בני מעיים כשרים בן לשון משידוק בסימנין משמע דקאי על כל סימני טריפת דלא אחר משידוק בריאה ובדיקתן בן הפשט וניתוח משמע שנהוג ה"ל להס' בן מדפריך משידוק כו' ויש שהביא ראי' מדאמר בירושלמי ראיית טריפת מדבריהם ודמאי מדבריהם כמו שראוינו ערפי' צ"ע כן מפרשין דמאי צ"ע ע"כ דה' בריאה דאי בולד ס' טריפות הוא מדאורייתא. ואולם עדיין ק' צעיני מאוד דמשמ' לפי' שהיחב חקנה קצושה מגזירת חכמים לבדוק הריאה כעין גזירת דמאי דמדמי להו לכרדי וא"כ ה"ל לנו לאסור אף בדיעבד אם הוסיף מידו בלי בדיקת ועוד דמי' לפי' דס' טריפה של חורב אין רואין ציוס טוב דפי' כ

הרמב"ם פסק כרצון דצעי כזית ללי ולא הזכיר כלל מצית עציחתה וכן המחבר שפסק כדעת הרמב"ם דצעי ללי השמיט ג"כ ד' הטור שאין שבות להפשיט ולנתח ויכול להיות כונתו כדעת יו"ש שכל זה הוא דעת ר"ע ואין הלאה כמותו רק הרמ"א ז"ל הוסיף להביא צורך דברי המחבר אף שאין שבות לנתח ולבדוק ודבריו צ"ע טובא שערבצ' דעת הטור ד' המחבר שהם דעת הרמב"ם. ועוד חתמה צעיני שלי' ת"ק ופסק הרמב"ם והמחבר דצעי ללי אין אפשר שבכדי ללי' לא יכא שבות לבדוק הריאה עכ"פ הא יוכל עכ"פ לפתוח הערפ' חיבק להשחיטה ולבדוק הריאה ולמה נחיר לו איסור בחנם לכולל בלא בדיקת הריאה כיון שיש שבות ואם שאפשר שאין פנאי להפשיט ולנתח כולה אבל בדיקת הריאה אפשר בודאי וא"ל שבות לה' יותר מכדי ללי'. ודבריו הטור נכונים בזה לשיטתו דלא צעי כזי' ללי' וסגי צחי' לה' אחר דלא צעי אף כזי' בדיקת הריאה אבל לפסק הרמב"ם והמחבר זה בלתי אפשר ודבריו רמ"א צ"ע כעת וגם ד' הט"ז תמוהים בזה ש' דהלכה כר"ע אף מחבריו וזה אינו ואין להאריך כעת בזה:

עכ"פ ד' הי"ש ראי' לדברינו שזה אין נהוג לפי דרכן של בני אדם לאכול בשר בהמה בלי הפשט וניתוח ולהכי לא שרי ח"ק כ"א צעי שבות לנתח וזה ודאי על צירור כל ח"י טריפות ולא על הריאה לבד שזה א"ל שבות כלל לדי' ח"ק דצעי ללי'. גם עיקר ד' רמב"ם הפשט וניתוח צעולה כו' ודאי לא קאי על בדיקת ריאה לחוד דהיכן מלינו צעורה בדיקת הריאה צעולה רק הוזכר להפשיט ולנתח לנתחי' ואין הריאה בכלל הנתחי' צפי' ואין כלל רמז לבדיקת ועיקר הפרש ריאה להיותו מיעוט מלוי הוא קצת חקיה מדבריהם כמבואר בירושלמי ראיית טריפת מדבריהם ופירשו הרמב"ם והרשב"א ז"ל דקאי על בדיקת ריאה כידוע הא לדי' אין חילוק כלל רק דאזלין בשר רוצה וגם לשון הפשט וניתוח אין מורה כלל על בדיקת ריאה נכד'. ועוד אם כוונת בגמ' על בדיקת ריאה לא מוכרח מד' ר"ע דשרי כזית חי מצית עציחתה שמוחר לאכול בלי בדיקת הריאה דילמא איירי שפתח הערפ' חיבק להשחיטה שאין לריך שבות כלל לה' לבדוק הריאה ובפרט לדעת בסוכרים לכזית חי מצית השחיטה לריך מליחה כפשטא דגמ' דחולין ומולחו יפ' כו' א"כ ודאי יש שבות לבדוק הריאה ולמה לא יבדוק ויכא מוכח מד' ר"ע דלא צעי בדיקת וגם ממאי דצעי לשנוי ממקום שמוכחא חכילתה דהיינו לפי פירש' בני מעיים שבו' אחר הפשט וניתוח ולהכי נקט מצית עציחתה ולי' כולי האי הא סגי בבדיקת ריאה בלי הפשט וניתוח כל האצרי' בדרך עולה רק ס"ד דגמ' דאיסורא אחר ומסקנא דאורה ארעא קמ"ל כו'.

וראיית שעמד קצת בזה בסי' כו"פ והגיה כן צ"ע לפי דעת המפרשים בסוגי' על הריאה לבד אבל ע"כ לריכין אנו לדחוק לדעת הרשב"א ורמב"ם וכן לס"ד דש"ס דרמב"ם דינא קאמר באמת קאי על כל הטריפות למסקנא דהלכה כר"ע ורמב"ם אורה ארעא כו' קאי על כל הטריפות. אבל זה דוחק גדול שהרי מעולה למדו ד"א זה וגם לא ידעתי איך מוכח מדר"ע דשרי בלי בדיקת כמש"ל. וכן מ' לי בפשיטות ד' רש"י וחוס' ז"ל דלא קאי כלל על בדיקת הריאה ומלחתי ראיית' שגם כח"ר בספרו דעתו כן היא נפי' דעת רש"י וחוס' וקאי אכל ח"י טריפות וניתוח כל האצרים כאשר מבואר מלחתי שבידו מעכ"ת מד' העיטור שהביא תשובת הר"י הלוי בגאבדה הריאה' לאיסור בדיעבד מדינה וכ' בזה דהא דל' רמב"ם קודם הפשט וניתוח כו' בשדק הריאה כו' מבואר להדי' דשיקר כוונת רמב"ם על כל ח"י טריפות ומ' מלשנו הטור שנקט איסור בדבר ולא הותר שלא לצורך אבל בדיקת הריאה לא הותר כלל לא צ"ע ולא בזה שבידו ויכריח הדברים שזכר ד' המחמירין בגאבדה הריאה בדיעבד ונוכחין כותייהו ויש לעיין בזה באחר מקומות בסוגי' הגמ' ואכמ"ל עכ"פ מדבריהם נמלינו למדין פי' בסוגי' דצינה כמש"ל. ושורש לענין הפשט וניתוח לקצ"ס ושלא להעלים עין מן האיסור מכל ח"י טריפות דרך הילוכו בכן בלי טורח ובדיקה. ואף מדרשין צ"ע בלי בדיקה הנה רבותינו

לא שרי רק ראיית ריאה דמדבריהם. וזה אינו לכאורה מעובדא דלוי כי כוון מיתתי לקמי עריפתא הוי חזי לה אקלקליהא כו וכן משמע בירושלמי דמיתתי כך עובדא וכוודאי היתא סי עריפתא גמורה דאחי לדי רישותא דלוי בריאה הא הוי חובב על השוחט ולא מיתתי לה קמי' דלוי. וע"כ לאו לעמ' הרמב"ם שסובר בדקת בריאה מן הכמבג ולא מתקנת חז"ל לריבין לפרש פי אחר בירושלמי זה דראיית עריפתא מדבריהם ולפי ד' הרמב"ם אין הכרח אם היו בודקין בקדשים בטמא נקדשו ע"ג המצבה כיון שאין חקת חכמי בדבר וזריקת הדם ודאי היתה קודם הפשט לגמרי ואסור להפשיט קודם זריקת כמבואר ברמב"ם ה' מעשה קרבנות ה' י"ח והוא מהבג וכן מבואר במשנה קדשו והוליו אימוריהן כו משמע שלא היה לריבין לקדש רק נגד אימוריהן ועיין במשנה בתמיד פ"ד בסדר יתוח התמיד וברמב"ם פ' ה"ל ודברי ריב"ש שכתב: בפשיטות שהיו בודקים בקדשים הן עולין ופה לפי דעת הרמב"ם ורשב"א ור"א"ש וכמה פוסקים אבל לא לדעת הרמב"ם ור"ע בזה. ולפי הכרח לא היו עריפות מלויות אז אף בריאה כאשר מלויין עתה כי אלו היה מיעוט מלוי אז ודאי לא מקילין אף בקדשים בלי בדיקה שדין זה ברור ומוכרח שמיטע מלוי חוששין ומלוי מקרי מדרבנן מגמ' דחולין שכי' לעיל אי' שלא היה הדבר מלוי אז וכן משמע לכאורה מדרי' יבואר ד' כוס היו ממלאין מדם הכשרות שם נשפך דמו של אי' מהם כו ור"י לעמיה דסבך מין במינו לא בעל כמבואר בגמ' ואם היה העריפות מלוי כ"כ איך לא היתה נמלא בברכה פסחים בשחטים לכל ישראל אחד שיהיה עריפת בדיקה בריאה וברי' הדם כולו פעל בהפכה מעורב בעריפת ואין דם מצטל דם ואסור למצבה מדאורי' ואין להאריך בזה פי' בשי"ש ב"ב:

ועוד יש לעיין בגמ' דין דבטי ר' אבה מר"ה ב' אב זאב ונעל בגי מעיים וכו' וכו' כשכן נקובין מי חיישין שמה במקום נקב ניקב או לאו ומק' רבי אבה מהא דתניא ר'א' לפר כו' אי' אומר במקום נקב ניקב כו' לעיין גילוי ומשי' איסורי קא' מדמת לסכנתא כו' ומק' רבא מ"ש ה' סכנתא להומרי' סי' איסורא נמי לחומרי' כו' ומסקנא דחמירי' סכנתא מאיסורי' כו' עכ"פ ה' דעת ר"א ורבא לדמות עריפות לניקורין לענין זה ואלו בניקור ודאי אסור לטבול פרי בלי שיון אם יש בו ניקור מדאילתרי' לרי' בנמי' עכ"מ' לאשמשין דמותא לטבול תלמי' וענבי' משום שומר פתאים שא"ל לבדוק וכן פי' תלמי' דאין בה משום גלוי משמע בזהו דביום תמידי לבדוק מהמש' ניקור כיון שאין בו טורה רק לראות היעוב וכלילא מותר וגר"א ורבא מסתמא ה"כ בעריפות בישקן לפנינו י' לראות בכן פן ימלא רישותא דכא' מדמו לה לנקורין וס"ל שמה במקום נקב כו' ואף דודאי מסתמא לא פליגי על ר"ע דשרי בזה מי מציה עביהתא קודם בדיקה דמשום הפסד ממון עשאוהו כל' אפשר כמו בניקורין דשריין בליה אבל אי' ס"ל אף בזיתאנהו קמן אי' לראות כלל היכי מדמי לה לניקורין לענין חשש שמה במקום נקב כו' הא חלוקין אף לענין לכתחלה ומאן יומר דר"ה פליג עלייהו לכתחלה. ויש לתרץ דכא' חליא אי' מדמין סכנתא לאיסורא. ובגמ' גבי וירידין אי' לא אי' ר"י אלא בצוף כו' אבל בבכמה הואיל ומנתחא אבר אבר כו' מ' אף שאין בה לורך כ"כ להולאת דמ' דכא' בצוף די בורידין אפי' דרכן ממילא היה כך. ואף ש' הפוסקים אם רואה ללוחו כולו כא' מותר ובלבד שמנתחא בורידין. הא ודאי מדינא מותר גמור אבל לא מדרך ארץ וגם שאין אברים הפנימיים בכלל זה ועוד כיון שאין רואה לערוח ולנחא אין מעריחין עליו במקום שיש בו טורה כמשיל מהך דבטי לח"ק כו' הפשט ויתוח ל' היש"ש וכו' וכלך בני אדם. אף אמנם כ"ז בעושה כן לפעמים ולא בדרך ערמה דסמכין ארובא. אבל בני' לכוונת לרבים לעצמים שההוהים תמיד ומוכרים לרבים שבודאי יבוא לידם כמה בכמות ולא ידעו וישאמו ויאכילו לישראל וכו' לא שייך למחל בזה רובא בזה כיון שאין יודעין בודאי שיבא איסור לידם ואין כאן שום ציטול שיהפך האיסור להיות בכגון זה וכן בעלמם מיראשם

פן ימלאו הרבה עריפות ויפסידו ממונם יעשו כן במרמח לכרין בגולגולת חליה ומאוד קשה צעני' ביהר זה מעיקר דין חו עיקר כוונת רמי' ב' אבה לפי מ"ש לעיל ב' רש"י ז"ל. ואם כיון פתוחת הראש אינו בכלל הניתוח בעולה כידוע ולא נתחי' לנחשים. אעפ"י כיון שזה דרך הקצבים לפתוח הראש בגסס וממילא יתראה כריעותא הנמלא בדם וכס מתכווין לבעלה בלי ראי' בחצית גולגולת זה דומה ממש למעלים עין מן האיסור אשר נתברר איסורו מדין הפשט וניתוח בג"ל ואם יראה כל ענה אומן לקלקל כל האברים הפנימי' לחתכם ולנקבם בסכין טרם יראו אותן. וכל רישות' שימלא אח"כ נתלה אותן ביד בעצם כיבשר זה לפניו ית' וא"כ לעולם לא ימלא עריפת אי' זה אסור וכבר כתב הרב צ"י בסי' א' צ"ס רב עמרם גאון שכל ענה לריב' שיהא בקי בכל ה' עריפות ואין די כ"א סרבות בריאה בלבד פן יביא עריפות לידו וכו' לא ידע ואשם ויאכיל עריפות לישראל וכתב שם אינו בקי בכן אסור לאכול משחיתתו ובדיקתו וכן כ' הרמב"ם ז"ל אחר שמכ כל ה' עריפות כ' כל ענה שיועד ובקי בכולן כ"ז מותר לשחוט ולמכור לאחרים הביאו גם הריב"ש ונכאורכ למכ אברו לאכול משחיתתו אם אינו בקי בכולן הא אינו לריב' לבדוק אחר ה' עריפות אי' הוא הדבר שדברנו כיון שהוא ענה ממונה לרבים ושוחט תמיד יבואו לידו גם שארי עריפות במשך הזמן ויאכיל אותה ולא יתבררו בעריפות אף שצכל חדא וחדא הוי שרי משום רובא לכן לא אסור הדבר רק בעצם הממונה לרבי' אבל מותר לאכול משחיתת כל אדם אם מתארה אכלו אף שאינו מומחה ועשום רובא רק בדבר הכהוה גזרו חכמים שזה כאלו אנו מתירין צנת אחת ודוק ואף שכו"מ סי' א' כ' שאין נוכחין כן להיות בעצם בקי בכולם אבל עכ"פ לריב' להיות מסתפק ושואל לפני חכם וכמו בשחיט' שא"ל לבי' בקי בכל הדינים רק ברגילין ובשאר הוא מסתפק וזה מבואר בלשוננו ש' דלא עדיף משחיטת עי"ש אבל לא בזה לחלוק על ד' הגאונים שדבריהם דברי קבלה. ויש לי עוד דקדוקי דברי' עפ"י ספרא זו שאין לילך אחר הרוב בדבר הכהוה תמיד בכמה סוגיות בגמ' ליישקן מכמה קו' שבהן בכן המפרשים וגם הגמ' דסוברי' שכתבתי לעיל עד מחי' אחס' מאכילין עריפי' למצוה יש ליישב בזה שהיו עושין תמיד למצוה כן ואיך לא יאמר לפעמים שניקב קרום של הבכמה צמוח ומצוה אוכל עריפות ומענין זה לכתחלה. אבל אין הכרח לאסור מה אם אירע כן שעדיין לא יאלת הבכמה מכלל רוב כשירות בהכרח לאסורא וזה יישב לדעת הפוסקי' שסמחו דבריהם בחצית גולגולת דבכמה להלריך בדיקה לקרום ועי' מ"ש לעיל מה ועי' עוד מ"ש בתוס' וברשב"א בזה דאין לוקחין צנים מן הישמעאל כ' שק' וכלל הכהורים מרובים כו' ולדברינו מיושב: וכ"ז במישוע שאין מלוי אבל מיעוט מלוי לית דין ולית דין דבדיקתא מדינא ואף במלוי כעין סירכה דגדיים ועלאים יש להחמיר שברי' כל הפוסקים הלויכו לבדוק אף בדיקות וכן מבואר במדרש שהביא שם או כשכ כו' וכ"ש בנידון דין שמלוי יותר. ודוק:

(ז) תשובת הרב הגאון מהר"א' הלא היא בספרו בית אפרים: וזה אשר כתבתי שנית לבדורו על תשובתו

הגה מעכ"ת דקדק אחר כחא דהתירא עדיף. ושורש ד' מעכ"ת כי דין זה דמיעוט המלוי שרי' לבדוק אחריו כו' רק חומרא דרבנן בעלמא והיכא דתיקון תיקון וכדו' דלא לוסף עלה ללמוד ממנה למקום אחר וגם דוקא שהמיעוט המלוי יכיר ודאי אסור ולא שיהי' עדיין ספק איסור הלריך בדיקה. ומזה הסיור מעכ"ת בנידון הנשאל שלא לבדוק אחר הראשים וגם מטעם סי'ם ורובא וחזקת היתר ובהלריך הוד כתי' בזה באריות המטה להחיר:

ואני בענייני לא מלאחי בכל זה לא היתר ברור שיסמוך בזה נפש היפה דהנה מה שהקדים כתי' שזה הוי חומרא בעלמא לחוש למיעוט המלוי וכדו' דלא לוסף כו'. מלבד שאין זה דעת כל האחרונים שזוהו על הלעפת אוחזת ועשו חקנות שלא

חודש אף דהוי ס"ס שמה אין צו חולע ואח"ל יש צו שמה לא ריחש במחזור וגם איכא רובא:

ולענין נראה שגם המחמירין במחלשים במחזור אף שלא ריחשו בחור הפרי היינו לכתוב דאזכורא לן פירוש ומחלש מחלש כו'. וסלקין בחיקו ולא יסורא. ופירש"י שמד שפירש לארץ מחלש ולא ריחש מי צעין ריחש או לא וכוין לאסקין בחיקו לאיסורא דלא צעי ריחש בקרקע ה"ב צפירות מחזירין דהוי בקרקע לא צעי ריחש אבל רק ס' הוי איצט"ל דלא איפשיטא ולא ודאי איסור ואפ"כ צעי צדיקה ולפ"ז י"ל דגם רש"י ז"ל מודה לדינא דלא צעי ריחש רק שפירש בן צדשמואל שמהלכת בחור הקשות כי הוי דלא נפשות צעין מדשמואל דאמר אסורא לן פי דאייירי שכלב בחור הקשות אבל לפי האמת גם בלא ריחש אסור מספק האיצט"ל.

ולפ"ז צ"ע קצת מה שכתבנו החוס' ורש"י מד' רש"י לביתר כ"ז שלא ריחש. ולענין אין הכרח לזה ועיין בש"ס שם לביתר ובש"י שבהיה צ"ע מ"ש צ"ע רש"י לביתר ואולי כיון קצת למ"ש עכ"פ הוי רק ספק וצעי צדיקה.

שוב מלאחי ד' ר"ן שדקדק בן ל' בגורסים פי מחלש כו'. רק שבוסיף לומר שאף ל' בגורסים פי ומחלש י"ל כן עיי"ש וזה שלא כד' רש"י ז"ל רק לדעת בגורסים פי מחלש כו' והיינו שלאחר מיתא פירש ותיקו ולא יסורא משמע דלא צעי ריחש כלל וע"כ לא מצעי רק שפירש לאחר מיתא אבל פירש מחיים אף שלא ריחש אסור ודאי. ולפ"ז י"ל דכ"ב המחלשים במחזור דהוי בקרקע לא צעי ריחש כלל והוי איסור ודאי. אבל הא פסקו הפוסקים כסדרת המחמירין פי שמה כמבואר בש"ס ובש"י שם ואף שכתב המחבר שם ד' האוסרי פי מה צ"ע י"א ע"כ לא להלכך הביאו כמ"ש בש"י. ובפרט שמהלכת פסק לביתר גבי מחלשין במחזור כ"ז שלא ריחשו כו' הראש' והרי"ט ז"ל. ולדעת בגורס' פירש מה ע"כ לא צעי ריחש כלל כמב"ל עכ"פ מחלש ראי' דאין חילוק בין איסור ודאי לאיסור ספק כ"ז שהוא מלוי לריך לצדוק אחריו ואין לדון בזה דין ס"ס למנוע בצדיקה ובפרט שגרי צדוק שגם פירות שדרכן להחליט בתלש חס יש בהן חשש פירוש לריך לצדוק אחריו ואף שכת"ז כי בפשיטות דוקא פירות שדרכן להחליט במחזור אבל בתלש חס צדיקה דהוי ס"ס עיי"ש אין צדוק גרואן שכרי כ' הפוסקים שאף לאחר יצ"ח דשריין היינו לאחר שיתנס צמים לזניס שיפרוש מה שעתיד לפרוש ואח"כ צרותחין כמבואר בש"ס ולדברי כ"ז ע"כ לריך לומר דאייירי הכל צידוע שוודאי יש צדוק חולשים דאי רק שדרכן להחליט הוי ס"ס שמה אין כאן חולש כלל ואח"ל יש כאן שמה לא יפרוש ולא ילא לחון ולא משמע בן צדוקי הפוסקים וש"ע רק דקאי אמאי דשריין לאחר יצ"ח המחלשין במחזור ולזה כי שאלפ"כ לריך לצדוק צלזניס כו' מפני חולשים שבתלש וכ"כ המחבר אחר שכי' דין פירות שדרכן כו' כי מ"מ לריך לצדוק כו' משמ' דקאי אדלגיל גבי שדרכן כו'. וכ"כ בש"י להדי' עיי"ש וכ"כ הראש' ז"ל להדי' אותן שרגילין להחליט לאחר יצ"ח כו' ע"ש וכ"כ ר"ן ש"י דהא דשרי לאחר יצ"ח היינו לאוכלן חיים כו' וקאי על תמרי דכדי כו' דהיינו שדרכן כו' כמ"ש כל הפוסקים וכן מבואר מ"ש הרשב"א והראש' והרי"ט לרא' על דין פירות שדרכן כו' שחוששין למיעוט מלוי ממחלשין לא ליספי שיער לא לפי שמלוי הוא להיות צו חולשין עיי"ש כרי להדי' שחוששין על סתם שגר ושחובה לצדוק ואסור לסנו על דבר שיש לחוש שיפרוש אף שהוא ס"ס וכ"כ ר"ן ז"ל בדה"י והביאנו לרא' על דין מיעוט המחלשין ש"מ שאין חילוק:

ומ"ש כח"ר דהתם כיון שהוא צא לצדוק יש לו ללאח ידי כל הספיקות אבל לא שיהי חובה לצדוק בס"ס ולא הביא ר"ן ז"ל זה רק לרא' שהחליטה מלוי צדוק: הנה כל משני צדדי ראש' ורי"ט ירא' שהביאו לעיקר ראי' על מיעוט המחלשין לצדוק אחריו כמבואר לכל צעלי עינים ואטו לריך להביא ראי' על איזו מין שדרכו להחליט הלא זה דבר שעינינו רואות וגם איך

לחלש וגם הרב חנ"ש לוח פ"ז הרבה וגם מד' רמ"א ז"ל שכי טוב הוי כו' אין לדקדק כלל שהוא ז"ל כ"כ לצדוק הרב צמחטו אף אמנם יגמחי ומלאחי שדין זה יש לו יתד ומקור גדול בש"ס וראשונים ואף בדבר שאין המיעוט ודאי איסור רק ספק איסור וצדיקה הריחש עלמה חוכית שהסכימו כל הראשונים על חיוצ צדיקה אף שטרפות הסירכה אינה ודאי עריפה לדעת כמה פוסקים רק שמה מחמת נקב ושמה ריר בעלמא כדמשמע מד' תוס' ורש"י גבי צביות שעשו מצבמה ואח"כ נמאלת עריפה כו' וכי דאם הטרפות מסרכה הגביות כשרין דהוי ס"ס עיי"ש ומשמע לכוונת שאף הסרכות הטרפות מדינא דגמי ולא מהגי חסרון בקיאות שלנו שזה לא מקרי ספק רק עיקר הסירכה הוי ס' עריפה מפני ס' נקב ולכן לא חנקו רק צין שאר טריפות לסרכה ולא צין סרכה עלמה וצדיקה משמע מדברי הרשב"א צדיקה גבי טעם צדיקה הריחש צ"ס מורו הרב וכו' רבינו יונה שטיק עריפות סירכה מספק נקב עיי"ש ונראה שגם דעת תוס' ורש"י בן הוא ואף שכת"י ציר"ד ס' פ"א כחצ גבי צביות שיש סרכות שכן ודאי עריפה כרי כ' שם שאין בן ד' העור והצ"י וגם דעת הסמ"ע צח"ט אינו כן גבי מוכר צבמה ונמאלת עריפה הביאו בש"י ס' קב"א עיי"ש וצאמת הרשב"א וכו' לא חלקו בין עריפות הסירכה לשאר עריפות לענין הגביות וזה לפי שיעתם שטעם עריפות סירכה מפני שעתידה ליעקב ונקוב דמי וא"כ ודאי הוא ולא ספק שמהלכת לא מקרי עתיד להיות כידוע ולכן לא חלקו גם בצביות. אבל לעצם הפוסקים מחמת נקב עכשיו י"ל שהוא סוצרים שספק נקב ספק ריר הוא וזה טעם המקילין בסירכה בעצרת פי מיעוט וכל קולות הנמאלת צדוקי הגאונים הם ע"ד זה וגם הרשב"א ז"ל כי צדוקי ודאי גבי ריחש הנמאלת סמוכה לדופן דאזכורו צ"מ אי חוששין לה וכי דמאן דסבר אין חוששין הוא משום דסבר סירכה ס' נקב וא"כ צממוכה לדופן הוי ס"ס ס' מדופן ואח"ל מריחש שמה לא ניקב ומ"ד חוששין היינו משום דסירכה ודאי נקב ואין זה ס"ס. וזה לפי שיעת הסוצרים משום נקב. ואף דקיימא לן כמאן דאמר חוששין היינו משום דצ"ל חורב כלך אחר המחמיר כמו שכי' הראשונים ואכתי מידי ספק לא נפיק. וגם דעת רמב"ם למעין היעב צדוקי ז"ל וצדוקי ירא' להדיא שסירכי הוי רק ספק עריפה מפני שיש נקב ומימרא דרבא מבני תרתי אורי כי כתב צדוקי חסירה שהוא מפרש דוקא סמיכי ממחלש וכו' כאלו חסרו אונות אבל סירכה ספק נקב הוא ושאלפ"כ לא ניקב רק עור עליון לצד כמבואר למדקדק צדוקי ויש שיון עמוק בצדוקי ז"ל צביות בגמרא דאחון אהא מתניתו לה אן אהא מתניין לה כו' ובהא דאמרין אי הא מיינק ואין כאן מקום להאריך בזה:

וחכתי ומלאחי שגם הגאון בעל פרי תואר עמד על דקדוק דברי רמב"ם וסידוריו וכי' דמדין חסר אחי ענה. ות"ל שזכיתי לדעתו עכ"פ נראה דעתו שהסרכה ספק נקב הוא ואפ"כ הריך לצדוק אחר סרכות וכן הנהו דסברי צ"מ ספק נקב הוא לא חילשנו על מנהג פשוט צימי כל האמוראים לצדוק הריחש כידוע מכל בני מדרשים וירושלמי שהבאתי לעיל ואף דאיכא ס"ס ורובא וחזקה אין זה מועיל לצלל צדיקה המולאה מידי מכשול תמיד וכ"כ הראש' בצד"ה דרב גהמן ומר זוטרא כו' הרי ספק נקב הוא רק שכתב דרבינא סבר ודאי נקב הוא עיי"ש וקיי"ל הלה כרבינא ורבא עיי"ש. ועכ"פ לא נחנקו כל האמוראים על עיקר צדיקה הריחש אף מפני הספק וגם מדין צדיקה חולשים צפירות שדרכן להחליט מיעוט המחלשין צו כן הפוסקים ומדוקדק ד' בגמי בני תמרי כו' ודנו דין זה ממחלשין צדיקה הריחש והביאנו לרא' כמבואר בראש' ורשב"א וכל הפוסקים ולדעת הרבה פוסקים גם המחלשין במחזור אין אסורין עד שירחשו ויחלבו בחור הפרי והוי כשרן כשרן על הארץ וזו דעת רש"י ז"ל והראש' והרי"ט ז"ל וא"כ הנמאלת מחלשים לאחר חלישתן אין ידוע חס ריחשו בחור הפרי צעוד במחזור או שאלפ"כ ריחשו ומותרות והוי ס' איסור ואפ"כ מלכין לצדוק צחרייכו חור י"ב

יבואו ראי ממין על מין אחר לא כל המינין שווין אלא ודאי בדבר צרור שעל עיקר דין בדריקה הביאו לראי נחוש לדבר במאי חף במיעוט ונפלאותי מאוד אשר הוליד כח"ר דברי צרורים מפשטן. גם ד" ע"ז תמוכין מאוד וראיתי שעמד עליהן בעל ס' תורת יקותיאל וגם ממקומו הוא מוכרע שגם בדרכן להחליט במחזור ובשגן בלא בדיקה כי המחבר אם יכול לבדוק בודק וא"ל מותר מס"ס כי דשמה נימוח כי מי לבדי דהם יוכל לבדוק לא סמכין חס"ס לעקור בדריקה וכן ד' הרש"ח ז"ל. וכ"ז צרור צפרע שכבר כוכחנו שגם המתלפין במחזור לא היו ודאי איסור כמש"ל:

והנה רש"י ז"ל פי הכי תמרי כי שהחליטו כי ודקדקו הפוסקים מדבריו שדעתו דווקא שידוע שהחליטו אצל לבדוק מסתמא א"ל חף שגם הוא ז"ל סובר דין בדיקה הריאה משום דשכיח רישתא כמ"ש ז"ל צ"ח דחונין וחלי טעמו ז"ל לפי שאין האיסור צוודאי לפי שיעמו ז"ל שכתב שמהלכת תוך קישות וכמש"ל וחלי לא ריחשו לכן אין מלריך בדיק ועפ"י כי אפשר לתרץ קרי תוס' פי ערבי פסחי גבי האי חסא לריך לשקוי בחרוסת משום קפא ופי רש"י ר"ח משום חולעת שצירק וכן תוס' פי ע"פ לשמואל דאסר במחזור האך לוכיין בהסא כיון שחוששין לקפא ומשום סכנה ותיירא לחלק בין סכנתא לאיסורא. אצל נפי המבואר לעיל יש לחלק ולענין סכנה אין כאן רק ספק אי שמה ישנו וכיון שחלי חוששין אצל לענין איסור הוא ס"ס שמה אינו ואח"ל יש שמה לא ריחשו בעורו במחזור והיו ס"ס ולקולא. וכל זה לדעת רש"י ז"ל שאין מלריך בדיקה מן הסתם אצל כל הפוסקים לא ס"ל הכי כמש"ל וכן דעת תוס' שרי צ"י אלו עריפות כתבו בפשיטות דכ"ז שלא ריחשו במחזור מותר אף לשמואל ואפ"ה הכי איך לוכיין לשמואל בהסא ולא תיראו משום ס"ס ש"מ שאין זה מועיל לענין בדיקה ולפי מה שתי לחלק בין סכנתא לאיסורא ז"ל דס"ל דקפא שבהסא אין מיעוט המלוי כי לא לחוש לו לענין איסור רק לענין סכנה דחמירא חששו כמו שהחמירו לענין ניקור. עיין חולין פ"ק:

ולענין עוד אפשר לתרץ דכל שיכולין לתקן בקל אין סומכין על הרוב לכן לריך לשקויי בחרוסת שזו תקנה קלה אצל לחפש לבדוק כל עולה ועלה ונהליא החולעת הוא דבר של מורה לא חייבונו חכמים בעין שחנקו האחרונים גבי כל היכא לאפשר לצרורי כי וכו' ויולא נגמרה דפסחים דאמר שם למי"מ נשילי כי להטרוחי כי:

עכ"פ מה מבואר שדעת כל הפוסקים שכל דבר שמיטעו מלוי לאיסור לריך לבדוק אחריו בין שיהי איסור ודאי או ספק איסור. ואין מועיל ס"ס ורובא וגם חזקה היתר וצפרע המתלפין בתלש וגם במחזור ודאי לא חיפק שגדל הפרי נולד החולעת רק לריך לבדוק בכדי לצרר האיסור שלא יבא לידו לפי שהוא מלוי וכו' ודא דין גמור ומדמין צו דבר לדבר שכל הפוסקים דיעו זה לריאה ולמדן הימנכ ונא כמ"ש מעכ"ת שכלכות עקורות כן וביכא דחיקון חיקון. ולא מלוי לשון תקנה בזה בדברי הגאונים ז"ל:

וגם מה ר"י ז"ל גבי בית הכרם אין צו משום ריסוק כי שביחא מעכ"ת ג"כ מוכיחין כן שכי דאשמעיין דרז נחמן שאין זה מיעוט המלוי לחוש לו עכ"פ בשביית מע"ל ש"מ שאלו כי כן היכא חובה להסתור מן הדיון אף שלא עשו חכמים חקנה בדבר ובה ר"י להודיענו שאינו מלוי ואין חוששין לו כלל. וזה צרור:

שוב עיינתי ברש"י ז"ל וראיתי שאין הכרח כלל שיסבור שאין לריך לבדוק אחר החולעים אם הן מזויים. ומה שפי שידוע שהחליטו היינו לפי שהוא ז"ל מפרש לה לענין ספק אם החליטו בתלש או במחזור וכיון שחי לאחר י"ב חדש ודאי החליט בתלש במבואר בדבריו ז"ל ונראה צרור שדעתו ז"ל דכל בריה שאין צ"ח עליו אין חי יב"ח אלא מת. אצל לא כעפרא בעלמא כמ"ש הפוסקי כלם רק ס"ל שאין חי לכן הוכרח לפרש שאינו רואין אותן עתה חייב ולבכי שרי דודאי בתלש נצברא אצל בכתם

בדבר שדרכן להחליט במחזור לא מכני יב"ח דלמא בלמח צבר מתו ועדיין קיימין דנא ס"ל כך סבירא שאין קיימין כלל לכן הוכרח לפרש בידוע ורואין שחייב עדיין אצל הא ודאי גם רש"י ז"ל יסבור שריך לבדוק בדבר שדרכו בכך. ולפי"ש יש לתקן מה שחק' הראשונים לדבריו מ"ש תמרי דנקט. ולפי מ"ש מיושב דשאר פירות שנמלאו מתולעין לזמן מרובץ אין לאוסר כי יש לתלות בהמשך הזמן כביוחן בכלי נחשוו החולעים ולא במחזור רק מרבי הזמן בנאים וברים חונעים. רק תמרים שדרכן להחליט גם במחזור חז אסור מספק כל זמן שלא שבו יב"ח שיש לומר שמה במחזור החליטו. רק לאחר יב"ח נתבאר הדין. וזה נכון לענין ד' הפוסקים שכתבו משם רש"י ז"ל שא"ל לבדוק ל"ב צעני:

ולכאורה משמע שגם דעת ר"י ז"ל כד' רש"י ז"ל שכי על הא דהני תמרי כי נבחר יב"ח שריין ח"ל דהכך דמשכתו לאחר יב"ח השתא איחילידו ולא מהכך דלחילטו באיבייכו. משמע לכאורה דמפרש לה על הכי הנמלאים ואין ידוע אימת נולדו דלאחר יב"ח מותרין דודאי בתלש נולדו אצל תוך יב"ח אסורות. אצל ל"י הר"ש ורש"ח ור"י א"ל לפרש כן רק בסתמא הם אסורים תוך יב"ח בלא בדיקה ולאחר יב"ח מותרין ולזון כרי"ף מורה דמיירי שודאי יש בהן עתה חונעים ואפשר לירות. ופי בגמ' שסמכו ענין זה למח שאמרו עריפה אינה חי יב"ח וענב קאי נמי כל בריה שאין צ"ח עליו כד' ולבחר הכי נמי קאמי לית דידעי דר שחא כד' וד"ק. וכ"ז לשיטתם אצל כל הפוסקי דעתם שאין מתקיי כלל והיו כעפרא בעלמא לכן פירשו הסוגיא על סתם כמש"ל וע"פ תוס' ד"ה הכי תמרי כי מ"ש שם וצ"ח צ"ס פי ע"פ גבי האי קפא כי כי שחקא מותר מצריית דתרומוה ע"ש ש"מ דק"י לית כיון דחוששין לסכנה איך מותר באכילה לכן כי דמותר. והוא צשיטת הפוסקים דלא כשמואל ולא ס"ל בחילוק בין סכנתא כי ולדידי ז"ל דבאמת לשמואל לריך לבדוק בהסא מתוכו מפני הקפא ולא א"ל לשקו בחרוסת מפני הקפא כיון שאין צו קפא. רק לדעתו ז"ל אין קי"ל דלא כשמואל. ואין להאריך עוד בזה שלא לענינו:

וגם מדין בדיקה הסכין לאחר שחיתם שהסכינו צו כל הגאונים והפוסקים ראשונים מלבד כר"י ורש"י ז"ל מבואר כן שיש לסכין חזקה כשרות וגם רובא. שרוב סכינין אין נפגמן מחמת שחיתם והחוש מוכיח שאל"כ היו נמלאים תמיד כרוב מתבצלים ששחיתם לרז כונא דק"ל כותאי וזה מעשים בכל יום. ולכן בדלית קמן סומכין על חזקהו לבחיר אף שנשחטו כמה בכמות ואח"כ במבואר בפוסקים ואפ"ה בדלית קמן לריך בדיקה ואף ששחיתם פגום אכתי רק ספק כיו שמה בעור נפגמה דהא רב חסדא מכשר לה ותלי צעם המפרקת דעם יותר פגום מעור במבואר בגמרא ורז כונא מחמיר אצל לא לשווי ודאי נבילה. וכ"כ כל הפוסקים דכיו ספק נבילה. ובעמא דרז חסדא כי תוס' ורש"ח דכיו ס"ס שמה נשחט שלא כנגד הפגום ע"ש ורז כונא לא חייב ליה. ולענין כיה נראה לחת עוד טעם אחר דאף אם בעור נפגם אינה ודאי נבילה רק אם נגמר רוב הסומן עד הפגום אז כיו ודאי נבילה אצל במיעוט של ועת אכתי לא כיו רק עריפה דנקוצת הושע עריפה כיו לדעת ר"ח ז"ל. וכן מבואר בסי המכרית לרבינו ישעיה בזקן מערואי דדווקא פסוקת בהגררת כיו נבילה ולא נקוצת הושע וזה דאי יש מהן כיו קאי על פסוקת בהגררת וזהו דעת ר"ח ז"ל צע"י דשהב במיעוט סומנין דקאי אמיעוט קמא דושע ומשום דאכתי לא כיו רק עריפה מצעי לי אי שייך ביה שהיו לפסול השחיתם או לא ולכן כתב דצוה לא משכתה שבייח ודלית לצע"י ז:

ומצאתי מבואר כן בתוספתא דחולין שחט מיעוט וושע ושהב כדי שחיתם וגמר פסולת ושחיתם משכתה ע"ש הרי להדיא דאף דס"ל לתוספתא זו דשהי פסולת במיעוט קמא דושע אפ"ה שחיתם מעהרתו מידי נבילה וכיניו ע"כ משום דנקוצת הושע אינה רק עריפה משא"כ פסוקת הקנה כיו נבילה

פי"ק שם. לפי"ז גם לדין יש לחלק בן דלכן שם כיו ודאי משום דכיו תרתי לריעותא משום חסר ואתאי. משא"כ בסבין כיו ספק:

וראיתי שכתב הפ"מ ר"ש סי' י"ח ע"ש. אבל האמת יורה דרכו. ולהרמב"ם א"ל לכל זה שהוא ז"ל פסק גבי תרומה דחביות דכיו ספק ותרומה ויחזור ויתרום וכסחם משנה דתרומות דכיו ספק גמור מה"ט דהא חנן שם הראשונה אינה מדמעת צ"ע וכן השני הכי לכו"ל דשתי החזקות שקולות בן דאי יומא מן התורה אזלין בחר חזקה ע"ל משום תרתי לריעותא למה חין השניה מדמעת ה"א היא תרומה ודאית מה"ט. א"י סי' שקול הוא ואפי"ה פסק הרמב"ם גבי מקור כרבי דאף בריב"ר עמא וכבר הכי בן הרשב"א בזה וכל המפרשים על הרמב"ם שדבריו סותרים ז"ל דבתרומ' פסק כר"ש ובמקור כרבנן ובעל צ"ע: ולענין גרסה ליישב בפשיטות דכנה בזה פ"ק בפנינתא דר"ש ורבנן אמר ושייכס לא למדור אלא מסוכה כו' וכדר קאמר ואצ"ה במינן סוף עומאה מתחלת עומאה קמפלגי רבנן סברי לא ינפיקן סוף עומאה מתחלת עומאה ור"ש סבר ילפיק ולכן בריב"ר עובר אף בסוף עומאה ורבנן סברי לא ילפיקן מסוכה לעבר בריב"ר רק תחלת עומאה דסוכה תחלת עומאה הוא אבל סוף עומאה לעבר ממנה אף בריב"ר ספיקו עמא: והנה לכך שינוי בתרא גרסה ברור שאין הכרח כלל דרבנן חשבי לה כודאי מדמעתא בריב"ר דלאו משום האי טעמא הוא רק משום דלא גמרינן מסוכה לעבר בריב"ר בספק שהוא סוף עומאה ולכן לא מפלגינן בין רבי"ר לר"י אבל אכתי רק ספק הוא ולא ודאי ומאי דאמרין מתחלה מ"ש גבי מקור ודאי כו' היינו לשינוי קמא דרבנן דמטמאי מסוכה גמרי לה דבריב"ר משווינן נה כודאי ור"י במקור אף בריב"ר כיון דאיכא תרתי לריעותא כיו כודאי כמו ריב"ר דסוכה ועיין בתוס' ורשב"א ודו"ק אבל לשינוי בתרא א"ל לכל זה ורבנן לא גמרי מסוכה כלל לסוף עומאה וספיקא לחומרא בכל דוכתא. והא דשורפין בתרומה לאו משום דודאי הוא דכמה ספיקות יש ששורפים בתרומה עליהן כמבואר בש"ס ועיי' רשב"א מה שבק מה חידש דשינוי בתרא ע"ש וידוע שדרך בגאונים לפסוק בכל מקור כלשונא בתרא וצפרע כצ"ה פוסקים בזכ"מ חו דרך בגאונים רי"ף ורמב"ם כידוע להגיל דצדריכה לכן גם כאן פסק הרמב"ם כהך אצ"ע וגבי מקור לא כיו רק ספק ולא לרי"ך לאוקמא סתם משנה דתרומות כר"ש ודלא כהלכתא אלא אחי כח"ק והנה והתם כיו ספיקא חו שיעה נכונה מאוד לענין שלא להוליא המשנה דתרומות מהלכה דהנהכ כסתם משנה וגם ר"י וריב"ל איפלגו עלה בזה דכל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק אי קאי על ג' ראשונים או האחרונים ולמאי דמוקמינן כר"ש כרי דסברי ר"י וריב"ל שלא אליבא דהלכתא דלרבנן כיו ודאי חומץ למפרע עד שיעה כודאי שכי' יין. אבל לדעת הרמב"ם על דצריכה להלכה:

ויש לי להציא ראיות נכוחות לדע' זו של הרמב"ם ז"ל דכנה צגיטין פי' כל הגע במשנה המניה פירות להיות מפרש עליהן כו' בחזקה שהן קיימין מאלן שאבדו חושש מעלי' ד' ר' אליעזר ואי צ"ק חלוקין עליו חזרו על ר' אליעזר ומקשה פשיטא דחייקין ומשני מ"ד כי חנן נחיי עמאין למפרע מפלי"ט כו' והיי"א דמטמאין כל העכרות עד שעת מידות המקור דהכשר ואסיד דהא דמטמאי רבנן בריב"ר היינו משום דודאי משוי לה משום תרתי לריעותא היכי תיסק אדעתין דהאי למפרע מעלי"ט הוא דכיון דרק מעלי"ט ע"כ ספיקא בעלמא ומדרבנן הוא דמכ"ה חין לחלק דאטו ימים מודיעים שלא נחסר קודם וע"כ טעמא משום דמכ"ה חית לן למיזל בחר חזקה שהיו קיימי עד עתה וכן גבי מקור בחזקה שלם רק מדרבנן לרי"ך לחוש מעלי"ט כמו שהשנו גבי מעלי"ט שבגדה ומדרבנן וכן דיוק לישנא דר"ה כ"ז חושש מעלי"ט מ' השאט בעלמא. וע"כ לכך ס"ד גם גבי מקור כיו הוא ואפי"ה משמאין אף בריב"ר וביינו משום דאחמור רבנן גבי סוף עומאה לעמא אף בריב"ר וא"כ אף לפי האמת דהם חלוקין על ר"א ועמא למפרע

לכן השכחיה צנחיים עושה נבילה חס מבואר בדעת ר"א ז"ל ותימא על הרמב"ם ורשב"א ש' בפשיטות דנקוצת הושט כיו נבילה והאיך העלימו עין מהתוספתא וצפרע שהצילו אותה בתוס' והר"ש להקשות על ד' ר"ת ז"ל ופי' צנחיה דמיטע סימנים דתפשוט ל' מהתוספתא דקתני פסולת וי"ע וכן משמע פשטא דגמ' גבי מנין לדיוק סבין מ"הת ומק' פשיטא כיון דכי נקוצ עריפה כו' משמע לכאורה רק עריפה. ואם כן לענין איסור נבילה כיו ספק ספיקא גמורה וספק צנחיה נפגם ואם תמלא לומר צנחיה נפגם שמה לא נגמר רובו של סימן צפיסול. ואף דאכתי גם צמיטע וושט עריפה כיו. לענין איסור עריפה ודאי אדא לא חזקה צנחיה צחיי וצספק עריפה תלין בלאחר שחיטה דהא חלין צנחיה וצפרע דאיכא חזקה סבין ונכחי מכשר רב חסדא דלענין פסול שחיטה כיו ס"ס גמור וכמ"ל. ולכן אחד לישנא בגמ' מכשר לכולהו ותלי במפרקת דאחרונה אף שנגע גם צקמיתא ואין כאן סברא דע"כ ודאי פוגם כו' ומ"ש בתוס' שצראשנות הוא חסר כו' לכאורה הוא דוחק גדול. ולפ"מ א"ל לה ואז מיירי אף בסבין קטנה שאין בה צ' לווארים דלא שייך ס"ס ש' תוס'. ועיין רשב"א. ואפי"ה רב הונא פוסל כשמעתי דבהמה צחיי בחזקה אסור עומדת עד שיודע לך כו' וכיון שגמלא פגום חין ידוע צנחיה נשחט ואין ס"ס מושל נגד חזקה זו. וא"כ כיו דמחמירין היכי תיסק אדעתיה לשווי ודאי נבילה נגד כס"ס לשיטת זו. א"י כיו רק ספק נבילה ואפי"ה לרי"ך דיוקא לכתחלה להוליא מידיו כו' איסור שאינו עתיד להתבצר ואיכא רובא וחזקה וס"ס נכתירא וכו' חין מוליאין אותנו מידיו חיוצ דיוקא דדאיתא קמ' לצרר האיסור. ועי' ברא"ש ז"ל ש' דלא שכי' זה שיופגם צנחיה כו' ואפי"ה לכתחלה צמי דיוקא. ורשב"א ור"י ז"ל ורמב"ם ז"ל מדמינן לה לבדיקה ריאה עיין תכ"ה ובמשמרת הכית ש' שלא נכיה כמעלימים כו' ולא חילקו בין ודאי איסור לספק איסור:

וראיתי בספר פרי"מ סי' ל"ג גבי נקוצת הושט שחמה מאין הוליא הפוסק' דנקוצת הושט נבילה דנמא הגמ' קאי אפסוק' הגרגרת גם מתמה על הרשב"א בצבורות ש' בפשיטות דלא כיו נבילה והוא נגד הפוסקים. ולפ"מ ד' מהרש"א נכונים דהא בתוס' הציאו בחולין פי' ר"ת ז"ל בזה דשהב צמיטע סימנים דקאי אמיטע קמא וע"כ משום דלא כיו רק מעשה עריפה וכמ"ש ברא"ש ז"ל שם צפירוש לדברי ר"ת ז"ל ולא סתרו את דינו ש"מ דכיו ס"ל. וגם ברא"ש ז"ל שלא סתרו דברי ר"ת אלו מ' ג"כ דכיו ס"ל רק כ' שדוחק לפרש כן ואלו כיו סבר דכיו נבילה הנה חין מקום לפרש כן ושפתי מהרש"א ז"ל ברור מללו לדעת התוס' ז"ל והתוספתא מבייע לה. וגם מהרב פרי מגדים נעלמה תוספתא הג"ל רק צנחיה שכלו עמד על הדקדוק בזה. ומאוד נפלאותי שלא הרגישו בראשונים ד' ר"ת ורשב"א ור"י הזקן. ובמדרומה שגם הסמ"ג כתב כד' ר"ת ז"ל ואין החליטו הם בפשיטות להיפך. גם צפיתחתו לכלי שחיטה דבריו שם צנחיה דשהב צמיטע סימנים אינם ברורים ודו"ק:

ואולם אף ל' הרמב"ם ודעימי דנקוצת הושט נבילה כיו אפי"ה נמלא פגום אחר שחיטה לא כיו רק ספק נבילה דאכתי איכא חזקה סבין נגד חזקה צנחיה צחיי וכ"ש היבא דאיכא למיתלי יותר צנחיה וכמ"ש הש"ך צסי' י"ח צסס הרמב"ם גופי וכל הפוסקים ואף שלכאורה כיו מקום לומר דכיו ודאי איסור דמי למקור שגמור ונמלא חסר דדינא דמטמאין כל העכרות למפרע אף בריב"ר לת"ק דר"ש וע"כ דכיו ודאי עומאה דספק עומאה בריב"ר עובר ונכחור צ"ס דנדה צפ"ק ושייכא קידושין דרמינן חבית אמקור מ"ש חבית ספק ומקור ודאי ומשנינן מאן חנא חבית ר"ש הוא כו' עיי"ש משמע דלרבנן גם בחבית מחזיקין בחומץ ודאי למפרע ואינה תרומה כלל וכו' ה"ל הכא לאחזוקי כודאי פגום צנחיה ומשום דאיכא תרתי לריעותא. והנה לפי מ"ש תוס' דרי"כ סבין איתרעו שהק' מהך דמקור לרב חסדא וחילולו צחיי קמא דגבי מקור שייך למימר חסר ואתאי כו' כמבואר בזה

עד שעת זדיקת לאו משום דודאי משויקן לה רק דכוי סי שקול וסוף עומאח לא גמרינן מסוכט לטבר דרבי"ר. וזה צרור: ומינה מוכח ג"כ דאין חילוק בין היבא דאיכא למימר חסר ואתאי לביבא דליכא למימר הכי דכא גבי פירות שנאצדו או נגנבו ליבא למימר הכי דאי נגנבו בכל צפעס אחד ואפי"ה מדמינן לה למקור כי ועוד ראיח צרורח מסוגיא דעירובין פי בכל מערבין דרמי דר יוסי דאמר ספק עירוב כשר אכא דאריי גבי עמא שטבל סי עטל בארבעים סאח כוי דאף בעומאח דרבנן סי עמא עיי"ש. ואמר רבא כי"ע דר יוסי דהעמד עמא על חזקתו. ופריך אדרבי העמד מקור על חזקתה ומשיי בעמקו שלא נמדד ופירש"י שלא היב לה חזקת שלם. מ דכל שביח לה חזקת שלם שני החזקות שקולין הן וצדדנן סבור ור"א דבשל תורה כוי ודאי עמא ולא ספק משום חסר ואתאי ותרתי לריעותה מאי מקשה אדרבא כי הא חזקת עומאח עדיפא ומשיי לה ודאי אכל בעירוב אף שיהיה לו חזקת תחום ביתו כוי סי שקול דכא כשנשקף בעירוב ליכא למימר חסר ואתאי או כשנעמא ח"י סי"ל לגמרא דאין לחלק כלל זאידי ואידי ספיקא כוי ולקולא רק בעמקו שלא נמדד מתחלתו ואין לו חזקה. וצריכנא עירובין כחז שיש לפרש שלא נמדד מזמן דאיכא למימר חסר ואתאי כוי. ולישנא שלא נמדד כוי ודאי משמע כד רש"י ז"ל ועוד דאטו שיעור ניתן לדבר כמה ישבא בין מליאתו שלם למליאתו חסר שנוכל לומר חסר ואתאי וצפחות מזה לא נוכל לומר כן ופשטא דתלמודא דנדה משמע שנעולס יש לומר כן בדבר שאינו רגיל לחסר צפעס אי. אכל לפנ"ש צדעת רמב"ם ז"ל ד רש"י נכונים מאוד דכל שביח לו חזקת שלם צדדנן סי להקל וצשל חורח לכחמיר. ושצ מלאתי כדברי צמשה למלך שחירן ג"כ צבדיח דלכך ואצט"א כוי אין לורך כלל לומר דלרבנן כוי ודאי רק דכוי ספק ומשום דלא גמרי סוף עומאח מסוכט ועמא אף צרה"ר. וישנתי ע"ז כמש"ר וזו דעת רמב"ם ז"ל צצירור:

עוד ראיח צרורה אצ"א. מסוגיא דקדושין פי האומר דמיתתי צרייתא דר"ש. משעש צמגורח של דרסקית ציצנה שביחה צחזקה שלימה ומדוד ונמלאת חסירה כל טכרות כוי היו ר טרפון מעכר ור"ע מעמא. אי"ר טרפון מקור זה צחזקה שלימה כוי אי"ר עקיבא אדם זה צחזקה עמא כוי אל תעברנו מספק. אי"ר טרפון משל לעומד ומקריב כוי ונמלא שבוט צן גרשה כוי שעבודתו כשירה. ארי"ע משל לעומד כוי ונודע שבוט צעל מוס שעבודתו פסולה כוי ע"ש. מצוחר להדיח שנחלקו צחר איזח חזקה נלך אס אחר חזקה במקור או אחר חזקה האדם ורבי טרפון טיכר לגמרי ור"ע אזיל לחומרא ואי נימא דמשום תרתי לרעותה וחסר ואתאי אין כאן ספק כלל רק חזקה עומאח צמה נחלקו ולמה טיכר ר"ע ואף צצרייתא זו היא דעת ר"ש אטו רבנן מכחשי ליה ח"י שלא כן היב מעשח ולא עבר ר"ע מעולס חלילה. וצמעשה לא ימלא חולק. רק רבנן צצרי כשעימא ר"ע עימא אף צרה"ר ור"ש סי דווקא צרה"י כמו תחלת עומאח ודעת ר"ע היחה שיש לילך אחר חזקה המקור שבה נולד הספק ולאחר חזקה נלך חו דעת ר"א צגיטין מלא שצצדו חושש מעל"ע ולא אזיל צחר חזקה עטל כ"א אחר חזקה הדבר שבו נולד הספק שעליו אנו דנין ור"ע סי שיש לילך אחר חזקה הדבר שנשאלין עליו אס עמא כוי או אס מחוקן כוי:

וראיתי צע"ה להאריך קאח צזה שיש לחדש דצרים. דכנה משל דר"ע מנן גרשה כוי ומשל דר"ע מצעל מוס כוי לצבורח אין להם שייכות כלל לעיקר מחלוקתם דעיקר פלוגתייהו כוא צסי חסר והמשל שלהם כוא צידוע שביח חסר צשעת עטילה כמו שהקי תוס' וכל המפרשים ומה שחירן צחוספת דצחרתי פליגי כוי עדיין קי בינן כחכר צצצריהם זו המחלוקת כשידוע שביח חסר קאודס ועטל ועצד עצודה כוי עד שישא ר"ע עליו המשל הזה הא אין רמז כלל לה ועוד כנלחנו ר"ע והודה ר"ע למח הודה על המחלוקת כרלשונה צסי. חסר הא אין זה מוכח ממה שמדמה ר"ע לצעל מוס כוי דכוא צודאי חסר אכל ספק מנלן ולמה דבר מנלאי דסבר מעיקרא דזאלינן צחר חזקה מקור:

והיה נראה לכאורה צצצמח מחלוקת אחת כיה וכה צכא חלי דכנה יש לדקדק דר"ע אי מקור זו צחזקה שלם עומדת כוי ור"ע השיב אדם זה כוי למח לא אי סתם עמא זה צחזקה עומאח כוי דכוי קאי צין אאדם צין אכלים שהצטילו צחזכב מ"ש דקטע אדם לחוד ונראה לחנן דצצמח גבי כלים כוי שייך עשפי למחל צחר חזקה מקור לטבר אי משום דעיקר שיעור המקור לגבי כלים להאריך מ סאח כוא לאו דאורייתא דמכ"ה סגי צצצעיית רק רבנן צעלו רצעיית המקור צידוע צש"ס צנדה ופסחים פי"ק דחזו להצטיל מחטין כוי י"ס להקל צספקן ועוד דגבי כלים עיקר מה שאנו דנין לטבר ככלי או לעמאח אין צו ר"מ מד ככלי עצמו כשאין צו חוצה עטילה אס יראה שלא להשחמש צו. רק אס רואה להשחמש צו אנו דנין אס הכערות מיעמאחן מחמת ככלי או לא וא"כ הרי נוסף כאן גם חזקה עברה מצעכרות להקל וא"א לצא לפנינו חזקה עומאח ככלי צלי שיהא נגדה חזקה עכרת העכרות המוכנים להשחמש צה כי לא עליו לצד אנו דנין כ"א צהשחמש צה עכרות כי גם אין מלוח להצטיל אותה אס עמאח מצלי שישחמש צה וא"כ עפי אית למחל צחר חזקה מקור לטבר הכלים שגם חזקה העכרות מסייע לה משה"כ גבי עטילה אדם הרי האדם עצמו עליו לריכין לדון אס כוא עמא או סבור כ"א עמא כוא הרי מוצר ממקדש וקדשיו ותרומה צעומאח כגוף ולא משום התרומה והקדשים עצמן לשנאמר לנרף עכרתן ולהעמידן על חזקתן. רק משום איסורא דרביע עליה ואין כאן חזקה אחרת המנגדת לחזקה גופו העמא. ומח הכרית ר"ע אדם זה כוי אל תעברנו מספק כיון שמחלחל אנו לריכין לדון על עומאח האדם עצמו מצלי שיעטרף עמו חזקה אחרת ומהכרת. להעמידו צחזקה עומאחו שלא ליכנס למקדש ושלא לאכול תרומה וקדשים וא"כ ממילא העמא צעומאחו גם לענין עומאח העכרות כנוגעים צו כי אין עומאח לחלאלן וכיון שכוה עמא ודאי קרינ צי והצטר אשר יגע צכל עמא כוי שכרי עמא ודאי כוא עיין צסוכה דדרשין כוי עמא ודאי כוי רק כאן לפי שחזקה המקור עומדת נגד חזקה צצרה משויקן ליה ספק עומאח לכל חד כדאיח ליה כמש"ל. משה"כ צכלים תחלת דיניו שאנו דנין אס ככלי עמא כוא רק לענין עומאח עכרות כנוגעים צו ולא לענין עומאח עצמו כי אין מלוח הכוכה צגופו מצלי לירוף חזקה העכרות זלא אלים לן כולי האי חזקה עומאח ככלי כיון שמנגדת חזקה העכרות. ולכן הציח ר"ע עיקר דצרו על האדם רק צצכרת כיון שמעמאחן למפרע אדם העוצל היב גם הכלים העוצלים עמאוח כן כי אין לחלק ציניבן דמיתוי כי חוכה כוי חכ' חילוק נכון ומצוחר למצין צצצרה:

ולזה השיב ר"ע משל לעומד כוי. ומח מוכח שגם העצד עצודה ונמלא אח"כ שבי עמא עבודתו כשירה. וע"כ דאף שנמלא עמא ודאי למפרע אין קרצנותיו ועצודותיו עמאין למפרע מצריח הכחצו כמו צן גרשה כוי. ולא איתרע רק מכאן ולהצא כוא נפסל. וא"כ הרי נפסקה חזקה עומאחו של האדם הלה שכרי גם אס צוודאי הי חסר קודם הצצוד שצצד כשירה היחה וגם תרומה שאלל הכבן דג"כ מיקריי עצודה מקרא דצצוד מתנה אהן אה כהונתם כוי ור"ע גופיה אחר עצודה עצדתי כשאכל תרומה כמצוחר צפסחים וע"כ לריך לומר עכור היב צאוחה שעה כיון שבי עומד צחזק עכור אף שטע"ה הי חסורח התירתו ואין עומאחו עתה רק מכאן ולהצא. אכל חזקה עומאח פסקה משעש שטבל והחזק לטכרה וכיון שנפסקה חזקתו הרי עתה צסי חסר מפרע לילך אחר חזקה המקור שביח צצורה שגם האדם צחזקה עכור כוא עד עתה שיוודע ולא למפרע ומספק לא נעמאחו מכאן ולהצא ודריק היעיב כי צצרי צרורי ואמיתי כיה חו היא לעני"ד תשצות ר"ע לר"ש ור"ע השיב משל לעומד ומקריב ונודע שכוה צעל מוס שעבודתו פסול היב אס היב ידוע שכוה עמא עמאין למפרע כל עצודותיו וכל חסרותו והקדשי שאלל ככוה עומד צחזקה עומאח לכל דבר למפרע וא"כ היב צספק כזה יש לנו להעמידו על חזקה עומאחו שלא נפסקי חזקתו מעולס ודנו על זה אס יש לדמר:

עמא שעבד לזן גרושה או לבעל מוס שעבד והודק ר"ע שיש לדמותו לצמי' מפני שפסולו ציחיד כ"י וא"כ הרי פסולו למפרע אם היה ידוע שהיה חסר וא"כ ה"כ בספק חסר חזקה עומדת קיימת ויש לילך אחריה. ועמדה דעת ר"ע גבי עומדת אדם וה"כ לכלים שא"ל לחלק ציניהם אף דגבי כלים לא שייך כ"כ הכרעת ר"ע מפני חזקה בטירות כ"י ובאמת חזקה מחלוקת הוא והא' בזה תליא:

והנה חילוקו של ר"ע בין דבר שפסולו ציחיד לדבר שפסולו בשנים לכאורה בעטם שדבר שפסולו דוקא בשנים אבל אחד אין נאמן לפסולו. חזקה כשרות שלו אלימא עובא. ואף שוודע אח"כ שפסול הוא הכשירתו תורה למפרע כיון שהיה לו חזקה גדולה משא"כ דבר שאין צריך שנים לפסולו קילא חזקתו וכשנמלך פסול פסולין למפרע. והנה למאן דמפיק שם צקדושין הכשר דבן גרושה כ"י מקרא דאל הכהן אשר יהי צימים בהם כ"י משמע לכל מיני הוא כהן עד זמן שנפסל ולא לענין עבודה דוקא ומראה דהיינו כמ"ד במס' מכות גבי רואה שגלה ונמלך כה"ג בן גרושה כ"י דמחא כהונה וחזר לעירו דכהן היה באותה שעה. וכה"כ עומא לר"ע ס"ל דטבור היה באותה שעה. אבל מאן דמפיק לה מקרא דברך ד' חינו ופועל כ"י. י"ל דווקא עבודה וכה"כ אכילה תרומה לר"ע דס"ל דמיקריי עבודה אבל לכל מיני אפשר דלא. וזו דעת מ"ד במס' מכות דעולה כהונה ומחלק שם בין עבודה לשאר מיני ומחך קרא דברך כ"י. אבל למאן דדרש אל הכהן כ"י. ליכא לפלוגי:

שוב האיר כ"י עיני ומלאתי מצואר צירושלמי פ"ח דתרומות על משנה דהיה עומד ומקריב כ"י וגודע שהוא בן גרושה כ"י סוגיא ארוכה שם בדבר זה ומצוארין שם כל דבריו אלה ומחלוקת ר' יוחנן בשם ר' ינאי עם רב אם דווקא לעבודה או לכל דבר ובדרשא דהני קראי ש"י לעיל. גם צ"ע דין צקדושין מייחיו בן בשם ר' ינאי אל הכהן כ"י כמו צירושלמי ולכאורה הלכה כ"י יוחנן ור' ינאי נגד רב. גם שואל שם לענין חזרת הרואה ומייחיו לה מהך צריית דמקור שנמדד כ"י ממחלוקת ר"ע ור"ע שא"ל ר"ע בן גרושה פסולו צ"ד ודייק מיהא שער שיפסל צ"ד עצודותיו כשרים ואיתא שם הדא אמרה פסול משפחה שייך צ"ד ע"ש ומשמע להדי' שמפרשים כמ"ש שפיקר מחלוקתם אם יש לעמאות למפרע:

עוד מצואר שם דכך דמקור רק ספק עומא הוא דהא דייק שם מיהא דספק בעל מוס עצודתו פסולה ממה שדימא ר"ע לזן גרושה הא אם דומה לבעל מוס עמא ומקור לאו ספק הוא וכ"י זכור הדין ספק בעל מוס פסול ויש שם טעות סופר דאמר ספק בעל מוס עצודתו כשירה וזה אינו דהא ממקור מוכח להפוך ודו"ק: על כל פנים מצואר דמקור ספק הוא וזה מצואר כמ"ש לשיטת הרמב"ם ז"ל והוא מוכח גם מש"ס דילן כמ"ש"ל ודברי הירושלמי הלא כמה אור לנתיבתינו וכן מצואר עוד מדברי הירושלמי גיטין סוף פרק כל הגט דפסק הלכה כריב"ל דכך דכל ג' ימים הראשונים ודאי יין וכ"י הרי צדדיא דכך מחלוקת דר"י וריב"ל להלכה אחרת ולא אליבא דר"ש לעיל וזה צבירור כדעת רמב"ם ז"ל וע"פ דבריו לעיל בחילוק שצין עבילה אדם לכלים דצאדם אנו דנין על האדם עצמו ואין משגיחין לחזקה עכרות הוגעות צו: ועפ"י יתורן קושית תוס' בחולין פ"ק דדייק מנה הא מילתא דאמרו רבין אוקי מילתא אחזקה ודייק מצית המנוגע ודילמא אדנפיק צביר לי' שיעורא כ"י והקשו תוס' שם היכא דאשתכחו חסר לאחר ז' הא דמיא למקור שנמלך חסר דשצקין לחזקה מקור משום חזקה עומא דגבירא וכ"י חסר לפניך והכא נמי האדם הנכנס לחוכה יש לו חזקה עכרה וכ"י חסר לפניך ודלמא חסר משקירא ולמה יעמא הנכנס לבית ומציא קרבן וכניחו בקושיא. ולפמ"ש לא קשיא מידי דכיון דלאו צריכין לזון על הבית עצמו אם עמא או עכור לפשות צו חזרת הבית המנוגע לנחש ולנחון וככל התורה הכחוש צו וכ"י אנו צריכין לעמאותו בעצמו שח"י יש לו חזקה נגע ואין חזקה מנגדת לגבי הבית עצמו וכיון שטמא הכהן הרי בזה אל הבית ממילא קריין

ליה והבא אל הבית כ"י ואין משגיחין על חזקה עכרתו שח"י לא עליו אנו דנין מתחילת רק על הבית עצמו ועמא הוא ועמא כל הבא לחוכה ממילא משא"כ במקור שנימדד פיקר חזקה עכרות המקור אינו אלא רק לעכר העמאים העובלים צו ולכ"י חזק ר"ע בחר חזקה העמא ואדם זה כ"י ולא דמיא כלל למקור עפ"י סבירא זו ודוק היטיב כי סבירא צרורה וישרה היא ומחור קושית תו'. ועוד יתורלו כמה קושיות שבהקשו מפרשים צעוניי' אלו המעיין ימלא. וצ"י האומר גבי ינאי המלך ויבוקש הדבר ולא נמלך ומקשה אלימא דתרי אמרי אשתצבי כ"י מאי חזית דמכתא אכ"י סמוך אכ"י ופירש"י דליכא למימר אוקי תרי להדי' תרי ואוקי אחזקתיה כיון שאמו אינה לפנינו כ"י וינאי לא היה לו חזקה כשרות שעל תחלת לידתו דנין. ובתוס' הקשו שח"י אמר רב כהנא בכחוצות לדברי המכשיר צב מכשיר צבחה. ולענין רש"י ז"ל צמתק לשון תירץ זה דבאמת אם האם הייתה לפנינו צחיים היינו צריכין להכשיר אותה שח"י יש לה חזקה כשרות ממילא גם הבת מתרת מפני חזקה האם כיון שהאם כשירה ממילא גם הבת כשירה צדדיא אבל כשהאם כבר אינה ומתה כאמו של ינאי המלך וא"כ אין תחילת דיינו על האם שח"י אינה ותחילת שאלו דנין על ינאי וכ"י אין לו חזקה כשרות שחללתו צפסול וחזקה אמו אין מועיל לו כל שלא עכרתו האם וזה צרור מדוקדק צלשן רש"י ז"ל הקלר והכל עולה לסגנון א' דהכל הולך אל תחלת מה שדין עליו ולא אל מה שנימשך אח"כ עולה ודוק וע' עוד צרש"י ז"ל כחוצות פ"ב גבי מעלין לכהונה ע"פ ע"א דאמר שם אן אחתיין ואן אסוקין כ"י ופירש"י אוקי תרי להדי' תרי ואוקי צחזקתו שבעלכו ע"פ ע"א כ"י ולכאורה קשה לחזו חזקה כיון שצפעות היה מה שבעלכו. ולפי המצואר לעיל ניהא דגבי פסול בן גרושה אינו נפסל רק מכאן ואילך ולא למפרע וכ"כ היה באותה שעה וא"כ הרי יש לו חזקה כשרות ואין יולא עד שיפסל צ"ד כמ"ש הירושלמי ובתרי ותרי אין פוסלין אותו אבל חזקה האם אין לומר שם שח"י בעדים אומרים שהיתה גרושה ואין חזקה יש צב ועוד שח"י אינה לפנינו וכמ"ש"ל וע' תוס' שם שבהקשו ג"כ כמו שבהך צקדושין והאירכו צב ולענין רש"י ז"ל ת"י הכל צקדור. הארצנו קא' צבא שלא לעניינו כי לענין דברים נכונים המה: היותא מצי' לכוזית צבירור שבעיקר כדעת הרמב"ם ז"ל דכל היכא דליכא תרי חזקה דסחרי להדי' כגון חזיות ומקור וסכין שנמלך פגום אחר שח"י כולבו הוי ספק שקול ולא ודאי איסור ובראינו פנים אה מכתב סוגיות צ"ע ומצואר בן צירושלמי ואין חילוק בין היכא דליכא למימר חסר ואתאי או לא הכל חדא ספיקא היא ואין חזית לריעותא עושה אותו ודאי כלל וכסתם משנה דתרומות דמשו"י ל"י ס' דל"י כמ"ש"ל וזו דעת האיצע"א שצגמרה דנדה ודעת ר"י וריב"ל וירושלמי דס"פ כל הגט צשם כל רצון דעלפין לצי מדרשא ע"ש אף שלא נראה בן מודעת תוס' דעיוצין ומדברי רש"י ומפרשים ראיות מכריעות ואעפ"י כהא מצואר צש"ס דרב כהנא מלריך בדיוקתא בין כל חדא וחדא. ואילו שכו' לריך בדיוק צסוף כל השחיטה לא הוי מלריכין ליה בדיוק בין כל חדא כיון דליכא למיחיו לידי ספיקא כיון שלא ידקנו לבסוף וכולן יכא כשרין אלא ודאי מלריך לצדוק צסוף ואם ימלאו פגום יאסרו כולן ולאחז מלריך רב כהנא בדיוק בין כל חדא לאשורי קמייחא לרב כהנא מפני ההפסד ולכן פסקו כל הגאונים והפוסקים הראשונים מלריך לצדוק אחר השחיטה הסכך. ואף שח"י ז"ל כתב שאין ראיה מהגמרא רק אחר שחיות כמה צכמות דנגע צמפרקת דכל חדא ע"כ גם לדין אין עמם המפרקת מאי כ"כ לפגום שח"י גם הוא מכשיר אף בשחיות כמה צכמות וגאנר הסכין אח"כ שסוף כשירות כמ"ש ז"ל ואפ"י מלריכין ליה לצדוק בדאיתא קמן וכ"י ס"ס שמה לא ימלא פגום ואת"ל ימלא אכתי ספק איסור הוא כמצואר באורך לעיל וגם רוב סלונים נמלאים שלימים וגם חזקה יש כאן ואפ"י צבי בדיוק מדין כש"ס וכש"ס שאין לאו מקבלת הגאונים להלריך בדיוק אף לאחר צכמה א' להאיר מידי ספק איסור אף צש"ס:

וכן דעת כל הגאונים הראשונים גם בצדיקה שחט בזהירות קמן אף דבר מלחין א"ש מומחין בן אפי"כ בזהירות קמן לרדק ובעם א' לכולן שלא נהיה כמעלימים עין מן האיסור כמ"ש רמב"ן ורשב"א ז"ל ורבינו דוגמא לזה בדיקה ריאה והרבה טעמים נאמרו זה וזה א' מהן ודקדוק מלשון דגבי עילוף אמר לא חיישין וגבי מומחים לא אמר לא חיישין משמע דחוששין לו לברר בדבר ואף שכבר שחט ולא הלך מלפניו בודקין אותו ואיכא ס"ס גמור ס' מומחה ואח"ל אין מומחה אפי"כ שחט שחט שפיר וברי כחז הרמב"ם מי שאין מומחה ששחט כ"י קרוב נ"ס נבילה וכ"כ הרשב"א ז"ל בזהירות שרוב מעשה בן דעת המה מחוקקים וכן משמע בש"ס פ' כיסוי הדם גבי חש"י דא' מאי איריא רוב מעשיהם מקולקלי אפי"כ מיעוט כ"י דר"מ חייש למיעוטא כ"י משמע להדיא דכן דעת ודאי רוב מעשיו מחוקקים ואע"פ שייך למימר דחייבי בש"ס שידועים בלכ"י שחט דחש שחטו שומע ואין מדבר מנה ידע ושומע אף ידיעו כלום וקטן שידוע למה רוב מעשיו מקולקלים נהי דאין להאמינו הא עכ"פ מוסרין לו לשחוט אם יודע לאמן ידיו אלא ודאי בזה דלא ידעי כלל וטעמא דחש"י הא בן דעת לא ודברי פ"ז בסי' י"ח שכתיר לשחוט בן דעת שא"י בלכ"י שחט המה לריבין נגר לכולנו עכ"פ לא הוי רק ספק נבילה וקרוצ לספק ואפי"כ לרדק בדיקה להשחוט ולא סמכין ארובא וס"ס בזהירות קמן לפי שחקת הדברים האלה קלה ומחמין לפנינו כ"י בעלמא בעין מן האיסור אף שאין שני הספיקות יכולין להתברר שברי לא יתברר אם צעור נפגם או במפרקת או אי שחט שפיר כ"י אפי"כ כל שכולין לברר לרדק לברר (ובפרק המצח מקדש א' אבא שאל סבין מערפת היתא במקדש וגזוז ופירש"י ז"ל שכיחה רגילה להעריף כ"י שחט מיהא דרכא הוי לבדוק תמיד ולא להעמיד תמיד על חזקתו ולכאורה לרב חסדא דמכשיר נמלא פגום קשה למה היתא מערפת הקדשים וז"ל שידעו שודאי לא יגע במפרקת וליכא למיתלי וחיישין לעור ואף לר"מ משמע דבעי בדיקה מיהא ורגילים היו לבדוק תמיד וקלרתי ודוק) ועי"פ באמור למעלה בזה הרמב"ם ז"ל נחישצ לכוון פסק הרמ"א ז"ל בסי' א' גבי שחט שצדק וגמלא שא"י הלכות שחט שחט שחט נעל קצבה כל שחטו ששחט למפרע כשרה עד שידע שלא ידע אז בלכ"י שחט ותמכו באחרונים וציתור כרז ע"ז האריך בסחירה בדבר מהך דפסקין כרז הוה צסכין שנמלא פגום ומהך דמקור שנמדד כ"י עיי"ש ולפי דבריו מיושב שפיר דכבר הוכחנו דאף מי שא"י בלכ"י שחט אף חזקתו לנבל בשחט ורוב מעשיו מחוקקים ולכן כחז הרמב"ם קרוצ לספק נבילה ובפרע מי שכבר כיב שחט מומחה וכוונתו ידיו לשחוט יפס בזה ודאי חזקתו ששחט כמו שכורגל מלא ואף שעתה שכה סירכ"י נקט וחתא ולא הוי רק ספק וא"כ זה שנמלא אח"כ שא"י וא"י אימת שכה יש כחן ספק שקול אימת איתרע שכבר בדרנו בראיות נכוחות בדברי רמב"ם ז"ל דכל כה"ג ספק שקול הוא ואף דאיכא למימר חסר ואחא חזקתו במקומה עומדת והוא ספק דאורייתא כסתם משכח דתרומות דגם השניח אינה מדמעת והוי ס"ס גמור ושרי אף בשל חורב ולא הוי ס"ס נגד חזקת דהא כל ספק צפ"ע הוא מרע לחזקת דאין רק ספק נבילה ועוד דאיכא חזקת שחט שידע מעיקרא. וזה הי נכון מאוד. ומלאתי קלח מזה בספר כר"פ משא"כ בזה נמל דמלא לא ידע מעולם אכל בכה דסבין אף שם ס"ס כגון לסמך עליו לכל הפירושים שכתבתי לעיל ודוק היטב. ועיין צ"ד ס"י לענין דס צ"ס שכתב המחבר נחת לאכול צ"ס ללוות כ"י אפי"כ שאין יכולין לבדוק רס יש צ"ס דס. ורמ"א ז"ל בוסף שאל לבדוק אותן כ"י ומ"מ נהגו להחמיר ולבדוק כ"י וכן משמע דעת המחבר שחא החיר רק באי אפשר בעון ללוות. הא כל שאפשר לרדק לבדוק. וכן מצאנו בזה ורשב"א ור"א שישאל קדושים נהגו בן משום חומרה כ"י. והרי כהם הנמלא צ"ס אינו ודאי איסור רק שנמלא על חלמון כמבואר בש"ס ואנן הוא דאכריין בכל גווי צפיקא כמבואר שם ואפי"כ בדקין לה ולא א' ספק אף דס כלל ואח"ל יש שמא לא במקום

האוסר. ואם משום כהם עלמו שאסור בכל ענין הא איסורא דרבין הוא ומשום מלחית בעין ודוקא צענו אכל ע"י תערובות שרי כמבואר בש"ס שם ובודאי א"ל בדיקה בשבילו רק משום ריקוס חששו וג"כ איכא רובא וחזקת וס"ס ואף בזה ריקוס נראה שאין אסור מה"ט רק כהם עלמו. אכל בזהירות כולה אף דשאל חכמא בכולה נראה שאין איסורו רק מדרבין כמו ריקוס אפרוח שלא נגמר ע"י ס"י פ"ו ובש"ך שם מ"ש בשם הפרישה. וא"כ הרי הוי יכול להצטל כהם מה"ט צעשים צבירה עלמא ואפי"כ לא שריין ליה לצטל אף בספק בזה. ויש לבדוק ממנהג ישראל קדושים:

ותרתי אני בלבי למלא יושר דברי אמת מקור ושרש הדבר הוא לבדוק אחר מיעוטא דשכית ומי איכא מידי דלא רמיח במתני' וצרייתא ויגעתי ומלאתי ת"ל והנה הדבר מצאנו במש"י וצרייתא וגם רמיח בקראי לכמה חנאי. דמשנה שלימה שנינו בסי' כל בגר ר"י אף בגי פרקים בודקין את היין כ"י וקאי אדלעיל דאמר המניה פירות כ"י מפרש עליהן בחזקת שכן קיימין וקאמר ר"י דין לרדק לבדוק בגי פרקים בשנה שמא לא להתקלקל צימים האלה ויהא כלכה פסוקה פסקה גם הרמב"ם ז"ל בחיבורו וסובר שאין חולק על ר"י בזה וכחז הרמב"ם עוד דין מנחו מפרש עליו עד מ' יום בחזקת שהוא קיים והוא מהירושלמי סוף פרק כל בגר. ולכאורה קלח משמע מהירושלמי דרבין פליגי כל ר"י בזה ולדידכו לרדק לבדוק בסוף ארבעים יום ולר"י אין לרדק רק בשעת הפרי ואינו אף לנו רק ד' הרמב"ם ז"ל עכ"פ מודים שהיין לרדק בדיקה בזמן מהזמנים. וכן משמע מצרייתא דהיה בודק את הכזית להיות מפרש עליה וכולך כ"י הוצא בשלבי קדושין ופירש"י ז"ל שבודק להיות סומך כ"י וכן כיב עושה תמיד כ"י משמע להדיא שרדק לבדוק לפעמים ולא לסמוך תמיד על חזקתו ובודאי אין רוב ואף מחלית ינות מחמילין רק מיעוטן ופוק חזי כמה שיעור כדחן צ"ב המוכי' יין לחזירו מקבל עליו עשר קובסות למא' פ"י עשר חביות יין רע שריחו חומץ שכן דרך להמלא במרתף של יין כמ"ש רשב"ם ז"ל וכן בכל אינך גבי חלטים מתלשיות כ"י ש"מ דעפי מהכא לאו אורח ארעא להתקלקל ולא חסין אדעתיה לקבל. הרי להדיא שיעור יין המחלקל הוא חלק עשירי מהעוב וגם זה אינו רק רוח חומץ כמ"ש הרשב"ם. ובאמת חומץ היין הוא סימן קללה ר"ל כמ"ש אף כי היין בוגד כ"י יש פסחים ר"ש פרק אלו עוצרין גבי חומץ שצבור וצ"מ צברת החומץ במרתף שם ואפי"כ חשדין ליה מיעוט המלאו להרדק בדיקה אחריו אף דאיכא רובא וחזקת להחירא לא סמכין עליהו וצ"ע בדיקה ואף ש"ל משום חזקת נעל שמפרש עליו אפי"כ רובא וחזקת עדיפי בדעידע שריין ליה אם נאכד ולא נבדק כדשריין גבי סבין שנאכד ועוד דהא צירי דתרומות מצאנו דהא דתנן במשנה התורם מן החומץ על היין אין תרומתו תרומה היינו למ"ד יין וחומץ צ' מינים אכל למ"ד מין א' הוי תרומה דיעבד אף דעבר אדאורייתא דתורם מן הרץ על היפס קי"ל דהוי תרומה מקרא ולא תשאו עליו חטא כ"י כמבואר בש"ס דילן בכה דוכתי. ואע"פ נאמר דלכ"י תנאי א"ל לבדוק היין. ור"י דמנריך בדיקה יסבור צ' מינים בן. ז"ל נראה. רק לכ"ע צ"ע בדיקה שלא יתורם מרע על היפס ויעבור עבירה אף דיעבד יכיה תרומה איסורא מיהא קא עבד וא"כ אודא לה חזקת בעל. ויש בראשונים דיעות מחולפות צ"ד זה למא' דקיי"ל מין א' הוא שברמב"ם ז"ל פסק דאפי"כ אין תרומתו תרומה אם כיב חומץ מעיקרא ולא ידע צו דהוי הקדש טעות וכ"כ הרא"ש וכ"כ תוס' בכה דוכתי ויש מהראשונים שפסקו כהירושלמי. פי בברע"ב בתרומות וברשב"ם פרק המוכר פירות וכתוס' יצמות פרק האלף רבא ומד' רשב"ם הבי"ל יש לדייק לכאורה דלמ"ד מין א' א"ל לבדוק כיון דליכא רק איסורא להתחלה ומה שעשה עשוי וגם לפי"ז אין סמכין לעיקר דינינו דשאני בתם דליכא תקלה ואיסורא אכילה סמכין ארובא וחזקת וגם זה יש לדחות. ודוק. ועוד תיחא בצרייתא בפרק המוכר פירות לענין נכסים. יין של מרתף לא יביא ואם

פי"ב גם אצטען שמואל סרוח שס אוכל עליו רק רע מיקרי ואפי"כ ס"ל לרצון ולר"י דאצטען ליה למידוקי ולפריש מניה וצ"ב ודו"ק:

וכן משמע להדיא במ"ס ב"מ פרק המפקד פירות אלל חצירו אפילו בן אבדון לא יגע בכן ואמר בצרייתא שם לפיכך. דבדולאי לא יגע בכן הנפקד למוכר. מותר לבע"כ המפקד לעשות תרומה ומעשר על מקום א' משמע אם היה לו רשות למוכר כשהן אבדון היה צע"כ אסור לעשות תרומה כי דשמואל התחילו נאבד ומכרן ומשמע דלרש"י דאמר מוכר צ"ד אסור. והנה בגמ' א' מהנזקת בכדי חסרון אלל יתר מכדי חסרון ר"ב מוכר כו' ומק' מהא דלפיכך כו' ניהוש דילמ' הו' יותי מכדי כו' ומכרן ומשני יותר מכדי חסרון לא שכיח כו' פירש"י בסוגיא. ובה ודאי אף המקשה ידע דיותר מכ"ה אינו דבר במצוי דהא לבכי קרינן יותר מכדי חסרון היינו יותר מכדי חסרון למוכר כפי ששינוי שם צמח דיואי לו חסרונות כו' דמי דלם פוטן שח"י יותר אין שומעין לו שאינו דבר הרגיל ואפי"כ ק' דקארי לה כו' אפי"כ ל"ל דהמקשה ס"ל דכ"כ הוא מצוי קצת שיטען ליה לו לענין איסור' שלא להפריש עליו אלל לענין ממונה לא ובגמ' מתוך דלא שכיח כלל וגם לאיסור' אין לחוש. ורש"י ס' שם צמח"ל דגם יתר מכ"ה משכח שכיח לכה מילתא פירש"י. ובפרט לפי חוסי שם דהא דפליג רש"י על רבן בכדי חסרון היינו שחסר צ"ב חדשים מה שרגיל לחסור צמח"ל דהא הוא דמוכר צ"ד הא בכדי חסרון ממש לא פליג על רבן פירש"י ובה ודאי לא שכיח כולי האי לכ"ע. דהא נפקד כי קטעין כך אין שומעין לו ופעמא דס"ל לרבנן דאין רשאי למוכרו בכ"כ הא לאי"כ היה צריך צע"כ לחוש לכך שמה חסר צפעס א' כ"כ ומכרן שם הנפקד ואסור לעשותו תרומה. מהשש אף דלא שכיח כ"כ אלל ודאי הכעס דחוששין למיעוט המצוי קצת: ולכאורה גם ס"ס איכא צדד שמה בן שלמים ואח"ל נחקקלו מי יימר שחזמן לו צ"ד למוכר דאסור למוכרן שלא צ"ד כדמצינו בגמ' כמה פעמים דאמרין מי יימר דמדוקק ליה צ"ד גם חזקת רובא ית' כהן. ואפי"כ חיישין לכתחלה:

תר' יש לה"ר דגרסין צפ"ק דיומא מחזה של יחיד נדקת פעמיים צצצו ושל רבים פעמיים ציוצל ופירש"י שאין להכריח על רבים יותר מדאי שכיח ואמר יששכר חצירו וביא בלכס פסוקה צצ"ע. הרי להדיא שהכריחו חכמים ליחיד לנדוק מחצת פתחו א' לשלש השנים מחשש פן נולד צב ריעותי וקלקול ואין מעמידין אותה על חזקה תמיד לפי שהקלקול מצוי קצת אף דצ"ל רבים מכשרין עד כ"ה שנים וצחזקה שומדת ולא מערנין לכו. אפי"כ ליחיד העריחו לנדוק כל שאפשר ואלו היה רוב או מצאית מחצת מתקלקלן ל"י שנים לא היו מתירין לרבים עד כ"ה שנים שאז צוודאי הקלקול לפי ערך ג' שנים שהלכת דביקה ציחיד. אפי"כ רובן צחזקתן הם רק שצ"פ מצוי הקלקול צמישען והכריחו לנדוק ולא להעמיד על החזקה ורוב. במקום שיש לצרר וקבצו זמנים לדבר. ואף בחפילין דעת בגאונים ז"ל והמה בשאלות ושימושא רבא להכריח דביקה פעמיים צצצו כדן מחזה. ואף פוסקים הפוערים היינו משום דשחזמן כלל יום תמיד אז שליט צכו אוריא ואין מתקלקלן בקל כמבואר בעטעם צפוסקים. עין ע"א"ח ה"י תפילין וצ"י שם ולכן הכריחו כל בגאונים דביקה לתפילין שמיניחין אותן לפרקים דלא שליט צכו אוריא וכו"ל כמחה לצדקן פעמיים צצצו כמ"ש בצ"י וש"ע צשם בגאונים. וכאז בצ"י עוד צשם גאון דאם אין לו כ"א תפילין ישנים ואין מי שיועד לצדקן ולהפוך כו' מניח כו' אפי"כ דלא עבד מזה מן המבחר כו' הרי משום דלא אפשר בחירו להעמידן על חזקתן ודוקא שאינו יודע לתופקן אז א' פן יהיו כשרים ולא יוכל לתקן ויתבטל ממאות תפילין הא כל שיוכל לתופקן צריך דביקה ואם כשרים הם יתפרס ואם פסולין הם מה צ"ע לתפרס ולהניח ואין זה ציטוט מלות תפילין כשלא ייחס צפיסול ובמו דאמר צמחה וגם לא חיישין להפסד ממון צכך ודו"ק כ"ש שלא נחוש צכך להפסד

בביא כשר ופירש"י שלא נדקק אם החמיץ. ואם הביא כשר. ועי"כ דכחמא מחזקין ליה יין משום רובא וחזקה ואפי"כ לכתחלה צריך דביקה ושם ליכא חזקה המנגדת כלל. ועי' צבר"י פי ע"פ שהביא זאת בצרייתא פירש"י וצ"י הא"ך הדין לענין קידוש וכתב שם צבר"י ג"כ שחלק עשירי רגיל למנוח קוססות. והעור ז"ל כתב שכתחלה כשר של מרתף לקידוש ומ"מ מזה מן המבחר כו'.

הגה"ה

• ולענ"ד לק"מ דכל יין שתחלתו ריח' חלא סופו להיות כולו חומץ גמור ואפי"כ יש לחוש שמא כבר נתחמץ ופסול לקידוש אלא דלקידוש ד' הטור לסמוך ארובא וחזקה ומ"מ מצוה מן המובחר כו' אבל במקח וממכר אין מקבל רק קוסס שאם החמיץ לגמרי אינו צריך לקבלו דין מבר ולא חומץ ודו"ק:

• ובצ"י כתב שלא היה צריך לזה דשש מרתף הוא משום קוסס שריחו חלא ואין קי"ל דאף ודאי ריחא חלא כשר הוא לקידוש. וכ"ז לקידוש אלל צמקה וממכר צריך לנדוק מדינא. ואף שיש כאן רובא וחזקה וחזקה המנגדת אין כאן אפי"כ צדדיו:

וכן צפרק האשכ רכב א' גבי חורס קישות ומלאת מרב אצטען ומלאת סרוח. תרומה ויחזור ויתרוס אף דבתורס מרע על היפך ומעמא על הכסור צשוגג מה שפסח עשוי ותרנין דהוי שוגג קרוב למחיד דאצטען ליה למיעטמי וכיינו להפריש מכל א' מיני וצ"ב ולא מא' על השני דחיישי' שמה היה מרב או סרוח

ואין מעמידין על חזקתו שלא הכריח ואסור לו לתרוס מצ"ע. ולכאורה גם ס"ס איכא צמח"ל לא הכריח ואח"ל נחקקל שמה גם השני שחורס עליו הוא כן. ואפי"כ לא מהני וכו' קרוב למחיד וגם חזקה עזל לכתנגד אין כאן דמדאורייתא הוי תרומה צמח"ל צ"ב שוגג צין צמחיד מקרא דולא השאו כו' רק לענין איסור לתרוס מן הרע כו' מהייצין ליה להפריש מכל אחד ולא מאחד על הכל כל שיש לחוש שנתקלקל חכ' אין בצרה לכאורה שרובן או מקלתן המה מתקלקלים. ועכ"פ חזקה איכא ולא סמכין עלה:

ובצ"ב פרק מי שמת דף קמ"ג גבי קני את וחמור כו' מייית צרייתא דר' יוסי דאין לך מר צקישות אלל פנימי לפיכך

מוסיף על החילון ותורס ופרש"י דקאי על הרובא לתרוס מא' על הכל צריך להוסיף צערך בפנימי שמה מר הוא כדי ללאת השיעור א' מהמשים שנתנו חכמים דמכ"ה אין לה שיעור וחטה אהת פוטרת את כל הכרי אפי"כ חייש ר' יוסי ומריר להוסיף צקישות. רק לפי"ש חוסי צשם ירושל' שם דקישות מתחלה מר הוא אין כאן חזקה ואולי אין שם רוב קיימים ג"כ ולכן חייש ר"י וצ"ל י"ל דר' יוסי חייש למיעוט עיין יצמות פרק אלמנה גבי עובר פוסל ודוק היעז ולכאורה ל"י חוסי צשם ירושלמי מדאצטען ומלאת סרוח דהוי תרומה ויחזור ויתרוס היינו מש"י ספק אם קורס שתרס כו' אם לא שתרס כמו גבי חביות יין כו' רק צקישות שכתחלה מר הוצרך לומר דרבן חשבי ליה ספק אוכל כו' וכיינו דאף דתורס מרע על יפך הוי תרומה היינו שצ"פ הוי אוכל הראוי אלל אם נפסל אין שם תרומה חל עליו ולכן הקישות ששאוה ספק אוכל הוי תרומה ויחזור ויתרוס ולפי זה לא היה צריך לעטעם דהוי שוגג קרוב למחיד דאף צשוגג גמור צריך לתרוס שנית ועי"כ ש"ס דין לא ס"ל הכי מדאצטען למימר עטעם שוגג קרוב למחיד וס"ל דעכ"פ ודאי שם אוכל עליו רק הוי מרע על היפך ולפי"ז גם צדד' יוסי דאמר אין לך מר צקישות אלל פנימי אלל חילון לא ל"י הירושלמי פליג על רבן דאצינהו סצרי גם החילון ספק אוכל הוא. והוא סצר ודאי ראוי לאכילה אלל לש"ס דין עי"כ ל"ל לפירוש חוסי דפליגי אי הוי יפך או ג"כ רע מיקרי חכ' דוחק גדול שיתלקו צז' ונחזי אן ונטעמי' והא ודאי דכל שהוא מר קצת ראוי לקרותו רע לגבי יפך ממנו כדמשמע טולכו משניות דתרומות דכל שגרוע קצת קרוי רע וצמח יוכי מתקלקלן אלל לפי רש"י דקאי אלל הרובא לתרוס מאחד על הכל איכא למימר דלא פליגי רבן עליו צמח"ל ועל עוצה קמ"ל ר"י שיוכל לתרוס מאחד על כולן וגם רבן מודו ליה ולש"ס דין

למחנה קיימא ותרי חזקי לקולא וכן אשכ שניסא לכאן כחזקא
בחזקא היתר לתרומה משא"כ רישא דגע היא עומדת בחזקת זקוקא
ליבס לולי הכע ואפי"ה שצקינן לכך חזקא וזולתין בחר חזקת גבול
שכוח חי ופשיטא לן עפי מסיפא שכן בחזקת היתר עומדות ועי"כ
שלין לחלק בהכי. וכן משמע עוד בהא דאמר שם שמה ימות חנאי
היא מכך דשמה יבקע הכו כו ושם יש חזקת עבד משא"כ בכך
לאוכלת תרומה שיש חזקת היתר ודו"ק:

ועוד יש לדקדק בזה בשבת פרא"ד דמ"ק לרש"י דאמר כל
ששכב שלשי יום באדם אין נפל וחי ימים בבכמה אינו
נפל כו' הא לא שבה ספיקא הוי ומקשה מימכל כיכי מכלין
בשבת כו'. ומאי קושיא דילמא עי"כ לא חייש רק היכא דאיכא חזקת
איסור כגון באדם לפטור מן היבוס שביא בחזקת זקוקא או
לפטור מפדיון דאיכא חזקת ממון כדדייק מופדיו מנן 'חודש
תפדה ובבכמה להחיר בשחיטה שביא בחזקת איסור שאינו זכוח
או אמיא ואין שחיטה מחירחו ואוקי אחזקי' אצל למול בשבת
אין כאן חזקת לשום דל לא לאסור ולא ליתר אלוין בחר
רובא ועי"כ ס"ל לש"ס שאין חילוק בזה לדי"ת ולכאורה מי מסוגיא
דשם דרש"י מה"י חייש דאלי"כ לקיימ ממילא דמלוא בזמנה
שאני רק אכן לא קיי"ל כרש"י רק היכא דאפשר עיי"ש ודו"ק
ובסוכה דף כ"ד לאביי לא מפליג בין שמה מה לשמה ימות ואמר
דרי יבוס לא חייש למיתה ומקשה דרי' אדרי' דגבי סוכה לא
חייש וגבי בקיעת נוד חייש ודאי משום ברירה ואמאי לא תיירן
בפשיטות דכתי' משום חזקת עבד חיישין עפי: **ולכאורה**
בסוגיות מראין שאין חילוק כלל וזריך להתיישב ברוב דבר
כי ענין ענין מאור מי ימלאו ואין לי להאריך עוד כעת.
ועי' ביבמות פ' האשה רבא גבי הא דאמר גיטתא עפי' עדים,
מותרת לחזור לו משום דמאי הו"ל למיעבד ופריך שם ממכח משניות
דכנסה בגט קרה כו' ומשינה שמו כו' דאמר תלם מח ומח כו'
ואמאי נימא מאי הו"ל למיעבד ומשני איכפיל ליה לאקרוי' לגיעא
כו' ומכאן הוליא כל הפוסקים שלכתחלה יש לקרות בגט גם
אחר התיבה וצפרע כשבה ליד הבצל שמה החליף אף דצדיעבד
אין חוששין כשלא קראוהו אחר התיבה ואף שאי' הבצל אחי"כ
שער פסיס אין נאמן לפוסלו רק אם ידוע צבירור שנתחלף אפי"כ
לכתחלה חוששין לפי שהתקנה קבל וקנסוה כשלא עשה כן ללא
מזה ומזה עיין תוס' ורש"י פ"ק המצוי שני גבי זריכי
למיקרי לגיעא:

וגדולה מזו אי' שם צפרק האשה על הכן מחני דכלכו וגשאו
כו' ואחי"כ נמלאו איילוגית תלם מח ומח כו' ואמאי
נימא מאי הו"ל למיעבד ומשני איכפיל ליה לאמחוי עיי"ש ובתוס'
שם ודו"ק הכי דקנסין לה שלא במתנה עד שיתברר פן תמלא
האי' איילוגית אף דקיי"ל כרצון דזולתין בחר רובא גבי קמן וקנסה
ולא חיישין למיעבד אף מדרבנן ואינה לריבא להמתין מן הדין
וכמ"ש הרא"ש ז"ל בגיטין פ' הניל אפי"כ קנסין לה הו"ל
ובאחיה לדי תקלה עיי"כ אינה נחשבת אנוסה להחיר לצעלה
כי היא עצמה היה לה להמתין ולא לכנס לבית הספק אף שאין
חכמי' אוסרין אותה היא תחוש לעצמה דבר שיכול להתברר כאמת
ולפי שמהרה הפסידה ולפי מסקנא אף עפי' עדי לא אמרין מאי
הו"ל למיעבד ואסורה לצעלה ואולי הטעם שעכ"פ היה לה לדקדק
היעבד קודם שחנשא אף אחר עדים וכמו שאמרו אשכ גופא דייקא
ומייסבא ולא לסמוך. תיבך על אמונת העדים צלי דקדוק ומסתמא
לא דקדקה היעבד ולכן קנסוה חכמי' כמו אינך כולכו:

ולענין הדברים ק"י שאם יש לאשה ליקדק אחר עדים ועד אי'
או חזקת רובא כל שיכולה לברר האמת. כ"ש שיש
גנו לחוש לכך כ"כ בכל האיסורין דבר שיכולין לברר בקל ולא
לסמוך תמיד על החזקות או רובא כל שתקנתו קרובה וכ"ש שלא
לבעלים עין מן הצירור בכך:

איברא מ"ש מעכ"ת לתלות דין צדיק ז' אחר סי' עריות
במחלוקת הפוסקים גבי ספק ספיקא אי מתייבין
לצריכי ולצדוק היכא דאפשר לעני"ד אין הדמיון מוכרח כלל

ממון בקל ממח שיאכלו ישראל עריות חי' וכדבר הזה הוא שורש
גדול גם לדין צדיקה ליתא שלא להעמידן לעולם בחזקתן כיון
שמאוי בכן הפיסול וכ"כ הרא"ש בפסקיו ובעור ז"ל שכל ירא
וחרד יש לו לצדקת אולי נפסלו. ואף שצחצחה כחז הרא"ש שלפי
הדין אי' לצדקת כ"כ ליישב מנהג הכמון שלא נהגו לצדקת וכחז
הטעם משום חזקת וכחז עוד טעם שאין נפסלין בקל ורגילין
לתקנס קודם שיגיעו לפסול כו' וכיינו שעכ"פ רגילין לצדקת רק
לא בכל יום בעת הצרכה שצדק שייד לומר שרגילין לתקנס קודם
שיגיע ליד פיסול וצ"ל הכל רגילין למשמש בהן בשעת ק"ש
ולעיתים בהם לקיים מצוות ורואים אותו כידוע ואם החליטו להתקלקל
יודע בכן ומתקן תיבך. ועכ"ז בפסקיו כחז לצדקת וכן סתם
בעור ז"ל ובר"מ ז"ל היכא מחמיר ללאות צו בשבת פן יפסלו
וכו' אינה מתייבין ככלכתה ואף שצדק בשעת עטיפה חשש שמה
אחי"כ נפסל ואף שצדקת מצוה ליתא בכך ולא העמידן על החזקה
ואולי משום חומרה דשבת לא ראה להקל וגם לא סמך על דעת
הסוברי שאין לנו ראי' לעשות מעשה צעלמו כי בצממית לא
שייד להחמיר כ"כ ונצטל מצוה ליתא מספק ודו"ק ובאמת שאר
גדולים לא חשו לחומרת מהר"ם ז"ל ודי בצדיקה שחרית:

ובירושלמי ומכילתא מיתתי מחלוקת חנאי אם תפילין לריבין
צדיקה אחת ליצי"ה והגבו דמלכרי צדיקה סברי
בחזקת תפילין הכחז מדבר וכחז ושמרת החזקה למעשה מיימים
ימימה כו' ודרשו מגיד שזריך לצדקת אי' ליצי"ה ומיתתי שם מחלוקת
ב"ש וצ"ה ור' ורש"י הביאנו תוס' ורש"י וכל הפוס' ואין קיי"ל
בחזקת פסח כו' דקיי"ל לילה זמן תפילין הלכך ואין מורין כן
ולכן לא פסקו כן הפוסקים עכ"פ משמע דכולכו חנאי ואמוראי
דסברי לילה לאו זמן תפילין שפיר יש להאריך צדיקה לתפילין כל
יצי"ה מקרא דושמרת דאי' רחמי' עבד לכו שימור אי' ליצי"ה ולא
לבעמידן על חזקתן ולכאורה משמע דזה דרשא גמורה ומדאורייתא
ומאלו רח לצדיקה מן החורה שלא להעמיד כל הדברים על חזקתן
לעולם רק להאריכו צדיקה לפרקים. אם לא שנאמר דגזכ"כ
הוא דווקא בחפילין ולא ילפין מיה וכו' ודרשין בחמיד דעמי
ציקור מקרא דהשמרו ב' וכחז בפסח וביה לכם למשמרת כו'
מה לבין עשין ציקור ד' ימים כו' או אפשר דאסמכתא הוא
ומדרבנן רק מדאסמכי' אקרא דושמרת ש"מ בחזקת תפילין כו':

עכ"פ אל תהי חוצה בצדיקה קלה צעיינו צדק שהתקלה
מאוי. והרבה חשו לה הו"ל כמו שביארנו צדאיות
בחרות כשמה ונכוחות ליודעי דעת מיוסדים על אדני משניות.
בזייתות סוגית כשי"ס ודברי הראשונים ז"ל. לא כמו דפשיטא
ליה למר שאין צורך לצדיקה זו מן הדין כל שיש חזקת היתר
לפניה. אצל גם צדירוף ס"ס ורוב אין די כמו שביארנו לעיל גם
מאי שכו' יולאין לתקן מקוראות המים וכל מקורו שלא היה זה
מי סאח ממשכין לחוכה מי סאח כמבואר בשקלים שמשמע שהיו
שוסקים צמדידת המקור ולא העמידוה על חזקתה תמיד אף
שהוא לרכי רבים העריחוהו בכך. וכ"כ הרי"ג שצחצחה שיש לעיין
אם יש זה כשיעור ואין סומכין על החזקה כשיכולין לברר:

ומ"ש מעכ"ת לחלק דבר שיש בו חזקת איסור לריב צדיקה
יותר דבר כחצתי צדק לעיל מה שיש די מן הדברים.
גם בית שאינו צדוק אין בו חזקת צדוקה של חמץ רק כל מקום
שמכניסין כו' לריב לצדוק מספק ואפי"ה לריב לשאלו ועוד דעיקר
חילוק בין מי שיש לו חזקת איסור הוא תלוי בחילוקי הגרסאות
בכך דיבמות גבי האשה שהלך בעלה ונרתה כו' אי' הא דאי' מחני
כרי"מ דחייש למיעבד קאי למסקנא או דלמסקנא אחיה כרצון
משום חזקת עיי"ש ויש הרבה דעות בזה ואין צדיקו להכריע בין
לצדק בעלי רק זו ראיתי בטובל סוגיא דפרק כל בגט צממנה
דכשולא גמ כו' ובה ישראל כו' והשולא חטאתו כו' דכחלה
מוקמינן בחזקת קיימין ועבדו הגמרי לריביתא דאי' חנא רישא
היא משום דלא אפשר כו' וכולכו אינך אחרון אחרון רבנות
קמ"ל ולכאורה איכפא הו"ל דצרייתא החטאת הלא בחזקת היתר

וכתב עוד ושמה יאמר דכשתא נמי אפשר לבדוק אף אלו נחשד צניכין וכי ומימ אין לדמותו לנכנסת של עיז כי ועוד שכרי יכול לעמוד על עיקר היתרן והניה צ"ע: והא"כ הביא מחלוקת ר"י ור"ת ז"ל בספק דרוסה שנחשד בזה"ר כגון שלא היה בדיר אלא א' שהרי אומר ור"ת החיר. ודעתו שם נוטה לר' כריי ז"ל הרי לבדוק שדעתו ז"ל לאסור ס"ס כל שיכולין לבדוק. ונתחבט אף בספק דרוסה מארי שנכנס בין הכרוב שורים שכל א' צ"ס עומד קודם שנחשד והא"כ נחשד והניה צ"ע א"ס יש להחיר צ"י דדיקה ואף שלכאורה דעת ר"ת ז"ל אינה כן שכתיר ספק דרוסה שנחשד צ"י דדיקה. דעתו ז"ל להחמיר כדעת ר"י ז"ל ואף שר"י ז"ל לא החמיר רק מטעם שאין זה קרוי ס"ס מטעמים המבוארים בראשונים ע"ז באורך י"מ לספק עריפה שאין לה דדיקה שכל ספק עריפה נחלק. ומחלוקתן בזה דחגיגה צ"ב וספיקה אסורה ואם נחשד כ"י אי קאי אספק או אדלא ע"ש אבל דעת הרשב"א ז"ל עלמו שיש לבדוק ואף שנחשד בשער התפוצה לא זכר הדיו הזה וכתב א"כ דארי שנכנס לבין השורים שיש לומר כולן דרם כ"י ה"א גם בחידושי כח ג"כ סברא זו ואעפ"כ לא סבר את דיוו שהצ"א ראה עליו וגם שם סיים להחמיר למעשה כ"י ר"י ז"ל בכל ספק עריפות שנחשד וכלל אסור וגם דדיקה לא מהני לדיון דלא בקיאות ודו"ק וא"כ חזר זו אין לה ראייה ברורה ויש להחמיר:

ואף לדברי הח"ד שדקדק ממחלוקת ר"י ור"ת ז"ל שא"ל לבדוק נראה דדוקא צדיקה כל הצרכות מכפס דמוחל כ"י שהיה עורה גדול אבל כל שיכולין לבדוק בקל אין ראייה כלל דלא פדף ס"ס מרובא דקיי"ל כל שיכולין לבדוק בקל מצריח וכן בכל החזקות. וזה יש לתרץ כל הראיות שהצ"א צעל שער המלך מדין צדיקה חמץ דא' היכי דהוי ספק וס' אין לר"ך דדיקה וצדיקה כל הבית הוי עורה גדול כמו דאמר גבי חזקתו דדוק לאמרוס' להאי כ"י ועוד יש לחלק בגווני אחרים:

ולכאורה קושית הש"ך נכונה מאוד מהא דמוקמין צצחיה דלחשד צנפולב כ"י ולד"י ר"ת ז"ל כ"י כולן מותרות מס"ס אי נימא דא"ל צדיקה. ומי"ש צעל שער המלך דפולב ודאית לא הוי ס"ס. כמו דרוסה ודאית אף דמשתרי צדיקה עיי"ש. אין י' דהא מוקמין בהם כמ"ד עמוד וכלכס לריב צדיקה ודלא כהלכתי דקיי"ל א"ל צדיקה צהלכס ולא די שגריך צדיקה אלא שער נעשכו כעריף ודאית לענין ס"ס ואין מחשירין לגמרי צ"י צדיקה ומשנה שלימה עמוד ושהתה מעת לפת ושחשכ כשירה ש"מ חזקתו להכשר רק על כל פנים לר"ך צדיקה וכ"ש צהלכס וצודאי הוי ס"ס גמור ועי"ג ודוק:

ומה שהצ"א הש"ך ז"ל ראה להקל ממה שכתבו בסמ"ג וסב"ת גבי רואה דם מחמת תשמיש דלכ"י מותרת לשני משום ס"ס שמה לא מן המקור ואח"ל כ"י שמה לא תראה צעל שני ולכ"י אין לריב צדיקה שפופרת צשני. גם זה יש לדחות דמשום תקנת ה"ה שמה לא תאסר לעולם א"ס תצדוק. ותמלא מן המקור דהו לא סמכין להחיר לשני מטעם לא כל האצטות כ"י לחוד כמ"ש בס' ז"ל וחשו לתקנת עגונות עובא ושרי לה בסתם משום ס"ס לשני צפרע שגם זו החומרה שכתבירו בסמ"ג וסב"ת שמה צדיקה צשפופרת ונמלא מן המקור תו לא שרי לאינסובי לשני. הוא לכאורה חומרה יתירה כיון שלא הוחזק בכך כי אין כל האצטות שוות וצחוקת היתר עומדת עד שחתחזק כי רוב נשים רואות מחמת תשמיש כמ"ש הב"י שם. והבו דלא לוסף עלה לאררובי צדיקה ע"י שפופרת ולאוסרה:

ועוד עיקר דבר זה לע"ג צנייני דלדצריבם עיקר היתר לשני משום ס"ס שמה לא מן המקור כ"י והא משנה שלימה שנינו נמלא על שלו חייבין בקרבן כ"י נמלא על של כ"י חייבין באשם תלוי כ"י הרי דלא מספקין ליה כלל צדס מן האדדים רק מן המקור הוא מסתמא שרוב דמים ממנו כן כדאי צמנשכ חזקת דמים מן המקור ולכן כן צמנשכ ואם על של חייבין אשם תלוי שמה אח"כ ראה לא ס"ס הוא והכי מיתתי א"ת שמה

ד"ל אף לדברי הסוברי א"ל לבדור היינו דווקא צספק ספיקא כנולד עפ"י מעשה ומקרה ואנו מסופקים אם יש איסור כלל במכין אש"ס ואומרים ודאי אין כאן האיסור ואין לר"ך לבדוק אבל צדיק שהאיסור ישנו צעצעו של עולם וזהו א"כ לר"ך לבדור האיסור מחוך הכיתר שלא יכשלו צו כי כשלא נצדוק אחריו יבא לידינו. מאי ג"מ א"ס האיסור הוא ודאי או ספק על כל פנים הוא אסור מן התורה מספק וכשלא נצדוק צודאי יבא צשגגה למד לא נצדוק אחריו כל שאפשר וכל הראיות שכתב לעיל המד מוכיחות ע"כ למעין היטב הרי גם הרשב"א זכרנו לבדור צהה"א הסכים על צדיקה תולעים אף אחר שנחשלו ואיכא ס"ס שמה נימנח אפ"כ כתב שמה אפשר לבדוק צדוק. וכמ"ל אף שכל האחרונים המקילים צ"ס שאפשר לבדור תולעים ע"מם צדרי הרשב"א צהה"א א"י הוא הדבר שדברנו שכל ס"ס שישנו צעצעו של עולם לר"ך לחוש יותר על צירורו:

ואולם מה ש' מע"כ צפשיטות שהוכרע בדבר צ"ס שא"ל לבדור הדבר אף ש"כ צסם שער המלך שכן יש להורות למעשה. צפניותי לא מלאתי לזה הכרע צרור והש"ך ז"ל נסחפק צזכ וכי לכתחלה יש לבדור א"ס אפשר. גם צ"י שער המלך ראייתי שכתב צסם כמח גדולי צפשיטות שגריך לבדור רק שלא הסכימה דעתו עמהם. וגם המנהג למלך הביא שם שמחמיר צזה. וכל הראיות שהביא שם אין צכן הכרעה צרורה. ורובן מפורשין גם צש"ך וי"ד ס' ק"י:

והנה הרשב"א צחידושו. גבי סירכא תלוי כתב דעת הפוסקים ז"ל שאין להחיר צלא צדיקה. והוא ז"ל כתב שדעתו נוטה להחיר צ"י צדיקה שאין זו ריעותא כלל להגריך צדיקה שיש סירכא צלא נקב ודרך להמלא סירכות כאלו וכן רירין כ"י וכתב עוד דהוי ס"ס ס' מחמת נקב או לא. ואח"ל נקב שמה עור העליון לבדור וכתב ומיכו י"ל כיון שאפשר לבדור ע"י צדיקה לא שרינן ס"ס רק צהה"א פסק להקל צלא צדיקה וכתב ג"כ הס"ס ה"א ומכאן הולאו שחור צו הרשב"א ז"ל ממה שהגריך צדיקה לס"ס ואי משום ה"א לא ארי דלטעמא קמח סמין ש"י שאין זו ריעותא כלל ורגילין לתלוא רירין כאלו והוא לפי שיטתו שפסק י"ס סירכא צלא נקב ופסול סירכא צדוקה משום שעתירה להחפרק אבל התלוי אין צה חשש נקב כלל ועטם שני לסניף צעלמא כתבו וכן משמע לשוני ז"ל צחידושו ש"י מיכו צזה י"ל כ"י וצחידושו גבי ספק דרוסה גבי ארי שנכנס לבין השורים דמסקין חיישינן לכולכו וה"ק כיון שהרוב שורים ודאי רובן לא נדרסו שלא די שנחוש ל"ס ונעשה כודאי אלא ש"י שכולן דרם כ"י וא"כ ה"א כל אחד ס"ס הוא ס' לא זו דרם ואם תמלא לומר זו הנדרם שמה לא צמקוס הגאסר נדרסו. ותירץ דכיון שהדבר יכול להחבר על ידי צדיקה שנצדוק כלן לא שרינן על ידי ספק ספיקא וכתב וכן הדיו נותן והביא ראייה ממאי דאמר גבי גיד שנחשבל עם בגדין דאם מכירו לר"ך לחפש אחריו אע"פ שהן מלאה וכו"ל חתוך שאינו צריח ושאינו מכירו צעל צרוב עכ"ד וסיים כן י"ל וראיתו מוצנת שכמו דגבי ציעול צרוב ממש א' דכל שיכול להכיר הכיתר לבדור והאיסור לבדור לר"ך לחפש עליו ואין שייך צו ציעול כ"א כשאין יכול לבדור כן ה"ג גבי ס"ס עיקר היתרו משום שיש רוב צדין צספיקות להיתר מלאיסור וס' האיסור צעל חד צחרי וא"כ כל שיכולין לבדור אין ס' האוסר צעל צרוב צדרי ונלפ"ז יש מקום לומר דאף אי נימא דצרובא א"ל לבדור אף שאפשר וכמסקנת הש"ס צחולין דלי"א היכי דאפשר כ"י כשיש עורה צדרי י"ל היינו דוקא צרוב שאלו אומרים כל דפריש מרובא פריש ואין כאן ציעול איסור צרוב משא"כ צ"ס שיש כאן ל"א ה"א האוסר רק ה"א צעל צ"י צדין הממירין ואין מצטלין איסור כל שיכולין להכירו כידוע. וכתב שם הרשב"א ז"ל עוד דאם נפל א' מלוחות דיר שוריי הגאסרים לתוך שורים אחרים ואין מכירו אפשר לומר שמוחירין כולן ולא דמי לשור הנסקל כ"י דהוי איסור ודאי אבל ה"א ספק איסור וקיל משאר ספק דהוי ס"ס ואם נחשד צעל

כלל בספרתם. וא"כ הא"ך יתכן לומר שמי"ה יבא מותר ספק שיכול לזכור אם הוא אסור ודאי ולא נחייבנו מה"ט לשלול עליו ולזכור ונחיר כל האסורין ודאין לשאין מחייבין בהן מה"ט מצלי חקירה ושאלה או בדיקה וזה תימא בעיני. ור"תו בשר המלך שער ב' בשם מהר"י מטראני שאף להרמב"ם ז"ל כל שיכול לזכור איסורו הוא מה"ט. וזהו תי קושית הר"ן ז"ל על הרמב"ם ז"ל וזו"ל מייסדו כותיה אף שלא הסכים לדבריו בעל שכיבת וע' בכריתות ר"פ ס' אכל דעמי של ר' זירא על חתיכה מצי חתיכות הא אפשר לזכור איסורו כ"י ודוק. וכל שיש לו היכר בסימנים אינו קרוי ספק להמונע מלדקוק אחרים דל"כ יבא מותר לאכול מה"ט עוף עמא כל שלא ראוהו דורס ולא ילמד לזדקוק בסימנים להרמב"ם מה"ט ח"א כלל:

וא"כ לפ"ז גם ס"ס אין להחיר כל שיש לזכור איסורו כיון שאין ס' א' מחירו מה"ט גם שניהן לא יועילו להחיר מדרבנן כיון שלדעתו לא מעטס רוב אחיך עלה רק מעטס קולות הספיקות וע' עוד ברמ"א ז"ל ב"ה ס' חס"ז גבי דגן שבעליי שירד עליו הדלף שמחירין להשכוחו מס"ס ולא לאכלו בפסח. וכתב האגור הפעם אף דלענין כל יראה יתבטלו הספיקות ברובן לענין אכילה דבמסעו יש להחמיר. הרי להדי' דס"ל דהיתר ס"ס משום ציטול ברוב נגעו כ"כ: וכמש"ל בדברי הרשב"א ז"ל בחידושו:

ולפ"ז לכאורה כל שיש לזכור לא בעל. ויש לזכור בדברי האגור צ"ב כי באחרונים השיגו ע"ז ע"ש אלא שר"תו לקרר צ"ב עוד. וכללו של דבר רואי חכמי שד"י רוב חכמי אחרוני בספר הספרדי שער המלך וגם הרב בגדול משה נמלך להחמיר בס"ס דאיכא לזכור. וגם הש"ך החמיר להתחלה וסבירא כלל נועם לכך דפרע שכ"כ כ' שדעת רשב"א ז"ל להחמיר ויש ראיות לדבריו כמו שביארנו ודאי יש להחמיר דפרע כשיש לזכור כל עורה בקל לית דין ולית דין שיש לעמוד על הצירור ודוק ככ"ז:

ולענין שאלתנו במיעוט המזוי והובע בעצמו של עולם כבר בארכנו וצירנו בדברים כשנמלך מפי סופרים ומפי ספרים ובראיות גמורות שדין גמור וחובב לזדקוק אחריו לזכור הכל ואף אחר ספק איסור ואין מועיל צ"ב רובא וחוקק וס"ס לבעל הבדיקה וזו דעת כל האחרונים גם צדין בלעטת האוחות ובמים צמות. ויפה לזכור הפרמ"ג גם על משליכי הדקן של צר אוחות. וזה דין צרור ומוכרת. וכבר נתבאר חוץ דבריו עד היכן יקרא מיעוט המזוי מכך דגבי יין קוסם כמש"ל שהוא חלק מ"י. וגם מכל הראיות שכתבתי לעיל מוכיחין שאין הכוונה שיהיה מזוי כ"כ כמו סרכי הריאה צומניו אחר שרצו חומרות שכתבתי הגדולים בהן. וגם מדין מיעוט פלים שכתבו החוספות וברא"ש וכמה פוסקים שנקרא מיעוט מזוי וחוששין לו משמע כן שבו"ל אין מזוי בסרכות ריאה עתה רק כל דבר שגורא לעינים שהוא מזוי תדיר זה שמו אשר יקראו לו מיעוטא דשכיח. ואין לחפש חלוקים מדעתנו בין מזוי למזוי ולבקל רק להחמיר. בשם כבר כתבתי בקונטרסי הראשון שציני הראשונים לא היו מזויות כ"כ עריפות ברורות מן הסרכות רק שלא כסדק ממש לדין בגמרא ובגדולים האחרונים החמירו עליו עד שנטעם מזוי כ"כ וכואו דבר צרור וידוע. דפרע כי לפי הנשאל צדין שלפנינו היה בדבר מזוי גם כן מאוד צומן הנשאל מהענין:

ומה שהקשה מעכ"ת שאם באנו לחוש אף אנו נוסף לחוש פן ילא מגדר רוב ונחוש לחלץ ולגבינות כ"י נפלאחי מאוד ומח יעשה כתי"ר לרצותיו של רש"י ז"ל וכל גדולי זרפת שכתבנו צנאצדכ הריאה והשיב רש"י ז"ל אחרתו אכלנו מחלצת כ"י. והכח לא חשו לכך. ועיין ח"י רשב"א שכתב חש"י ר"י בלוי ע"ז דחלץ חידוש הוא כ"י ע"ש וברשב"א הקשה על דבריו ז"ל ע"פ כל הגדולים המחמירים לא חשו לקושי"ז. ובאמת הדבר מוכרח לחלק צ"ב דל"כ למח לא מוכיחין בגמרא דלזלין בחר רובא ממה דשריין חלץ באכילה שהוא הכוונה ברורה. וגם לר"ת דחיש למיעוטא הו"ל לאקשוי היכי אכול חלצת אי"י שיש חילוק בין

אח"כ ואח"ל בשעת תשמיש שמה מן הצדדים. ודוחק לתר דאירי שצדק בשפופרת: אי"ו לכאורה משמע דזה לא ה"י ספק כלל דמסתמא מן המקור הוא רק אפ"כ שריא לשני כיון שלא כוחקב ולא כל אלבנות שויה ובחזקתה עומדת ולא משום ס"ס ולכן לא ר"ו להחיר לראשון ע"י בדיקה לפירש"י ז"ל שלא חכנס לספק כרח כל שיש תקנה לשני בלא בדיקה וגם מדברי רש"י ז"ל משמע שיותר מלוי הוא להיות מן המקור שלכן לא ר"ו לסמוך על הבדיקה לראשון כל שיש לה תקנה אחרת והחירו לגרש ולא לזדקוק משום דלשני שרי בפשיטות רק אם נשאת לג' ובכלן ראתה ע"י תשמיש ג' פעמים שאז אין לה תקנה חשו על תקנה עגומות והחירוה ע"י בדיקה השפופרת וע' צ"י מ"ש בשם רמב"ם ז"ל ויש לי קצת דברים בענין זה ואין כאן מקום להאריך:

וא"כ לפ"ז אדאם לה כל הראיין מן הס"ס הזכר ובעת לא מלאחי תירון לקושי"א זו מהמשנה דמשוי"ל ודאי מן המקור ולא ספק ואפ"כ שרי לשני ואין כתבו הפוסקים ז"ל להיפוך דעיקר היתר משום ס"ס וש"ס צדק בראשון אסורא אם מלאח על ראשו כ"י. ולעני"ד לאו דברי הכל הוא ואין כאן מקום להאריך:

עוד ראיתי ראיח אחת הובאה על ספר מגדולי זמנינו מדעת הרא"ש גבי סתם כלי עובד כוכבים ומחלות אינן בני יומן צמ"ס פכומ"ז והקשה הרא"ש ליעטמי קפילא ותירן כיון דאיכא ס"ס לא אטרחרו רבנן כ"י ח"ל עפ"י דברי חוספות ור"א"ש ורשב"א וכמה גדולים שכתבו טעם היתר כלי פכומ"ז משום ס"ס שמה לא נשתמש ואח"ל נשתמש היום שמה פוגם בעיני. וגם זה י"ל דשאי טעמא קפילא שיש צו טורה כמ"ש הרא"ש לא אטרחרו וגם שאין מחייבין להאמין הפכומ"ז אם יאמר שיש צו טעם ולאסרו כיון שיותר מס"ס אף שמאמינן לו אם יאמר שאין צו טעם לביתר היינו משום שיתבאר שקרו ולא מרע נפשיה אבל להאמינו לאסור נגד ס"ס אין הכרח:

וע' ציריד ס' קכ"ב מ"ש דבשל ישראל יש לשאלו כ"י. וע' צפ"ז שם מ"ש בשם רש"ל ועוד דכמעין בלשון רש"י ז"ל גבי טוספן של פכומ"ז דאמר למאי נחוש לה כ"י נותן טעם לפגם הוא כ"י שכתב ח"ל שכל גיטולי פכומ"ז נעילפ שברי תבשיל האיסור אחרתו כ"י משמע להדיא דלאו משום ס"ס אחיך עלה דכא כתב שברי כ"י. משמע ודאי בשלו איסור כמותן טעם רק שבו"ל אחרתו כ"י שבו"ל לא ציטול צ"ב דמסתמא אלו צל צ"ב עתה לא היה מבשל צ"ב דברים אחרים ולא נחרקה עדיין מן התבשיל לגמרי והיה משייר ממנה לאכול בערב שלא היה דרכן כלל לבשל בלילה כמ"ש חוספות בשם ר"ת ציילי פכומ"ז. וע"כ שבו"ל צ"ב אחרתו. וכרי כופץ בלילה לילה כמ"ש רש"י ז"ל בדרי דלית לילה פוגמת וכן משמע דקדוק לשון רש"י ז"ל צ"ב דאמר לא אסרה חורה אלא קדירה בת יומא חוה טעם ההיתר בכל הגור דשריין של פכומ"ז דהוי ודאי נעילפ ולא מן ס"ס וא"ל לעשימת קפילא כלל. וגם דעת ר"ת ז"ל והרבה מן הראשונים דלית לילה פוגם כמ"ש חוספות ור"א"ש ז"ל ציילי פכומ"ז בשמו ובמחלוקת שו"י גם צ"ס. והפוסקים שכתבו הס"ס לשיעורם שהלריכו מעלי"ע ודוק.

וע' ס' ל"ה שפסק המחבר בהרמב"ם שיש להטעים לעכומ"ז אף שיש ספק רק כשאין פכומ"ז משפריין בס' וכן דעת רש"י ז"ל שגם ציותר מס' לריך טעמא כמ"ש הפוסקים בשמו ולא סמכין אחרתו שבו"ל אין צו צ"י שהוא חוקק ברורה כידוע צ"ס ואפ"כ כל שיש פכומ"ז מעטמין ליה חולי יש צו טעם ואוסרין על פיו ע"ש. וכש"כ י"סחם כלי פכומ"ז לדידכו אין להחיר משום ס"ס צלי פשימת רש"י ז"ל מעטס אחר היתר כלי פכומ"ז כמש"ל רק גם אם הרבה פוסקים חולקים על הרמב"ם ז"ל וסוברים דבס' אי"ל לעשימת פכומ"ז כ"י דלא שכיח כלל שיהיה צו טעם צפחות מס' ע"ש. ולכאורה לפי טעם ש"י בשם רמב"ם ז"ל בהיתר ס"ס משום דכל הספיקות הן מוצריהן ורובן החמירו בספק א' ובספק שני ה"י ספק ורובן כמבואר בדברי האחרונים שחקרו על זה

היתר חלב לבשר וכדברי רבותיו של רש"י ז"ל וגם יש לתקן טעם שחלב צחוק היתר עומד יותר מן הכשר שע"פ בחיים חסור כאבר מן החי:

ויש לי דקדוקי דברים צדין חלב למ"ד אין איסור עריפה חל על אמי"כ הרי אין החלב זה מכה עריפה ולמה יאסר אחר כך כשפירש ואי משום דלית היתר לאיסורא בשחיטה הא צ"ע דלא חיפשינו צ"פ במקשה גבי חלב אבר היוצא ע"ש. ויש לחלק שע"פ איתא לאיסור ואם משכה רווחא חייל ועיין בשבועות גבי שבועה על שבועה:

ובהג"א צ"ח כחצ צמקום שמוי העריפות כמו הכשירות אין לשחוט ביו"ט. וז"ל דמייירי בעריפות מן הדין ולא מחומרא בעלמא ואעפ"כ לא מלינו שחטו לחלב צמקום הכוה ולאוסרו. הוצא הדבר גם בדברי האחרונים בש"ע. וע"כ שאין להחמיר בחלב כמו בצער. גם משמע מדברי הג"א שאפשר הוא להיות בזמן מן הזמנים. שבעריפות היו מלוים כ"כ עד שיצאו מגדר הכוזב רק דמסתמא אין לחוש כשאין רואין לעינים כן. וגם זה שלא נדעתי מעכ"ת. ואף אם אין בדבר מלוי כ"כ. נהי שאין צדינו לחייב לבדוק אחר מיעוט ואין צודקים אחר כל חיי עריפות. עכ"פ בדבר שאין עורה כלל רק דרך פתיחתו בגולגולת וכו' אלא המוח מתוכו יגלה בהתחייב בהא ודאי מסתברא מכל הדין ראיות שכתבתי לעיל שאין לנטות ושראוי והגון להסתכל בזה בעין יפה ולא לעזוב עין. ומכך סוגיא דיבמות איבעי ליה למיבדק כ"י אלמא שיש לדקדק אחר עדים ורובא קודם טעות מעשה וקנסין לאשה שלא דייקה צפרע נדעת רש"א ז"ל והנמשכים אחריו ובידקת חיי עריפות הוא באמת עורה גדול. וכמעט מן הנמנע וכמ"ש הראב"ן ז"ל לא אפשר כ"י. הבאתיו בקונטרסי הראשון. וכן מבואר עוד בלשון זה מהרש"אויס המחמירים בנאצדה הריאה ואף שיש ענינים שאין לריבין עורה רב המה מחגלים באמת דרך הפשע וניתוח כל האברים אשר הארכתי בזה בראשונה שזו העצה אשר יען רמי צר אצא על גילויי שר עריפות. והממחר לאכול קודם אינו צמח דרך ארץ שלמד תורה וכל הראשונים המחמירים בנאצדה הריאה מדינה מפרשים דברי רמי צר אצא על גילויי שר עריפות חוץ מן הריאה שאסור מדינה. וכל מה שכתבתי בזה שמה המה דברים נכונים ומיושבים וצפרע לעצמים העושים ככה תמיד כ"י וע"פ אמר נעטע מקטעה כ"י. וכש"כ שאין לעשות כן דרך הערמה להשליך הגולגולת פן ימלא ריעותא ויהיה אסור מדינה חלילה לתלות זאת במאורן של ישראל הרמ"א ז"ל רק דינא קאמר שאין מאייבין לבדוק וכמ"ש שם וא"ל לכוף אף כ"י לכתחילה אצל אם נאצדה בגולגולת ערס ראות אוחה הא ודאי שרי בדעיבה. ואף אם הוא מיעוט מלוי. לא מיעדי לעת המתיירים נאצדה הריאה אלא אף לעת האוסרים יש להתיר כחן מעט ס"ס כיון שגם אם ימלא ריעותא אין בעריפות צורר שמה הקרומים קיימים וכל כה"ג לכ"פ שרי. וכ"כ הרשב"א ז"ל צהדיא גבי תולעים שאם בישל הפירות מותר מטעם נאצדה ומטעם ס"ס ע"ש:

אך אמנם יש לדקדק הרבה אם צאולי מלוי הרבה עד שלא יהיה רוב הנראה לעינים שאין צדן ריעותא כלל שאז קשה בעיני מאד לחשוב זה לרוב גמור להתיר על פיו אף שיהיה רוב מלומס בשבון. אולי יש לומר דרובא דמיכר בעין כמו שאמרו בש"ס כמה פעמים גבי תשעה אכלו דגן ואי ירק כ"י. אמר רובא דמנכר. ונעכומ"ז גבי חיל קמלא דכן כ"י איפליגו בכנפיו חופין רובו ע"י הדחק כ"י ופירש"י ז"ל צלמאס ורבן סברי בעין רוב הנראה לעינים עיי"ש. וכן גבי שחיטה דקו"ל צעין רוב הנראה כ"י. ויש דיעות המאריכים רוב גמול צריות ולא צלמאס צמסכו יותר ממחלה של כ"י הרשב"א ז"ל. ועפ"י גמ' דע"י ה"ל ויש דברים בזה. ועיין תוספות כתובות סוגיא דפ"פ שכתב דרוב רבן אינו רוב גמור מה"כ רק מדרבנן עיי"ש. וכ"כ על רובא דרוב חיוניות מטפתן כ"י. וכ"כ בשילבי קדושין. הרי להדי' שיש רוב שאינו ראוי לקרותו רוב מה"כ רק מדרבנן. וע"כ דיש שיעור לדבר.

ודחק לומר דכנהו דרוב רבן כ"י אין רוב כלל. דא"כ למד קראונו חכמים רוב גבי חיוניות דבר שאינו. וגם גבי רבן הק' תוס' טקי לחזקת וחירלו משום רוב רבן. ע"כ משום שיש צו כח לארועי חזקה ובפרק האשה צהרא גבי האשה שחלך בעלה ונראה כ"י. היתה לה חמותה אינה חוששת מפרשין טעמא משום כל היולדות מחלה זכרים וסמוך מיעוטא דמפילות כ"י. ה"ל רובא כ"י. אצל ילדחה חמותה מליאה חוששת. והקשה הרשב"א בחידושו אכתי נלך מיעוט מפילות למחלה נקיות כ"י ויתרין כיון שהחזקה עוברת למיחה לא חיישין ולא חשיב מיעוט נפלים לרופי צהדיה פלגא נקיות למחשבי רובא. ואם איתא דכל דכו יותר ממחלה מיקרי רוב אמאי לא מלרפין מיעוט נפלים דע"כ הוא מיעוט קטין ומגדיל השבון. והרי הריב"ש כתב דמחלה זכרים הוא ממש צמסכו של פולס כ"י כן יסד המלך כ"י ואם כן צהדי נפלים הוא רוב לפטור אי"י יש שיעור לדבר להקרה רוב ואולי שהוא מדרבנן לפי שהמיעוט זכרים הוא מיעוט המלוי מאוד וחוששין לו וכדבר לריך עיין טעם (ובל"ז) קת קשה לפמ"ש התוספות ורש"י דמיעוט נפלים לרש"י הוא מיעוט המלוי עוצא וחוששין לו וע"כ ז"ל דמחיתין דכחם כרבן ס"ל דלא כרש"י וצ"ח א"ש דלא מוקי רישא דשם כרש"י ולכן לא תשגא כ"י ומאי מקי' הלך אחר רוב נשים כ"י ומוקי כ"י כ"י הא לרש"י חוששין לנפלים ולמ"ש נוחא דע"כ סיפא דלא כרש"י ודו"ק. וצ"ח א"ש מה שהקי' הרשב"א שם מכך דביב גבי הלך אחר רוב כרות כ"י דהיי"ש לנפלים. דכחם כרש"י דשמואל פסיק כוותיה בפר"א דמילה ולק"מ לשמואל שם ודו"ק (הע"כ):

וההכרח מביאני לכתוב מה שנתקשתי מאוד צמח שראיתי קת אחרונים מקילים צ"י שקול הכולל בעריפות אף דאחיליד ריעותא מחיים או צספק אם נעשה לאחר שחיטה בשאין צמח לחלות וחקט מסמרים צדין זה ברב הק' מוכרים לנצח ז"ל בתשובותיו הביאו הש"ך ס"י ו' וגם הש"ך ז"ל נעב אחריו עכ"פ צמקום הפסד מרובה וכבר עמדו בזה גם הבאים אחרים ברב פרי"ח ובעל חז"ש והאריכו בדבר להחמיר וציארו כל משהפסד הפוסקים ללשונותם ואף דעתם ז"ל בזה ובעיני מאד נפלא על המקילין בזה אף שנסמכו בזה על דברי תוס' פרק ד' אחז מלמד שאין כן דעת הרשב"א והר"י והרמב"ן והר"ן ועוד פוסקים שמדברי כולם משמע דאף כ"י שקול הוי ספיקא דאורייתא ולהחמיר מה"כ שכרי הביאו ראיה מהירושלמי ודאית עריפה מדבריהם דע"כ איירי בבדיקת ריאה מן הסתם דאי בשולד ריעותא מה"כ הוי כ"י עריפה ואם איתא לוקמא צ"י שקול דלריך בדוקה מדרבנן ואם לא בדקו וגאצד כשר אי"י כה"ג דאורייתא הוא. ועוד מה יעשו למחלוקת רש"י ורבותיו נוחי נפש בנאצדה הריאה שכל הראשונים המהמירין החמירו מן הדין וחשבו ל"כ עריפה כיון שמוי ריעותא וריכה בדוקה ולא משום קנס שלא בדקו דכ"י רש"י ז"ל הק' להם אחתול אכלנו מחלבה וכה הציבו חלב חידוש הוא ורחמנא שריי כ"י וגם חזקה היתר מחיים כ"י ואי קנסא בעלמא מה הק' להם ומה הולרכו לתרן דחלז אי אפשר בבדיקה אי"י דינא קאמרי וכמ"ש צה"ג דאי לא נפחו לריאה כ"י עריפה היא. וכן מבואר מלשון העיטור כת"י שביא כת"י בשמו חשונה בריי הלוי דס' היא. וב"כ הראב"ן ז"ל ולא מהני לבו חזקה היתר גזד מיעוט המלוי וכ"ש צ"י שקול דאחיליד ריעותא דעיקר איסורא משום דסרכות מלויות והא ודאי כשולד לא שכיחי כלל סרכות ואף בגדיים ועלאים שריק כשנאצדה מהאי טעמא דלא שכיחי כ"ש צמעי אמו שאינה אובלת ושוחה שיוולדו בסרכות ואיכא חזקה להיתר ואסרי לה משום דשכיחי ריעות' ואף רש"י ז"ל גז' חסור רק מטעם רובא וחזקה כמ"ש ז"ל צסוגיא דמלן דאליין צהר רובא כ"י ועוד לא רכא לפרסם היתר עכ"פ כולן שוין לאסור צ"י שקול דאיכא ריעות' מחיים וברי רוב רבותיו אלרפתים בקדמונים הממירו גבי נאצדה הריאה כמ"ש הראב"ן ז"ל ולמה זה נכו האחרונים להקל צ"י שקול היפוך מדעת כל הפוסקים ואף צהפ"מ אין נראה להקל כלל וכמ"ש ברב פרי"ח ז"ל:

הספק ואי הכי מוקמינן לחזקה כיו שרי בקדשים ולכאורח משמע דספק לאורייתא הוא דאי הכי ספק דרצון לא הכי מחייבין להציל קרצן חולין בעצרה וע"כ חזקה גמורה היא שם מדלמרי פרה בחזקה פטור קיימא וע"כ ארצות אחין שם מכך דנפל הצית כ"י ואינו ידוע איזו מת ראשון כ"י וצחוס שם. וידעתי גם ידעתי שיש צענין הזה עיון גדול ממנה סוגיות הש"ס ציטמות ובעירובין גבי ספק עירוב וצחוסות וכמה דוכתי ודברים אלו עמוקים ורחבים מאוד וגם בלשונות הרמב"ם ז"ל במה מקומות ואין להאריך כאן בזה הש"י יעזרנו. לעמוד על העיקר בזה כאמור גל עיני כ"י וכתבתי זה המעט לעורר לב המעיין במשכיל וצקי צדורי תורה ישים על לבו ליישב כל הדברים על מכוונם מכל מה שסקשינו על המתנגדים לדעתנו בערם נצא להקיל בשום פרע מפרטי ספיקי עריפות בספק שקול פן יבא לידי ספק לאורייתא ולא לסמוך על דברי המקילין בזה אף בהפסד מרובה נגד רוב הגאונים והפוסקים הגדולים והסכמת המחבר ורמ"א ז"ל במה דוכתי כי בשל תורה הלך אחר המחמיר:

רגבי נגע בשעה שהכין מעמאו אין כאן ריעותא כלל להחזיק אף שאחר ז' והנה נרפא כ"י אין להחזיק ריעותא לאחר תיכף שילא הכהן חסר הנגע רק חולין שנמשך הזמן ב' ימים נחמר ולא תיכף בהולד הנגע והוצא אל הכהן נחזיק שתיכף חסר רק במשך זמן דרכן להתרפאות כי כן דרך נגעים תחלתן מוסיפין וכולכין ואח"כ גורעין וכולכין וכל שהיה שלם בשעת אמירת הכהן עמא אף שאח"כ חסר תיכף הוא בטומאתו עד ז' ימים ואין כאן ריעותא לפנינו כלל ודוק:

נחזור לפענינו שצ"ד עכ"פ יש להקל בנאצרה בגולגולת מעט ס"ס שאף אח"ל היו שם העוקלים שמה לא ניקצו הקרומים דס"ס לקולא בכל דוכתי רק אם נודע שהיו העוקלים ואח"כ נאצרה בערם יצדקו הקרומים נראה ברור להפסיד אף בהפ"מ שהיה ריעותא ברורה ומחיים וכמ"ל:

ראשון פקפק כח"ר על עיקר ריעותא מהקרומים בעצור שהוא דבר הגדל מעמאו ואפ"ר אין בעצורו לנקוב רק הקרום גדל ונמחה עמו והאריך בזה בדמיונות. הכה מאן חכים ומאן רקיע להיות צקי בעצמות כאלה ולדמות צעניים כאלו באיסור תורה. ועד שמעב"ת מומה לעיני דריאה שכשיר נדמה לעיני עד צועא דקיי"ל דעריפה לפי שבעיני מנקבת הצועא שהיה רכב ואין רק יותר מהמנה עם קרומי התחתון שהגמ מעידה עליו אגב רוכבי כ"י ועין רואה חפיד ע"ז ואם ימלא שפירי מנקבת צועא שנגדה כ"ש שיש בה צעוקים כאלה החדים כחורה של מחט וקשים לנקוב צמח וקרומי שהוא סמוך לו חמיד כל שדחק צו ובע"ס הנמלא בלב החמיר הע"ז להטריף מעט סופו לנקוב ומחומרת בה"ג. והאחרונים המקילין בזה לפי שגדל בעצמו מעמאו אין סופו לנקוב שאין בה הדוחה דוחה לחון מאחר שהוא דרך עצמו עיון חצוי"ש. אבל כל שיש לחוש שמה כבר ניקב ודאי כולי עלמא מודו דחיישין וצ"ח ה"ב הוא ע"ז וקשה לנקוב מה שאין כן קרום המוח ויש הרבה דמיונות ורואות ואין לרד להאריך בזה אך למוחר. ודיינו אם נקל בזה לסמוך על דידקתיו בקליפת קרום העליון ורואית העין בתחתון שהוא שלם צ"י פגע שכיון שנקלף העליון והוא שלם הדברים מוכיחים שלא ניקב התחתון וכ"י ראש"ל בחולין עם שעדיין יש לחלק קלה וכמ"ל בקוטרם הראשון וגם מעב"ת הסכ"י שיש לחלק ונמשך להקל בציור דעת המלריכי שנקבו שניהם וגם זאת אחרי ראות שאין ריעותא וקלוקל כלל צמות נגד עלם ה"ב אבל לסמוך על דידקת תחתון לצד צראיית העין זו לא שמענו מעולם ולא ילא בזה מכלל ספק עריפות לכל הדעות שעדיין יש לחוש שמה נקבו שניהם נקב משבו שאינו ניכר בחורה של מחט מן העוקלים כאלה ואין העין שולעת בזה כלל ואין דידקת צמח רק במכנים ידו כ"י ולא בראות העין כמ"ש בראשונה רק בצמחה שהוכחה על ראשה שדעת הרמ"א ז"ל שא"ל בדיקה כלל ואין לחוש לנקיבת הקרום והוא מ"י הא"י ואו"י. וי ברור שהולאו כן ממה שלא הוזכר במשנה עריפות זו דכחה

ועוד קשה לי עוצה מכה דצ"י אין מעמידין מחלוקת של ר"א וחכמים אי חיישין בצמחה עובדי כוכבים לרציעה ור"א פסיל כל צמחה עכו"מ להקצרה דחייש לרציעה ורצון מכשירי ולא חייש ומשמע שם דר"א מדלורייתא חייש שבה חכמים הקשו לו עוצה מקראי ואי מדלרצון חייש ר"א מאי ק"י מיתרו ופרעה אכתי לא גזרו על כן ולמה לשנוי קודם מתן תורה שאני כ"י ע"ש כולל סוגיא א"י מדלורייתא קאמר וכה וז"ל אף דחשידי עובדי כוכבים ומחלות לר"א לא הכי ר"א ספק איסור דלעו ודאי הוא שכל עכו"מ רוב כל בצמחתי אף אם אף יכ"י. בא ודאי ליתא רק חששא הוא כיון שחשדוין צדק וכה רצון לא חייש כלל והכי ניימא דר"א כ"י ודאי ודי אם יכ"י ספק שקול ואפ"י חסור מכ"י ולא מוקמינן לחזקה שכל צמחה כשנולדה כשירה להקצרה וספק נרצעה. ורואה דר"א ספק הוא דהא פריך שם וניחוש דילמא רצעה לאימא דאימא ומשני כולי האי לא חיישין ואי כל צמחה ודאי נרצעה לא הכי חששה. וכן משמע לשון וניחוש כ"י ועיקר חשש ר"א משום הקצן עלמא דאי משום אמו לא משני מידו אקרא דכל לאן קדר כ"י כולן גרים גרורים כ"י דמ"מ יש איסור מהאם שרצעה קודם שנתגייר ור"א ולד נרצעה חסור או כמאן דסבר שם מחלוקת בשבוקדשו ולכסוף נרצעו כ"י דלפיז אין לחוש מהאם רק מהולד וכה יש לו חזקה כשרות. ועוד קשה עוצה ד"י יוחנן ש"י שם רומי' דמתניתין דאין מעמידין צמחה כ"י וחיישין לרציעה מכה דלוקחין צמחה לקרצן כ"י אליבא דרצון ומשני דעד ג' שנים נעקרת ומקשה מכל הכי קראי ומשני דאיידי. צפחות מג' שנה ומקשה מפרות דואת צניהם כ"י דע"כ לא הכי פחות מג' דהא ילדו וסליק בקושי על ר' יוחנן ע"ש ומאי קושי כיון דעכ"פ קודם ג' שנה ודאי לא נרצעה יש לה חזקה ברורה גם אחר ג' שנים ואוקי לחזקה ושרי מה"י והכי מקשי מקראי א"י מכל כך סוגי משמע דכל שהספק לפנינו ויש ריעותא לפנינו והספק שקול לא נוקמינן כלל לחזקה מה"י אף גבי חזקה ברורה להיתר דאיתרע החזקה כ"י שנגמם לצית הספק ונתיחדה עם עכו"מ וכמו דקיי"ל דחיישין לספק דרוסה וכן לאוקימתא דרציעה שם בא לכתחלה בא דיעבד פריך ומנא תימרא דשני לן כ"י ומאי קושי בא סי' היא ולכתחילה חוששין צ"י שקול וצדיעבד אוקי לחזקה א"י רציעה דשרי דיעבד לא משוי לה ספיקא כ"י ולא חיישין לכך רק לכתחלה ולבדי פריך ומנא תימרא כ"י דממ"י או נתיר לכתחלה או נאסור דיעבד ודוק:

ר"י עוד בעכו"מ דף י"ב בזה דכלת מיימד לזר. ורואית תיארל ועכו"מ ששפתו צ"י קדירות ע"ג כירה ולא חשו חכמים כ"י וצטייתא דרבה צר עולא שם דמפרש לא חשו משום לינורא שמה יתיח כ"י וצפירש"י שם שכתב טעם שהוא איסור קל ולא שכיח א"י שכיח בעל ברובא ומי לכאורח דכל כה"ג באיסור לאורייתא חששו אם באיסור קרוב מאד להיתר חוששין שמה יתיח כ"י ואין סומכין על חזקה היתר כיון שיש ריעותא הגורמת ספק ואף שיש לדחוק לפרש שם דקאי על איסור נבלה ומ"ש רש"י באיסור קל היינו שהחששא קלה מטעמים שכתב רש"י ז"ל דלא שכיח ובעל ברובא מ"מ נלמוד מה דאי הכי שכיח ולא הכי ציטול ברוב חיישין אף לאסור דיעבד ולא סמכין על חזקה היתר כיון שהריעותא קרובה דהא א"י שם שמה יתיח כ"י משמע דיעבד ומשמע שכל שמאוי חוששין לו וקל"ט שם לפרש כן ודוק:

ר"י עוד באוקימתא דא"י שם וגם בספק אי מחיים אי לאחר שחיטת ואין דבר לתלות יותר בלאחר שחיטה והכי שקול נציג לסמוך לחזקה דמסוגי דחולין פ"י הזרוע והלחיים גר שנתגייר והיתר לו פרה ספק משנתגייר נשחטה כ"י פטור ורמין מכך דספק לקט. י"ג ושני רבא קמה בחזקה חיוב כ"י פרה בחזקה פטור כ"י ומקשה א"י והרי הנה דחזקה פטור כ"י ותנן דספק אם משנתגייר חייב בחלה ושני רבא ספק איסורא לחומרא ספק ממונה לקולא ומייתי דרב חסדא ורב חי"י ד"י ספיקות נאמרו בגר לחיוב. קרצן אשמו וחלה וצבור כ"י הכי דכל דליכא איסורא לא מוקמינן לחזקה ואסרינן לאשמו גר בקדשים מספק עד שהציל קרצן על

חולדה על ראשה כי רק צעוף ולא צבכמה ולא חני לה צעריפות
 צבכמה ש"מ צבכמה לא צעי דזיקה קרום אם הוכחה על ראשה
 שטעם גולגולתה עד וחזק אלל שן חולדה וכיוצא וכמ"ש החז"ש.
 אבל צעוף כל שהכחה חולדה על ראשה חוששין חיוב לקרי
 ועריפי עד שהצדק במכנים ידו ומה ששנינו במשנה מקום שטעם
 אותה עריפה היינו שצבכמה יש לחוש שמה שאלו עריפה עד
 שיצדק וכ"כ רש"י ז"ל הכחה כי היישין לנקיפת קרום עכ"ל
 מי להדי שפרש כן בלי המשנה והוא מוכרח ולהכי קצו בגמ'
 חיוב הך דרב ושמואל כי דמכנים ידו כי לפי שהצדקה היא
 מוחכמת. ולא כמ"ש מעב"ת דמתניתין לא חייבי מדון הצדקה
 רק קמ"ל דאם ניקב בקרום עריפה רק חכמים הצריכו דזיקה וז"ל
 רק הצדקה מוכרחת מן המשנה דקרי לה עריפה מסתמא עד
 שיצדק בקרום. וכן אי שם מאן דצדק במחטא למאן דצדק צידה
 עד מחי אחת מאכיל עריפי שמה ניקב כי הרי דקרי עריפה שלא
 צדקה כהוגן לפי דעתו ומדלח חני לה רק צעוף דקדוק האו"י
 ואו"י ורמ"א להכשיר צבכמה ולא להצריך דזיקה וכ"כ הגר"א ז"ל
 שמכאן הוליו דין זה לדעתם. ולפי"ז ודאי נראה דלא צעי דזיקה
 כלל צבכמה אם הוכחה על ראשה כיון דלא חנן במתניתין רק
 אם ניקב בגולגולת דצדק דק כגון הן או חנית ודאי צעי דזיקה
 לקרום במכנים ידו דבזה צבכמה שוב לעוף כיון שיש חשש נקיפה
 על הקרום ג"כ אין לחלק בין דזיקה צבכמה לעוף ומאין לחדש
 הקולא הזאת שנקב דק ויכר צבכמה צריכה העין יותר מעוף
 וכ"כ החז"ש והפמ"ג דכל שניקב דצדק דק גם צבכמה צעי דזיקה.
 גמורה ואסורה דאין צדקאין כי רק מה שחידש החז"ש על
 הרמ"א ז"ל דעכ"פ צעי צבכמה על ראשה דזיקה צריכה העין
 ודקדק כן מלשון רש"י ז"ל גבי כשרות צבכמה נפחת בגולגולת
 ולא ניקב כי ופירש"י העלם נפחת ורואין אלו שלא ניקב הקרום
 כי הכה אם הדקדוק הזה הוא אמתה לכאורה ק' היכן החבר
 שאיירי שם שנפחתה בגולגולת ע"י דבר עד ודלמא חייירי שנפחת
 ע"י חולי ולשון נפחת משמע כן או שניטל ע"י אדם וראו שלא
 נגע שום עוף בקרום אבל כל שנשבר לשברים ועוקצים מניין להכשיר
 ע"י ראי צבכמה יותר מעוף וצפרע שהחז"ש ופרמ"ג דעתם דכל
 שניקב בגולגולת דצדק דק אין מושיל דזיקה ראייה לנקב משהו
 הכה נמי צבכמה העלם עלמא אם יש לו עוקצים דרך שצירתו וכו'
 שהחמירו בתן או מחטא ואם מחמירי צבכמה גם סמוך לגוף כל
 שכן צבכמה דסמוך ונראה עמו ועל כרחק שהחז"ש מפרש לה
 שנפחת על ידי דבר עד שנפחתה לחוף העלם ולא נשבר העלם
 רק נפחת על ידי עוקצים זה דוחק בעיני רק דחייירי ע"י חולי
 או ניטל ביד ואפ"ה צעי ראייה שלא שלט החולי בקרום אבל כל
 שניקב בגולגולת אין לדקדק בלא מד' רש"י להכשיר ע"י ראייה
 בכל גווי וכבר כתוב דר' הראשונים לדקדק מדצדק רש"י
 וברא"ש ורשב"א ז"ל איפכא שבוטרו לדחוק דמאי חני גבי עריפות
 דעוף הכחה חולדה כי דהא כל עריפות שמו צעוף כנגדן צבכמה
 וחילולו דאשמיטין רבותא דאף צעוף דחיותיה זוטא צעי נקיפה
 בקרום ולא מיערף צעם לחוד. ואם היה דעתם דעריפות זו לא
 שייכה רק צעוף אבל צבכמה לא צעי דזיקה כלל צבכמה חולדה
 ואף צניקב בגולגולת דצדק עד סגי בצדקה ראייה הא לק"מ ולא
 הני למיתני לה גבי צבכמה רק צעוף דצעי דזיקה חמורה במכנים
 כי חני לה צבכמה מסתמא עד שהצדק דהא צבכמה ק' לכאורה
 למח חני לה צבכמה אלו עריפות דהא יש לה דזיקה והא צבכמה אלו
 כשירות דעוף חנן דרסה וערפה צבכמה ושהכחה מעליה ושהכחה
 כשירה אף דה' בגמ' אחד זה ואחד זה לר"ך דזיקה איי דכן
 שקרוב יותר לעריף אף שיש לה היתר בצדקה חשוב צעריפות
 וכל שקרוב להכשר חשוב כשירות אף שצריך דזיקה ואי"כ לדעת
 או"י והא"י וכתב"ש לא מתי למיתני הך עריפות צבכמה שא"י
 דזיקה כ"כ וחזקתה יותר להכשר אבל צעוף עריפה מסתמא וכו'
 שבוכחתי מל' רש"י ז"ל ודברי הגמרא עד מחי אחת מאכיל
 עריפות כי וכן מי סיפא דמתניתין גבי כשרות דעוף הכחה חולדה
 מקום שאינה עושה אותה עריפות היינו שלא כנגד המוח ואי

רישא חייירי צידוע שניקב המוח סיפא ל"ל פשיטא. ועפי ה"ל
 למחני הכחה חולדה ולא עשאתה עריפה חיי דבר וחיפוטו כמו
 דחני צבכמה נפחתה כי ולא ניקב כי איי דרישא חני כל שנגד
 המוח סתמא עריפה עד שיצדק וחני סיפא דכל שלא נגד המוח
 כשירה ולא חיישין כלל לנקב המוח שלא כנגד הכחה ואולי היה
 סבירא לחוש לשיני חולדה שנקומים קמ"ל איי דעת רש"י ז"ל
 ורש"י ורשב"א דה"ה צבכמה כה"ג שניקב העלם על ידי אחת
 דבר או שנשבר הוא עריפה מסתמא עד שיצדק דזיקה גמורה
 כמו עוף ומה שא"י רב ושמואל כי מכנים ידו כי גבי עוף שהכחה
 חולדה לפי שצבכמה הוא לכאורה בלתי אפשר לצדוק בהכנסת ידו
 לתוך פיו ולדחוק למעלה שהוא עד מאוד ולא יצלח כי גם הדין
 קשה ועד מאוד וזה פשוט לענין רק שארי דזיקות יש מכן שיכולין
 להיות גם צבכמה ע' בגמ' וגם קליפת עור עליון ורואין שהוא שלם
 בלי נקב נראה שזה דזיקה עוצה במקור שצריך דזיק' מדינה וכו'
 דזיקה בני מעיים שיכולין להביע ולהסתכל היטב אם יש נקב
 עוצר בהן אבל להסתכל צליון צעודו דק לעלם וכתחתון צעודו
 דבוק למוח זו אינה דזיקה כלל כיון שיש דבר סותם הנקב לכל
 יוכר והמדקדק בגמרא יראה איך קשה צעריפה דזיקה המוח של
 עוף לנקב משהו וערחו הרבה מאוד למאן דרך דזיקה ואיך ניקום
 אכן להקל צבכמה כ"כ צריכה צעלמא מצלי ראיות ברורות וברי
 גם הגאונים שהקילו בחולע הנמלא צמח לסמוך על ראיית העין
 שאין ריעותא ורובם בקרום חתון טעמם צדס לפי שאין טבע
 החולע לנקב המוח כמו שהביאו מיעוטם שיקר צמחו ז' שנים
 והיה חי עדיון ע' צ"י שהביאו כן צבכמה במדרכי ורובה משמע
 דבלי"א אין זו דרך דזיקה נכונה וגם שם לא קי"ל כותייו וחסריין
 בכל גוונא דלא בקיאיין כי וכמ"ש רמ"א ז"ל אבל צ"י שיש עוקץ
 מאכיל כחודר של מחט לכ"ע אין זו דזיקה. ועוד נראה לענין
 דדזיקה דמכנים ידו צעוף היא יכולה להעשות מחיים חיוב
 שהוכחה על ראשה ואם אין מצנצן יכולין לשהות העוף בחקת
 כשירה וא"ל לשוחט חיוב ולכן החבר צעוף דווקא אבל צבכמה
 בלתי אפשר לצדוק מחיים ועפי"ז יש לתרץ לס"ד דש"ס דמק'
 מדחני לוי צעוף נשבר העלם אפ"י שלא ניקב כי לרב ושמואל
 דצדקי ביד ומכשירי ולמה לא פריך דלנוי גופי דאמר מכנים ידו
 כי ותוס' כתבו ה"ה דכו"מ כי ולמ"ש לק"מ דאי מכהא כ"י
 דמכנים ידו מחיים לידע אם ניקב העלם מעבר לעבר ואם יצלח
 דם או מוח צידוע שניקב ואם לא יצלח דם צידוע שלא ניקב
 העלם ולהכי פריך מדשמואל דק ביד ומכשיר משמע אף שניקב
 העלם אם לא ניקב הקרום ופריך מדחני לוי כי ולמסקנא כולו
 קאי על הקרום ודוק היטב כי קלרתי מאוד צבכמה ופי' פה במשניות
 להרמב"ם ז"ל מ"ש על הך דמצנצן דו"ק. ולכאורה היה אפשר
 לומר שגם הא"י ואו"י שכתבו דלא חיישין צבכמה לנקיפת
 הקרום היינו כ"י שלא ידעו צבכמה שניקב העלם רק שהוכחה
 צבכמה על ראשה דצעוף חיוב מחזקין לה צעריפה שמה ניקב
 העלם עד הקרום וגם הקרום צמח וצריך דזיקה ולא צקאיין
 אבל צבכמה בגולגולת עצה לא מחזקין כלל ריעותא מה שהוכחה
 על ראשה ולא חיישין שמה ניקב עד הקרום אבל כל שידוע
 שניקב העלם צריכה דבר חוששין לקרום גם כן. ואפשר להעמיס
 כן גם דעת רמ"א ז"ל שכתב דלא היישין כי והוליו
 כן מדחני לה גבי עוף לכורות דצעוף חיישין חיוב
 שהוכחה אף שלא נודע צבכמה אם ניקב העלם חוששין לעלם
 ולקרום שכן משמע לשון הוכחה כי ולא חני וניקב העלם משמע
 בהכחה לצד חוששין כל שיש ריעותא צעם אבל צבכמה לא חיישין
 להכי בהכחה כל שלא נראה נקב גמור צעם אבל רש"י ורש"י
 ורשב"א ז"ל לא נראה לכו צבכמה כיון דעכ"פ הדין שוב צבכמה כל
 שניקב העלם חוששין לקרום ולר"ך דזיקה גמורה ולכן חילולו
 צאופן אחר:

ולפ"ז כל הדיועות קרובים ועולין בסגנון אי' להשוות דזיקה
 צבכמה לעוף כל שצריך דזיקה מן הדין וכ"ש דצדק דק שגם
 הפרמ"ג וכתב"ש דעתם שצריך דזיקה גמורה ולא צריכ' העין:

ואשר כתב מע"ה כי בספר תורה חיים משמע שדעתו דבכל גוויי מהני בצבמה דזיקה ראוה בעין. דקדקתי בדבריו. ולכאורה יש לדקדק בן מדבריו ז"ל שכתב שם דבצבמה מונכר נקיבה הקרום צריכה צעלמא כ"י עיי"ש בכל דבריו אמנם הוא ז"ל כתב בן מפני שחוקש לו מ"ש דחיי לה צעוף ולא קבצו לה לדרב ושמואל ולוי בצבמה כמו שחקי שם וגם חק' שם על פירש"י ז"ל שכתב דאשמינן צעוף דלא מיטק צנקיבה עלם לחוד ולא הונח לו פירש"י ז"ל מפני קושיותו שם עיי"ש ולכן פירש דזוקא עוף טריפכ בצבמה כ"י וצפי דזיקה גמורה משא"כ בצבמה לא צפי דזיקה ואח"כ חק' לעלמו מ"ש צאמח לא חלשך דזיק' לצבמ' כיון שגם בעלם ניקב כ"י וגם לפשר דבר וכתב ואפשר דבצבמה מונכר כ"י עיי"ש והנה עינינו ראוה שברא"ש וברש"י ז"ל הושוו לפירש"י שאין שום דבוחא צעוף רק דלא מיטק צעלם לחוד וגם רש"י ז"ל דמריפכ מסתמא חויכ בצבמח חולדה עד שחזק כמו שציארנו לעיל וע"כ גם בצבמה בן דבין כל שניקב בעלם לריך הקרום דזיקה גמורה. וכל קושיותיו שם נתיישבו צב"ש דבדבריו א' לא למעיון היטב. וצ"ל כיון שאין חילוקו מונכר לפירש"י ורש"ש ורש"י ז"ל לחוד הקולא באחת ובפרט דמוכח להיפך ונראה דגם הוא ז"ל רפיא צדיה שכתב דרך אפשר ע"ש: וגם לפי הנראה ד' רמ"א ז"ל ואח"כ אין לורכ כלל לדזיקת ראיח שכרי כתב דלא חיישינן כ"י וע"כ או דאיידי דבדר עב שניקב בגולגולת לפי התב"ש והפרמ"ג ואין שם דזיקה על הראיח בזה או כ"י מה שפירשנו למעלה דאיידי שלא נודע אם ניקב בעלם דאין לחוש לפי שהוא עב וחזק בא כל שניקב בעלם טריפכ לידון ולריך דזיקה גמורה מדינא וזה מוחזק צעיו:

עכ"פ סברת הת"ח אין לה שורש לדעת כל הפוסקים וגם כל האחרונים תצ"ש ופרמ"ג לא פסקו בן ויש להטות גם דבדבריו ז"ל ואין להאריך בפרט להשוו זאת למקום ידוע אחר הולאת המוח מן בגולגולת איך נדע צלמאס מקום המכונן נגד בעוקן וגבי צר אוחא דממסמם קוטי כ"י קיי"ל דבוי מקום שאין ידוע ולא בקיאיין אף שכלכלוך מחזיק מקום קטן רק במחט התחוב שא"ל רק לדבוק נגד פי המחט צלמאס כ"י מקום ידוע ומקלין כמ"ש כשיך ז"ל ס' ל"ג וכ"ש בקרום עליון בביתו דבוק לעלם אין זה דזיקה כלל:

ואשר לירק לזה כוד כת"ר לידון בדבר החדש לחשוב עוקן הכינק צמח סחימח מעליא ומעיקר עפ"י דעת המקלין בסבך בגרמא כ"י והאריך כת"ר מה: אצי לא בחתי ליד מזה וצ לתקוע עצמי לדמות צעריפות וכבר אמרו בגמרא על ענין הסחימות עריפות קא מדמית כ"י גבי סמפונא דאיינקוב לחצריה עיי"ש ואין אומרינן צעריפות וז' דומה לו ולחדש סחימח חדשה דבדר הנקוב שלא שערב הגדולים הקדמונים ובאחרונים ואין לו בסחימות חלל מה שאמרו חכמים וצערפות שאמרו חכמים ומי יודע טעם נקיבה קרום של מוח שאינה ח"י עד שחטול סחימח בעלם משא"כ צריח ובני מעיים שהודיעונו חכמי הטעם צריח לכלוא את הרוח ובני מעיים להחזיק במאכל ופרש ודוגמתו ודוק. ואין דבר לחדש מעתה לכן לא החקקתי להשיב צעיקר דברי כת"ר שבאריך בזה כי דבדרי הראשונים יוספו דעת על הכל:

אחר הדברים האלה צעודי מממש בכן מלאתי דאחא לירי עוד ראיות ברורות ונכוחות לעיקר דינינו דבין חיוב בדזיקה כיכל דאיכא ס"ס ורובא ויש לברר בקל וכן הנה מה שאבאר בקצור:

הנה בדורס קיי"ל בחולין דלריכ דזיקה כנגד כל החלל כולו אפילו בסימנין כמבואר צ"י א"ע ודלא כדצפי אילפא שם. מסקי שם גבי דורס משא"לם בשר כנגד בני מעיים ובסי משא"לדמו סימנין עצמן אצל האדמת בשר שכנגדו לא לפי סימנין קשין בן אצל דורס וכמו שפרש"י ז"ל שם דרוב סימנין אין ארס הדורס שולט צ"י אצל ארס האדמו סימנין עצמן כ"י אנו רואין ששלט בכן עכ"ל פי וע"כ בן מהמיעוט. בא כ"י שלא ראינו ששלט אנו חולין שהוא מברז צמחוט שלא ישלע בכן לעולם דהא כל שפופו

לשרף ולנקוב כנקוב דמי דמכאי טעמא מערפין כבאדמת בשר כנגד המעיים ע"ש סופו. ולכן הוכרח רש"י לפרש בן דרוב לא ישלע רק אם ידוע ששלט ערפא:

והנה א"כ קשה למה לריך דזיקה לסימנין כיון דאוליין בשר רובא. ורב מורי צב מכפא כ"י ועד אטמא. ואפילו בספק דורס לא או דקיי"ל חוששין לספק דורס לריך לדבוק בסימנין כדמשמע לכדיא ברש"י וחוספות וכל הפוסקים שאין חילוק כלל בין ודאי דורס לספק דורס צעין בדזיקה ואדרבא יש פוסקים סוברים שציקר בדזיקה לא מהני רק בספק דורס בא ודאי אין לה חקק כידוע וא"כ בספק דורס יש כאן ס"ס ספק נדרס או לא ואח"כ נדרס שמה לא ישלע בסימנין דהא רוב לא שלמי צבו ואיכא ס"ס ורובא וגם חזקה ביתר יש כאן ואפ"כ צפי דזיקה סימנין ולא עוד אלא דקיי"ל וטע אין לו דזיקה מבחין י"מ לספק דורס ולריך להפוך כושע לדבוק מצפנים ואף צ"י דורס כמבואר בהכחא סד"ר דחיי לקמי דרב כ"י דדבוק מבחין וחק' לו אצי כ"י והפכה ודבוק מצפנים ומסיק ורבה לדודי כ"י כ"י כ"י לא מהני ס"ס ורוב וחזק וחייב לדבוק לפי שאין צב טורה גדול:

ועפ"י פירש"י יש לפרש בפשיטות ולתוך ק"י הרא"ש ז"ל שחקי כיון דאין לוטע דזיקה מבחין לענין דורס מה מוטיל דזיקה פנים אף שאין מאדים צפנים שמה האדים מבחין ואין ניכר וסופו לעבור ולדברי רש"י ז"ל לק"מ דכל שיכולין לברר מצריין שמה ימלא אודם צפנים אצל כל שלא מלא צפנים לענין חששא שמה יש בחון ואין ניכר צב"ג סמכין ארובא ורוב סימנין אין ארס הדורס מוטיל להזיק להם וצ"ל אפשר למדוק סמכין ארובא וס"ס בסד"ר אצל מה דאפשר לדבוק בקל דזיקין וברא"ש שם כתב צ"י א' דהקילו בדורס שא"ל צעין אחר חכ דומק לענין דמשום דלא אפשר נחיר ספק איסור חיוה סד"ר ודאי דורס כיכי דזיקין בסימנין ועוד ח"י דרוב פעמים ניכר אודם הדורס מבחין רק להחמיר חיישינן שמה עבר לפנים ואז אין ניכר בחון ולריך להפוך כ"י עיי"ש וג"י דחוק דבגמ' א' אין דזיקה לטע כ"י משמע שאינה דזיקה כלל ולא משום חומרא צעלמא למיחש למיעוט ולפירש"י ז"ל א"ש טובא דבאמח אינה דזיקה כלל רק בדלא אפשר סמכין ארובא ואמנם גם מדברי הרא"ש ז"ל ראיח לדבריו דעכ"פ לדבריו ז"ל גבי דזיקה חון נפקא ליה מ"י טריפכ עפ"י רוב רק לחומרא חיישינן למיעוט לדבוק מצפנים ואף בספק דורס דבוי ס"ס וגם רובא וחזקה ואפ"כ צפי דזיקה גמורה לפי שאין צב טורה גדול. אך לענין דברי רש"י ז"ל מוחזקין שכרי שמואל ובני ר' הייח סברי בגמ' דדורס לא צפי דזיקה רק כנגד בני מעיים ולא בסימנין ואילפא מיצעי ליה ואין קיי"ל כרז דמורי צב כ"י וע"כ שם סוברים בסימנין קשים בן אצל דורס ולא צפי דזיקה כלל וע"כ רובא הכי איתכבו ושחין חזיק להם דהא שמואל חייש לספק דורס ולא מוקי אחזקי להאריך דזיקה לכל החלל כ"ש במקום אחר א"י משום רובא וע"כ גם רב דייקל עכ"פ כבאדמת בשר משום כ"ע הוא רק דמחמיר לדבוק עכ"פ מצפנים אולי האדימו סימנין עצמן שאין טורה גדול צב אף דרז מיקל צ"י דורס היינו להאריך דזיקה לכל החלל אצל כל שדורס וצ"ל לריכ דזיקה מחמיר רב אף בסימנין שאין צב חוספת טורה ואף למיעוטא מצריין כל מה שיכולין:

ועפ"י זה היה נראה שאף לצבמה שגדירה יש חקק בדזיקה אף שצריך לדבוק כושע מצפנים ושחין במקום נקב קא שחית זה כ"י לא אפשר וסמכין על הרוב ודזיקין שמה ימלא אודם שלא בנמוקם שחית ולכאורה מ' בן ממאי דמורי רב מכפא כ"י עד אטמא כ"י לען כפא ואטמא מ' דבמה בואי וע"כ ודאי דורס דרז לא חייש לספק דורס ואפ"כ צדק גם בסימנין ואכשיר וע"כ משום כך דלא אפשר סמך ארובא דלא מחזקין דדורס ויש מחלוקת דבין זה צראשוני אם יש חקק לבמה שדורס וטעור וש"ע פסקו להחמיר וצ"ע וצ"ל זה ד' רש"י ז"ל שדורס ניכר אף לאחר שחית ובסי נקב הוא דמחמיר דלמא במקום נקב קא שחית ע"ש:

ימלאו הכרה ערפות וידוע שדבר המזוי אין אומדן לא ראוי
אין ראיה איז שלא היה דבר מזוי כ"כ צימיהם רק לפרקים וכל
זאת עינינו רואת מכל דברי המדרשים שביארו הראשונים ז"ל
משני דיוקת הריאח ואיסור אכילה קודם איך היה בדבר פשוט
וגבול צימי התנאים והאמוראים עד שאמרו נטיעא מקטעא כי
לא ולמד עד היכן הגיעה קדושתם ופרישותם והתרחקותם מן
האיסור לכל יצא צפיהם פיגול כי גבול דרכיהם מדרגתו. מכאן
נראה לנחנו נקח מוסר את אלה אחזה אנכי אשית לבי והנראה
לענין כחצתי למען האמת והשלום ולכלי אמת ינחנו בדרך האמת
ואל יל מפניו דבר אמת עד מאד וישים שלום צמליה של מעלה כי
כלל. כה דברי האמוראים...

יח) שאלה סירבא היוצאת מחידודי האונות במקום חיתוכן
מחידוד לחידוד או מחידוד לחיתוך. מה דינו
לדין הגמרא:

תשובה הנה נתפשט המנהג להעריף כזה. ומפרשין בן דעת
הש"ע מחודש של זו כי דכוי שלא כסדרן ואין לפרש
כוונתו על חודי השיפולי דה כחב כבד דסירכא בשיפולי עריפא.
וקי מאוד דהא בריאח דמיתא לאופתא אס ניכר קלת שחס שנים
דבוקות כתבו כל הראשונים ואחרונים להחיר ובי הריז ומרדכי
העטם שכן סרובות כסדרן. והא גם החודין דבוקות דמיתא לאופתא
רק כערפא דאסא היכר בין בראשן או באלמנטן או בסופן וכרי
סירכא מחוד לחוד:

וחפשי שורש הכר בראשונים וכנה אין אי מהם שחכר שני
הדינין דין החוד ודין השיפולי. רק אי לבד והוא
בראש"ז ז"ל. וגם הוא לא הזכיר רק דין החוד שכי מחודש של זו
לחודש של זו מחוץ לחיתוך כי וברש"א ובר"א ז"ל לא כתבו רק
דין השיפולי ולא הזכירו חוד כלל רק גב וכן בחוס. ונלמד דבראש"ז
ז"ל שזכיר חוד כוונתו על חוד השיפול לכן כתב מחוץ לחיתוך
שלפי הפי האי הוא אך למותר כיון שכתב מחוד לחוד למח כולך
לפרש מחוץ לחיתוך דהא ידעין מקום החוד איז כוונתו על חוד
השיפול לכן כולך לפרש מחוץ לחיתוך ואולי סובר כדעת המכשירין
סירכא בשיפולי אס הוא בין החיתוכי שלא כדעת רש"א דסובר
השיפולין מתפרקין לכן כתב מחוץ לחיתוך וכייוו כמו מגב לגב
רק דקמ"ל דגם סירכא שחוד הריאח הוא כמו מגב ולכן השמיטו
בקיבור פסקי הראש"ע דאין זה רבואת כ"כ וכלל גב הוא אצל
לפירוש המפרשים הוא חידוש גדול מאוד ולמה זה השמיטו וכי
רק גב ודעת הרש"א ובר"א ודאי בן הוא שלא הזכירו כלל חוד
דסירכא בשיפולי אף בחיתוך מעריפין משום שמתפרקין ולא הזכירו
רק גב ולא חוד:

והנה הטור כתב תחלה דברי הראש"ע וזכיר גם מחוד ומחוץ
לחיתוך כדברי הראש"ע ואח"כ כי עוד דין השיפולי כדעת
רש"א ולכאורה יש לדייק מדבריו כדעת המנהג דאס כוונתו על
חוד השיפול הא אח"כ מעריף בלי זה סירכא בשיפול אצל אין זה
ראוי דמתחלה העתיק דעת המוסכמת מכל הפוסקים מגב לגב
להלוק על דרש"י לכן לא הזכיר שם השיפול דה מחלקת
הראשונים הרמב"ן וברש"א כמבואר בדבריו ירוחם ולכן כי כלי
הראש"ע מחוץ לחיתוך דה לכל הפוסקים אסור ואח"כ דין השיפול
כדעת רש"א ואולי לא ברירה ליה מילתא כדעת אציו הראש"ע
ז"ל או שיש לפרש בדברי הראש"ע דכל בשיפולי קרי חוץ לחיתוך
משום שמתפרקין עכ"פ אין אי מהפוסקים מעריף מחידוד לחידוד:

והנה דרש"י ורמב"ם וריב"א בחוס דאף מגב לגב קרי כסדרן
שביא ראיה להכשיר בין אונא לאונא מהא דהי רבא
חרחי אורי כי מי בין צימין בין בשמאל כי והחוס חלקו על רש"י
מגב לגב וכי דווקא כמו שהן שוכבות זו אל זו אצל זו ע"כ זו
אין זה כסדרן. עכ"פ זו אל זו ודאי כסדרן הוי לפי דרכיהם ואף
מחוד. ודיבור שח"ח הביאו בשם ר"י שבה לדעת רש"י דאין
סירכא בלא נקב דאי אמאי כסדרן כשירה הא קרום שעלה כי

מים ובה דרשין קראי דיתחבאל מן המאחס ממותר שני מאות
שנשיירו צבור מכאן לערלה שבעה במאחסים מי להדי דערלה
שנשיירו צבור ממאחסים אסור היין להקרבא ואמאי לא שרינ
לי ורואין את הערלה כאלו בן עמים או מים וצירידתן לשיטין
מיקיימת בכן מזה קצורה דקיי"ל את שדרן לקצור יקצרו בשלהי
חמורה איז משום איסורא דרביע עליהו שאין מן המותר לישראל
אסורין לעלות כלל למצח אף לשם מים ואף ע"י חמורו כל שאין
בין לבטל ואף שכתבו הפוסקים דאסמכתא הוא ומה"ט ברובא
בטיל ושיעורא דמאחסים דרבנן. ע"כ הדין דין אמת וכ"ש לחנה
דמתניתין שם דסבר דגם ר"א מודה באצרי בטלי מומין כי
לאסורי אף לשם עמים רק אס כבד קרב אי יקצרו כולן שני
שנים כי ותליין באיסור כבד קרב עיי"ש ולא שרי לשם עמים רק
איברי חטאת שממנו לאישים כי ושאור ודגש ומקראי ע"ש. אצל
בטל מום לא עי פירש"י ז"ל גבי מחגי דלא כהאי תנא כי וא"כ
כ"ש עריפה דלא גרע מבטל מום דאסור אף לר"א וזה ברור רק
מה שזכרנו לעטם גזירה גבי דם פסולים עי פירש"י שם כייו
דמתניתין קתני ישפך לאמה אף שרוב מן הכשר ובעל ברזא אף
מדרבנן דם משא"כ באצרים שבו דבר חשוד ולא בטיל ברובא
כמבואר שם בסוגי וכו' שרי דם לגמרי אס רבה הכשר רק
מעטם גזירה שמה ירבה הפסול ואז אסור מה"ט ועי פרש"י שם
במשנה ובגמ' ובתוס' שם ודוק כי קארחי מאוד כי לפ"ז אין הכרח
כלל לדבר חוס' להחיר דם פסולי לשם עמים מדאמי הטעם משום
גזירה כי ד"א דמשום גזירה אסור אף שיש בכשר לבטל הפסול
לגמרי רק דגזירין דילמא אחי לאכשורי בעיניה או שמה ירבה
הפסול על הכשר לפי חוקימאות דר"פ ורב זצ"ד שם ע"ש היטב
ולפ"ז ר"י דסב' מין צמינו לא בטיל באמת אסור מה"ט דם
פסולים ולא משום גזירה רק דאיכו סי שנתלק ר"א להחיר לשם
עמים גבי דם בעלי מומין ולא ברובא כי כמש"ל ודלא כתנא
דמתני דאסור אף בעלי מומין. רק דם התמנית באמת סבר רב
יחדה בפסחים דשרי משום דאין דם מבטל דם ושרי לשם עמים
כמים צמלמא ואזיל לשיעורא דסבר צמחים גבי כל שממנו לאישים
כי דכ"ע שרו לשם עמים גבי איברי חטאת באצרי עולה כי ולא
נחלקו חכמים רק בצעלי מומין ע"ש ודם התמנית הוי כל שממנו
לאישים כי שכבד קרב דם הנפש אצל לרבנן דר"י צמחים דאסרי כל
שממנו כי אף לשם עמים ופליגי על ר"א כי ברור דה"ה דם התמנית
אסור מה"ט אס אין בכשר לבטל ואף אס יש בכשר לבטל אסרי
רבנן משום גזירה. וע"ש בחוס' זכיהם שהקשו לפירש"י שם דלפילוג
ר"י כי ולשיעורא הך ולפ"ז לק"מ דגבי דם פסולים אדרבה
לר"י חמיר עפי כמש"ל. וגבי דם התמנית הרי להדיא דפליג בפסחים
ושרי לכתחלה ולא גזר מידי ומשמע להדיא בפסחים דר"י לא שרי
רק חמירות דה תמנית אצל שאר פסולים לא דאמר אף אנו לא
אסרתי אלא שנתקבל בכלי ופריך מנא ידע כי וע"ש בחוס' שחלקו
צימיהם שם. וכן מהולקים ג"כ קלת עס חוס' דצמחים ולא שרו
דם פסולים לשם עמים. ואין להאריך גם כי זה ענין גדול ועמוק
ובארבעה לא מניח כי רק כי המטע בהכרח לברר כי כנים דברי
למאד אשר לכל הדעות אסור להקריב חמירות ערפה ע"ג המצח
כל שאין בזה כדי ציטול בין לרי יהודה ובין לרבנן. ומשנה דצמחים
כמש"ל בציאור ובקולר:

והמעין יצין וראיתי במקומה עומדת מבלי שגנה וזה אמת
ברור שגא היה ערפות הריאח מלוייה צימיהם כ"כ.
וכן משמע להדיא במשנה ד פרק י"ב דצמחים ר"ח סגן הכהנים
אמר מימי לא ראיתי עור יולא לבית השרפה אחר הפשט. ודקדק
ר"ע שם שמה ערפה אחר הפשט עורו לכהנים. ואמרו חכמים
לא ראויין אין ראיה ופירשו המפרשים שמה לא אירע צימיהם
שימלא ערפה ואם נמלא הוא לא ראה ע"ש. ואין אפשר שכל זמן
שמימם ר"ח סגן הכהנים לא נמלא ערפה בריאח רק בדרך מקרה
שלא יראה ר"ח סגן הכהנים. אס ה"ה מזוי כמו צמחינו עתה בכל
יום ולריבוי הקרבנות בכל יום אין שיעור פרים וכבשים ועחודים
ושלמים ויותר מבני שנה וילאו גם מדין גדיים ועלמים ואין לא

The Scientific Revolution and Modern Bedikat Tola'im Trends

By: STEVEN ADAMS

As I was preparing this essay on Chol HaMoed Sukkot 2015, I learned of the murder of Eitam and Na'ama Henkin, HY"D. R' Eitam Henkin authored Lechem Yehiyeh LeAchla¹ defending a lenient approach to the laws of bedikat tola'im using technical halachic argumentation. This essay similarly argues for leniency in bedikat tola'im, but from the historical perspective. I dedicate my essay to their blessed memory.

Introduction

Many people today assume that leafy vegetables must be thoroughly washed and inspected before eating to ascertain that tiny insects such as aphids, spider mites and thrips are not present. Rabbi Moshe Vaye, in his encyclopedic *Bedikat HaMazon KaHalacha*,² has educated the public to the fact that minuscule insects are common in nearly all greens and finds legal support for their prohibition from respected *poskim* from centuries ago to modern times. On the other hand, Rabbi Eitam Henkin's *Lechem Yehiyeh L'achla* provides reasoning for a more lenient attitude. Using technical halachic argumentation, Henkin makes an excellent case for a more relaxed approach to *bedikat tola'im*. Perhaps the route to reaching the halachic truth is to step back and take a broad historical assessment of this topic. I argue that the rabbis of the Mishna, Talmud, and medieval era ignored these tiny insects and ate the greens without careful rinsing or inspection. This lenient halacha continued until the 17th century when some rabbis wrote of the existence of very small bugs in salad greens. I posit that this new trend in halacha was due not to a new phenomenon in nature but to new discoveries in science:

¹ Eitam Shimon Henkin. *Lechem Yehiyeh Le-Achla*. Hevron: Machon le-Rabanei Yishuvim, 2010.

² Vaye, Moshe. *Bedikat HaMazon KaHalacha*, Machon Le'Hanchalat HaHalacha, 2005, 3 vol. Hebrew.

Steven (Tzvi) Adams received *semicha* in *Orach Chayim* and *Yoreh De'ah* at Mesivta Tifereth Jerusalem of the Lower East Side and a Bachelor of Science in biology from Touro College.

The Scientific Revolution of the 16th – 18th centuries, which produced the compound microscope and improved magnifiers, the discovery of life at the micro-level, the study of entomology and biological pest control, made rabbis more alert for smaller creatures crawling on their food.

I will demonstrate that though many rabbis of the recent centuries clearly forbade even tiny lettuce bugs, many and perhaps most observant Jews ignored these warnings and continued to eat garden greens with no concern for the presence of small insects. This lenient practice was all but dropped only in the last several decades.

Single lens magnifiers and “burning glasses” existed since ancient times. However, multiple lens optics which produce much greater magnification were a relatively recent innovation of the late 16th century. Originally used in telescopes and microscopes, the new technology was soon incorporated into handheld magnifying glasses and the textile merchant’s and jeweler’s loupe. This advance in optics led to many breakthroughs in the biological sciences. Most notable are the accomplishments of English scientist Robert Hooke (1635–1703), and Dutch textile merchant Anton van Leeuwenhoek (1632–1723). Hooke’s *Micrographia* (1665) documented his observations through lenses of parts of insects and plants. This book caused a tremendous sensation throughout Europe.³

Using the microscope as well as improved single-lens magnifiers to discover bacteria and other microorganisms (1674), Leeuwenhoek became known as the “father of microbiology.” The microscope became a popular diversion among the upper classes throughout Europe. It was common to see it featured in the parlors of esteemed households during the 18th century.⁴ Entomology, the study of insects, emerged as a branch of scientific endeavor in the 17th century.

It is also significant that aphids, the common infestation culprits, were given much attention by scientists in the 17th and 18th centuries. Italian biologist Francesco Redi (1668) and van Leeuwenhoek (1700) described the phenomenon of parasitoidism in aphids. Leeuwenhoek drew

³ <<http://www.famousscientists.org/robert-hooke/>>. The diary of Samuel Pepys, an English Member of Parliament (1633–1703) illustrates how *Micrographia* captured the public’s interest: “Before I went to bed I sat up till two o’clock in my chamber reading of Mr. Hooke’s Microscopicall Observations, the most ingenious book that ever I read in my life.” <<http://www.pepys.info/1665/1665jan.html>>

⁴ <<http://www.flysfo.com/museum/exhibitions/world-examined-microscopes-age-enlightenment-twentieth-century#sthash.tltk1VDL.dpuf>>

a parasitoid wasp using an aphid host.⁵ Italian naturalist Giacinto Cestoni (Livorno, 1637–1718) also reported (1706) this occurrence in aphids. He called aphids “cabbage sheep,” and their parasitoids “wolf mosquitoes.”⁶

Van Leeuwenhoek and Cestoni observed the absence of mating in many aphid species and suggested that aphids may be hermaphroditic. Likewise, French scientist René Antoine de Réaumur (1683–1757) studied aphids and noted (c. 1735) that he had never seen any coupling between aphids. Charles Bonnet, a Genevan naturalist, earned himself fame by proving (1740) with experimentation that parthenogenesis, reproduction without the uniting of a male and female, indeed is a mode of reproduction in aphids.⁷ Réaumur wrote of the viviparous nature of aphids—they bring forth live young that have already developed inside the body of the parent, and that ants feed on the ‘honey-dew’ produced by aphids.⁸

In the field of biological pest control, Réaumur suggested (1734) curtailing aphid growth by introducing lacewing eggs into greenhouses. Similarly, acclaimed Swedish zoologist Carl Linnaeus (c. 1760), and English physician Dr. Erasmus Darwin (1800), recommended using predacious insects such as lady beetles (known as ‘ladybugs’ in North America), lacewings, and predatory wasps to keep produce free of aphids.⁹ In the early 1800s, the English entomologists William Kirby and William Spence described growers who used lady beetles as predators of aphids.¹⁰

⁵ Egerton, Frank N. “A History of the Ecological Sciences, Part 19: Leewenhoek's Microscopic Natural History,” *Bulletin of the Ecological Society of America: Commentary*. vol. 87, number 1, January 2006. See Figure 10 for Leeuwenhoek's drawing of parasitism in aphids.

⁶ <<http://www.faculty.ucr.edu/~legneref/biotact/bc-2.htm>>

⁷ Dawson, Virginia P. Nature's Enigma: The Problem of the Polyp in the Letters of Bonnet, Trembley and Reaumur. American Philosophical Society vol. 174, 1987, pp. 5-6.

⁸ Egerton, Frank N. “A History of the Ecological Sciences, Part 21: Réaumur and His History of Insects,” *Bulletin of the Ecological Society of America: Contributions*. July 2006, pp. 215–218.

⁹ Coppel, H. C., Mertins, J. W. *Biological Insect Pest Suppression*. Springer, 2011, p. 17.

¹⁰ DeBach, P. and Rosen, D. *Biological Control by Natural Enemies*. Cambridge University Press, 2nd edition, 1991, pp. 126-127.

Table 1 - Timeline of Developments in Science

1590	Two Dutch spectacle makers, Zacharias Jansen and his father Hans, start experimenting by mounting two lenses in a tube, forming the first compound microscope.
1602	Italian naturalist Ulisse Aldrovandi publishes his illustrated <i>De animalibus insectis</i> (1602). ¹¹
1609	Galileo Galilei develops a compound microscope with a convex and a concave lens. Galileo writes that he used his instruments to study the flea and mosquito. ¹²
1625	Italian naturalists Federico Cesi and Francesco Stelluti publish <i>Apiarium</i> , a description of the microscopic anatomy of bees. It is the first published record of microscopic observations. ¹³
1634	Thomas Mouffet's <i>Insectorum sive Minimorum Animalium Theatrum</i> (<i>Theatre of Insects</i>), an illustrated guide to the classification and lives of insects, is published. ¹⁴
1644	Giambattista Odierna, an Italian scientist, develops an early microscope and studies the eyes of flies and other insects with it. In 1644, he publishes <i>L'occhio della mosca</i> , or <i>The Fly's Eye</i> .
1665	Robert Hooke's book <i>Micrographia</i> officially documents a wide range of observations through the microscope, including descriptions of species of mites and vinegar nematodes. It is a public sensation and has a huge impact, largely because of its impressive illustrations. ¹⁵
1668	Italian naturalist and biologist Francesco Redi publishes his <i>Esperienze Intorno alla Generazione degl'Insetti</i> (<i>Experiments on</i>

¹¹ <<https://archive.org/details/deanimalibusinse00aldr>> See the drawings of tiny thrip-like insects on page 763.

¹² Grens, Kerry. "Apiarium, 1625 - Galileo's improvements to the microscope led to the first published observations using such an instrument," *The Scientist*. March 2015.

¹³ See previous note.

¹⁴ <<http://www.biodiversitylibrary.org/item/123182#page/95/mode/1up>> pp. 60-65.

¹⁵ <<http://www.microscopesamerica.com/History%20of%20Microscope.html>>

	<i>the Generation of Insects</i>), including descriptions of 180 parasites and a refutation of the theory of spontaneous generation.
1669	Jan Swammerdam, a Dutch biologist and microscopist, publishes his <i>Historia Insectorum Generalis</i> (<i>The Natural History of Insects</i>), a groundbreaking contribution to the nascent study of entomology. ¹⁶
1674	Anton van Leeuwenhoek, a Dutch textile merchant, uses his knowledge of grinding lenses to achieve greater magnification which he utilizes to make a microscope, enabling detailed observations to be made of bacteria and other micro-organisms. His work encourages countless others to join the burgeoning community of microscopists at the end of the seventeenth century. ¹⁷
1734–1760	René Réaumur and Carl Linnaeus recommend using predatory insects to keep produce free of aphids.
1753	English naturalist Henry Baker publishes <i>Employment for the Microscope</i> (1753) where he describes the presence of dinoflagellates in sea water.
1815–1826	William Kirby and William Spence publish their <i>Introduction to Entomology</i> .

Rabbinic Awareness and Consideration of Modern Advances in Science

Jews were aware of the new advances in science. Much of the Scientific Revolution was centered in Italy. During this period an overwhelming number of prominent Italian rabbis (including R' Yitchak Lampronti) graduated from the University of Padua Medical School and encouraged

¹⁶ "Jan Swammerdam." Encyclopædia Britannica. Encyclopædia Britannica Online. Encyclopædia Britannica Inc., 2016. Web. 03 Feb. 2016 <<http://www.britannica.com/biography/Jan-Swammerdam>>.

¹⁷ <<http://www.flysfo.com/museum/exhibitions/world-examined-microscopes-age-enlightenment-twentieth-century#sthash.tltk1VDL.dpuf>>.

the study of the sciences. They were familiar with the latest advances in the biology.¹⁸

R' Yitchak Lampronti (1679–1756), the illustrious rabbi physician of Ferrara, Italy, considered the halachic consequences of modern scientific discoveries on the ancient belief in spontaneous generation. In 1668, Francesco Redi had experimentally disproven the belief that maggots appear spontaneously from decaying meat. In reality they actually are born from microscopic eggs. Lampronti exchanged thoughts on this question with his mentor, R' Yehudah Briel (1643–1722), a leading Torah scholar from Mantua:

... אי לאו דמסתפינא אמינא דבזמננו שחכמי התולדות הבישו וראו וידעו וכתבו דכל בעל חי יהיה מה שיהיה הוה מן הביצים וכל זה הכיחו בראיות ברורות א"כ שומר נפשו ירחק מהם ולא יהרוג לא פרעוש ולא כינה ואל יכניס עצמו בספק חיוב חטאת. ובדבר הזה אמינא דאם ישמעו חכמי ישראל ראיות אזה"ע יחזרו וידו לדבריהם... אלא ששאלתי את פי מ"ע מורי הרב ר' יהודה בריל נר"י... (פחד יצחק ערך צידה)

The views of Italian poskim on *bedikat tolaim* will be cited.

R' Yisroel Lifschitz (1782–1860), author of the popular Mishna commentary *Tiferet Yisroel*, records a rabbinic dispute from the 18th century over the implication of the microscope on identifying kosher fish:

והנה אבותינו ספרו לנו שזה כנ' או ס' שנה שרצה גדול הדור אחד תנצבה"ח להתיר דג אחד שנקרא בל"א (קוואפ"ע), מחמת שראה (במיקראסקאפ), והוא זכוכית המגדיל, שיש לו קשקשין. ואיוש עליה כולא עלמא, ונפק שופרא וידהו לאיסורא ונשתקע ההיתר. (תפארת ישראל למסכת עבודה זרה פרק שני בועז אות ג)

Additionally, many leading rabbis, including R' Moshe Hagiz (Amsterdam, 1671–1750) and R' Yakov Emden (Germany, 1697–1776), read

¹⁸ See Ruderman, David B. *Jewish Thought and Scientific Discovery in Early Modern Europe*. Wayne State University Press, 2001, pp. 100–118. Much of the book is relevant but particularly Chapter Three—“Padua and the Formation of a Jewish Medical Community in Italy.” Though not as common as in Italy, many Jews in Germany and Poland studied the sciences and even became physicians in the 17th and 18th centuries. See Sorkin, David. *The Religious Enlightenment: Protestants, Jews, and Catholics from London to Vienna*. Princeton University Press, May 2011, pp. 168–173. See also Collins, Kenneth. “Jewish Medical Students and Graduates at the Universities of Padua and Leiden: 1617–1740,” *Rambam Maimonides Medical Journal*. January 2013, 4(1). Available here: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3678911/>>.

secular newspapers regularly, and considered familiarity with the happenings of the world essential.¹⁹

These references make clear that the rabbinic mind was well aware of the most recent scientific advancements in optics, microbiology, and biological pest control—and contemplated their many impacts on halacha.²⁰

¹⁹ Carlebach, Elisheva, *The Pursuit of Heresy: Rabbi Moses Hagiz and the Sabbatian Controversies*. Columbia University Press, 1994, p. 265; J. J. Schachter. *Rabbi Jacob Emden: Life and Major Works*. PhD. Dissertation, Harvard University, 1988, p. 614; *She'eilat Ya'avetz* 1:162. In fact, R Yakov Emden wrote (*Megilat Sefer* chapter nine) that he read newspapers so that he could learn about nature and science (amongst other things). Yitzchak Wetzlar, writing in 1748/49 in Northern Germany, describes his *Libes Briv*: “think of it as a newspaper. Nowadays the finest and most important people, scholars and Rabbis read them or have them read to them.” *The Libes Briv of Isaac Wetzlar*, edited and translated by Morris Faierstein, Scholars Press, 1996, pg. 43.

²⁰ David B. Ruderman in *Jewish Thought and Scientific Discovery in Early Modern Europe* pp. 200–211 discusses an interesting relevant sermon of R' Azariah Figo (Venice, 1579–1647). Figo discusses the new telescope and eyeglasses because it is interesting to his Italian Jewish audience: “Let us begin our examination of Figo’s sermons with one delivered in Venice on a Rosh ha-Shanah that happened to fall on the Sabbath. After quoting a midrashic passage about God’s raising his voice on the New Year, he opens with the following remark:

The human being was given intelligence by [God]...who bestowed him with great strength...until He filled his heart on numerous occasions with the capacity to make artificial inventions analogous to the actions of nature. Because of the weakness of matter or the deficiency in its preparation...man tries to correct and replace it by some discovery or invention drawn from his intelligence to the point where he will not appreciate what is lacking in nature. We have indeed noticed weak-eyed persons who, out of a deficiency of the matter of their eyes, were unable to see at a distance or [even] close up and were thus very nearsighted. Yet human intelligence was capable of creating eyeglasses placed on the bridge of the nose which aid in magnifying the strength of vision for each person, depending on what he lacks, either a little or a lot. This was similarly the case for the eyeglass with the hollow reed [i.e. the telescope] of Rabban Gamaliel [where it is stated] in chapter 4 of Eruvin: “Whereby as soon as I looked, it was as if we were in the midst of the [Sabbath] boundary.

One wonders what a congregation of worshipers might have thought of so bizarre an opening for a sermon on the first day of the high holy days. But Figo apparently must have known and appreciated the mental universe of his audience, so he chose to begin with something familiar to them. He would introduce his lesson on Jewish religious values by espousing an ideal both he and his congregants apparently shared: that of the human mandate to replicate, to intervene, and to improve upon nature. The products of nature often appear deficient or unfinished; they invite human craftsmen and inventors to correct and improve

Because rabbis of the past four centuries had knowledge of a smaller world of life observable only upon careful scrutiny, they devoted more attention to *bedikat tolaim* and imposed stricter guidelines to find even the smallest insect.

The Talmud mentions many herbs that are known today to be commonly infested with minuscule insects. As these insect pests are important members of the ecosystem, it is reasonable to assume they existed in the era of Chazal as well.

Here is a brief description of the important role these insects play in the environment: Aphids feed on plant sap and excrete the surplus sugars in their liquid waste called 'honey-dew.' This 'honey-dew' sugar is an essential food source for ants, flies, and wasps; it is also an important carbon source of nitrogen-fixing bacteria. Readily available 'honey-dew' thereby increases soil nitrogen, which is necessary for plant and crop growth.²¹ Furthermore, aphids are the primary food of lady beetle (Coccinellidae).²² The aphid midge, minute pirate bugs (Anthocoridae) Crab spiders, entomopathogenic fungi and lacewings (Chrysopidae) also feed on aphids.²³ In fact, green lacewing larvae are voracious eaters of the eggs and immature stages of many insect pests, including species of aphids, spider mites, and thrips.²⁴ No doubt, these tiny insects benefit the bionetwork in many other ways as well. Assuming the natural world functioned in the times of the Talmud more or less in the same manner as it does today, aphids, thrips, and spider mites must have existed then to play their vital role in ecology. Though I am no expert on paleoentomology, a brief search

God's handiwork. *The examples of eyeglasses and the telescope (which Figo explicitly claims as an originally Jewish invention that long preceded the invention of Galileo) unambiguously place the rabbi's remarks in their seventeenth-century context of scientific invention and discovery, especially in the fields of optics and astronomy. By beginning in such an unconventional manner, Figo undoubtedly assumed that he would gain the attention of his audience more readily than by plunging into a more typical rabbinic discourse.*" (italics added for emphasis)

²¹ Holtmeier, Friedrich-Karl. *Animals' Influence on the Landscape and Ecological Importance: Natives, Newcomers, Homecomers*. Springer, 2015, pg. 33.

²² <<http://www.ladybug-life-cycle.com/what-ladybugs-eat.html>>

²³ <<https://en.wikipedia.org/wiki/Aphid>>, <<http://www.arbico-organics.com/category/pest-solver-guide-aphids>>

²⁴ <<http://www.arbico-organics.com/category/Green-Lacewings-chrysoperla-beneficial-insects>>.

shows that many ancient thrip²⁵ and aphid²⁶ fossils have been uncovered all around the globe. The fossils of these insects' predators such as the lady beetle²⁷ and lacewing²⁸ have been found as well. As "there is nothing new under the sun," these same insect species were surely residing in the folds of leafy greens millennia ago as they are today. Yet nowhere does the Talmud warn the reader that these greens need extra precautionary rinsing and inspection. This silence demonstrates that the rabbis of the Talmud did not consider these creatures forbidden.

Chullin 67

The fundamental *sugya* that develops the laws delineating which insects are forbidden is in *Chullin* 67b:

כל השרץ השורץ על הארץ לרבות יבחושי... על הארץ להוציא את הזיזין
שבעדשים ואת היתושים שבכליסים ותולעת שבתמרים ושברוגרות... כל השרץ
השורץ על הארץ לרבות תולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים
...דתניא (ויקרא יא) ואת נבלתם תשקצו לרבות את הדרנים שבבהמה... (חולין
סז ע"ב)
דרני. תולעים הנמצאים בין עור לבשר כשמפשיטין הבהמה ובלע"ז גרביליי"ש
(רש"י)
ת"ר (ויקרא יא) הולך על גחון זה נחש כל לרבות השילשול ואת הדומה לשילשול
על ארבע זה עקרב כל הולך לרבות את החיפושית ואת הדומה לחיפושית מרבה
רגלים זה נדל עד כל לרבות את הדומה ואת הדומה לדומה (חולין סז ע"ב)
שילשול. תולעת ארוכה כנחש הן והן הנצמאין באשפה. חפושית. אישקרבו"ט.
נדל. מאה רגלים קורין לו. (רש"י)

²⁵ D. Grimaldi, A. Shmakov, N. Fraser. "Mesozoic Thrips and Early Evolution of the Order Thysanoptera (Insecta)," *Journal of Paleontology*. Sept. 2004. Thrip fossils preserved in amber can be seen here: <<http://www.amber-ambre-inclusions.info/it-thysanoptera.htm>>.

²⁶ Kindlmann, P., Dixon, A. F. G., Michaud, J.P. *Aphid Biodiversity under Environmental Change: Patterns and Processes*. Springer, 2010, pg. 35. Aphid fossils preserved in amber can be seen here: <<http://www.amber-ambre-inclusions.info/it-hemiptera.htm>>.

²⁷ A.G. Kirejtshuk & A. Nel. "The oldest representatives of the family Coccinellidae (Coleoptera:Polyphaga) from the Lowermost Eocene Oise amber (France)," *Zoosystematica Rossica*. 21(1), St. Petersburg, July 2012, pp. 131–144.

²⁸ A. G. Ponomarenko and D. E. Shcherbakov. "New Lacewings (Neuroptera) from the Terminal Permian and Basal Triassic of Siberia," *Paleontological Journal*. vol. 38, suppl. 2, 2004, pp. S197–S203.

זיזין is defined as species of fly; כליסים is a legume species.²⁹ What is so interesting and telling about this Talmudic passage is that *fruit and beans* with infestations are discussed—*leafy herbs are not*. That should strike the modern rabbinic mind as odd—leafy herbs are from the worst category as far as insect infestation goes. Furthermore, all the insects described are relatively large. There is no mention of our tiny aphids and spider mites or any other minuscule creature. יתושים and יבחושין are translated as small but obvious flies (gnats and fruit-flies—perhaps *Drosophila* species). דרני is translated by Rashi as גרבילי"ש or “warble fly” (*Hypoderma bovis*). The larvae (תולעים) of this fly are 1-1.5 inches long.³⁰ עקרב is the scorpion. The שילשול is “as long as a snake” (Rashi). Rashi’s אישקרבו"ט (חפושית) is a family of beetle (scarab). Rashi (*Vayikra* 11:41) defines the נדל as a צינטפי"ד—the centipede. Other *rishonim* give similar translations. To argue that the tiny barely noticeable organisms in lettuce are included by the clause “לרבות את הדומה ואת הדומה לדומה”, is an unreasonable stretch. If these minute creatures were indeed forbidden they certainly deserved equal mention in this central law-laying *sugya*. Such silence can be viewed as Chazal’s seal of kashrut and approval.

The same conclusions can be drawn from many other passages in the Talmud. *Makkot* 16 counts the number of prohibitions transgressed by consuming various insects:

Makkos 16

והאוכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים וכו': אמר רב יהודה האי מאן דאכל ביניתא דבי כרבא מלקינן ליה משום (ויקרא יא) שרץ השורץ על הארץ ההוא דאכל ביניתא דבי כרבא ונגדיה רב יהודה אמר אביי אכל פושיתא לוקה ארבעה נמלה לוקה חמש משום שרץ השורץ על הארץ צרעה לוקה שש משום (דברים יד) שרץ העוף (מכות דף טז ע"ב)

Rashi gives the French word “קיניל”א” for כרבא דבי. *Otsar La'azzei Rashi*³¹ translates this as “chenille,” a French word for ‘caterpillar.’

²⁹ See R' Yehonason of Lunel's commentary: זיזין. קוצנש וכמין יתושין הן אלא של עדשים זיזין שמן. באכליסין מין קטנית ציירי בלעו. (חולין סז)

Other *rishonim* give similar definitions.

³⁰ See picture here: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/1a/Hypoderma_bovis_larvae_young.jpg/330px-Hypoderma_bovis_larvae_young.jpg>.

³¹ Catane, Mochè. *Otsar La'azzei Rashi*. Jerusalem, 1984, pg. 132. The word appears in different variations in various manuscripts and editions of the Talmud. קיניל"א, קנטיל"א, צייל"א, צמל"א, ציניל"א are variations cited in *Otsar La'azzei Rashi*.

Rashi vaguely defines as שרץ המים. Why did Chazal caution only against eating ants (נמלה), wasps (צרעה) and the cabbage worm/caterpillar (ביניתא דבי כרב)? Why did they not warn against the tiny insects we find in produce? Even if one argues that insects mentioned here were eaten culturally in the period of Chazal and, therefore, required special mention, wouldn't aphids, thrips, and spider mites demand some comment as well? It is arguably very important to alert the public to the presence of these pinhead-size bugs because they hide in leaf-folds and are discreetly camouflaged. People in any society may more frequently eat aphids than ants or wasps.

Chullin 6a

In today's Orthodox Jewish world it is common for the pious rabbi and "ben-Torah" to refrain from eating at food establishments or households where the kashrut is not known for its highest standards. A commonly shared concern is: Are the salad greens and produce properly washed and checked? This sentiment, however, was not shared by the rabbis of the Talmud. Chazal expressed reservations about the reliability of the less learned and religious in their separating *ma'aser* and not using *shevi'i* produce. They conveyed no such hesitations about the trustworthiness of the *am ha'aretz* for using bug-free produce:

... והתניא הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר ואם אמר לה עשי לי משליכי חושש לשאור ותבלין שבה משום שביעית ומשום מעשר... (חולין דף ו ע"א)

Rashi explains that the neighbor (שכנה) here is an הארץ, אשת עם הארץ means herbal spices such as dill, mint, and coriander leaves (cilantro) to mention a few—all regularly infested with thrips and aphids.³² The following aggada shows that this is the meaning of תבלין used in cooked dishes (as in the scenario of *Chullin 6a*):

א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניא מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף אמר לו תן לנו הימנו אמר לו כל המשמר את השבת מועיל לו ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו (שבת דף קיט ע"א)

שְׁבִיתָּה or שִׁבְתָּה means dill. Perhaps the reason Chazal trusted the *am ha'aretz* with checking produce was because they did not consider the tiny

³² The OU Guide to Checking Fruits, Vegetables and Berries, 2nd edition. OU/NCSY, New York, 2007, p. 26.

insects (aphids etc.) *assur*; the *am baaretz* can certainly be trusted to remove clearly visible flies, worms and slugs.

Grapes

Several years ago, Brooklyn rabbis discovered that there are frequently tiny spider mites on grapes. Concerned rabbis and kosher certifying agencies warned consumers to carefully and thoroughly rinse grapes before consumption.

Let us think. Grapes have been around for thousands of years. They are mentioned many times in the Torah and Gemara. Infestation surely occurred during biblical and Talmudic times. Here is what the Torah tells us:

כִּי תֵבֵא בְכֶרֶם רֵעֶךָ, וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנֶפֶשְׁךָ שָׂבָעָה; וְאֶל-כֵּלֶיךָ, לֹא תִתֵּן (דברים כג:כה).

When you (as a hired worker) come into your friend's (employer's) vineyard, then you may eat grapes to your desire until you are satiated; but you may not put any in your vessel. (*Devarim* 23:25)

The field worker of ancient times was allowed to snack on grapes—even though he generally did not have a hose or any running water available to him for performing a fruit wash as he worked amongst the vines. Furthermore, the Talmud informs us that the harvester was not allowed to take a break long enough to pray or recite the after-meal blessing in the usual fashion, as this was considered being idle during paid time (see Talmud *Berachos* 16a and *Shulchan Aruch*, O.C. 110:2, 191:1). Surely, under such constraints, workers could not stop to carefully wash and inspect grapes for spider mites. It is obvious that Chazal were not concerned about eating these barely noticeable insects.

Grape Leaves

Grape leaves are mentioned in the Mishna in the laws of *orlah*, *revai*, *nazir*, and *asbayra*:

העלים והלולבים ומי גפנים וסמדר מותרות בערלה וברבעי ובנזיר ואסורים באשרה... (ערלה פרק א משנה ז)

—and in the laws of *shevi'ith*:

עלי קנים ועלי גפנים עד שישורו מאביהן (שביעית פרק ט משנה ו)

The Mishna was unaware of any possible *issur* concerning grape leaves other than *orlah*, *shevi'ith*, *revai*, *nazir*, and *asbayra*. The Mishna commentators of Rambam (Spain, Morocco, Eretz Yisroel, Egypt, 1138–1204), R' Shimshon of Sens (France, c. 1150 – c. 1230) and Ri Malki Tzedek (Italy,

11th century) do not add any warning about tiny forbidden creatures in these leaves. These tiny insects were surely present in vineyards of Spain, Morocco, Eretz Yisroel, Egypt, Italy and France at some point of time during the 11th through 13th centuries, yet these authorities did not consider the matter important to mention in their writings (or perhaps were unaware of their presence). Some of these Mishnaic laws are cited in R' Yosef Karo's *Shulchan Aruch* (YD 294:2). R' Karo did not communicate a frequent phenomenon of small insects in these leaves.

Only in the 18th century did rabbis take note of these insects. The rabbi of Aleppo, Raphael Solomon Laniado (d. 1793), wrote about the newly discovered tiny pests in grape leaves.

במה שנהגו מקדם שהיו אוכלים עלי הגפנים בפני גדולי ישראל ולא היה מי שרפרף בדבר. ועתה בדקו היטב וראו שיש בהם תולעים דקים מאוד עד שקשה לבדקם, ואסרו אותם הרבנים. ויש רבנים שכתבו שכיון שכבר פשט המנהג בפני גדולי ישראל ולא מיחו, אין לבטל המנהג.

אין שייך בזה דין מנהג דהא תינה אם בזמן הרבנים הקדמונים היה נודע להם שמצאו בהם תולעים ואפילו הכי היו מניחים את העם לאוכלם, אבל מאחר שבזמנם לא ידעו כלל שיש תולעים ורק עתה אכן נודע הדבר שבדקו ומצאו שיש בהם תולעים דקים מאוד שאי אפשר לבדקם, אין שייך בזה דין מנהג, שהרי לא על דרך הזה היה המנהג, דמאן לימא לן שאם הרבנים הקדמונים ראו הנגלות לנו בזמננו לא היו צווחים ככרוכיא לאסרם עליהם ועל זרעם. (שו"ת בית דינו של שלמה יו"ד סי' י"ט – הובא בשדי חמד ח"ד עמ' קכה, מערכת מ, כלל לג)

Rabbi Daniel Terni (Florence, Italy, d. 1815) in his *Ikrei Dinim* (also known as *Ikrei Hada"t*) gave an account of the commotion these insects caused:

ועיג"כ להרב משאת משה ח"ב סי' ד' וה' שהביאו תשובת מהר"י זיין שעמד וימדוד ארש הרב ח"א בספרו חנן אלהים על דברת עלי הגפן שמצאו בהם תולעים דיקן כ"כ שאין העין שולטת במ רק לבקיאין במקומן וחזקי הראות ואחר עיון רב יניעון בחודה של מחט ויחלו לילך ע"ג העלים ועודם מהלכין נטמנין בא' הפחתים בחדודי בליטת הפיצולים ונעלמים מהעין ונמנו ורבו חכמי ארם צובה ואסרום והרח"א הנז' לדברי האוסרים ואמר מר מהרי"ז הנז' דבמקום שאסרו פשיטא דא"א להתיר להם אך בשאר המקומות שלא נתפשט המנהג לאסור יש למצוא טעם למנהגם והאריך בענין גזירות שאין רוב הציבור יכולין לעמוד וכו' וכל שכן בדבר שנהגו היתר מימי קדם... (עקרי דינים יו"ד סימן ט אות ד)

These responsa testify that until this late era grape leaves were eaten with no care for tiny insects. Clearly something had occurred since the days of early rabbinic writings to influence the attitude of later rabbis.

Pesachim 39

On Passover, every year each Jewish household prepares leafy herbs for marror eaten at the Seder. The laws of marror are discussed in Talmud *Pesachim* 39:

משנה פסחים דף לט ע"א: ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בתמכא ובחרחבינא ובעולשין ובמרור ... **גמרא**: ... תני בר קפרא אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בעולשין ובתמכא בחרחלין בחרחבינן ובחזרין רב יהודה אומר אף עולשי שדה ועולשי גינה... רבי מאיר אומר אף עסוס וטורא ומר ירואר...
תנא דבי שמואל אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת בעולשין ובתמכא ובחרבינן ובחרגינן ובהרדופנין ר' יהודה אומר אף חזרת יולין וחזרת גלין כיוצא בהן ר' אילעא אומר משום ר"א אף ערקבלים וחזרת על כל תלמידיו...
דף לט: יוצאין בהן בין לחין בין יבשין כו': א"ר חסדא לא שנו אלא בקלה אבל בעלין לחין אין יבשין לא...

Many varieties of marror are listed and the details of its laws are discussed. Dr. Zohar Amar has documented marror traditions that include lettuce (*Lactuca serriola*), wild lettuce (*Lactuca virosa*), chicory (*Cichorium endiva*), dandelion (*Taraxacum officinale*), and sow thistle (*Sonchus oleraceus*).³³ Nearly all these varieties are frequently infested greens.³⁴ This discussion in the Talmud contains contributions from rabbis of the Mishnaic and Talmudic periods spanning several centuries. Post-Talmudic commentaries were produced by the medieval *gaonim* and *rishonim*. Yet in all this literature there is not a word of warning about tiny insects for which one must examine the *marror* carefully in sunlight. It is extremely improbable that for close to 1,500 years from Mishnaic times through the 17th century and from across Europe, throughout the Mediterranean Basin to Iraq, there never were infestations of aphids or thrips in any of these *marror* species. There is utter silence. Today it is difficult to imagine a rabbi lecturing about the laws of *marror* without including directives on careful bug

³³ Zohar Amar. *Merorim*, Tel Aviv, 2008.

³⁴ "Lettuce, chickory, escarole, napa, romaine—heavily infested and very difficult to inspect, due to bumpy texture of leaves. "Brushing while washing" is not adequate without inspection." Gissinger, Shlomo. *Keeping Vegetables Kosher: Guide to Bedikas Tola'im*. Kof-K, Teaneck, p. 8.
<<http://kof-k.org/docs/CheckVegetablesForBugs.pdf>>.

checking. This is remarkably absent from the entire *marror* discussion in the gemara and *rishonim*.³⁵

The Chasam Sofer's Innovation

R' Moshe Sofer (1762–1839) was the first to suggest that although the Talmud Bavli³⁶ encourages lettuce (חסא) as the preferred first-choice *marror* (see *Shulchan Aruch* OC 473:5), one should rather use the sure bug-free horseradish³⁷/תמכא, the third-choice *marror* of the Mishna, lest one eat tiny insects hidden in the lettuce leaves:

ר' משה סופר- שו"ת חתם סופר או"ח סי' קלב: החזרת השנוי במשנתנו ובלשון חכמים חסא שהוא הראש והראשון השנוי במשנה ומצוה לחזור עליו הוא הירק שקורין במדינתנו (סאלאט) והכי נהגו כל רבותי זצ"ל ואנו נוהגין אחרים, אך רגיל אני לדרוש בשבת הגדול מי שאין לו אנשים מיוחדים מסויימים בעלי יראה הבודקים ומנקים אותו מרחש תולעים קטנים הנמצאים מאד מאד בימי פסח ואינם ניכרים לחלושי ראות. על כן מי שאין לו מי שיבדקנו כראוי טוב ליקח התמכא שקורין קרי"ן ואם הוא נמנה שלישי במשנה והחסא הוא הראשון ומצוה מן המובחר מכל מקום חלילה להכשיל בלאו או בלאוין הרבה... משום קיום עשה דרבנן דמרור בזמן הזה...

"אנשים מיוחדים" The Chasam Sofer, true to his word, employed מסויימים בעלי יראה הבודקים ומנקים *marror* in his own home to check the Passover *marror*.

מנהגי החתם סופר פרק י אות יח: למרור לקח בכל שנה ושנה לכל בני ביתו חזרת שקורין 'סאלאט' בין לברכה ובין לכריכה, ואיזה בחורים היו מופקדים לברור הסאלאט ע"י כלי ראיה שפעקיף (=זכוכית מגדלת)

³⁵ Noteworthy are the remarks of Rav Shimon Schwab: "As far as our Jewish people are concerned, our fathers and mothers have for centuries used lettuce for *Morror* ["bitter herbs"] on the Seder Night as well as parsley for *Karpas* [greens], and in those days they were no less infested with vermin than they are today. So, we have no right to make new *issurim* [prohibitions] and to forbid the eating of any vegetables *per se* to the general public." (Schwab, Shimon. "Inspection of vegetables," *Kashrus Magazine*, June, 1986, p. 22; cited in Kraemer, David C. *Jewish Eating and Identity Through the Ages*. Routledge, 2007, p. 155)

³⁶ The Talmud Yerushalmi and many *rishonim* (perhaps Rambam as well) did not see the order of the Mishna as a directive for preference (Zohar Amar *ibid*).

³⁷ *Tamcha* was commonly assumed to be horseradish amongst European rabbis of the last several centuries. See Arthur Schaffer. "The History of Horseradish as the Bitter Herb of Passover," *Gesher* vol. 8, New York, 1981. Available here: <<http://halachicadventures.com/wp-content/uploads/2009/11/maror-pdf.pdf>>

What insects were these “*bochurim*” checking for with their loupes? Fruit flies are clearly visible without extra light and magnification because of their size and color contrast. It is clear that R’ Sofer was concerned about tiny bugs such as aphids and thrips, which commonly inhabit lettuce leaves. These insects are indeed difficult to detect without extra scrutiny; good lighting and magnification are useful towards their finding. However, centuries of predecessor Torah sages who followed the ruling of the Bavli did not share the Chasam Sofer’s opinion of skipping *חזרת* for (European) תמכא. *Mishna Berura* (OC 473:5) cites and ratifies the opinion of the Chasam Sofer. Could the sudden avoidance of that which was previously used as *marror* be due to halachic outlook adapting to magnifying technology?

Checking Against Sunlight

R’ Hezekiah da Silva (1659–1698) and R’ Yakov Emden (1697–1776) advise performing an inspection in sunlight to find hidden bugs:

בענין הירקות כגון סילקא, ומין ירק אחר הנקרא איספינאק שמצוי התולעת בתוך הירק עצמו, מלבד התולעת שיש עליו בקלח. ועיקר הבדיקה בזה להעמיד כל עלה ועלה נגד השמש ונראה התולעת ולפעמים אינו נראה וצריך מאד למצוא. (פרי חדש יו"ד דעה סימן פד' ס"ק לד)
אורז נגוע במילב"ן... יש לבוררו על ידי חימום וראית עין יפה ומבדקי נמי בשמשא או על ידי זכוכית מגדיל הראות... (שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קכד)

Chazal were familiar with such careful and accurate checking methods. Many tedious ways of inspecting a shochet’s knife are mentioned in the Talmud including examination against sunlight:

במערבא בדקי לה בשימשא בנהרדעא בדקו לה במיא רב ששת בדק לה בריש לישניה רב אחא בר יעקב בדק לה בחוט השערה (חולין יז ע"ב) בשימשא. נותנין אותה בשמש ורואין בחודה.... (רש"י)

However, Chazal do not suggest such methods for *bedikat tola'im*.

Vinegar Eels and Transparent Glass

Vinegar eels (*Turbatrix aceti*) are tiny nematodes that grow naturally in unpasteurized vinegar, beer, and apple cider. Their maximum length is approximately 2 mm. In the late 17th century, these creatures received much attention from Hooke and Leuwenhoek who observed them under their microscopes and described them in their widely-read publications. It may be no coincidence that only after these findings did the tiny vinegar eels become a popular topic in rabbinic literature.

In 1797, R' Pinchas Eliyahu Hurwitz of Vilna (1765–1821) published his *Sefer HaBrit*, a work in Hebrew describing the latest scientific advances. It became immediately popular in Jewish society. Therein (6:3), Hurwitz wrote of vinegar eels easily seen with a magnifying lens and warned the reader that vinegar must be cooked and then filtered before consumption.³⁸ In *Yesod VeShoresh HaAvodah*³⁹ (published 1782), R' Alexander Ziskind of Grodno (d. 1793) similarly described the tiny insects that “grew from cider.” He advised that beer and ciders should be drunk only from *clear glass cups* (זכוכית לבנה דקה) so that swallowing worms can be avoided. Likewise, Rabbi Eliezer Papo⁴⁰ (Bulgaria, 1785–1828) advocated checking vinegar for nematodes against sunlight in *Pele Yoetz* (chapter on *bedikat tola'im*, published 1824):

...וכן בחומץ על הרוב יש בו תולעים דקים לאלפים ואין נראים לעין אלא כשיתן
החומץ במראה נגד השמש, אז יראה אותם רוחשים. ואין לו תקנה אלא לסננו
...תחילה.

Many other similar sources are cited in *Darkei Teshuva* Y.D. 84:45.⁴¹ The responsa that discuss the very small nematodes are all later *acharonim*. Though vinegar worms are not microscopic, these authors advised using sunlight and transparent glass because they can barely be discerned without these conditions—as described in *Darkei Teshuva*:

... אין העין יכול לראותן רק בקישוי גדול כשיתנו על כלי זכוכית לבנה ונגד
השמש דווקא דאז כל עין יפה ירגיש בהם ע"י נדנוד התולעים במשקה ששטין בו
אנה ואנה אבל גוף התולע לעולם אין נראה...

Many kashrut agencies today advise their restaurant inspectors (*mashgichim*) to inspect leafy herbs in a manner similar to that suggested by the aforementioned *acharonim*—using transparent glass against a strong light source:

Produce is rinsed in water. The water is collected in a glass container and examined over a lightbox. In this way, any small insect can be easily spotted floating in the water and the level of infestation can be assessed.⁴²

³⁸ Cited in R' Avraham Danzig's *Binat Adam* 38:34.

³⁹ Ziskind, Alexander. *Yesod VeShoresh HaAvodah*. Warsaw, 1782, gate 7, chapter 4, p. 122. Here: <<http://quod.lib.umich.edu/g/genpub/atn2583.0001.001/126?page=root;size=100;view=image>>

⁴⁰ It is noteworthy that R' Papo was heavily influenced by Hurwitz's *Sefer HaBrit* and cites it many times in *Pele Yoetz*.

⁴¹ See here: <<http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=14568&st=&pgnum=208>>.

⁴² *The OU Guide*, pp. 16, 20, 27; Tendler, Sholom. “Keeping Bugs in Check: Insect Infestation Revisited,” *Kashrus Kurrents*. Baltimore, Fall 2011.

Herein lies the problem. During much of the era of Chazal, clear glass (זכוכית לבנה) was a rare and expensive item.

ואמר ר' יוחנן מי שהניח לו אביו מעות ורוצה לאבדן ילבש כלי פשתן וישתמש בכלי זכוכית... בזוגיתא חיורתא. (חולין פד)

Glass was available only in colored form due to impurities in the sand from which the glass was manufactured. Only on rare beaches was sand found naturally pure and able to be fashioned into a transparent product. According to the Talmud, the tribe of Zevulun was blessed with pure sand, and they therefore profited from their “white glass”—clear glass products (Talmud *Megillah* 7a):

וזבולון מתרעם על מדותיו הוה שנאמר (שופטים ה) זבולון עם חרף נפשו למוט מה טעם משום דנפתלי על מרומי שדה אמר זבולון לפני הקב"ה רבונו של עולם לאחיי נתת להם שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות לאחיי נתת להם ארצות ולי נתת ימים ונהרות אמר לו כולן צריכין לך ע"י חלזון שנאמר (דברים לג) [עמים הר יקראו] ושפוני טמוני חול תני רב יוסף שפוני זה חלזון טמוני זו טרית חול זו זכוכית לבנה

It was only in approximately 100 CE that the technique for creating clear transparent glass (by adding manganese dioxide) was discovered by glass blowers in Alexandria.⁴³ The lightbox method of checking for minute insects (with clear glass against a light source) was not feasible for the common people during much of the era of Chazal. Therefore, if this is the only practical method of preparing large quantities of ‘kosher’ herbs, it arguably cannot be required by halacha. Inspecting vinegar in transparent glass against sunlight was also not achievable for people in the age of Chazal and could not have been demanded by halacha either (and besides, these worms are kosher anyway so long as they remain inside a drop of vinegar⁴⁴).⁴⁵

⁴³ This explanation of *zechuchit levana* also appears in Brand, Yehoshua. *Klei Zechuchit beSafrut haTalmud*. Jerusalem: Kook, 1978, pg. 18, 99. Also see <https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_glass#Origins>. The oft-repeated erroneous translation of *zechuchit levana* as “crystal” (lead glass—which came in many colors in ancient times) can likely be attributed to the fragility of crystalware, matching the description in *Chullin* 84.

⁴⁴ *Binat Adam* (38:34) and many other *poskim* argued that these vinegar eels are kosher so long as they do not separate from the vinegar.

⁴⁵ I heard this argument from my teacher Rabbi Yisroel Belsky zt”l and Rabbi Yaakov D. Lach presented as a reason (amongst many others—see <http://www.zootorah.com/RationalistJudaism/Rav_Belskys_Teshuva_about_worms_in_fish.doc>) to permit copepods. These tiny creatures inhabit

Antonie van Leeuwenhoek and R' Hezekiah da Silva—a coincidence?

In the year 1691, R' Hezekiah da Silva published his *Peri Chadash* (פרי חדש) on *Yoreh De'ab* in Amsterdam. Therein he writes:

פרי חדש יו"ד סימן פד' ס"ק לד: בענין הירקות כגון סילקא, ומין ירק אחר הנקרא איספינאק שמצוי התולעת בתוך הירק עצמו, מלבד התולעת שיש עליו בקלה. ועיקר הבדיקה בזה להעמיד כל עלה ועלה נגד השמש ונראה התולעת ולפעמים אינו נראה וצריך מאד למצוא. סימן פד, אות נג: כה אמר חזקיה – לא אוכל להתאפק מלהזכיר ולהודיע לעם, חומר איסור תולעים, לפי שנעשה קל בעיני הבריות, ... ודשו בו רבים וגדולים, ואפילו החכמים והיחידים אינם נוהרים כראוי, אפילו מה שנתבאר בש"ס ופוסקים.... וא"א ליהרר מלהכשל בהם אם לא בזריות גדול.

Which insects demand such belabored investigation as holding each individual leaf against the sun (כל עלה ועלה נגד השמש)—and even this ordeal often is insufficient (ולפעמים אינו נראה וצריך מאד למצוא)? Surely R' Silva did not have fruit flies in mind when he wrote these words—as such pests are easily noticed at a glance. Furthermore, it is impossible that the great sages and pious men of the golden age in which da Silva lived were eating obvious flies. 'This is unthinkable. Yet R' Silva writes: "ואפילו החכמים והיחידים אינם נוהרים כראוי". He almost certainly was thinking of such tiny indiscernible creatures as aphids and thrips.

A parallel development in the world of science was the following: In 1674, Dutchman Antonie van Leeuwenhoek described his observations of green algae in lake water as small live swimming creatures. During the next decade, he discovered many microorganisms and bacteria seen with great magnification. He was widely recognized and honored for his genius. By the end of the 17th century, van Leeuwenhoek's fame as a scientist had spread across the continent and he was visited by many notable individuals including the Russian Tsar Peter the Great as well as Queen Mary of England.⁴⁶ Could Leeuwenhoek's famous new scientific discoveries of micro-life have influenced the halachic writings in the *Peri Chadash*? Furthermore, in the middle of the 17th century the microscope

waters in every part of the world, including the water sources that were available to Chazal. As copepods are visible only in a transparent glass container held against light, and such containers were not widely available during much of the era of Chazal, it logically follows that copepods were consumed by our sages since time immemorial.

⁴⁶ <<http://www.ucmp.berkeley.edu/history/leeuwenhoek.html>>.

was used extensively for research in Italy.⁴⁷ It was during this time that the young da Silva was born (1659) in Livorno, Italy and remained there until 1679.⁴⁸

Mint (*Mentha*)

R' Chaim Elazar Spira (1868–1937) cites statements of *acharonim* that mint leaves should be avoided because they are often infested (*Darkei Teshuva*, YD 84:94).

R' Yosef Chaim of Baghdad (1835–1909) writes similarly in his *Ben Ish Chai*:

יש ירקות שנמצא בהם תולעים דקים הרבה וקשה לבדקן והם מה שקורין סלק
ומה שקורין נענע שומר נפשו ירחק מהם... וירא שמים יסלקו מביתו ולא יבוא
על שלחנו (בן איש חי ש"ש נשא סי' י"ח)

However, the Talmud mentions מִיִּיָּא—mint—many times as an edible spice and natural remedy.⁴⁹ According to bug checking guides by popular kashrut agencies,⁵⁰ commonly eaten species of mint have aphids, thrips, and other insects on their leaves and stems. Not until recent centuries is there any warning in rabbinic literature against eating mint. Halachic works and Talmud commentary were produced over many centuries in many geographic locations and in many climates. These insects were certainly present in many of those locations, yet the rabbis were silent.

R. Yosef Chaim's mint was from the same geographic area as the Talmud and was likely the same or similar species.

⁴⁷ Steven I. Hajdu. "The First Use of the Microscope in Medicine," *Annals of Clinical and Laboratory Science*. Summer 2002, vol. 32 no. 3, pp. 309-310; Kerry Grens. "Apium, 1625 - Galileo's improvements to the microscope led to the first published observations using such an instrument." *The Scientist*. March 2015. In Livorno, da Silva's birthplace, Italian naturalist Giacinto Cestoni (1637–1718), who studied fleas and algae and showed that scabies is provoked by the tiny mite *Sarcoptes scabiei*, lived and worked. It is noteworthy that Cestoni studied aphids as well. He observed parasitoidism and a lack of mating in aphids. See note 7 above; "Cestoni, Giacinto." *Complete Dictionary of Scientific Biography*. 2008. *Encyclopedia.com*. 3 Feb. 2016 <<http://www.encyclopedia.com>>.

⁴⁸ Grünhut, Lazarus. "Silva, Hezekiah," 1906 *JewishEncyclopedia.com*, <<http://www.jewishencyclopedia.com/articles/13665-silva-hezekiah>>

⁴⁹ Shabb. 128a, 140a, Gittin 69b, Rashi ad loc, Rambam's Mishna Commentary to Mishna Nidda 6:8, R' Perachya ben Nissim Shabbat 140a.

⁵⁰ *The OU Guide to Checking Fruits, Vegetables and Berries* 2nd edition. OU/NCSY, New York, 2007, pp. 26–28.

Indiscernible Insects from *Orchot Chayim* to *Kreisi U'Plaisi*

There is an ambiguous statement in the work *Orchot Chayim* of R' Aaron ha-Kohen of Lunel (13th-14th centuries) which reads as follows:⁵¹

אשה שנמצא אחר בדיקתה שרץ ארץ אסור מבדיקתה כדין טבח שנמצא אחר
בדיקתו חלב וה"מ דבר שהיה נראה לעינים כגון חומט או כיוצא בו אבל התולעים
שהם מתליעין בתוך העלין שאינן נראין אלא אחר שליכתן מותר לאכל מבדיקתן.

Loosely translated:

If, after a woman's produce inspection, a *sheretz* is found, it is forbidden to rely upon her future inspections (as in the case of the butcher whose deveining missed forbidden *cheilev* in Talmud *Chullin* 93b). This is only if the *sheretz* is of an insect species which is easily visible, such as the *chomet* (slug or caterpillar) or similar creatures; however, if the insect missed by the woman's inspection is from the species which move about within the leaves (leaf folds?) and are only discernable after the vegetables are boiled then we may continue to rely upon this woman's produce inspections.

The statement is cited verbatim in *Shulchan Aruch* (YD 84:11) with no explanation. This word *chomet* appears often in earlier rabbinic literature and has been consistently identified with the slug or snail.⁵² *Orchot Chayim* contrasts this forbidden creature which is visible (*נראה לעינים*) with insects which are initially invisible until after boiling (*התולעים שאינן נראין אלא אחר שליכתן*). Did the *Orchot Chayim* consider the latter species permissible to eat or did he merely mean to say that they cannot invalidate the reliability of the individual's inspection? It can be argued that *Orchot Chayim* considered the initially invisible insects permitted as there is certainly no halachic requirement to cook leafy vegetables before consumption in order to find any hidden insects.

In deciphering the meaning of *Orchot Chayim* we may consider that both aphids and cabbage worms (which may appear on any cruciferous vegetables) change color and become more visible after parboiling.⁵³ The

⁵¹ *Sefer Orchot Chayim*, ed. M. Schlesinger, 'Laws of Forbidden Foods,' chapter 41. Berlin: 1901, pg. 309. The author cites this ruling from an earlier authority apparently none other than Rashba (see Maharsha's *Yam shel Shlomo* Chullin, 3:100).

⁵² Teitelbaum, Shlomo Yakov. *Sefer Lulao HaTecheilet*. Jerusalem: Ptil Techeilet, 2000, pp. 89–98.

⁵³ For broccoli worms see *Insect-Free: A Guide to Home Vegetable Inspection*, DVD by the Orthodox Union (2009), featuring Rabbi Yosef Eisen. The *OU Guide* (p. 19)

species of cabbage worms which were familiar to medieval halachists include *Pieris rapae* and *Pieris brassicae*.⁵⁴ Their larval stages (תולעים) begin crawling when only several millimeters long but then grow to 30 mm and longer, becoming very noticeable caterpillars because of their size, distinctive colors,⁵⁵ and the damage they cause to the leaves. Mature cabbage worms are most likely grouped with the *chomet* per *Orchot Chayim*. The “invisible prior to cooking” description fits better with aphids and young cabbage worms. I suggest that the author considers these insects permitted by halacha and rules that the checker cannot be faulted due to the insects’ small size and green color, despite their ability to be detected after heating. Such an interpretation can be inferred from the writings of 16th and 17th century *poskim*.

R’ Shlomo Luria (“Maharshal,” d. 1573) suggested that *Orchot Chayim* trusted women (until mishap occurred) for the inspection of leafy vegetables only because this is a non-arduous task—“דבר שאין בו טורח”, in the words of R’ Shabbatai HaKohen (“Shach” d. 1662).⁵⁶ (Maharshal himself opined that women were not dependable for more arduous kashrut inspections, such as removing infested beans.) If indiscernible insects were indeed forbidden, then inspecting leafy greens would surely not be considered a simple task.

R. Mordechai Yoffe (1530 -1612), however, appears to have diverged from the manner in which his contemporaries understood *Orchot Chayim*. Yoffe appended the words, שאין זו פשיעה כל כך—because she was not **very** negligent,” to the *Shulchan Aruch*’s citation of *Orchot Chayim*.⁵⁷ Yoffe’s use of the word “very” indicates that in his view the unnoticeable insects are indeed forbidden, and only the negligence is not severe. Yoffe permitted women to inspect these greens—and considered not noticing the indiscernible insects only “a minor negligence.”

Against this background, the alarmed admonition penned in the following century by R’ Yonathan Eybeschütz (Krakow 1690, Altona 1764) is most striking. In discussing the words of *Orchot Chayim* and *Maharshal*, Eybeschütz describes leaf inspection as such a laborious task that even some men cannot be trusted with its proper execution:⁵⁸

informs us that: “An additional benefit of parboiling is that aphids often turn from green to brown and the (broccoli) florets from light to a dark lush green.”

⁵⁴ Beavis, Ian. *Insects and Other Invertebrates in Classical Antiquity*. Exeter: University of Exeter, 1988, pp. 121-129.

⁵⁵ This point describes *Pieris brassicae* more than *P. rapae*.

⁵⁶ *Shach* YD 84:35; in Luria, *ibid.* the exact wording is, “אפשר דמיירי בבדיקה שאין בה טורח כ”כ”.

⁵⁷ *Levush* YD 84:11.

⁵⁸ *Kreisi U’Plaisi* 84: Kreisi 19.

ובאמת לאכול ירקות חי כגון סלא"ט וכדומה והרי כאן ספק תורה... דיכול לבדוק פעמים ושלוש עד שימצא להתולע... וח"ו להקל וקשה לי לומר להאמין לנשים או לאנשים מהירים במלאכתן.... וכך מנהגי מיום עמדי על דעתי מבלי לאכול ירקות חי מסלאטין וכדומה על סמך בדיקות הנ"ל. וכן נכון לכל בעל תורה כי רבת המכשלה.

From the language used by R' Eybeschütz it is apparent that he was concerned for pinhead-size thrips and aphids in his leafy salad. Cabbage worms and fruit flies often found in greens do not require "לבדוק פעמים ושלוש עד שימצא להתולע"—two or three inspections to detect. Their size and sharp color contrast make them easily spotted and removable. R' Eybeschütz's tiny unnoticeable insects were likely identical to those referred to in *Orchot Chayim*. That which was permitted and only a minor issue even in previous centuries, in Eybeschütz's 18th century worldview became a grave and serious matter. In an area of inspection where women in earlier times were trusted, now even men were barred. What caused R' Eybeschütz to be more concerned over small insects than his predecessors? Could this new halachic stringency have been influenced by the invention and publicity of the microscope and its marvels and the scientific studies of insect pests?

Something Missing in the *Shulchan Aruch*

A careful reading of the *Shulchan Aruch* Siman 84—the laws of worms—shows that the author hardly devotes a single section to the checking of leafy vegetables (with the possible exception of 84:11—previous section). In *Orach Chayim* (203:2, 204:1, and 205:1), R' Karo discusses the blessing made before eating berries, spice herbs, beet leaves, and cabbage, all of which are often infested with tiny insects. He forgets to warn the reader that these species need extra rinsing and inspection. Was the author not aware of aphids and thrips, or did he perhaps not care about their presence? It is difficult to claim that an infestation of aphids or thrips never occurred in his surroundings, as he was a man who lived in and traveled through wide geographic areas including Spain, Portugal, Turkey, Bulgaria, Egypt, and Eretz Yisroel.⁵⁹ His *Beit Yosef* is a compendium of the works of all known earlier authorities. Could R' Karo not find a single discussion and warning about the tiny aphids and thrips in common salad greens? Perhaps the answer is that R' Yosef Karo (1488–1575) died before the microscope was invented and popularized (circa. 1590) and well before the field of entomology was developed.

⁵⁹ "Yosef Karo," newworldencyclopedia.org 2014, <http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Yosef_Karo>.

Halacha Inspection Standards

What added to the halachic confusion was that aphids, thrips, and spider mites are indeed visible to the naked eye. Therefore, many rabbis thought that including these insects in the forbidden category was justified by stating that they are visible and could at the same time insist that the microscope does not change halacha.⁶⁰

These tiny insects are indeed visible to the naked eye—however, only in good lighting and after careful scrutiny. However, the halacha does not require extra lighting and careful scrutiny. A cursory inspection is sufficient. Because they are not easily noticeable they are considered non-existent or *battel*. (For a more detailed halachic discussion see R' Eitam Henkin's *Lechem Yehiyeh L'achla*.⁶¹)

This original standard for checking produce is well in line with inspection standards from other areas of halacha. Commenting on the words of the *Shulchan Aruch* (O.C. 648:12) in regard to identifying a minute disqualifying discoloration on an esrog, בכל שהוא (*Mishna Berura* notes:

ודוקא כשנראה לכל אבל אם אין נראה לעין מחמת דקותו וצריך להסתכל אין זה כל שהוא שפוסל. (מ"ב ס"ק מו)
... משא"כ כשצריך עיון והסתכלות ומרחוק אינו נראה אף בחוטמו אינו פוסל...
(שער הציון אות מט)

R' Kagan makes a similar comment in the laws of cracked letters of *tefillin* scrolls (*Mishna Berura* O.C. 32:122):

אבל אם אין פרידתן ניכר להדיא עד שמסתכל בה אין צריך להראות לתינוק

Rabbi Moshe Feinstein wrote similarly in regard to our topic—small insects in greens:

⁶⁰ See list of sources in Vaye, Moshe. *Bedikat HaMazon KaHalacha*. Machon Le'hanchalat HaHalacha, 2005, vol. 1, pp. 97–101.

⁶¹ A summary of the halachic reasoning for leniency by Rabbi Zev Weitman, *Rav HaMachshir* for Tnuva, is available on Tnuva's website: "כשרות ירקות: זאב וייטמן." <<http://www.kashrut-tnuva.co.il/articles.php?actions=show&id=1111>>.

It has been argued that if one is disgusted by these tiny insects they are forbidden to him because of *baal te'shaktzu*. However, according to *Shach* YD 84:3 *baal te'shaktzu* may not apply to aphids and thrips in salad greens: "... שאני הכא כיון דאין כוונתו אלא לשתות המים וגם אינם בעין"

בענין החרקים הקטנים הנמצאים בכמה מיני ירקות – ... ולהיפך דעתי נוטה יותר להקל, וכמו שהזכרת... שאפשר שדבר שלא נראה למעשה (להדיא) לעינים אינו אסור... (אגרות משה חלק ח יורה דעה סימן ב)

Rishonim Analyzed

R' Asher ben Yechiel (Rosh 1250–1327) declared “*milven*” bugs in flour as forbidden:

והתולעים הנמצאים במלח⁶² ובקמח שקורין מילווין למה לא יהו אסורין מאן יימר דלא פרשי ושרצי על הארץ וחוזרין. (תשובת הרא"ש כלל כ אות ג).

What are “*milven*”? If Rosh refers to flour mites (*Acarus siro*) then he may disagree with the thesis of this article as these mites are a mere 0.33–0.43 millimeters long and not easily noticeable. Where there is a heavy infestation of flour mites, the surface they are on appears to be covered with a fine dust. However, must מילווין mean tiny *Acarus siro*? Could Rosh have referred to grain beetles,⁶³ which are much larger and are made obvious by their color contrast?⁶⁴

Interestingly, R' Yoel Sirkis (1561 to 1640) wrote exactly this in his *Bayit Chadash*:

... וכ"כ בתשובת הרא"ש כלל כ דין ג לאסור הקמח והמלח שנמצא בהם תולעים שקורין מילווין... משום דחיישינן שמא פירשו וחזרו ונראה לי דדוקא כשהמילווין גדלו קצת שרואין אותם רוחשין בכד ושורצין אנה ואנה אבל במילווין קטנים שלא נראים אלא ע"י בדיקה בחום השמש ובחום האש... לא חיישינן... (ב"ח יורה דעה בסוף סי' פד)

R' Sirkis understood that the Rosh referred only to large clearly visible insects, not the tiny *Acarus siro*. Sirkis in שו"ת בית חדש החדשות סי' כג⁶⁵ discusses these קטנים מילווין and it is clear that he refers to the “pinhead size” *Acarus siro*:... בהני מילווין קטנים שאינם כי אם לחלוחית שיש בו חיות והוא... כנקודה של מחט⁶⁶

⁶² I do not know what kind of insect can live in salt.

⁶³ See <http://wiki.bugwood.org/File:Confused_flour_beetle.jpg>.

⁶⁴ See the Star-K's video of grain-beetle-infested flour <<https://www.youtube.com/watch?v=FbzbP8W1vrs>> For flour weevils (or red flour beetle) see <<https://www.youtube.com/watch?v=711Zwd9Kx-w>>.

⁶⁵ <<http://hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=1117&st=&pgnum=38>>.

⁶⁶ The words of *Bach* inform us about the language and terminology of the era: מילווין does not necessarily refer to *Acarus siro*—tiny flour mites; the same term could be used for larger pests as well. Though some later *acharonim* use this term for the tiny flour mite (see *Turei Zahav* YD 84:17 on raisin mites), it does not

R' Shlomo ben Aderet (Spain, 13th century):

גם מה שאמרת בפולין החדשים שבסמוך לגמר מצוי בהן במקום הרחש מקום שחור...
 תשובה – הרחש ההוא מיד נודע מקומו, שמקומו משחיר וכלו הוא נברא וזה קטן מאד מאד. וכמה פעמים נסינו ונוטלין אותו ממקומו ומניחין על צפורן האצבע והוא רוחש והולך. ולפיכך אנו מורגלין שבכל מקום שמשחיר בפולין נוטלין קצת בעומק וזו היא בדיקתו והכשרו (שו"ת רשב"א חלק א תשובה ערה)

Though Rashba clearly forbade even tiny insects, two observations can be made:

- a) Rashba was writing not about insects in lettuce and leafy vegetables, but rather about maggots in beans. While the maggot itself is very tiny, its presence is easily detected because of the black area it creates.
- b) Only if “ומניחין על צפורן האצבע והוא רוחש והולך” is the insect forbidden. Rashba and his colleagues would refrain from eating the black spot only if they *observed movement with their eyes*. This is drastically different from what Moshe Vaye writes:

mean that the medieval authorities shared their view when they refer to a forbidden מילוו"ן bug. Bach himself surely disagrees with my suggested halachic conclusion, as he does not suggest that the miniscule size and indiscernibility of the mites is sufficient reason to allow them to be eaten. However, Sirkis (died 1640) was writing at the start of the microscope time period and arguably was impressed by the new microscopic world. R' Sirkis's *Bayit Chadash* series was published from 1631 to 1640. He writes in his introduction that he composed this work in his old age. His responsa were published posthumously and it is difficult to date them precisely.

R' Yom-Tov Lipmann Heller (1579–1654) disagrees with *Bach* and shows that the *rishonim* including *Rosh*, *Rokeach*, *Agudah*, and *Hagaot Shari Dura*, who discussed wormy flour, made no distinction between microscopic bugs and larger ones. R' Heller's conclusion (shared by *Taz* 84:17) is that both sizes were forbidden by the medieval authorities. I suggest that the *rishonim*, who did not tell of tiny creatures seen only with difficulty, were discussing only beetles and weevils—readily visible creatures; they did not have flour mites in mind. Only in the era of improved lenses of the 17th and 18th centuries did *poskim* bring indiscernible pinhead-size insects into the halachic arena. I suggest that R' Heller erroneously read his world “view” into earlier texts when he explained the reason *Maharam* ruled wormy flour was to be discarded:

וכן עשה מוהר"ם הלכה למעשה וצוה להשליכן לנהר. כי קמח המותלע אעפ"י שהתולעים רגילים שיהיו גדולים ונראין מ"מ תחילתן הם קטנים עד מאד עד שא"א לעמוד עליהן שאין ניכרים... אי אפשר לבררם ולהוציא משם.... (תורת האשם [=רי"ט ליפמאן העללאר] על תורת חטאת כלל מו סעיף י)

Maharam probably had no such thing in mind. He forbade the flour because weevils are clearly visible and one can assume they were “*porish*.”

תולעת אשר ניתן לגולתה, אך אין אפשרות לזהות שהיא תולעת, (כגון שהיא נראית כנקודה או כפס שחור), ובהגדלה מזהים אותה כתולעת הרי היא בכלל התולעת האסורות. (בדיקת המזון כהלכה פרק ב אות ד)

The impact of the modern magnifying lens on contemporary halacha is clear. What Rashba would consider kosher many contemporary rabbis would not!⁶⁷

R' Avraham ben David—a Possible Exception

ובשם הרב ר' אברהם ב"ר דוד מצאתי, ובתולעים של אלמולייאש או של שאר ירקות אם נתבשלו בקדרה, לפי עניות דעתי אין לחוש ובטל הוא בששים. ואם נמצא בהן תולע זורקן והשאר מותר. ואם אותם הירקות הם מוחזקים ויודעין שמתולעין, כגון הרבה מאלו האלמולייאש והכרוב שמלאים מאלו הכינים, חייב אדם לפרוש מהן ואין לו לסמוך על בדיקתן (שבלי הלקט דין תולעים שבפירות ובירקות סימן ד)

Though not definite, it appears that this *rishon* is describing a small insect in produce. Classic Rabbinic Hebrew does not offer its user specific words for a wide variety of insect species. Words like 'זכוב' and 'תולעת' have vague broad meanings and could refer to either large or small insects. A medieval writer wishing to describe tiny insects in greens would conceivably use the word 'כינים', the Talmud's word for lice, very small insects. Even if the כינים mentioned are aphids and thrips, R' Avraham ben David's view can be seen as an exception and minority view amongst the *rishonim* and Chazal. As explained earlier, aphids and thrips are visible to the naked eye upon scrutiny, so a pre-Scientific Revolution author could have noticed them.

⁶⁷ R' Menachem Meiri (Provence, 13th century) also discussed infestations in vegetables:

תולעים הנמצאים בכרוב ובסילקא ובשאר הירקות איסורן פשוט וצריך לנקרן יפה יפה ... (חולין סז)

It is unlikely that Meiri referred to aphids and thrips, as he did not emphasize the small size of these תולעים. Furthermore, the verb "לנקרן" implies digging and chiseling as in גזרה מלכות and במדבר טז: לא נעלה העיני האנשים ההם תנקר שבת קל) גזרה מלכות and במדבר טז: לא נעלה העיני האנשים ההם תנקר. Aphids and thrips do not require "digging." However, a very visible cabbage worm that bore through several layers of leaf may need to be "chiseled" after. לנקר can also mean "to clean" (see Jastrow. Marcus. *A Dictionary of the Targumim, Talmud Babli, Talmud Yerushalmi and Midrashic Literature*, New York, G.P. Putnam's Sons, 1903, entry – נקר, pg. 935), in which case little can be inferred from the usage of this verb.

Did the People Intensify Their Lettuce Preparation Routine?

There were *acharonim* who indicated that many Jews complied with the new strict approach of the rabbis of the early modern period and inspected each and every leaf carefully. The kabbalist R' Alexander Ziskind of Grodno, Belarus (d. 1793), wrote in *Yesod VeShores HaAvodah*.⁶⁸

גם בתולעים המצוי בבצלים ובכל הירקות וביחוד כרוב ... מצויים שם תולעים
קטנים בין עלה לעלה דמיון פרעושים והן אמת יהגה חכי שרוב העולם נוהרים
בזה ובודקין עד שידם מגעת כל עלה א' בבד...

However, there are many more sources that tell that the general Jewish public in both Ashkenazic and Sefardic⁶⁹ communities around the world did not change their old lenient habit of eating herbs and leafy vegetables with little or no prior inspection. Many responsa written about *bedikat tola'im* attest to this. Venetian rabbi Shmuel Abuhav (1610–1694) in his *Sefer HaZichronot*⁷⁰ (published 1650) tells that much of Italy's endives were infested with tiny insects and that “ושהיודעים בדבר מושכין ידיהם ממנה” – those who know pull their hands away.” Only those “in the know” refrained from eating these greens.

R' Hezekiah da Silva (*Peri Chadasb* YD 84:34) testifies:

ודשו בו רבים וגדולים ואפילו החכמים והיחידים אינם נוהרים כראוי...

R' Chaim Benveniste (Turkey, 1603–1673) in his *Knesset HaGedolah* (YD 84:52)⁷¹ wrote that in his local area the lettuce was heavily infested and demanded “thorough inspection because the insects are very narrow and small and are the color of the lettuce” (i.e. aphids). He adds “הזאת תחת המון עם”.

Mordechai ben Shmuel (b. 1715, Poland) in his *Shaar HaMelech* (published 1762) describes what he observed:

... אלא אפילו אותן הירקות ופירות שלא היו דרכן להיות מתולעין אנו רואין
בעיתים הללו שבלתי אפשר לאוכלם כלל דשכיה בהם תולעים והעולם אינם
פורשים מהם. וכן הכרוב לא היה בנמצא בהם תולעים הרבה כמו עכשיו הכרוב

⁶⁸ Ziskind, *ibid*.

⁶⁹ There are reports that Jews of North African communities in recent history used a relaxed method in checking mint leaves (see Dadon, Kefir Barukh Mevorakh. *Nohag Bam*. Jerusalem, 2005, p. 95; compare with Yosef, Yitzchak. *Kitzur Shulchan Aruch Yalkut Yosef*. 2006 84:24, 39). It is not clear from these sources what the lenient inspection method was.

⁷⁰ Abuhav, Shmuel. *Sefer HaZichronot*. Prague, 1650, chapter 3, p. 23a,
<<http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=44476&st=&pgnum=53>>.

⁷¹ <<http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=14605&st=&pgnum=123>>.

שקורין קומיפּש"ט ורוב העולם אוכלין אותה ועיניו רואי' שבלתי אפשר לבדקם מן התולעים כאשר בעיני ראיתי כרוב אחד מקצה מזה והרבה תולעים מקצה מזה שבלתי אפשר להכיר מחמת קוטנן והמה לבנים כמו הכרוב ולא יאדימו כתולע ועושין אדמיות וכתמים בנשמת האדם. וכן יש שעלין של פיטר זיל שקורין פעטרישק"א יש בהם הרבה תולעים והעולם נותנים לתוך תבשיל... ואף שמזהירין את העולם אינן מקבלים לכל האזהרות ואומרים דורות הראשונים יוכיחו שהיו אוכלין אותן הפירות ואותן הירקות ולא החמירו בהם ניקום אנן ונחמיר חומרא דלא שמיע לך...⁷²

R' Avraham Danzig (Vilna, 1748–1820) wrote regarding the newly raised concern over nematodes in vinegar⁷³:

וכן מעולם לא שמענו פוצה פה ואפי' חסידים ואנשי מעשה אוכלים מאכלם בחומץ ואין חוששין כלל לבדוק החומץ אך צריך לזהר שלא לסנו דאם סינן הוי כפירוש ואסור ומנהג ישראל תורה היא.

R' Eliezer Papo (Bulgaria, 1785–1828) in *Pele Yoetz* (chapter on *bedikat tola'im*) notes that many of the masses were not careful to check their produce.

... שיש הרבה מיני פירות וירקות שנמצאים בהם תולעים ורבים מעמי הארץ אין נוהרים ואוכלים אותם בלי בדיקה...

Rabbi Daniel Terni (Florence, Italy, d. 1815):

על דברת עלי הגפן שמצאו בהם תולעים דיקן כ"כ שאין העין שולטת במ רב בקיאות במקומן וחזקי הראות ואחר עיון רב יניעון בחודה של מחט ויחלו לילך ע"ג העלים ועודם מהלכין נטמנין בא' הפחתים בחודי בליטת הפיצולים ונעלמים מהעין

ונמנו ורבו חכמי ארם צובה ואסרום והרח"א הנז' לדברי האוסרים ואמר מר מהרי"ז הנז' דבמקום שאסרו פשיטא דא"א להתיר להם אך בשאר המקומות שלא נתפשט המנהג לאסור יש למצוא טעם למנהגם והאריך בענין גזירות שאין רוב

⁷² Mordechai ben Shmuel. *Shaar HaMelech* 6:3. Grodno, 1816, pp. 125-126. Mordechai ben Shmuel proceeds to argue that in the era of previous generations produce was not infested. Only in his unfortunate generation (18th century), because of the sins of the people and the "decline of the generations," did bugs appear. However, we know from poskim who lived a century earlier, such as R' Chaim Benveniste, R' Hezekiah da Silva, and R' Shmuel Abuhav, that infestation was normal. Furthermore, as explained above, these small insects are an integral part of the ecosystem and certainly did not appear only in the 18th century. Additionally, rationalists like Maimonides rejected the notion that later generations are inferior to their predecessors. See Professor Menachem Kellner's *Maimonides on the "Decline of the Generations" and the Nature of Rabbinic Authority*. SUNY, 1996.

⁷³ *Binat Adam* 35:38.

הציבור יכולין לעמוד וכו' וכל שכן בדבר שנהגו היתר מימי קדם... (עקרי דינים יו"ד סימן ט אות ד)

R' Raphael Solomon Laniado (Aleppo, d. 1793):

במה שנהגו מקדם שהיו אוכלים עלי הגפנים בפני גדולי ישראל ולא היה מי שרפרף בדבר. ועתה בדקו היטב וראו שיש בהם תולעים דקים מאוד עד שקשה לבדקם. ואסרו אותם הרבנים. ויש רבנים שכתבו שכיון שכבר פשט המנהג בפני גדולי ישראל ולא מיחו, אין לבטל המנהג. (שו"ת בית דינו של שלמה יו"ד סי' י"ט – הובא בשדי חמד ח"ד עמ' קכה, מערכת מ, כלל לג)

R' Yechiel Epstein (Lithuania, 1829–1908):

ודע דבכל המדינות הידועים לנו בימות הקיץ הרחש מצוי בכל מיני מאכל וביחוד אלו הנמלים הנקראים מילבי"ן מצויים הרבה בכל מיני קמח ובכל מיני גרופי"ן וכמעט שא"א להמלט מזה ובוודאי הזרזים מדקדקים בכל האפשר להמלט מזה ועדיין כולי האי ואולי וק"ו כל המון בית ישראל שאינם מדקדקים ואוכלים מכל הבא בידם כשאינם רואים להדיא המילבי"ן. וחלילה לומר שכלל ישראל ייכשלו באיסור גדול כזה ולא ניחא למרייהו דאמרת עלייה הכי וראוי לחפש זכות... (ערוך השולחן יורה דעה סימן ק ס"ק יג)

R' Moshe Feinstein (1895–1986)⁷⁴ in a letter dated April 1985 wrote similarly:

⁷⁴ I studied at the Mesivta Tifereth Jerusalem of the Lower East Side from 2011 through 2013 and earned *semicha* there under Rabbi David Feinstein. Rabbi Feinstein related to us that in Russia, where he is from, whatever green vegetables available were checked by briefly looking at them at normal reading distance with no sun or light box behind the leaf. (Rabbi David Feinstein was born in Lyuban, Russia, and came to the US at the age of eight.) During one walk, the rabbi shared that in his view, an insect that is difficult to detect because it is the same color as the leaf it is resting upon is *battul* to the leaf. On several occasions, we brought R. David fresh dill and mint from China Town (without any prewashing or *hashgacha*) and asked him to inspect it for us. He held the herbs for a second, took a quick look, and pronounced it kosher. Some readers may wonder how Rabbi Feinstein's approach to *bedikat tola'im* harmonizes with the rabbis' stringent opinion of the copepods in New York City water (see *Yated Ne'eman*, 29 Elul 5746, p. 19). I was troubled by this contradiction and asked the rabbi for clarity. I did not, however, understand his response. Interestingly, I recently heard the following from a prominent Rosh Yeshiva at Yeshiva University (RIETS): "Rabbi Joseph Ber Soloveitchik stated that his mother only inspected greens cursorily. In the past, observant Jews were not inspecting their vegetables for tiny insects- only for the large clearly visible ones. Further inspection is unnecessary." The Rosh Yeshiva, who heard this directly from the "Rav," did not want to be cited by name because he deals only with the "theoretical—not the practical" and desires to stay out of controversy.

משום שלא ידעו מהם ... ואסור להוציא לעז על דורות הקדמונים שלא הקפידו
בדברים אלה... (אגרות משה חלק ח יורה דעה סימן ב)

Conclusion

While nearly all *acharonim* insisted that the findings of a microscope cannot change the halacha,⁷⁵ they were subconsciously influenced by the new scope of life. Aphids and thrips came to the public attention from the nascent fields of entomology and the novel ideas about biological pest control. The steady awareness of a smaller lifeform prompted rabbis to inspect produce more carefully—whereupon the millennia-old world of aphids and thrips was revealed and stricter measures for checking produce were announced. These halachic writings made little impact on the time-hallowed household food-preparation practices of the general Jewish public. Leafy vegetables continued to be casually inspected as they probably have been since time immemorial: a two-second glance at arm's length for fruit flies and worms with no special lighting or instruments. This mode of inspection is in line with parameters from other areas of halacha such as esrog-inspection guidelines. Only in the last several decades have many of the Jewish community begun to be stringent and perform careful inspections. Though there may be many factors that caused this new societal phenomenon,⁷⁶ I suggest that it may be understood as part of a trend

⁷⁵ See list of sources in Vaye's *Bedikat HaMazon KaHalacha*. Machon Le'hanchalat HaHalcha, 2005 vol. I, pp. 97–101.

⁷⁶ Other suggested explanations include:

a) DDT (dichlorodiphenyl-trichloroethane) was first used as an insecticide in the USA from 1945 until it was banned in 1972. In Israel, DDT was banned only in 1978. Because DDT and other insecticides were very potent, there were few insects to be found in produce during those years. When the strong pesticides ceased to be used, the insects reappeared. As several decades had elapsed since aphids and thrips were common in leafy vegetables, consumers did not remember that in old times no attention was given to these tiny insects' presence.

b) In his *Marrorim* (Tel Aviv, 2004), Dr. Zohar Amar argues that modern agricultural growing techniques give insects greater opportunity to reproduce. For example, greenhouses create an artificial warm insect-friendly environment year-round—thereby allowing aphids and thrips to multiply exponentially. Though many responsa cited in this article tell that infestations were common in earlier centuries, perhaps the occurrence has intensified in recent times, attracting more public attention.

c) David Kraemer shows that these stringent bug-checking tendencies began in the mid-1980s at a time when Orthodox Judaism felt affronted by new trends in the Conservative movement (Kraemer, David C. *Jewish Eating and Identity*

in many sectors to abandon time-hallowed customs in preference for newly uncovered opinions in recent halachic texts. As Professor Haym Soloveitchik described it:⁷⁷

The shift of authority to texts and their enshrinement as the sole source of authenticity have had far reaching effects. Not only has this shift contributed, as we have seen, to the policy of religious stringency and altered the nature of religious performance... A religiosity rooted in texts is a religiosity transmitted in schools, which was hardly the case in the old and deeply settled communities of the past. There the school had been second by far to the home in the inculcation of values.

Through the Ages. Routledge, 2007, pp. 160-172). He suggests that elements in the Orthodox community consciously or subconsciously imposed these *chumrot* to erect a social barrier between the groups and to define questions of identity and affiliation. As Kraemer candidly describes it:

... if you can't eat with someone, then it is more difficult to be in relationship with him or her. Pragmatically speaking, the new attention to the minute details of kashrut – and even, literally, to the bugs in the system – would divide between Jews who demanded such restrictions and those who did not. If non-Orthodox supervision was *by definition* suspect, then this would assure that Orthodox and non-Orthodox Jews would be forced apart in all stages of the production and consumption of food. So, if the non-Orthodox were “dangerous,” because of their ordination of women rabbis and enfranchisement of gays and lesbians and who knows what else, then this redoubled commitment to the most stringent interpretations of kashrut would guarantee that the Orthodox would stay far from the danger. It would be hard to find a more effective boundary. (p. 167)

⁷⁷ Soloveitchik, Haym. “Rupture and Reconstruction: The Transformation of Contemporary Orthodoxy,” *Tradition*. Vol. 28, No. 4, Summer 1994.